

STUDIUM UWARUNKOWAŃ I KIERUNKÓW ZAGOSPODAROWANIA PRZESTRZENNEGO GMINY ŁUKÓW

Tekst ujednolicony

*Załącznik Nr 1
do Uchwały Nr XXXIII/175/2013
Rady Gminy Łuków
z dnia 24 stycznia 2013 r.*

STUDIUM UWARUNKOWAŃ I KIERUNKÓW ZAGOSPODAROWANIA PRZESTRZENNEGO GMINY ŁUKÓW

Tekst ujednolicony zawierający zmiany wprowadzone
Uchwałą Nr X/34/11 Rady Gminy Łuków z dnia 19 kwietnia 2011 r.
oraz
Uchwałą Nr XXXIII/175/2013 Rady Gminy Łuków z dnia 24 stycznia 2013 r.

SPIS TREŚCI

CZĘŚĆ I. UWARUNKOWANIA ROZWOJU I ZAGOSPODAROWANIA PRZESTRZENNEGO GMINY ŁUKÓW	1
1. WPROWADZENIE	2
1.1. Przesłanki i zasady opracowania zmiany Studium uwarunkowań kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy Łuków.....	2
1.2. Cele Studium	6
2. STAN ŁADU PRZESTRZENNEGO GMINY ŁUKÓW I WYMOGI JEGO OCHRONY	9
2.1. Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy Łuków	9
2.2. Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego gminy Łuków	9
3. UWARUNKOWANIA I WYTYCZNE WYNIKAJĄCE Z GMINNYCH DOKUMENTÓW STRATEGICZNYCH I PROGRAMOWYCH.....	13
3.1. Strategia Rozwoju Gminy Łuków na lata 2007 – 2015	13
3.2. Plan Rozwoju Lokalnego Gminy Łuków na lata 2004 – 2006 oraz na kolejny okres programowania 2007 – 2013	13
3.3. Program Gospodarki Ściekowej Gminy Łuków	14
3.4. Program Ochrony Środowiska dla Gminy Łuków na lata 2004 – 2014	14
4. UWARUNKOWANIA I WYTYCZNE Z PLANU ZAGOSPODAROWANIA PRZESTRZENNEGO WOJEWÓDZTWA LUBELSKIEGO	17
5. POŁOŻENIE ADMINISTRACYJNO-GEOGRAFICZNE GMINY	19
6. UWARUNKOWANIA PRZYRODNICZE	21
6.1. Budowa geologiczna i surowce mineralne	21
6.2. Rzeźba terenu	23
6.3. Stosunki wodne	23
6.4. Warunki klimatyczne	24
6.5. Gleby	25
6.6. Szata roślinna	25
6.7. Fauna	26
6.8. System przyrodniczy gminy	27
6.9. Walory przyrodniczo-krajobrazowe	27
6.10. Stan ochrony prawnej zasobów przyrodniczych	28

6.11. Zagrożenia środowiska przyrodniczego	31
6.12. Kolidy przestrzenne	31
6.13. Wnioski wynikające ze stanu środowiska przyrodniczego	32
6.14. Możliwości i ograniczenia rozwoju głównych funkcji gminy	32
7. UWARUNKOWANIA KULTUROWE	35
7.1. Uwarunkowania wynikające ze stanu dziedzictwa kulturowego i zabytków oraz dóbr kultury	35
7.2. Analiza krajobrazowo-widokowa	38
7.3. Problemy środowiska kulturowego	39
7.4. Uwarunkowania wynikające z ochrony dziedzictwa kulturowego i zabytków oraz dóbr kultury współczesnej	39
8. DEMOGRAFICZNO-SPOŁECZNE UWARUNKOWANIA ROZWOJU	55
8.1. Liczba ludności i jej rozmieszczenie przestrzenne.....	55
8.2. Procesy demograficzne	58
8.3. Struktura ludności według płci.....	62
8.4. Struktura ludności według wieku.....	62
8.5. Wnioski wynikające ze stanu zasobów ludzkich.....	63
8.6. Rynek pracy.....	64
8.7. Mieszkalnictwo	66
8.8. Usługi publiczne	68
8.9. Podsumowanie.....	73
9. STRUKTURA GOSPODARCZA GMINY	75
9.1. Rolnictwo	75
9.2. Przedsiębiorczość pozarolnicza.....	77
9.3. Leśnictwo	78
9.4. Turystyka.....	80
10. POWIĄZANIA INFRASTRUKTURALNE GMINY ŁUKÓW Z REGIONEM.....	83
10.1. Powiązania komunikacyjne	83
10.2. Sieć drogowa.....	83
10.3. Sieć kolejowa.....	83
10.4. Powiązania w zakresie infrastruktury technicznej	84

11.	INFRASTRUKTURA TECHNICZNA W GMINIE ŁUKÓW	85
11.1.	Komunikacja.....	85
11.2.	Infrastruktura komunalna	91
11.3.	Energetyka	95
11.4.	Telekomunikacja	105
12.	UWARUNKOWANIA ROZWOJU PRZESTRZENNEGO.....	107
12.1.	Przyrodnicze uwarunkowania rozwoju osadnictwa.....	107
CZĘŚĆ II. KIERUNKI ZAGOSPODAROWANIA PRZESTRZENNEGO GMINY ŁUKÓW		109
1.	FUNKCJE GMINY I CELE ROZWOJU PRZESTRZENNEGO	110
2.	KIERUNKI ROZWOJU STRUKTURY FUNKCJONALNO-PRZESTRZENNEJ GMINY	111
3.	ZASADY OCHRONY ŚRODOWISKA I JEGO ZASOBÓW	112
3.1.	Główne kierunki ochrony środowiska i jego zasobów	112
3.2.	Ochrona głównych elementów i zasobów środowiska	112
3.3.	Ochrona i kształtowanie środowiska przyrodniczego	117
3.4.	Obszary narażone na niebezpieczeństwo powodzi i osuwania się mas ziemnych	123
4.	ZASADY OCHRONY DZIEDZICTWA KULTUROWEGO I ZABYTKÓW ORAZ DÓBR KULTURY WSPÓŁCZESNEJ.. ..	124
4.1.	Obiekty wpisane do rejestru zabytków.....	124
4.2.	Obiekty objęte gminną ewidencją zabytków.	125
4.3.	Stanowiska archeologiczne.	130
4.4.	Strefy ochrony wartości kulturowych i krajobrazowych.....	139
4.5.	Gminny program opieki nad zabytkami	141
4.6.	Kształtowanie harmonijnego krajobrazu kulturowego	141
5.	KIERUNKI ROZWOJU W SFERZE DEMOGRAFICZNO-SPOŁECZNEJ	142
6.	KIERUNKI ROZWOJU STRUKTURY GOSPODARCZEJ GMINY.....	144
6.1.	Kierunki i zasady kształtowania rolniczej przestrzeni produkcyjnej.....	144
6.2.	Kierunki rozwoju przedsiębiorczości pozarolniczej.....	146
6.3.	Kierunki i zasady kształtowania leśnej przestrzeni produkcyjnej oraz gospodarki łowieckiej	147
7.	KIERUNKI ROZWOJU TURYSTYKI	149
8.	KIERUNKI ROZWOJU OBSZARÓW OSADNICZYCH	151

8.1. Zasady wyznaczania obszarów proponowanych do zabudowy	151
8.2. Kierunki rozwoju obszarów zabudowanych i proponowanych do zabudowy	152
9. KIERUNKI ROZWOJU INFRASTRUKTURY KOMUNIKACYJNEJ	158
9.1. Kierunki rozwoju systemów komunikacji.....	158
9.2. Kierunki rozwoju i zasady kształtowania komunikacji drogowej	159
9.3. Kierunki rozwoju komunikacji kolejowej.....	167
9.4. Komunikacja zbiorowa	168
10. KIERUNKI ROZWOJU INFRASTRUKTURY TECHNICZNEJ.....	170
10.1. Kierunki rozwoju gospodarki wodno-ściekowej	170
10.2. Kierunki rozwoju gospodarki odpadami stałymi	173
10.3. Kierunki rozwoju infrastruktury gazowej	174
10.4. Zaopatrzenie w ciepło	175
10.5. Kierunki rozwoju infrastruktury elektroenergetycznej i energetyki	176
10.6. Kierunki rozwoju infrastruktury teleinformatycznej	181
11. POLITYKA PRZESTRZENNA GMINY	183
11.1. Cele i zasady polityki przestrzennej.	183
11.2. Zasady realizacji polityki przestrzennej.....	183
11.3. Obszary rozmieszczenia inwestycji celu publicznego o znaczeniu lokalnym i ponadlokalnym.....	184
11.4. Obszary, dla których obowiązkowe jest sporządzenie miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego	184
11.5. Obszary, dla których gmina zamierza sporządzić miejscowe plany zagospodarowania przestrzennego	185
11.6. Tereny wyłączone spod zabudowy	186
11.7. Obiekty lub obszary, dla których wyznacza się w złożu filar ochronny	186
11.8. Obszary pomników zagłady i ich stref ochronnych oraz obowiązujące na nich ograniczenia prowadzenia działalności gospodarczej	186
11.9. Obszary wymagające przekształceń, rehabilitacji lub rekultywacji.....	187
CZĘŚĆ III SYNTEZA USTALEŃ I UZASADNIENIE ROZWIĄZAŃ PRZYJĘTYCH W STUDIUM.....	189
1. UZASADNIENIE PRZYJĘTYCH ROZWIĄZAŃ	190
1.1. Podstawy formalno-prawne, zakres syntezy studium	190

1.2. Zakres objęty zmianą studium	191
2. SYNTEZA USTALEŃ STUDIUM	193
2.1. Podstawowe uwarunkowania rozwoju	193
2.2. Rozwój funkcjonalno-przestrzenny gminy	194
2.3. Kierunki działań i rozwoju przestrzennego	195

CZĘŚĆ I.
UWARUNKOWANIA ROZWOJU I ZAGOSPODAROWANIA
PRZESTRZENNEGO GMINY ŁUKÓW

1. WPROWADZENIE

1.1. PRZESŁANKI I ZASADY OPRACOWANIA ZMIANY STUDIUM UWARUNKOWAŃ I KIERUNKÓW ZAGOSPODAROWANIA PRZESTRZENNEGO GMINY ŁUKÓW

Zmiana *Studium* dokonana na podstawie Uchwały Nr X/35/11 Rady Gminy Łuków z dnia 19 kwietnia 2011 r. określa kierunki polityki przestrzennej gminy w kontekście rozwoju energetyki odnawialnej. Wprowadza w granicach gminy obszary potencjalnej lokalizacji elektrowni wiatrowych oraz zasady rozwoju infrastruktury związanej z produkcją energii ze źródeł odnawialnych.

Podstawą prawną opracowania niniejszej zmiany Studium jest Uchwała Nr XIV/74/07 Rady Gminy Łuków z dnia 7 grudnia 2007 roku w sprawie przystąpienia do sporządzenia zmiany Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego Gminy Łuków. Zgodnie z §2 powyższej uchwały przedmiotem zmiany Studium jest dostosowanie jego ustaleń do wymogów określonych w art. 10 ust. 2 ustawy z dnia 27 marca 2003 r. o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym oraz zmiana przeznaczenia terenów obejmująca:

- a) w granicach administracyjnych gminy
  - wyznaczenie terenów przeznaczonych pod zalesienia,
  - wyznaczenie terenów przeznaczonych pod wydobywanie kruszyw naturalnych;
- b) tereny wsi Klimki i Wólka Świętkowska
  - wyznaczenie terenów budowlanych w związku z zakończeniem komasacji gruntów;
- c) pozostałe miejscowości gminne
  - korekta terenów przeznaczonych pod budownictwo (w szczególnie uzasadnionych przypadkach).

Zgodnie z obowiązującym prawem podstawą formułowania lokalnej polityki przestrzennej jest studium uwarunkowań i zagospodarowania przestrzennego gminy. Podstawą prawną do sporządzenia *Studium* przyjętego Uchwałą Nr V/49/99 Rady Gminy Łuków z dnia 30 kwietnia 1999 r. była nieobowiązująca już ustawa z dnia 7 lipca 1994 r. o *zagospodarowaniu przestrzennym*, zaś podstawą prawną do sporządzenia niniejszej zmiany *Studium* jest ustawa z dnia 27 marca 2003r. o *planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym* (Dz. U. Nr 80, poz. 717 z późn. zm.).

Istotną zmianę w stosunku do *Ustawy o zagospodarowaniu przestrzennym z 7 lipca 1994r.* stanowi uspołecznienie studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy. Według poprzednio obowiązujących przepisów studium było dokumentem wewnętrznym urzędu gminy, opracowywanym bez udziału mieszkańców. Plany miejscowe miały być spójne z zapisami studium. Według obowiązującej *Ustawy o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym z 27 marca 2003 r.* ustalenia planu muszą być zgodne ze studium, co zwiększa rangę tego ostatniego. Studium jest dokumentem, który obejmuje cały obszar gminy i określa w sposób całościowy politykę przestrzenną na tym terenie. Zmiany prawne wprowadzone nową ustawą z 2003 r. objęły także zwiększenie i uszczegółowienie wachlarza obligatoryjnych uwarunkowań, jakie należy przeanalizować w toku sporządzania projektu studium oraz niezbędnego minimum zagadnień, które przy formułowaniu struktury przestrzennego zagospodarowania obszaru gminy powinny być

brane pod uwagę i powinny uzyskać stosowne rozwiązania. Istotne zmiany nastąpiły także w procedurze opiniowania i uzgadniania projektu studium, która obecnie wymaga m. in. uzgodnienia projektu z Zarządem Województwa Lubelskiego w zakresie jego zgodności z ustaleniami *Planu Zagospodarowania Przestrzennego Województwa Lubelskiego*, a nie jak uprzednio – opiniowania.

W trakcie prac projektowych nad zmianą *Studium* weszła w życie Ustawa z dnia 3 października 2008 r. o udostępnianiu informacji o środowisku i jego ochronie, udziale społeczeństwa w ochronie środowiska oraz o ocenach oddziaływania na środowisko (Dz. U. Nr 199 poz. 1227). Ustawa ta nakłada na Wójta Gminy, jako organ opracowujący projekt studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy, obowiązek przeprowadzenia strategicznej oceny oddziaływania na środowisko projektu zmiany *Studium*.

Dotychczas obowiązujące *Studium* zostało sporządzone i uchwalone przed przyjęciem przez Samorząd Województwa Lubelskiego *Planu Zagospodarowania Przestrzennego Województwa Lubelskiego*, a także przed integracją Polski z Unią Europejską, w innych niż obecnie uwarunkowaniach rozwojowych i instytucjonalnych planowania przestrzennego.

Zarówno nowe uwarunkowania prawne, jak i nowa sytuacja geopolityczna zdecydowały o tym, że w metodologii prac projektowych nad projektem zmiany *Studium* odstąpiono od wyszczególniania wprowadzanych zmian do obowiązującego dokumentu i przyjęto zasadę aktualizacji ustaleń zarówno w części tekstowej jak i graficznej. Aktualizacja ta polega na uwzględnieniu potrzeb i zamierzeń rozwojowych lokalnej społeczności przy jednoczesnym zachowaniu zasad zrównoważonego rozwoju, oraz dostosowanie ustaleń obecnie funkcjonującego *Studium* do wymogów obowiązującego prawa.

Część graficzna obowiązującego *Studium* wykonana została na kopii mapy topograficznej w skali 1:25 000 metodą odręczną, bez zastosowania narzędzi cyfrowych. Obecnie, ogólnie przyjęte standardy wymusiły opracowanie jednolitego rysunku w wersji elektronicznej obejmującego zarówno dotychczas obowiązujące, jak i nowe ustalenia *Studium*. Oznaczenia graficzne zostały przejęte z rysunku *Studium*, które podlegało zmianie.

Zmiana *Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy Łuków* polega w znacznej mierze na adaptacji zarówno istniejącego zainwestowania, jak i ustaleń dotychczas obowiązującego *Studium* oraz aktualizacji ustaleń w części tekstowej i graficznej w dostosowaniu do obowiązujących uwarunkowań prawnych i programowych. Uwzględniając cele zmiany *Studium*, a także wnioski społeczności lokalnej, podmiotów gospodarczych, instytucji i organów rządowych i samorządowych, wyznacza się nowe obszary pod zainwestowanie oraz wprowadza inwestycje celu publicznego o znaczeniu lokalnym oraz ponadlokalnym zgłoszone przez wnioskodawców oraz zapisane w *Planie Zagospodarowania Przestrzennego Województwa Lubelskiego* i programach rządowych.

Uchwaleniu przez radę Gminy Łuków podlega:

- część tekstowa zmiany *Studium* (Załącznik Nr 1 do Uchwały rady Gminy Łuków), zawierająca:
  - część I. Uwarunkowania rozwoju i zagospodarowania przestrzennego gminy Łuków,
  - część II. Kierunki zagospodarowania przestrzennego gminy Łuków,
  - część III. Synteza ustaleń i uzasadnienie rozwiązań przyjętych w studium;

- część graficzna zmiany *Studium* zawierająca:
  - ujednolicony rysunek w skali 1:25 000 – *Kierunki rozwoju struktury funkcjonalno przestrzennej* (Załącznik Nr 2a do Uchwały Rady Gminy Łuków),
  - ujednolicony rysunek w skali 1:25 000 – *Kierunki rozwoju infrastruktury technicznej i komunikacyjnej* (załącznik Nr 2b do Uchwały Rady Gminy Łuków),
  - rysunek w skali 1:25 000 – *Uwarunkowania rozwoju* (załącznik Nr 2c do Uchwały Rady Gminy Łuków).

Zakres zmian w stosunku do obowiązującego *Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy Łuków* oraz obszary wyznaczone zmianą *Studium* pod zainwestowanie i lokalizację inwestycji celu publicznego przedstawia rysunek w skali 1:25 000 *Zakres wprowadzonych zmian*, będący załącznikiem do zmiany *Studium*, który nie podlega uchwaleniu.

Zmiana ustaleń *Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy Łuków* polega na:

w zakresie kształtowania i rozwoju obszarów zabudowy

- **wyznaczeniu nowych i powiększeniu istniejących obszarów zabudowy zagrodowej z dopuszczeniem zabudowy jednorodzinnej i usługowej M1** we wsiach: Świdry, Kolonia Świdry, Klimki, Ławki, Wólka Zagórna, Wólka Świątkowa, Krynka, Zadwórz, Łazy, Borki, Role, Sięciaszka I, Zalesie, Kol. Gołaszyn, Gołaszyn, Gręzówka, Kol. Gręzówka, Turze Rogi, Malcanów, Jezioro, Gołąbki, Czerśl, Ryżki i Suleje Kol.;
- **powiększeniu istniejących obszarów zabudowy zagrodowej, jednorodzinnej i usługowej z dopuszczeniem zabudowy letniskowej M2** we wsiach: Zalesie, Żdźary, Aleksandrów i Zalesie Kol.;
- **powiększeniu istniejących obszarów zabudowy jednorodzinnej i usługowej M3** we wsi Ryżki;
- **powiększeniu obszarów zabudowy usługowej z dopuszczeniem zabudowy mieszkaniowej U/M** w okolicy wsi Gołaszyn (pomiędzy drogą krajową nr 63 i linią kolejową nr E20);
- **zmianie sposobu zagospodarowania obszarów z obszarów zabudowy produkcyjno-usługowej PU** na obszary zabudowy usługowej z dopuszczeniem zabudowy mieszkaniowej U/M we wsi Dminin;
- **zmianie sposobu zagospodarowania obszarów zabudowy usługowej z dopuszczeniem zabudowy mieszkaniowej U/M** na obszary zabudowy produkcyjno-usługowej PU we wsi Dminin;
- **wyznaczeniu nowych i powiększeniu już istniejących obszarów usług publicznych nierynkowych** (oświaty, kultury, zdrowia, opieki społecznej, bezpieczeństwa publicznego) **oraz rynkowych** (handlu, rzemiosła, gastronomii, obsługi finansowej) **U** we wsiach: Klimki i Biardy;
- **wyznaczeniu obszaru usług turystyki kwalifikowanej UT** we wsi Wagram w bezpośrednim sąsiedztwie lasu i obszarów M2 (obszary zabudowy zagrodowej, jednorodzinnej i usługowej z dopuszczeniem zabudowy letniskowej);
- **wyznaczeniu obszarów zabudowy produkcyjno-usługowej PU** w okolicach wsi: Krynka (przy drodze powiatowej nr 1311L), Świdry (przy granicy z miastem Łuków i w sąsiedztwie wysypiska komunalnego), Gołaszyn (pomiędzy drogą krajową nr 63 i linią kolejową nr E20);
- **zmianie sposobu zagospodarowania obszaru zabudowy usługowej U** na obszary zabudowy produkcyjno-usługowej PU w okolicy wsi Świdry (przy granicy z miastem Łuków);
- **wskazano obszary do objęcia planami miejscowymi** we wsiach: Gołaszyn, Świdry, Ryżki, Dąbie, Klimki, Dminin, Wagram i Krynka;
- **wskazano obszary wyłączone spod zabudowy;**

- **wyznaczeniu terenów obsługi komunikacji (parkingi)** we wsi Dąbie;
- **wyznaczeniu obszaru intensywnej produkcji rolnej** we wsi Dminin;

w zakresie kształtowania rolniczej i leśnej przestrzeni produkcyjnej

- **wyznaczeniu obszarów wskazanych do zalesienia**, których największe zwarte powierzchnie znajdują się w okolicach wsi: Świdry, Szczygły Górne, Malcanów, Rzymy Las, Suchocin, Zagórze, Kryńszczak, Wólka Zagórna, Krynka, Grzędówka, Klimki, Biardy, Żdzary i Dąbie;
- **wprowadzeniu granic lasu ochronnego** w obszarze kompleksu Lasów Łukowskich oraz w kompleksach leśnych we wschodniej części gminy (w granicach Nadleśnictwa Radzyń Podlaski);

w zakresie ochrony i wykorzystania wartości i zasobów środowiska przyrodniczego i kulturowego

- **wniesieniu granic obszaru Natura 2000 – OSO „Lasy Łukowskie”** (PLB 060010);
- **wniesieniu granic potencjalnego obszaru Natura 2000 – SOO „Jata”** (PLH 06_28);
- **wyznaczeniu powiększenia granic Radzyńskiego Obszaru Chronionego Krajobrazu;**
- **wyznaczeniu projektowanego Łukowskiego Parku Krajobrazowy** wraz z otuliną, na bazie Łukowskiego Obszaru Chronionego Krajobrazu z korektą granicy w okolicach wsi Gołaszyn;
- **wyznaczeniu „zielonego pierścienia” wokół Łukowa** – strefy czynnej ochrony fizjonomii krajobrazu;
- **wyznaczeniu korytarzy ekologicznych o znaczeniu regionalnym i lokalnym**, składających się na system przyrodniczy gminy;
- **wprowadzeniu projektowanych użytków ekologicznych** w okolicach wsi: Turze Rogi, Szczygły Górne, Sochocin, Rzymy-Rzymki, Kolonii Świdry;
- **wprowadzeniu projektowanych zbiorników małej retencji** we wsiach: Szczygły Górne, Krynka Łukowska, Gołąbki, Turze Rogi, Ławki, Zarzec Łukowski, Dąbie – Sięciaszka, oraz dwa na terenie Leśnictwa Dąbrówka;
- **wprowadzeniu zasięgu obszarów narażonych na niebezpieczeństwo powodzi** o prawdopodobieństwie 1%;
- **wprowadzono lokalizacje stanowisk archeologicznych** oraz wyznaczono strefy ochrony stanowisk archeologicznych W, OW, OWD;
- **wprowadzeniu granic udokumentowanych złóż surowców mineralnych** w okolicach wsi: Biardy, Kolonia Gołaszyn, Łazy i Kolonia Świdry;
- **wprowadzeniu granic obszarów powierzchniowej eksploatacji surowców mineralnych** w okolicach wsi: Świdry, Kolonia Świdry, Kolonia Malcanów i Biardy;

w zakresie rozwoju systemów komunikacji

- **wprowadzeniu przebiegu obwodnicy Łukowa**, która częściowo przebiega przez obszar gminy Łuków w rejonie Kolonii Zalesie oraz w rejonie miejscowości Gołaszyn i Kolonia Gołaszyn, trasę przebiegu obwodnicy przyjęto protokołem KOPI nr 14/2003 dnia 17.06.2003 r., przyjęty wariant przebiegu trasy obwodnicy został wybrany z dwóch prezentowanych wariantów z dodatkowymi propozycjami rozwiązań;
- **wprowadzeniu projektowanych klas technicznych GP** (głównie ruchu przyspieszonego) dla dróg krajowych nr 63 i 76 oraz obwodnicy Łukowa;
- **uzupełnieniu sieci dróg gminnych o nowe odcinki** we wsiach: Łazy, Łazy Kolonia I, Łazy Kolonia II, Jezioro, Gołąbki, Malcanów, Świdry, Szczygły Dolne, Czerśl, Ryżki, Sięciaszka Pierwsza, Dąbie Kolonia, Zalesie, Zalesie Kolonia, Ławki, Gołaszyn, Gołaszyn Kolonia, Grzędówka, Wólka Świątkowa, Wólka Zagórna, Role, Zagać, Nowa Wieś, Krynka, Suleje, Turze Rogi, Strzyżew, Zarzec Łukowski, Kownatki, Suchocin i Rzymki;

w zakresie rozwoju infrastruktury komunalnej

- **wprowadzeniu systemu odprowadzenia ścieków bytowo-gospodarczych obejmującego cały obszar gminy**, opierającego się na trzech modelach układów kanalizacyjnych: zbiorczym (poprzez zbiorcze, komunalne oczyszczalnie ścieków sanitarnych), indywidualnym (poprzez punktowe i grupowe oczyszczalnie ścieków sanitarnych – do czasu uruchomienia zbiorczych systemów komunalnych) i mieszanym (poprzez indywidualne oczyszczalnie ścieków przemysłowych z odprowadzeniem ścieków nieprzemysłowych do systemów komunalnych); realizację systemowego odprowadzania ścieków zaprojektowano zgodnie z *Programem gospodarki ściekowej gminy Łuków*, zakładającym dwa warianty:
  - „A”: podłączenie do miejskiej oczyszczalni ścieków w Łukowie wsi: Aleksandrów, Dąbie, Gołaszyn, Gręzówka Kolonia, Gręzówka Nowa, Karwacz, Klimki, Krynka, Ławki, Łazy, Role, Sięciaszka I, Suleje, Szczygły Dolne, Szczygły Górne, Świdry, Wólka Świątkowa, Wólka Zagórna, Zadworze, Zalesie i Żdzary, realizację grupowej oczyszczalni ścieków w miejscowości Strzyżew obsługującej wsie: Strzyżew, Kownatki, Turze Rogi i Zarzecz Łukowski oraz realizację indywidualnych przydomowych oczyszczalni ścieków w przypadku zabudowy rozproszonej,
  - „B”: podłączenie miejscowości gminnych (w mniejszej ilości niż w wariantcie „A”) do miejskiej oczyszczalni ścieków w Łukowie i realizację indywidualnych przydomowych oczyszczalni ścieków;
- **wyznaczeniu lokalizacji kontenerowych oczyszczalni ścieków** we wsiach: Gołaszyn i Krynka;
- **uzupełnieniu systemu zbiorowego zaopatrzenia w wodę** obejmującego wszystkie obszary zwartej zabudowy;

w zakresie rozwoju energetyki

- **zmianie przebiegu odcinków linii energetycznych 110 kV i 15 kV** na terenie wsi Łazy Kolonia Pierwsza (Podgaj), wyznaczając ich przebieg po granicy obszaru PU (Specjalnej Strefy Ekonomicznej);
- **wskazaniu możliwości wykorzystania gruntów** najniższych klas i ugorowanych do uprawy roślin energetycznych o małych wymaganiach glebowych;
- **wskazaniu możliwości rozwoju** wykorzystywania energii słonecznej do celów gospodarczo-bytowych.

1.2. CELE STUDIUM

Studium sporządza się dla obszaru w granicach administracyjnych gminy, tj. całego obszaru zarządzanego przez samorząd danej gminy. Przy formułowaniu w studium polityki przestrzennej powinno się więc brać pod uwagę wszystkie rodzaje działalności rozwijane na obszarze gminy, zarówno obecne jak i planowane, które mogą mieć wpływ na zagospodarowanie tego obszaru. Chodzi tu o rodzaje działalności, które wyrażają się w swoistych formach zagospodarowania i zabudowy, wymagają odpowiedniego wyposażenia terenu, powodują ograniczenia w stosunku do innych rodzajów działalności itp. W końcowym efekcie prac nad studium powinno nastąpić ustalenie zasad współzystencji wszystkich komponentów tworzących strukturę przestrzenną obecnego i przyszłego zagospodarowania obszaru gminy.

Podstawowym celem prowadzenia przez władze samorządowe polityki przestrzennej winno być takie kształtowanie i użytkowanie przestrzeni, aby:

- chronić zasoby i walory środowiska kulturowego i przyrodniczego,
- tworzyć jak najlepsze warunki dla realizacji zadań w sferze gospodarczej.

Podstawowymi zadaniami polityki przestrzennej władz samorządowych są:

- efektywne zagospodarowanie i użytkowanie przestrzeni,
- ochrona środowiska kulturowego i przyrodniczego,
- stymulacja działań sprzyjających rozwojowi gminy,
- likwidacja barier rozwojowych a także łagodzenie i eliminowanie konfliktów.

Podstawami racjonalnego gospodarowania przestrzenią są:

- przepisy prawa,
- miejscowe plany zagospodarowania przestrzennego,
- aktywna i skuteczna realizacja polityki przestrzennej,
- mechanizmy i procedury podejmowania decyzji przestrzennych oraz instrumenty ich realizacji.

Stosownie do przepisów art. 9 ust. 5, studium nie jest aktem prawa miejscowego. Nie oznacza to bynajmniej, że „nie ma ono żadnej funkcji prawnej”. Ustalenia studium mają charakter „aktu kierownictwa wewnętrznego” samorządu gminy i zobowiązują organy tego samorządu oraz jednostki bezpośrednio im podległe. Po ich uchwaleniu przez radę gminy powinny być respektowane w dalszych działaniach samorządu; w szczególności zgodnie z przepisem art. 9 ust. 4, są wiążące dla organów gminy przy sporządzaniu planów miejscowych, a także jest podstawą do:

- kształtowania struktury przestrzennej gminy,
- przygotowania prac nad sporządzaniem planów miejscowych,
- posługiwania się ustawami szczególnymi z zakresu planowania przestrzennego,
- prowadzenia wewnętrznej kontroli zgodności planów miejscowych ze studium,
- działalności marketingowej poprzez wykorzystanie ustaleń studium do opracowań promocyjnych.

2. STAN ŁADU PRZESTRZENNEGO GMINY ŁUKÓW I WYMOGI JEJ OCHRONY

2.1. STUDIUM UWARUNKOWAŃ I KIERUNKÓW ZAGOSPODAROWANIA PRZESTRZENNEGO GMINY ŁUKÓW

Gmina Łuków posiada *Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy Łuków* przyjęte Uchwałą Nr V/49/99 Rady Gminy w Łukowie z dnia 30 kwietnia 1999 r., które określa cele rozwoju i funkcje gminy Łuków. Funkcje i cele rozwoju gminy uznaje się za aktualne i adaptuje na potrzeby zmiany Studium z założeniem ich weryfikacji i ewentualnego uzupełnienia.

Funkcje gminy

- funkcje podstawowe: rolnictwo, leśnictwo i obsługa rolnictwa;
- funkcje towarzyszące: mieszkaniowa, usługowa, produkcyjna, turystyczna i rekreacyjna.

Cele rozwoju gminy

- 1) Cele przyrodnicze i kulturowe
  - zachowanie i ochrona zasobów i walorów środowiska przyrodniczego i kulturowego, a w szczególności na obszarach objętych ochroną prawną i proponowanych do ochrony,
  - kształtowanie struktury funkcjonalno-przestrzennej w nawiązaniu do systemów ekologicznych, poprzez ograniczenie przyrostu obszarów zurbanizowanych na terenach otwartych,
  - prowadzenie racjonalnej gospodarki zasobami, zwłaszcza takimi jak: woda, lasy, przestrzeń,
  - rozwijanie funkcji zgodnych z predyspozycjami środowiska przyrodniczego.
- 2) Cele ekonomiczne
  - zapewnienie mieszkańcom, w możliwie największym stopniu źródeł utrzymania, na miejscu, w obrębie gminy poprzez wspieranie działalności gospodarczej, rozwój funkcji wypoczynkowo-turystycznej oraz agroturystyki,
  - przyspieszenie rozwoju gminy poprzez tworzenie infrastrukturalnych i ekonomicznych warunków do przyciągania kapitału z zewnątrz.
- 3) Cele społeczne
  - łagodzenie różnic pomiędzy poziomem warunków życia ludności w mieście i na terenach wiejskich głównie poprzez wyposażenie obszaru w infrastrukturę techniczną oraz zwiększenie ilości obiektów i urządzeń usługowych stopnia podstawowego,
  - uruchomienie systemu pomocy społecznej dla rodzin najuboższych.

2.2. MIEJSCOWY PLAN ZAGOSPODAROWANIA PRZESTRZENNEGO GMINY ŁUKÓW

Gmina Łuków posiada aktualny miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego gminy przyjęty Uchwałą Nr XXXVI/215/06 Rady Gminy Łuków z dnia 11 października 2006 r., obejmujący tereny gminy w jej granicach administracyjnych. Plan miejscowy określa strukturę funkcjonalno-

przestrzenną gminy przy założeniu, że nadrzędnym czynnikiem kształtującym tą strukturę winno być stosowanie zasady zrównoważonego rozwoju poprzez zapewnienie warunków utrzymania równowagi przyrodniczej oraz racjonalną gospodarkę zasobami środowiska.

Wśród ogólnych zasad kształtowania ładu przestrzennego, jako ustalenia podstawowe *Plan* przyjmuje:

- 1) tworzenie warunków dla zrównoważonego i wielofunkcyjnego rozwoju,
- 2) integrację i aktywizację mieszkańców gminy wobec gospodarki rynkowej oraz wynikające z nich priorytety:
  - **kulturowe**
zachowanie i odbudowa wartościowych elementów środowiska kulturowego dla podtrzymania tradycji, odrębności regionalnej i narodowej,
  - **ekologiczne**
zachowanie i odbudowa wartościowych elementów środowiska naturalnego dla zachowania równowagi przyrodniczej i powiązań ekologicznych,
  - **funkcjonalno-przestrzenne**
specjalizacja poszczególnych obszarów gmin w zakresie funkcji: usługowej, mieszkaniowej, przemysłowej, rekreacyjnej,
  - **społeczne**
poprawienie warunków życia mieszkańców poprzez poprawę funkcjonowania zaplecza: produkcyjnego, usługowego i technicznego.

Jako **główne funkcje** gminy *Plan* wyznacza: mieszkalnictwo, rolnictwo i obsługę rolnictwa, a jako **funkcje uzupełniające**: turystykę i wypoczynek oraz usługi.

Ponadto, *Plan* określając strukturę funkcjonalno-przestrzenną, dla prawidłowego kształtowania, funkcjonowania i rozwoju jej poszczególnych elementów i składowych zaleca:

- 1) **w zakresie mieszkalnictwa:**
  - podniesienie standardu technicznego budynków,
  - porządkowanie struktury zabudowy oraz kształtowanie ładu przestrzennego w oparciu o tradycje regionalne.
- 2) **w zakresie przestrzeni publicznej - usługowej:**
  - podniesienie estetyki i jakości usług,
  - poprawę dostępności usług,
  - kształtowanie stref usługowych w nawiązaniu do tradycji lokalnych;
- 3) **w zakresie działalności produkcyjnej:**
  - tworzenie warunków rozwoju przedsiębiorczości z ograniczeniami w zależności od stopnia uciążliwości dla środowiska,
  - restrukturyzację istniejących zakładów,
  - rejonizację powstających jednostek produkcyjnych;
- 4) **w zakresie infrastruktury technicznej:**

- modernizację istniejących oraz rozbudowę i budowę nowych kolektorów uzbrojenia w obrębie terenów osadniczych oraz tworzenie perspektywicznych rezerw terenowych,
- dążenie do wyposażenia terenów osadniczych w pełny zakres infrastruktury technicznej;

5) w zakresie komunikacji:

- prawidłową obsługę komunikacyjną terenów osadniczych poprzez budowę nowych połączeń lokalnych i dojazdowych,
- poprawę powiązań sieci komunikacji lokalnej z układem zewnętrznym;

6) w zakresie rekreacyjnej przestrzeni ekologicznej:

- rozwój form rekreacji krótkookresowej - świątecznej i długookresowej - wakacyjnej,
- rozwój form rekreacji zw. z potrzebami mieszkańców gminy,
- realizację zaplecza dla rekreacji indywidualnej i zbiorowej;

7) w zakresie rolniczej przestrzeni produkcyjnej:

- ochronę kompleksów gleb o wysokiej wartości bonitacyjnej przed zainwestowaniem,
- restrukturyzację rolnictwa,
- zalesianie terenów położonych w sąsiedztwie istniejących kompleksów leśnych o niskiej przydatności dla rolnictwa;

i nakazuje:

8) w zakresie leśnej przestrzeni czynnej przyrodniczo:

- ochronę kompleksów leśnych o szczególnych wartościach przyrodniczych i krajobrazowych,
- dolesienia istniejących zespołów leśnych,
- powiększanie powierzchni lasów ochronnych,
- prowadzenie prawidłowej gospodarki leśnej w oparciu o obowiązujące przepisy.

3. UWARUNKOWANIA I WYTYCZNE WYNIKAJĄCE Z GMINNYCH DOKUMENTÓW STRATEGICZNYCH I PROGRAMOWYCH

3.1. STRATEGIA ROZWOJU GMINY ŁUKÓW NA LATA 2007 – 2015

Strategia Rozwoju Gminy Łuków na lata 2007 – 2015 określa misję gminy, którą jest stworzenie mieszkańcom jak najlepszych warunków do życia i rozwoju, a jej spełnienie uzależnia od realizacji dwóch celów strategicznych (CS) i przyjętych w ich ramach poszczególnych celów operacyjnych (CO):

CS 1: Wyższa efektywność lokalnej gospodarki

CO 1.1: Rozwój infrastruktury poprawiającej atrakcyjność inwestycyjną gminy

CO 1.2: Poprawa dochodowości gospodarstw rolnych

CO 1.3: Rozwój lokalnej przedsiębiorczości i turystyki

CS 2: Integracja społeczna oraz poprawa jakości kapitału ludzkiego.

CO 2.1: Podniesienie poziomu wykształcenia i wiedzy mieszkańców gminy

CO 2.2: Rozwój kultury i kapitału społecznego w gminie.

3.2. PLAN ROZWOJU LOKALNEGO GMINY ŁUKÓW NA LATA 2004 – 2006 ORAZ NA KOLEJNY OKRES PROGRAMOWANIA 2007 – 2013

Plan Rozwoju Lokalnego jako dokument o charakterze operacyjnym, jest jednym z najważniejszych dokumentów wspierających zarządzanie na poziomie samorządu. Dokument ten określając strategię społeczno-gospodarczą gminy, definiuje nie tylko ogólne cele, ale przewiduje konkretne zadania do wykonania, terminy ich realizacji oraz sposoby finansowania. *Plan* zawiera szczegółową listę zadań, których realizacja ma służyć poprawie sytuacji społeczno-gospodarczej oraz uporządkowaniu struktury przestrzennej na obszarze gminy Łuków. Ogólny zakres tych zadań obejmuje m. in.:

- 1) **w zakresie zmian w strukturze gospodarczej obszaru, w tym zasad kształtowania rolnej i leśnej przestrzeni produkcyjnej:**
  - wyznaczenie najbardziej atrakcyjnych turystycznie i wypoczynkowo terenów w okolicy łukowskiego OCK i Radzyńskiego OCK i stworzyć miejsca do weekendowego wypoczynku lub o charakterze rekreacyjno-sportowym,
  - wyznaczenie gruntów najniższych klas oraz odłogowanych do zalesienia lub innego gospodarczego zagospodarowania,
  - wspieranie tworzenia gospodarstw agroturystycznych;
- 2) **w zakresie zmian w sposobie użytkowania terenu:**
  - wyznaczenie terenów pod jednorodzinne budownictwo mieszkaniowe (w tym o zabudowie osiedlowej), a także tereny pod działalność gospodarczą i stworzenie możliwości szybkiego ich uzbrojenia, w szczególności w miejscowościach położonych wokół Łukowa;
- 3) **w zakresie rozwoju systemów komunikacji i infrastruktury:**

- budowę, rozbudowę i modernizację sieci dróg lokalnych i gminnych,
- modernizację i rozbudowę sieci wodociągowych,
- budowę nowych i modernizację istniejących oczyszczalni ścieków, a także realizację przyzagrodowych oczyszczalni ścieków,
- budowę sieci kanalizacyjnej,
- poprawę łączności telefonicznej,
- rozbudowę sieci gazu ziemnego,
- modernizację sieci energetycznej;

4) w zakresie poprawy stanu środowiska naturalnego:

- objęcie zorganizowaną zbiórką odpadów wszystkich gospodarstw domowych w gminie, oraz organizację odbioru odpadów zebranych na terenie gminy przez Zakład Zagospodarowania Odpadów (zgodnie z *Planem gospodarki odpadami dla powiatu łukowskiego*);
- budowę zbiorników małej retencji;
- meliorację gruntów;

5) w zakresie poprawy stanu środowiska kulturowego:

- odbudowanie obiektów dziedzictwa kulturowego,
- budowa i urządzenie skansenu;

6) w zakresie poprawy warunków i jakości życia mieszkańców, w tym zmian w strukturze zamieszkania:

- przeprowadzanie scalania gruntów i uporządkowanie stanu własności nieruchomości,
- budowę i rozbudowę baz turystycznych,
- realizację i modernizację infrastruktury sportowo-rekreacyjnej.

3.3. PROGRAM GOSPODARKI ŚCIEKOWEJ GMINY ŁUKÓW

Program Gospodarki Ściekowej Gminy Łuków opracowany w 2008 r., przewiduje realizację gospodarki ściekowej gminy w dwóch wariantach – „A” i „B”. Oba warianty zakładają podłączenie do oczyszczalni ścieków w Łukowie jak największej ilości miejscowości gminnych przez kanalizację ciśnieniową (z niewielkimi różnicami, jeśli chodzi o przyłączane miejscowości) oraz realizację indywidualnych przydomowych oczyszczalni ścieków w przypadku zabudowy rozproszonej. Ponadto wariant „A” zakłada lokalizację grupowej oczyszczalni ścieków w miejscowości Strzyżew, w odróżnieniu od wariantu „B”, w którym nie przewiduje się realizacji grupowej oczyszczalni ścieków, a w miejscowościach, które w przypadku wariantu „A” miały być obsługiwane przez oczyszczalnię grupową, zakłada realizację przydomowych oczyszczalni ścieków.

3.4. PROGRAM OCHRONY ŚRODOWISKA DLA GMINY ŁUKÓW NA LATA 2004 – 2014

Program Ochrony Środowiska gminy Łuków ma za zadanie przyczynić się do ukierunkowania działań, które z jednej strony pozwolą rozwiązać istniejące aktualnie problemy, a z drugiej będą przeciwdziałać zagrożeniom mogącym pojawić się w wyniku realizacji nowych przedsięwzięć.

Z tego też powodu w programie uwzględnione zostały najważniejsze zagadnienia z zakresu ochrony środowiska i dziedzin bezpośrednio powiązanych z tą problematyką. Pozwoli to na właściwe ukierunkowanie działań w ramach planu wdrożeniowego z działaniami operacyjnymi oraz w ramach długoterminowego planu strategicznego (do roku 2014).

W programie ustala się m. in. podstawowe kierunki i zakres działań niezbędnych do przywracania standardów jakości środowiska, które w ogólnym ujęciu obejmują:

1) w zakresie gospodarki odpadami:

- utrzymanie dotychczasowego systemu opartego o istniejące składowisko odpadów w Łukowie,
- wyposażenie wszystkich gospodarstw domowych w pojemniki na odpady komunalne,
- utworzenie 120 Punktów Selektywnego Gromadzenia Odpadów,
- propozycję lokalizacji Zakładu Zagospodarowania Odpadów w m. Krzywda.

2) w zakresie gospodarki wodno-ściekowej

- przyłączanie poszczególnych miejscowości do sieci kanalizacyjnej miasta Łuków,
- modernizację i rozbudowę oczyszczalni w Ryżkach,
- budowę oczyszczalni ścieków w m. Strzyżew,
- realizację przydomowych oczyszczalni ścieków,
- realizację zbiorników małej retencji.

4. UWARUNKOWANIA I WYTYCZNE Z PLANU ZAGOSPODAROWANIA PRZESTRZENNEGO WOJEWÓDZTWA LUBELSKIEGO

W trakcie prac nad zmianą *Studium* uwzględniono wnioski zgłoszone przez Zarząd Województwa Lubelskiego wynikające z *Planu Zagospodarowania Przestrzennego Województwa Lubelskiego* (przyjętego Uchwałą nr XLV/597/02 Sejmiku Województwa Lubelskiego z dnia 29 lipca 2002 r. i opublikowanego w Dzienniku Urzędowym Województwa Lubelskiego Nr 107 z dnia 9 września 2002r., poz., 2449), podane poniżej w formie syntetycznego omówienia rekomendacji i zaleceń dla określenia kierunków rozwoju przestrzennego Gminy Łuków.

W zakresie ochrony i kształtowania środowiska wskazano:

- 1) do objęcia ochroną planistyczną:
  - a. terenów przewidzianych do objęcia prawną ochroną przyrody w formie parku krajobrazowego lub obszaru chronionego krajobrazu, tj. projektowanego Łukowskiego Parku Krajobrazowego na bazie istniejącego Łukowskiego Obszaru Chronionego Krajobrazu i Radzyńskiego Obszaru Chronionego Krajobrazu i jego projektowane powiększenie,
  - b. korytarzy ekologicznych o znaczeniu krajowym, tj. doliny rzek: Krzny Północnej (łączącego projektowany Łukowski Park Krajobrazowy z projektowanym Białkopodlaskim Obszarem Chronionego Krajobrazu) i Krzny Południowej (łączącego projektowany Łukowski Park Krajobrazowy z Radzyńskim Obszarem Chronionego Krajobrazu) ustanawiając wymóg zachowania i kształtowania ich drożności ekologiczno-przestrzennej,
  - c. cennych pod względem przyrodniczo-krajobrazowym elementów struktury ekologicznej „zielonego pierścienia” (*Green Belt*) wokół Łukowa, z obowiązkiem uszczegółowienia i wprowadzenia go do miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego gminy;
- 2) propozycję utworzenia leśnego rezerwatu przyrody „Okniny” na terenie projektowanego Łukowskiego Parku Krajobrazowego;
- 3) do objęcia ochroną prawną, w ramach tworzącej się sieci NATURA 2000, Lasów Łukowskich, które stanowią proponowany obszar specjalnej ochrony ptaków (OSO);
- 4) kierunki prowadzenia polityki zalesień i kształtowania granicy polno-leśnej, które powinny uwzględniać krajowe i regionalne priorytety zalesień;
- 5) zasadę definitywnego wyłączenia spod eksploatacji przemysłowej, w zakresie eksploatacji kopalin, tych elementów struktury krajobrazu, które decydują o równowadze ekologicznej i różnorodności biologicznej środowiska (m.in. torfowiska, tereny źródliskowe, tereny leśne, koryta rzeczne, wydmy, wzgórza ostańcowe, strefy krawędziowe).

W zakresie kształtowania stref produkcji rolnej wskazano poniższe założenia:

- 1) przeznaczenie do produkcji rolnej gleb dobrej jakości produkcyjnej (I-IV klasy);
- 2) przeznaczenie gleb słabych (V-VI) na cele nierolnicze, m.in. zalesienia, funkcje rekreacyjne lub inne zainwestowanie zgodne z projektowanym rozwojem poszczególnych terenów (lokalizacje działalności gospodarczych, infrastrukturalnych i usługowych);
- 3) meliorację użytków rolnych;
- 4) rozwój strefy żywicielskiej wokół miasta Łuków;
- 5) rozwój rolnictwa ekologicznego na obszarach prawnie chronionych.

W zakresie kształtowania stref pozarolniczej działalności gospodarczej wskazano poniższe założenia:

- 1) rozwoju stref przedsiębiorczości w oparciu o korzyści położenia przy szlakach komunikacyjnych drogowych i kolejowych o międzynarodowym znaczeniu;
- 2) rozwój pasm aktywności gospodarczej głównie w oparciu o usługi związane z obsługą transportu (handel, hotele, stacje obsługi, usługi finansowe).

W zakresie turystyki wskazano zasady i kierunki kształtowania warunków przestrzennych dla rozwoju turystyki w strefie występowania wysokich walorów przyrodniczych (obejmującej projektowane obszary Parku Krajobrazowego „Lasy Łukowskie”) oraz w strefie zrównoważonego rozwoju turystyki (obejmującej projektowane obszary chronionego krajobrazu).

W zakresie ochrony i kształtowania ładu przestrzennego wskazano na potrzebę:

- 1) szczególnej ochrony i oszczędne wykorzystanie przestrzeni niezurbanizowanej;
- 2) wzmocnienia i przywracania środowisku przyrodniczemu odporności na nasilającą się antropopresję, a zwłaszcza zdolności regeneracyjnych najbardziej wrażliwym ekosystemom;
- 3) możliwie pełnego wykorzystania naturalnych predyspozycji terenu do pełnienia określonych funkcji;
- 4) oszczędnego użytkowania przestrzeni krajobrazowej (przeciwdziałanie rozpraszaniu na terenach otwartych zabudowy degradującej strukturę ekologiczną i fizjonomię krajobrazu);
- 5) harmonizowania układów osadniczych i infrastruktury technicznej z siecią ekologiczną;
- 6) segregacji funkcji, która wyklucza lub minimalizuje prawdopodobieństwo wystąpienia lub sąsiedztwa kolizyjnych funkcji terenu;
- 7) stymulowania zmian w strukturze przestrzennej działalności gospodarczej ukierunkowanych na ograniczenie nadmiernej koncentracji tej działalności, a także jej lepsze dostosowanie do lokalnych i regionalnych warunków przyrodniczych i związanych ze stanem środowiska.

W zakresie infrastruktury komunalnej należy dążyć do:

- 1) całkowitego zwodociągowania wsi o zwartej zabudowie;
- 2) rozbudowy systemów kanalizacji sanitarnej we wsiach o zwartej zabudowie, a w obszarach o rozproszonej zabudowie uporządkowanie gospodarki ściekowej;
- 3) rozwiązywania gospodarki odpadami w skali powiatów lub obszaru kilku gmin z uwzględnieniem ustaleń zawartych w „Planie gospodarki odpadami dla województwa lubelskiego" przyjętego przez Sejmik Województwa Lubelskiego uchwałą Nr DC/134/03 z dnia 16 czerwca 2003r.

W zakresie obronności i bezpieczeństwa publicznego wskazano na potrzebę:

- 1) wzmocnienia ochrony przeciwpożarowej w kompleksach leśnych nadleśnictwa Łuków;
- 2) kształtowania układów infrastrukturalnych w sposób sprzyjający bezpieczeństwu publicznemu;
- 3) sukcesywnego likwidowania miejsc i odcinków szczególnie niebezpiecznych;
- 4) ograniczania transportu materiałów niebezpiecznych w rejonach cennych przyrodniczo i turystycznie;
- 5) wyznaczenia głównych tras przewozu materiałów chemicznych i substancji niebezpiecznych, w tym drogi krajowej Nr 63;
- 6) stworzenia systemu transportu kombinowanego dla przewozu materiałów niebezpiecznych trasami kolejowymi;
- 7) wyznaczenia miejsc parkingowych dla pojazdów z ładunkami niebezpiecznymi.

5. POŁOŻENIE ADMINISTRACYJNO-GEOGRAFICZNE GMINY

Gmina powstała w 1973 r., a w 1975 r. gmina Łuków znalazła się w granicach nowo utworzonego województwa siedleckiego, jako autonomiczna jednostka administracyjna. Od 1 stycznia 1999 r., w wyniku przeprowadzenia reformy administracyjnej, gmina Łuków należy do województwa lubelskiego. Powierzchnia gminy wynosi 308,3 km² co stanowi 1,23% powierzchni województwa, a zamieszkuje ją 17 304 osoby – 0,78 % ludności województwa.

Gmina Łuków położona jest w północno-zachodniej części województwa lubelskiego, przy granicy z województwem mazowieckim. Swym obszarem otacza miasto powiatowe – Łuków, w którym zlokalizowana jest siedziba urzędu gminy. Od północy sąsiaduje z gminami województwa mazowieckiego: Domanice, Wiśniew i Zbuczyn, od wschodu i zachodu z gminami powiatu łukowskiego: Trzebieszów, Stoczek Łukowski, Stanin i Wojcieszków oraz od południowego-wschodu z gminami powiatu radzyńskiego: Ulan-Majorat, Radzyń Podlaski i Kąkolewnica Wschodnia. Gmina położona jest ok. 90 km na północ od Lublina, w odległości ok. 30 km od Siedlec, 57 km od Białej Podlaskiej, 30 km od Międzyrzecza Podlaskiego i 26 km od Radzyna Podlaskiego.

6. UWARUNKOWANIA PRZYRODNICZE

6.1. BUDOWA GEOLOGICZNA I SUROWCE MINERALNE

Obszar gminy położony jest w peryferyjnej części platformy wschodnioeuropejskiej, stanowiącej część prekambryjskiej struktury tektonicznej pokrytej osadami z okresów od najmłodszego proterozoiku do czwartorzędu.

Platforma prekambryjska charakteryzuje się płytko leżącymi skałami podłoża krystalicznego i tektoniką blokową utworów starszych od karbonu. Omawiany obszar leży na granicy dwóch jednostek tektonicznych: zrębu łukowskiego i zapadliska podlaskiego.

Osady paleozoiczne reprezentowane są przez utwory neokambru, kambru, ordowiku, syluru, karbonu i permu. Utwory mezozoiku reprezentują trias, jura i kreda. Górną warstwę tworzą osady mastrychu górnego wykształcone jako głązy, opoki i kreda piszcząca. Na utworach kredy górnej zalegają utwory trzeciorzędowe o miąższości od 40 do 120 m. Osady trzeciorzędowe z okresu paleocenu tworzą opoki, gezy z piaskiem glaukonitowym, margle ilaste oraz ility wapienne. Utwory powstałe z okresu eocenu to ility piaszczysto – margliste, o zaledwie kilku metrowej miąższości. Utwory oligoceńskie wykształciły się w postaci piasków kwarcowo–glaukonitowych, mułków i iłków piaszczystych. Utwory miocenijskie to osady piaszczysto–mułkowo–ilaste, natomiast osady pliocenijskie to głównie ility oraz mułki ilaste i piaszczyste.

Osady czwartorzędowe pokrywają całą powierzchnię gminy i osiągają miąższość 60–80 m. Najstarszymi utworami są osady preglacjalne w postaci bezwapniowych piasków pylastych i mułków. Osady interglacjalne wykształciły się jako piaski drobno i średnioziarniste. Na utworach glacialnych i interglacialnych zalegają osady zlodowacenia południowopolskiego: mułki ilaste, piaski i żwiry fluwioglacjalne i gliny zwałowe.

Osady zlodowacenia Odry to gliny zwałowe występujące na całym obszarze gminy oraz osady fluwioglacjalne i zastoiskowe. W okolicach Gołyszyna, w glinach stwierdzono występowanie iłków jurajskich. W pokładach iltu znajdują się unikatowe w skali światowej złoża amonitów, w związku z czym obszar ich występowania objęty jest ochroną rezerwatową (Rezerwat Kra Jurajska). Ze zlodowacenia Warty powstały piaski i żwiry drobnoziarniste o miąższości od 5 do 13 m. Osady zlodowacenia północnopolskiego to piaski i żwiry rzeczne, występujące w dolinach Bystrzycy w miejscowości Szczygły Dolne, w dolinach Krzny Południowej i Krzny Północnej. Na przełomie plejstocenu i holocenu miała miejsce akumulacja piasków wydmowych występujących w okolicach Grzędówki, Kol. Zalesie, Świdrów i Łukowa. Utwory holocenijskie to torfy oraz osady i namuły rzeczne występujące w dolinach rzek.

Surowce mineralne na obszarze gminy to kopaliny skalne – piaski, żwiry, surowce ilaste oraz kopaliny energetyczne – torfy.

Udokumentowano 11 złóż surowców kruszywa naturalnego i złoża surowców ilastych zlokalizowanych w rejonie miejscowości Biardy, Świdry, Malcanów, Łazy, Krynka i Gołyszyn:

- „Biardy” – złoża kruszywa naturalnego położone na zachód od miejscowości Biardy, o powierzchni 4,1 ha i miąższości od 8,4 do 9,7 m, złoża stanowią piasek średnio

i gruboziarnisty, udokumentowane zasoby geologiczne złoża wynoszą 561 tys. ton, złoża jest eksploatowane;

- „Biardy I” – złoża kruszywa naturalnego zlokalizowane w odległości 50 m od złoża „Biardy” o powierzchni ok. 1 ha, złoża stanowi piasek średnio i gruboziarnisty o miąższości 7,2 – 7,9 m, udokumentowane zasoby geologiczne złoża wynoszą 116 tys. ton;
- „Świdry” – złoża kruszywa naturalnego zlokalizowane na wschód od miejscowości Świdry o powierzchni 0,67ha, złoża stanowi piasek średnio i gruboziarnisty o średniej miąższości 3,5 m, udokumentowane zasoby geologiczne złoża wynoszą 36 tys. ton, złoża o zaniechanej eksploatacji częściowo zrehabilitowane (zbiornik wodny);
- „Świdry II” – złoża kruszywa naturalnego zlokalizowane w odległości 350 m od złoża „Świdry” o powierzchni 1,18 ha, złoża stanowi piasek średnio i gruboziarnisty o miąższości 2,0–2,2 m, udokumentowane zasoby geologiczne złoża wynoszą 36 tys. ton, złoża o zaniechanej eksploatacji częściowo zrehabilitowane (zbiornik wodny);
- „Świdry - Zagajki” – złoża kruszywa naturalnego zlokalizowane obok złoża „Świdry” składające się z dwóch pól o powierzchni 0,5 ha i 1,3 ha, złoża stanowi piasek średnio i gruboziarnisty o średniej miąższości 7,28 m, udokumentowane zasoby złoża wynoszą 203,9 tys. ton, złoża jest eksploatowane;
- „Kolonja Świdry” – złoża kruszywa naturalnego zlokalizowane na południowy wschód od złoża „Świdry” o powierzchni 0,91 ha, złoża stanowi piasek średnio i gruboziarnisty o średniej miąższości 4,7 m, udokumentowane zasoby złoża wynoszą 84 tys. ton, złoża jest eksploatowane;
- „Malcanów” – złoża kruszywa naturalnego zlokalizowane obok złoża „Kolonja Świdry” o powierzchni 2,55 ha, złoża stanowi piasek średnioziarnisty o miąższości 0,3–0,7 m, udokumentowane zasoby złoża wynoszą 219 tys. ton, złoża jest eksploatowane;
- „Szczygły Górne” – złoża kruszywa naturalnego zlokalizowane w pobliżu miejscowości Szczygły Górne, tuż przy granicy gminy, złoża o średniej miąższości 4,2 m i udokumentowanych zasobach wynoszących 44 tys. ton, złoża nie jest eksploatowane;
- „Gręzówka I” – złoża kruszywa naturalnego zlokalizowane w miejscowości Gręzówka o powierzchni 3,83 ha, złoża stanowi piasek gruboziarnisty i pospółka zagliniona o średniej miąższości 14,5 m;
- „Krynka I” – złoża kruszywa naturalnego zlokalizowane w miejscowości Krynka o powierzchni 2,91 ha i miąższości 5,7–7 m, złoża jest eksploatowane;
- „Łazy I” – złoża kruszywa naturalnego zlokalizowane w miejscowości Łazy o powierzchni 1,15 ha, złoża stanowi piasek średnioziarnisty o średniej miąższości 3,9 m i udokumentowanych zasobach geologicznych wynoszących 45 tys. ton;
- „Gołaszyn” – złoża surowców ilastych zlokalizowane w miejscowości Gołaszyn, przy granicy z miastem, złoża stanowią ility jurajskie o miąższości 1,3–10 m o udokumentowanych zasobach 3906 tys. ton, surowiec może być stosowany do produkcji keramzytu, w pokładach ility znajdują się unikatowe w skali światowej złoża amonitów.

Generalnie większość złóż kruszywa naturalnego na obszarze gminy są zawodnione i w związku z tym ich eksploatacja jest utrudniona.

Na obszarze gminy udokumentowano 9 złóż surowca energetycznego – torfu. W dolinie Krzny Północnej występują złoża torfu „Ławki” i „Celiny II”. W dolinie Krzny Południowej udokumentowano

złoża „Żdźary – Poważe” i „Kownatki”. W dolinie Bystrzycy przy zachodniej granicy gminy oznaczono złoża „Ryżki”, a na południu „Jeleniec”. W dolinie rzeki Samicy udokumentowano złoża „Ryżki” i „Krasew–Zofibór”, natomiast w dolinie Stanówki – złoża „Żyłki – Kozły”. Złoża torfu nie są eksploatowane.

6.2. RZEŻBA TERENU

Rzeźba terenu gminy Łuków jest słabo zróżnicowana. Teren jest lekko pofalowany o łagodnych spadkach 2 – 5 %. Wysokości bezwzględne wahają się w granicach 154 – 183 m. Największe wzniesienia występują w północnozachodniej i północnej części gminy, na terenie kompleksu leśnego i w okolicach wsi Biardy. Tu też znajdują się liczne pagórki żwirowo – piaszczyste, wydmy, ozy będące pozostałością moreny ze zlodowacenia środkowopolskiego. Wyraźne obniżenie terenu występuje we wschodniej części gminy, oraz w dolinie rzek Krzna Południowa, Krzna Północna oraz Samica i Stanówka, a także w obniżeniach powytopiskowych o dość wyrównanych zabagnionych dnach. Pod względem morfologicznym cały obszar gminy położony jest w obrębie wysoczyzny polodowcowej.

Obszar gminy charakteryzuje się względnie naturalnym ukształtowaniem terenu. Wyjątkiem są obszary zainwestowane oraz pokopalniane, w których zaobserwować można przekształcenia i deformacje naturalnej rzeźby terenu.

6.3. STOSUNKI WODNE

Zgodnie z podziałem hydrograficznym kraju teren gminy Łuków położony jest w regionie wodnym Wisły Środkowej i w przeważającej części należy do zlewni Bugu granicznego - Z14, natomiast jej południowa część przynależy do zlewni Wieprza - Z5.

Północna część gminy odwadniana jest przez rzeki Krznę Północną i Krznę Południową, mające swoje źródła w północno–zachodniej części gminy (w obszarach leśnych). Krzna Północna biegnie na północ od Łukowa, natomiast Krzna Południowa przepływa przez miasto kierując się ku wschodowi. Na rzece Krzna Południowa, w obrębie granic miasta znajduje się zbiornik retencyjny „Zimna woda”.

Zlewnię Wieprza zasilają lewostronne dopływy Bystrzycy – Samica i Stanówka, przebiegające przez południową i południowo-zachodnią część gminy. Rzeka Samica nie ma wyraźnych źródeł, jej początkiem jest rów łączący się z dopływem Krzny Południowej. Obszar źródłiskowy rzeki Stanówki znajduje się w obniżeniu między Jeziorami, a Aleksandrowem, w południowo – wschodniej części gminy.

W skład sieci hydrograficznej gminy Łuków wchodzi również niewielkie ciek wodne, liczne rowy melioracyjne, wypełnione wodą zagłębienia bezodpływowe i wyrobiska poeksploatacyjne oraz zbiorniki przeciwpożarowe.

Nadzwyczajnymi zagrożeniami wynikającymi z charakteru sieci hydrologicznej gminy są przede wszystkim stany powodziowe, które wiązać się mogą w największym stopniu z rzeką Krzną i Bystrzycą. Na podstawie studiów wskazujących tereny narażone na regularne zalewanie

oraz zalewanie tzw. wodą stuletnią, na rysunku studium wyznaczono granice obszarów, dla których prawdopodobieństwo wystąpienia powodzi wynosi co najmniej 1%.

Pod względem hydrologicznym obszar gminy Łuków przynależy do Niecki Mazowieckiej. Główny poziom wodonośny sięga utworów trzeciorzędowych, zalegających na dużej głębokości – „Subniecki warszawskiej” (GZWP 215). Wody tej warstwy, ze względu na wysokie stężenie związków żelaza i manganu, wymagają uzdatniania. Północna część gminy położona jest na obszarze GZWP 223 „Zbiornik międzymorenowy rzeki górny Liwiec”, pochodzący z utworów czwartorzędowych.

Zwierciadło wód podziemnych na terenie gminy jest stosunkowo wysokie i waha się poniżej 1 m od poziomu terenu – w dolinach rzek i obniżeniach powytopiskowych do ponad 2 m od poziomu terenu w obrębie wysoczyzny polodowcowej. W przeważającej części gminy izolacja poziomu wodonośnego jest wyjątkowo słaba ze względu na przepuszczalność gruntów (piaski, żwiry). Sytuacja taka stwarza zagrożenie dla wód podziemnych z powodu łatwego przenikania zanieczyszczeń pochodzących z powierzchni terenu. Lepsza izolacja wód występuje w zachodniej części gminy.

6.4. WARUNKI KLIMATYCZNE

W podziale klimatycznym Zienkiewiczów (1975) obszar gminy Łuków zaliczony jest w obręb krainy klimatycznej chełmsko – podlaskiej. Decydującą rolę w kształtowaniu pogody odgrywają przeważające masy powietrza polarno-morskiego oraz kontynentalnego. Ruch mas powietrza wywołuje zmiany ciśnienia atmosferycznego, które na tym terenie waha się średnio w granicach 995–1000 mb. Na obszarze gminy przeważają wiatry z kierunków zachodnich, przynoszące wilgotne powietrze oceaniczne. Silne wiatry (powyżej 8 m/s) występują średnio 50 dni w roku. Średnia roczna temperatura wynosi ok. 7,5°C – maksymalna w półroczu ciepłym 19,5-20°C (nieco wyższa niż na tej samej szerokości geograficznej w innej części Polski), minimalna w półroczu chłodnym – 3 do – 3,5°C (nieco niższa niż na tej samej szerokości w Polsce). Okres zimy trwa ok. 100-110 dni w roku, wiosny – 40-50 dni, lata – 110-115 dni, natomiast jesieni 80-95 dni. Okres przymrozkowy wynosi ok. 155 dni w roku a okres wegetacyjny – 210 dni.

Średnie opady atmosferyczne na terenie gminy wynoszą 500mm i są niższe niż średnie dla kraju (600 mm). W półroczu letnim średnia opadów wynosi 320 mm. Najbardziej deszczowym miesiącem jest lipiec. W półroczu zimowym średnie opady wynoszą 180mm. Miesiącami najuboższymi w opady są: styczeń, luty i marzec.

Opady śniegu występują 50-70 dni w roku, najczęstsze w grudniu i styczniu. Trwałość pokrywy śnieżnej wynosi 60-90 dni, przy grubości rzędu kilkunastu centymetrów. Średnia roczna wilgotność względna powietrza – 80%.

Nieco odmienne warunki klimatyczne na terenie gminy występują w dolinach rzek i terenach podmokłych, czyli w miejscach zalegania chłodnego i wilgotnego powietrza oraz zalegania mgieł, jak również na rozległych terenach leśnych, charakteryzujących się także większą wilgotnością, zmniejszonym dostępem promieniowania słonecznego docierającego do ziemi, mniejszym przewietrzaniem terenu i dłużej zalegającą pokrywą śnieżną.

6.5. GLEBY

Pod względem typologicznym gleby gminy Łuków są mało zróżnicowane. Dominują gleby powstałe z utworów lodowcowych i wodnolodowcowych – bielicowe – piaski i gliny, występujące głównie w sąsiedztwie lasów i pseudobielicowe – w północnej części gminy oraz na mniejszych powierzchniowo obszarach w pozostałych częściach gminy. Mają one słabo wykształcony poziom akumulacyjny o małej zawartości próchnicy (1-2%). Ze względu na skład mechaniczny są one ponadto mało zwarte i bardzo dobrze przepuszczalne. W dolinach rzek i obniżeniach terenu, poza madami, dominują gleby torfowe, murszowo–torfowe, murszowo–mineralne oraz czarne ziemie zdegradowane, natomiast w południowej części gminy oraz w okolicach wsi Gołaszyn występują gleby brunatne wylugowane, wykształcone z utworów wodnego pochodzenia o dobrych właściwościach powietrzno-wodnych.

Wśród gruntów ornych przeważają gleby średniej i słabej jakości – IV i V klasy bonitacyjnej. Większość gleb (90% użytków rolnych) charakteryzuje kwaśny i bardzo kwaśny odczyn.

Występują gleby 3 kompleksów przydatności rolniczej:

- gleby kompleksu żytniego bardzo dobrego, stanowiące stosunkowo niewielki procent udziału, zajmujące powierzchnie w południowej części gminy,
- gleby kompleksu żytniego dobrego, stanowiące ok. 24% powierzchni gruntów ornych gminy, występujące również na południu obszaru,
- gleby kompleksu żytniego słabego, obejmujące ponad 32% gruntów ornych na obszarach w północnej, wschodniej i zachodniej części gminy Łuków, charakteryzujące się niską zawartością próchnicy i o niskiej zasobności w składniki pokarmowe – przydatne do uprawy głównie żyta i ziemniaków.

Trwałe użytki zielone w gminie zostały zakwalifikowane do kompleksu użytków zielonych średnich (ok. 85%), pozostałe to użytki zielone słabe i bardzo słabe.

Niewielkie kompleksy zajmują gleby organiczne, występujące głównie w okolicach miejscowości Zalesie – Łąki, w okolicach miejscowości Biardy oraz w dolinie rzek: Bystrzyca Duża w miejscowości Sięciaszka i Krzna Południowa w okolicach miejscowości Strzyżew. Gleby organiczno - mineralne występują głównie w dolinach rzek i cieków wodnych.

Gleby chronione klasy III i IV występują głównie w południowej części gminy.

6.6. SZATA ROŚLINNA

Szata roślinna gminy Łuków jest słabo zróżnicowana ze względu na stosunkowo jednorodny na całym obszarze warunki wodne i glebowe. Wyjątek stanowią kompleksy leśne, zwłaszcza uroczyska Jagodne i Wagram oraz łąki i zbiorowiska roślinności szuwarowej i wodnej w dolinach rzek: Krzny Północnej i Krzny Południowej.

Występuje tu ponad 800 gatunków roślin, z czego ok. 30 objętych jest ścisłą ochroną gatunkową, jak np.: widłak jałowcowaty, widłak goździsty, widłak spłaszczony, orlik pospolity, lilia złotogłów,

paprotka zwyczajna, a kilkanaście gatunków roślin ochroną częściową, jak np.: grązel żółty, kopytnik pospolity, marzanka wonna, konwalia majowa, kalinka koralowa.

Lasy zajmują powierzchnię ok. 11 tys. ha. W większości są to lasy Skarbu Państwa, będące we władaniu Nadleśnictwa Łuków (8 200 ha) i Nadleśnictwa Radzyń Podlaski (ok. 900 ha). W granicach Nadleśnictwa Łuków lasy położone są w obrębach leśnych: Kryńszczak i Adamów i podporządkowane leśnictwu: Kryńszczak, Nowinki, Jagodne, Szkółka Zadrzewieniowa Ławki, Dąbrówka, Jata, Róża, Sarnów i Żdźary. Natomiast w granicach Nadleśnictwa Radzyń lasy położone są w obrębie leśnym Turów. Według dominujących funkcji lasu, na obszarze gminy wyróżnia się lasy rezerwatowe, lasy wodochronne oraz wielofunkcyjne lasy gospodarcze.

Ze względu na typy siedlisk w lasach dominuje bór mieszany świeży, występujący głównie w uroczyskach Jagodne, Gaj, Potoki i Łazy oraz bór świeży. Charakterystyczne dla borów pozostają takie gatunki roślin, jak: perłówka zwisła i wiechlina gajowa, przy jednoczesnym znacznym udziale jodły, kruszyny, jarzębu i leszczyny. Drzewostan borów mieszanych budują: dąb szypułkowy, świerk pospolity, jodła pospolita, sosna zwyczajna. W runie najczęściej występuje: borówka czernica, siódmaczek leśny, pszeniec gajowy, konwalia majowa, czworolist pospolity, konwalijka dwulistna, szczawik zajęczy, kosmatka orzęsiona i trzcinnik leśny. W ramach ochrony borów jodłowych na terenie obrębu Kryńszczak utworzono Rezerwaty Jata oraz Topór. Poza typem siedliskowym borów świeżych, mniejsze powierzchnie zajmują lasy mieszane świeże, las mieszany wilgotny i bór mieszany wilgotny.

Powyższe należy uzupełnić o fakt, iż Lasy Nadleśnictw różnią się pod względem dominującego typu siedlisk. W przypadku lasów Nadleśnictwa Radzyń Podlaski (w przeciwieństwie do lasów Nadleśnictwa Łuków gdzie dominuje bór) dominującym typem lasu jest las mieszany świeży i las świeży, a kompleksy leśne charakteryzują się bogatą szatą roślinną i dużym udziałem siedlisk wilgotnych podlegających ochronie.

Pozostałe tereny gminy Łuków zagospodarowane są rolniczo, gdzie dominującymi uprawami pozostają zboża i ziemniaki.

6.7. FAUNA

Siedliska zwierząt stanowią głównie kompleksy leśne oraz łąki dolin rzek. Na terenie gminy stwierdzono ok. 180 gatunków kręgowców. Najlicniejszą grupę stanowią ssaki z rzędów owadożerne i gryznie (m.in. jeż, ryjówki, nornice, mysz zaroślowa, mysz leśna), ponadto występuje 12 gatunków nietoperzy, kilka gatunków gadów (jaszczurka zwinka, zaskroniec, żmija zygzakowata), płazy (m.in. ropucha szara, ropucha zielona, kumak nizinny, rzekotka drzewna, żaba wodna, żaba śmieszka, żaba moczarowata, żaba jeziorkowa). Z gatunków łownych występują: lis, jeleń, łos, sarna, zając, dzik. Ptaki reprezentowane są przez liczne gatunki, najczęściej występujące to: grzywacz, skowronek, szpak, jerzyk, bażant, kwiczoł, wróbel, a na terenach leśnych: orlik krzykliwy, bocian czarny, pustułka, kobuz, myszołów, jastrząb, krogulec, sowa uszata, puszczyk, dzięcioł czarny, dzięcioł średni, dzięcioł zielony, dzięciołek, kruk, kukułka, kowalik, słomka, gęś gęgawa, gęś zbożowa, gęś białoczelna, czapla siwa, łyska i inne. Ponadto w lasach występują takie gatunki zwierząt, jak: kuna domowa, kuna leśna, borsuk, piżmak, jenot.

Środowisko wodne jest reprezentowane przez gatunki ryb: ciernik, okoń, słończnica, płoć, szczupak, ukleja.

Wśród gatunków zwierząt objętych ochroną ścisłą z uwagi na rzadkość występowania bądź niebezpieczeństwo zaniknięcia gatunku na wyróżnienie zasługuje: orlik krzykliwy i bocian czarny, dla których wymagane jest ustalenie stref ochrony ostoi, miejsc rozrodu lub regularnego przebywania, a także wszystkie gatunki występujących płazów i gadów, nietoperzy oraz wśród owadów: biegacz fioletowy, biegacz gajowy, paź żeglarz, modraszek telejus i kozioróg dębosz.

6.8. SYSTEM PRZYRODNICZY GMINY

Podstawowy szkielet systemu przyrodniczego gminy Łuków kształtują lasy Nadleśnictwa Łuków i Nadleśnictwa Radzyń Podlaski oraz doliny rzek: Krzna Północna, Krzna Południowa, Bystrzyca, Samica i Stanówka. Uzupełnieniem tych elementów pozostają kompleksy lasów prywatnych oraz zadrzewienia i zakrzewienia śródpolne.

W systemie przyrodniczym gminy pod względem hierarchii wartości przyrodniczych można wyróżnić obszary o randze:

- międzynarodowej – rezerwat „Kra Jurajska”,
- krajowej – lasy Nadleśnictwa Łuków w północno–zachodniej części gminy i Nadleśnictwa Radzyń Podlaski w południowo–wschodniej części gminy oraz doliny rzek Krzny Północnej i Południowej,
- lokalnej – kompleksy lasów prywatnych, doliny rzek Stanówka, Samica.

System przyrodniczy zachowuje ciągłość i dzięki temu gwarantuje niezachwianą równowagę ekologiczną. Pozostałe tereny, zagospodarowane przez człowieka, tworzą ośrodki osadnicze powiązane układami drogowymi oraz rozległe tereny rolnicze.

6.9. WALORY PRZYRODNICZO-KRAJOBRAZOWE

Część obszaru gminy Łuków – obszar Nadleśnictwa Łuków, należy do Krajowej Sieci Ekologicznej ECONET–POLSKA, czyli obszarów o wysokich walorach przyrodniczych, sprzyjających integracji działań w kierunku ochrony bioróżnorodności gatunkowej. W krajowym systemie przyrodniczym teren ten stanowi obszar węzłowy – Obszar Siedlecki o symbolu 13K, skupiający liczne gatunki fauny i flory, w tym rzadkich i zagrożonych wyginięciem. Ponadto do krajowych systemów przyrodniczych zaliczane są doliny Krzny Północnej i Południowej, tworzące korytarz ekologiczny o symbolu 47K, będący drogą migracji zwierząt i umożliwiający łączność ekologiczną pomiędzy węzłami ekologicznymi.

Na obszarach lasów znajdują się ostoje przyrody wyróżnione w systemie CORINE – biotops: ostoja kompleksowa Lasy Łukowskie, ostoja cząstkowa Jata – lasy jodłowe i ostoja Kra Jurajska oraz ostoja Las Wagramski.

Sieć ekologiczna ECONET PL oraz ostoje CORINE nie mają znaczenia prawnego dla przyrody, ale są ważnym elementem składającym się na system przyrodniczy gminy, zarówno w aspekcie lokalnym, jak i krajowym.

O walorach krajobrazowych decydują czynniki naturalne w postaci rzeźby terenu, elementy pokrycia naturalnego (lasy i różne formy zieleni) oraz czynniki antropogeniczne, mające swój wyraz w historycznym i współczesnym zagospodarowaniu terenu.

Na obszarze gminy Łuków występują trzy główne typy krajobrazów przyrodniczych: leśny, dolinny i rolniczy. Północno–zachodnią część gminy zajmuje kompleks leśny Lasów Nadleśnictwa Łuków i stanowi on jeden z najbardziej wyrazistych i cennych komponentów krajobrazu. Podobną rolę odgrywa Las Wagramski, w południowo–wschodniej części gminy. Krajobraz leśny zajmuje powierzchnię ok. 36% obszaru gminy. Pod względem ciągłości przyrodniczej znacznie korzystniejsza pozostaje północna część gminy; w południowej części obszary leśne tworzą wyspy pozbawione połączeń ekologicznych, powodujące izolowanie niewielkich grup zwierząt leśnych.

Elementami krajobrazu, nieznacznie przekształconymi przez człowieka pozostają doliny rzek i cieków wodnych z zaroślami łąkowymi i szuwarowymi, a także kompleks łąkowo – bagienny w okolicach miejscowości Dąbie. Pod względem przyrodniczym najcenniejsze są fragmenty doliny Krzny w okolicach miejscowości Łazy i Strzyżewie. Występują tu zabagnione łąki stanowiące miejsca lęgowe ptaków oraz łąki ziołoroślowe i torfowiska. Górne odcinki dolin Krzny porośnięte są bagiennymi lasami o charakterze łągów olszowo-jesionowych i olsów. Antropogenicznie przekształcona dolina Krzny występuje w odcinkach podmiejskich, gdzie została osuszone, a roślinność nadrzeczna wycięta.

Pozostała część gminy charakteryzuje się krajobrazem kulturowym z zabudową zagrodową oraz roślinnością pól uprawnych.

6.10. STAN OCHRONY PRAWNEJ ZASOBÓW PRZYRODNICZYCH

6.10.1. ISTNIEJĄCE FORMY OCHRONY PRAWNEJ

Natura 2000

Obszar Specjalnej Ochrony Ptaków PLB060010 „Lasy Łukowskie” o powierzchni 11 488 ha, obejmujący część Łukowskiego Obszaru Chronionego Krajobrazu. Podstawowym przedmiotem ochrony są rzadkie gatunki ptaków.

Pomniki przyrody

Na obszarze opracowania istnieją obiekty objęte ochroną prawną w postaci **pomników przyrody**:

- 3 dęby szypułkowe w miejscowości Wagram,
- aleja wielogatunkowa – 47 lip drobnolistnych, 1 modrzew europejski, 1 sosna pospolita,
- 1 jesion wyniosły w lasach Nadleśnictwa Łuków, w miejscowości Gręzówka,
- aleja zabytkowa 109 lip drobnolistnych w miejscowości Kownatki, wzdłuż drogi gminnej Kownatki – Lipniaki,
- 3 lipy drobnolistne w miejscowości Ryżki,
- 3 dęby szypułkowe w ogrodzie DPS dla Dzieci w Ryżkach,
- 7 dębów szypułkowych na terenach leśnych w miejscowości Ryżki.

Rezerваты przyrody

W gminie Łuków znajdują się **4 rezerваты przyrody**:

- **Rezerwat „Topór”** – rezerwat częściowy o powierzchni 58,2ha, znajduje się w północno – zachodniej części kompleksu Kryńszczak; wg głównego podmiotu ochrony jest to rezerwat florystyczny – celem ochrony stanowiska naturalnego jodły, natomiast wg głównego typu środowiska jest to rezerwat lasów i borów.
- **Rezerwat „Jata”** – rezerwat podlega ochronie ścisłej oraz częściowej – część ścisła zajmuje 337ha, częściowa – 779ha. Rezerwat położony jest w leśnictwach Dąbrówka i Jata. Według głównego przedmiotu ochrony jest to rezerwat florystyczny, celem ochrony lasu wielofunkcyjnego o charakterze naturalnym z udziałem jodły, natomiast wg głównego typu środowiska jest to rezerwat lasów i borów. Przez rezerwat płyną rzeki: Krzna Południowa i Krzna Północna, a ich doliny porośnięte są przez bory jodłowe z udziałem świerku i sosny. W granicach rezerwatu stwierdzono występowanie czterech zbiorowisk borowych: boru świeżego, boru wilgotnego trzęślicowego i boru bagiennego oraz borów mieszanych. Drzewostany tych zbiorowisk mają naturalny charakter, znaczna część to starodrzewia o zróżnicowanej gatunkowości – jodły, świerki, dęby, jawory, sosny oraz graby, lipy, klony, wiązy, olchy, jesiony.
- **Rezerwat „Kra Jurajska”** – położony na terenach wsi Gołaszyn, zajmuje powierzchnię 8 ha. Celem rezerwatu jest ochrona i zachowanie złóż amonitów, występujących w krze jurajskiej już na głębokości 2m. Zachowane skamieniałe muszle amonitów powstały ponad 100 milionów lat temu i są ewenementem w skali światowej.
- **Rezerwat „Las Wagramski”** – położony w południowo – wschodniej części gminy na terenach Nadleśnictwa Radzyńskiego, zajmuje powierzchnię 5,37ha. Celem rezerwatu jest ochrona stanowiska wawrzynka główkowego, nie mniej jednak gatunek ten od kilku lat na tym obszarze nie występuje.

Obszary chronionego krajobrazu

- **Łukowski Obszar Chronionego Krajobrazu** – cały obszar obejmuje 22 920ha, z czego 8 494ha zajmują tereny w zarządzie Nadleśnictwa Łuków. Łukowski OCK został powołany dla ochrony kompleksu leśnego „Kryńszczak” oraz obszarów źródłiskowych: Krzny Północnej, Krzny Południowej i Kostrzyna. W granicach obszaru znajdują się trzy rezerваты (opisane wyżej): „Topór”, „Jata” i „Kra Jurajska”. Teren charakteryzuje zróżnicowana rzeźba terenu – liczne pagórki moreny czołowej, wydmy, głazy narzutowe oraz bogata zróżnicowana szata roślinna, głównie w lasach „Kryńszczak”, będących siedliskiem ponad 800 gatunków roślin, z czego ponad 30 podlega ścisłej ochronie, a także wielu gatunków zwierząt, w tym ptaków lęgowych.
- **Radzyński Obszar Chronionego Krajobrazu** – zajmuje powierzchnię 3 706,25ha, z czego 8,5% znajduje się w granicach gminy Łuków i obejmuje jej południowo-wschodnią część z wsiami: Strzyżew, Sochocin, Kownatki i Zarzecz Łukowski. Głównym celem powołania Obszaru była ochrona dwóch zbiorowisk, których stan zachowania pozwala je zaliczyć do rzadkich w skali

regionu, są to: grąd typowy i dębniak turzycowy. Radzyński Obszar Chronionego Krajobrazu jest terenem równinnym, przez który przepływają Krzna Północna i Krzna Południowa (poza granicami gminy Łuków).

Użytki ekologiczne

Na obszarze opracowania mocą Rozporządzenia Wojewody Lubelskiego ustanowiono 2 użytki ekologiczne – śródleśne oczka wodne o powierzchni 1,73 i 0,83ha, zlokalizowane w Radzyńskim Obszarze Chronionego Krajobrazu.

6.10.2.OBSZARY I OBIEKTY PRZYRODNICZE PROPONOWANE DO OCHRONY

Ze względu na wysokie walory przyrodnicze zagrożonych siedlisk roślin i zwierząt, podjęto działania mające na celu objęcie ochroną prawną terenów ich występowania oraz innych wybranych elementów środowiska przyrodniczego, tj.:

- 1) Specjalny Obszar Ochrony Siedlisk (Natura 2000) „Jata” o powierzchni 1 188 ha, położony w przeważającej części w obszarze rezerwatu „Jata” na terenie Łukowskiego Obszaru Chronionego Krajobrazu;
- 2) Łukowski Obszar Chronionego Krajobrazu, ze względu na skupienie rezerwatów przyrody i wysokie walory kompleksu „Kryńszczak”, przewidziano do podwyższenia prawnej formy ochrony do statusu Parku Krajobrazowego;
- 3) powiększenie obecnego Radzyńskiego Obszaru Chronionego Krajobrazu o tereny wsi: Łazy, Turze Rogi, Aleksandrów, Suleje i Wólka Świątkowa;
- 4) rezerwat przyrody „Okniny” na terenie kompleksu leśnego Kryńszczak;
- 5) pomniki przyrody - drzewa o wysokiej wartości dendrologicznej:
  - lipa drobnolistna o obwodzie pnia ok. 370cm, rosnąca przy drodze polnej, ok. 1km na północ od Gręzówki,
  - dąb szypułkowy o obwodzie pnia ok. 270cm, w niedalekiej odległości od gajówki Smolnik,
  - lipa drobnolistna (obwód 370cm) przy posesji prywatnej we wsi Role,
  - wiąz szypułkowy (ob. 350cm) przy posesji prywatnej w Zaodrze,
  - lipa drobnolistna (ob. 450cm) w okolicach linii kolejowej pomiędzy wsiami Dąbie i Żdzary,
  - wiąz szypułkowy – grupa 3 drzew (ob. 370-400cm) w Sięciaszce Drugiej
  - lipa drobnolistna (2 drzewa) i jesion wyniosły (4 drzewa) o obwodach 300–400 cm w miejscowości Czerśl,
  - lipa drobnolistna (15 drzew) o obwodach 250–380cm w Jadwisinie,
  - sosna zwyczajna (4 drzewa) przy drodze Rzymy – Rzymki – Aleksandrów,
  - grab zwyczajny (ob. 250cm) w miejscowości Dminin,
  - lipa drobnolistna (ob. 400cm) w miejscowości Dminin.
- 6) użytki ekologiczne – 5 zbiorników wodnych: młynówki we wsi Szczygły Górne, starej zwirowni wypełnionej wodą koło Kolonii Świdry, bagienka „Turska Biel” we wsi Turze Rogi, bagienka we wsi Suchocin i śródleśnego bagienka koło wsi Rzymy Rzymki.

6.11. ZAGROŻENIA ŚRODOWISKA PRZYRODNICZEGO

Najistotniejszymi źródłami zagrożeń dla środowiska przyrodniczego gminy Łuków są:

- nieuporządkowana gospodarka wodno-ściekowa,
- powierzchniowa eksploatacja surowców mineralnych,
- intensywny rozwój osadnictwa.

Niemal wszystkie miejscowości na terenie gminy posiadają sieć wodociągową, natomiast sieć kanalizacyjną posiada zaledwie kilka. Niewystarczająco rozwinięta sieć kanalizacyjna stwarza istotne zagrożenia zanieczyszczenia wód powierzchniowych jak i podziemnych.

Konsekwencją eksploatacji surowców mineralnych jest degradacja naturalnej powierzchni ziemi oraz zakłócenie stosunków wodnych.

Istniejące osadnictwo jak i jego rozwój wiąże się z emisją zanieczyszczeń powietrza z indywidualnych źródeł grzewczych, trwałym przekształcaniem i uszczuplaniem terenów dolin rzecznych ograniczającym drożność i ciągłość systemu przyrodniczego gminy.

Na znaczne zanieczyszczenie wód i gleb, obok braku właściwie rozwiniętej gospodarki wodno-ściekowej, wpływa niewłaściwe stosowanie nawozów sztucznych i środków ochrony roślin oraz powstawanie nielegalnych wysypisk śmieci w lasach i wyrobiskach pokopalnianych.

Melioracja niemal wszystkich dolin rzecznych na obszarze gminy spowodowała okresowe przesuszanie gruntów, co może powodować znaczne niebezpieczeństwo dla obszarów torfowiskowych. Największe negatywne skutki melioracji dotyczą obszarów w sąsiedztwie rezerwatu „Jata”.

Na stan powietrza na terenie gminy wpływa w zdecydowanej mierze emisja zanieczyszczeń energetycznych z indywidualnych źródeł grzewczych, z głównych emitorów zanieczyszczeń zlokalizowanych na terenie miasta Łuków, oraz w mniejszym stopniu wzrastający ruch samochodowy na głównych ciągach komunikacyjnych.

Do nadzwyczajnych zagrożeń środowiska zaliczyć możemy stany powodziowe, które na obszarze gminy wiązać się mogą w największym stopniu z rzeką Krzną i Bystrycą oraz awarie o charakterze antropogennym związane z wypadkami na ciągach komunikacyjnych, gdzie przewożone są towary niebezpieczne oraz z awaryjnością instalacji w obiektach produkcyjnych i infrastruktury kanalizacji sanitarnej.

6.12. KOLIZJE PRZESTRZENNE

Dotychczasowe działania inwestycyjne na terenie gminy nie wytworzyły znaczących kolizji przestrzennych mających wpływ na funkcjonowanie środowiska. Nie mniej jednak, wśród zidentyfikowanych kolizji możemy wymienić presję urbanizacyjną na tereny okalające miasto Łuków tj. zabudowę lokalizowaną na przebiegu korytarzy ekologicznych wzdłuż dolin rzek: Krzny Północnej i Krzny Południowej. W szczególności dotyczy to miejscowości Ławki, Gołyszyn i Wólka Świątkowa. Drugą grupą kolizji przestrzennych jest przebieg tras komunikacyjnych drogowych i kolejowych przecinający obszary cenne przyrodniczo podlegające ochronie prawnej oraz planistycznej,

w tym wspomniane wyżej korytarze ekologiczne. Znaczenie tychże kolizji rośnie z uwagi na wzrastające natężenie ruchu komunikacyjnego.

6.13. WNIOSKI WYNIKAJĄCE ZE STANU ŚRODOWISKA PRZYRODNICZEGO

Gmina Łuków charakteryzuje się wysokim poziomem stanu zachowania naturalnego środowiska przyrodniczego, który stwarza podstawę przyjaznych dla mieszkańców warunków zamieszkiwania. Wyodrębniony system przyrodniczy gminy poddawany presji urbanizacyjnej, wymaga podejmowania działań służących utrzymaniu i przywracaniu naturalnych warunków poszczególnych komponentów środowiska.

6.14. MOŻLIWOŚCI I OGRANICZENIA ROZWOJU GŁÓWNYCH FUNKCJI GMINY

Najważniejszy szkielet przyrodniczy gminy Łuków kształtują lasy Nadleśnictwa Łuków i Nadleśnictwa Radzyń Podlaski oraz doliny rzek: Krzna Północna, Krzna Południowa, Bystrzyca, Samica i Stanówka. System przyrodniczy zachowuje ciągłość i dzięki temu gwarantuje niezachwianą równowagę ekologiczną. Pozostałe tereny zagospodarowane przez człowieka tworzą ośrodki osadnicze powiązane układami drogowymi oraz rozległe tereny rolnicze.

Ten schemat zagospodarowania przestrzennego gminy wykazuje wysoką zgodność z uwarunkowaniami ekofizjograficznymi i zaleca się by go w dalszym ciągu zachować.

Warunki fizjograficzne są średnio korzystne dla rozwoju osadnictwa. Przy kształtowaniu struktury funkcjonalno – przestrzennej gminy należy zwrócić uwagę na zachowanie zalewowej części dolin rzecznych, obszarów występowania wysokich poziomów wód gruntowych oraz gleb chronionych, lasów i terenów udokumentowanych złóż surowców mineralnych. Wskazane jest aby rozwój osadnictwa w gminie odbywał się poprzez zwiększenie intensywności zabudowy na terenach już zainwestowanych, na terenach o mniej istotnych funkcjach przyrodniczych i ekologicznych oraz na terenach występowania gleb o niskiej wartości produkcyjnej.

System przyrodniczy gminy nie jest korzystny dla scalania jednostek osadniczych, które może skutkować przerwaniem korytarzy ekologicznych i pogarszaniem warunków aerosanitarnych.

Gmina charakteryzuje się zróżnicowanymi warunkami fizjograficznymi dla rozwoju rolnictwa. Najkorzystniejsze warunki występują w południowej części gminy, gdzie przeważają najlepsze gleby. Funkcja rolnicza musi być podporządkowana uwarunkowaniom przyrodniczym. Dla zachowania ciągłości systemu przyrodniczego wskazane jest urozmaicenie przestrzeni użytków rolnych skupiskami zieleni krzewiastej lub drzewiastej.

Rozwój funkcji produkcji przemysłowej z uwagi na znaczną powierzchnię gminy objętą obowiązującą bądź projektowaną ochroną prawną, oraz cenność tych terenów jest znacznie ograniczony i na większości obszaru gminy niewskazany. Nie mniej jednak, rozwój aktywności gospodarczej uwzględniającej uwarunkowania ekofizjograficzne nie będzie stanowić zagrożenia dla środowiska i pogorszenia warunków zamieszkiwania.

Duża atrakcyjność przyrodnicza gminy, jak również położenie wokół miasta Łuków wskazuje na predyspozycje rozwoju rekreacji, głównie o charakterze wypoczynku popołudniowego i weekendowego. Wskazane byłoby wzbogacenie i rozwinięcie bazy rekreacyjnej, również o urządzenia niezbędne dla uprawiania różnorodnych form aktywnego odpoczynku.

Preferowaną formą aktywizacji gospodarczej terenu gminy może być agroturystyka, mogąca rozwijać się niemalże we wszystkich miejscowościach.

Formy użytkowania terenów powinny być pochodną struktury funkcjonalno-przestrzennej gminy. Ocenę przydatności środowiska dla różnych rodzajów użytkowania i zagospodarowania rozpatrzono w odniesieniu do poszczególnych komponentów środowiska:

- 1) Pod względem budowy geologicznej – budowa geologiczna nie stwarza istotnych ograniczeń w sposobie zagospodarowania terenu na większości obszaru gminy. Wyjątek stanowią utwory holoceniowe – namuły organiczne pylaste lub piaszczyste, piaski humusowe, pyły i gliny pylaste, występujące w dolinach Krzny Północnej, Krzny Południowej, Samicy i Stanówki. W dolinie Krzny Południowej oraz w obniżeniach powytopiskowych występują torfy, które ze względu na silne nawodnienie są podłożem niekorzystnym pod zabudowę. W rejonie wsi Gręzówka, Kolonia Gręzówka, Karwacz, Świdry, Wólka Świątkowska występują piaski drobnoziarniste, które są gruntami sybkimi i luźnymi utrudniającymi budownictwo. Na obszarze gminy udokumentowano złoża kopalin, które podlegają ochronie przed zainwestowaniem. Na pozostałym obszarze gminy występują korzystne warunki geologiczno-inżynierskie.
- 2) Pod względem warunków hydrograficznych – warunki fizjograficzne są średnio korzystne dla rozwoju osadnictwa. Gmina charakteryzuje się dużym udziałem terenów o niekorzystnych dla osadnictwa warunkach gruntowo – wodnych i klimatyczno – zdrowotnych (stagnacja chłodnego i wilgotnego powietrza, częste mgły). Są to tereny położone w dolinach rzek i obniżeń, gdzie głębokość wód gruntowych sięga 1 – 2m pod poziomem terenu. Pozostałe obszary posiadają odpowiednie dla rozwoju osadnictwa warunki gruntowo-wodne (woda gruntowa głębiej niż 2m ppt) oraz korzystnymi warunkami klimatyczno – zdrowotnymi.
- 3) Pod względem zasobów glebowych – na obszarze gminy dominują gleby słabej jakości (V – VI klasa bonitacyjna), natomiast głównie w południowej części gminy występują gleby kompleksu żytniego dobrego i bardzo dobrego, które wskazuje się pozostawić w dotychczasowym rolniczym użytkowaniu. Ograniczenie dla swobodnego rozwoju przestrzennego stanowią także obszary występowania gleb organicznych.
- 4) Pod względem zasobów przyrodniczych – system przyrodniczy gminy Łuków tworzą obszary prawnej ochrony: Rezerwat Przyrody „Jata”, „Topór”, „Kra Jurajska”, „Las Wagramski”, pomniki przyrody, Łukowski Obszar Chronionego Krajobrazu, Radzyński Obszar Chronionego Krajobrazu, użytki ekologiczne oraz doliny rzek Krzna Północna i Krzna Południowa, jako korytarz ekologiczny rangi krajowej, doliny cieków, jako korytarze ekologiczne rangi lokalnej, a także lasy, zarośla śródpolne i łąkowe. Obszary prawnej ochrony determinują sposób użytkowania terenów zgodnie z przepisami prawa natomiast w celu zachowania różnorodności przyrodniczej istnieje potrzeba ograniczenia rozwoju osadnictwa na terenach cennych przyrodniczo.

7. UWARUNKOWANIA KULTUROWE

7.1. UWARUNKOWANIA WYNIKAJĄCE ZE STANU DZIEDZICTWA KULTUROWEGO I ZABYTKÓW ORAZ DÓBR KULTURY

7.1.1. ROZWÓJ OSADNICTWA PRADZIEJOWEGO

Obszar gminy Łuków został objęty badaniami Archeologicznego Zdjęcia Polski. Zarejestrowano ponad 200 stanowisk archeologicznych świadczących o atrakcyjności terenu dla osadnictwa, począwszy już od epoki kamienia. Rozwój osadnictwa pradziejowego na obszarze gminy Łuków wynikał z warunków fizjograficznych terenu tj. koncentrował się wzdłuż krawędzi dolin rzecznych, eksploatując ich zasoby biologiczne oraz na piaszczystych wzniesieniach otoczonych podmokłymi łąkami. Znaleźiska z epoki kamienia, reprezentujące kulturę janisławicką, pucharów lejkowatych i amfor kulistych odnaleziono w miejscowościach: Strzyżew, Ryżki, Sięciaszka I, Zalesie, Biardy, Gołaszyn, Kownatki, Gręzówka, Wólka Świątkowa, Gołąbki, Jezioro, Aleksandrów, Łazy, Klimki, Ławki, Role, Turze Rogi, Żdzary, Dąbie, Suleje, Zarzecz Łukowski, Szczygły Górne, Szczygły Dolne. Ślady osadnictwa z okresu brązu (reprezentujące m.in. kulturę trzciniecką, mierzanowicką i łuzicką) odkryto w miejscowościach: Gręzówka, Bilardy, Krynka, Gołaszyn, Ławki, Dąbie, Zalesie, Sięciaszka II, Łazy, Strzyżew, Turze Rogi, Kownatki, Zarzecz Łukowski, Gołąbki, Czerśl oraz na terenie Rezerwatu „Topór”. Osadnictwo z epoki żelaza potwierdzają materiały odnalezione w miejscowościach: Gołaszyn, Ławki, Sięciaszka (I, II, III), Łazy, Strzyżew, Turze Rogi, Zarzecz Łukowski, Jezioro, Szczygły Górne, Uroczysko Jagodne. Ponadto zarejestrowano wiele materiałów archeologicznych pochodzących z okresu starożytności i średniowiecza, aż po okres nowożytny. Większość zarejestrowanych stanowisk archeologicznych zajmuje powierzchnię nieprzekraczającą 1 ar.

Najciekawsze stanowisko archeologiczne oznaczono w miejscowości Strzyżew, gdzie w trakcie badań odkryto wczesno-średniowieczne grodzisko. Obiekt – wpisany do rejestru zabytków, położony jest w dolinie Krzny; średnica jego wynosi ok. 33 m, fosa o głębokości 0,8 m i szerokości 3 m, a wysokość wałów – 1,5 m.

Na obszarze gminy Łuków znajdują się następujące typy stanowisk archeologicznych:

- 1) Wsie historyczne – Sięciaszka I, Zalesie, Łazy, Aleksandrów, Turze Rogi, Strzyżew, Gołąbki, Dminin, Wólka Świątkowa, Gołaszyn, Klimki, Ławki, Jadwisin, Jezioro, Rzymy
- 2) Kurhany – Dminin, Gręzówka - Kolonia
- 3) Cmentarzysko w miejscowości: Strzyżew, Dminin, Wólka Świątkowa.
- 4) Grób zbiorowy w miejscowości Gołaszyn.
- 5) Osada w miejscowościach: Gręzówka, Biardy, Krynka, Role, Suleje, Dąbie, Sięciaszka I, II, III, Żdzary, Zalesie, Ławki, Łazy, Strzyżew, Turze Rogi, Zarzecz Łukowski, Gołąbki, Jezioro, Dminin, Kownatki, Czerśl, Szczygły Górne, Wólka Świątkowa, Gołaszyn, Świdry, Żdzary.
- 6) Ślad osadnictwa – Biardy, Gręzówka, Klimki, Krynka, Role, Suleje, Dąbie, Sięciaszka (I, II, III), Żdzary, Zalesie, Ławki, Aleksandrów, Łazy, Strzyżew, Turze Rogi, Kownatki, Zarzecz Łukowski, Gołąbki, Jezioro, Czerśl, Szczygły Górne, Szczygły Dolne, Dminin, Wólka Świątkowa, Gołaszyn, Ławki, Malcanów, Ryżki, Świdry.
- 7) Grodzisko znajdujące się w miejscowości Strzyżew.

- 8) Obozowisko – Aleksandrów, Strzyżew, Turze Rogi, Szczygły Górne, Klimki.
- 9) Wał ziemny – Strzyżew.
- 10) Relikty dworu – Dminin, Kownatki, Ryżki.

7.1.2. ROZWÓJ OSADNICTWA NOWOŻYTNEGO

Tereny, na których położona jest gmina Łuków, pierwotnie należały do Małopolski. W XIII wieku celem obrony najdalej na północny-wschód wysuniętych obszarów Małopolski, powstała kasztelania łukowska. Z dokumentu Wojciecha Jastrzębca z roku 1418 wynika, że w skład ówczesnej parafii łukowskiej wchodziły takie wsie z terenu obecnej gminy, jak: Czerśl, Dminin, Gołąbki, Jeziory, Ławki, Łazy, Sięciaszka, Strzyżew, Szczygły i Świdry. Wczesną metrykę miejscowości: Ławki, Role, Ryżki, Sięciaszka, Suleje, Szczygły, Świdry, Zarzec Łukowski i Żdźary potwierdzają także rejestry podatkowe z I poł. XVI w. Prawdopodobnie początki funkcjonowania tych miejscowości związane były z rozwojem miasta Łukowa i sięgają XIII wieku. Ziemia łukowska aż do XV wieku narażona była na częste najazdy Jadźwingów, Prusów, Litwinów i Rusinów. W latach 1277 i 1285 po najazdach Jadźwingów zanotowano tu wielki głód, natomiast w 1301r. przeszła zaraza, która zdziesiątkowała i tak wyludnione po najazdach miejscowości. Od 1474r. do ostatniego rozbioru Polski gmina wchodziła w skład województwa lubelskiego. Z chwilą podziału terytorium Rzeczypospolitej pomiędzy trzech zaborców, tereny gminy znalazły się w Galicji Zachodniej pod zaborem austriackim. W latach 1809-1815 obszar gminy należał do Księstwa Warszawskiego, a w latach 1815-1830 do Królestwa Polskiego. W czasie I wojny światowej, tj. w latach 1915-1917, okolice te znajdowały się pod okupacją niemiecką, by po odzyskaniu niepodległości w 1918r. wejść w skład powiatu łukowskiego w woj. lubelskim.

Przez obszar gminy Łuków wiodły historyczne szlaki handlowe:

- ruski – łączący Chełm i Włodawę z miastami Stężyca i Sieciechowem i dalej z Krakowem; na trasie przebiegu szlaku położone były miejscowości: Świdry, Szczygły i Ryżki,
- litewski prowadzony był przez Drohiczyn, Łuków w kierunku Małopolski do Brześcia Litewskiego; na trasie przebiegu położona była miejscowość Ławki.

Duże znaczenie dla rozwoju gminy miała w późniejszych latach budowa szlaków kolejowych:

- w 1867r. wybudowano linię łączącą Warszawę z Brześciem - poprzez Siedlce, Łuków, Białą Podlaską
- linia kolejowa Lublin – Łuków zrealizowana w 1915 roku (budowana na potrzeby wojny).

7.1.3. UKŁADY PRZESTRZENNE I ZABUDOWA WSI

Dominującym typem osadnictwa na obszarze gminy pozostają układy jednodrożnicowe – zwarte i luźne. Zwartymi ośrodkami osadniczymi pozostają wsie: Dąbie, Gołąbki, Gręzówka, Karwacz, Krynka, Łazy, Sięciaszka I i II, Strzyżew, Świdry, Turze Rogi, Wólka Świątkowa, Zalesie, Żdźary. Luźny jednodrożnicowy układ osadniczy charakteryzuje wsie: Wagram, Suchocin, Klimki, Malcanów, Rzymy-Las. Pozostałe miejscowości zachowują zwartość zabudowy w centralnej części wsi, natomiast na obrzeżach występuje luźna, bądź rozproszona zabudowa. Poza w/w układem osadniczym występują ośrodki wielodrożnicowe. Ten typ prezentują wsie: Szczygły Dolne, Gołaszyn, Suleje, Dminin, Czerśl, Zarzec Łukowski.

Pozostałości tradycyjnego budownictwa (sprzed 1945 roku) można odnaleźć w wielu miejscowościach m.in. Dąbie, Gręźówka, Kownatki, Krynka, Łazy, Ryżki, Strzyżew, Świdry, Turze Rogi. Wiele z tych zabudowań obejmuje gminna ewidencja zabytków. W tradycyjnej zabudowie dom zwykle sytuowany jest szczytem do drogi w odległości od kilku do kilkunastu metrów. W obiektach budowlanych występuje głównie konstrukcja zrębowa o więźbie dachowej krokwiowo-jętkowej. Budynki mieszkalne charakteryzuje typ szerokofrontowy. Na terenie gminy występują trzy typy dachów: czterospadowe, naczółkowe i dwuspadowe. Nieliczne domy z I poł. XX wieku posiadają zdobienia geometrycznymi ornamentami. Motywy zdobnicze umieszczano głównie na szczytach domów, listwach podokapowych, drzwiach i oknach - ten rodzaj budownictwa reprezentują domy w miejscowościach: Dąbie, Jeziora, Ryżki, Strzyżew.

7.1.4. ZABYTKI SAKRALNE

Obiektem sakralnym występującym na terenie gminy - objętym ewidencją dóbr kultury pozostaje **drewniany kościół parafialny p.w. Najświętszego Serca Jezusa w Zarzeczcu Łukowskim**, przeniesiony z Piszczaca w 1920 roku. Został zlokalizowany we wschodniej części miejscowości, zwrócony prezbiterium na wschód. Wybudowany na planie krzyża łacińskiego. Do niedawna kościół stanowił jedyną dominantę architektoniczną miejscowości i najbliższej okolicy. Obecnie obok niego wzniesiony jest nowy, znacznie wyższy kościół.

W miejscach związanych z ważnymi wydarzeniami lub na rozstajach dróg stawiano krzyże i kapliczki. Na obszarze gminy zewidencjonowano ok. 85 kapliczek i krzyży przydrożnych. Stanowią one nieodłączny i charakterystyczny element wiejskiego krajobrazu; dekorowane i obsadzone krzewami stwarzają malowniczy akcent w krajobrazie kulturowym gminy.

Wyjątkowo cenne wydają się być :

- drewniana kapliczka w Gręźówce; w jej wnętrzu znajduje się rzadko spotykany autentyczny, ludowy obraz malowany na szkle z pocz. XX wieku
- XIX – wieczna murowana kapliczka w Łazach z figurką św. Jana Nepomucena
- XIX – wieczna kapliczka w Biardach
- kapliczki w miejscowościach: Dąbie, Role, Szczygły Górne, Sięciaszka Pierwsza – z pocz. XX w.
- krzyż w Jeziorach z 1932 r.
- krzyż w Ryżkach z 1926 r.
- krzyże w Kownatkach i Rzymach – Rzymkach – bogato rzeźbione, ustawione w 1944 r.

7.1.5. DAWNE ZESPOŁY DWORSKO-PARKOWE

Z kilku zespołów dworsko – parkowych położonych na terenie gminy Łuków, najlepiej zachował się **zespół w Ryżkach**. Założenie dworsko – parkowe w Ryżkach zlokalizowane jest kilkaset metrów na południowy - zachód od miejscowości, przy południowej stronie szosy prowadzącej z Łukowa do Żelechowa. Z dawnych budynków należących do zespołu zachowały się: XIX – wieczny dwór, dawna kaplica (lata 20 – XX wieku) i spichlerz (1921r.). Założenie ogrodowe otaczające zabudowania dworskie, pomimo znacznych ubytków w drzewostanie i zlokalizowaniu nowych budynków, jest w miarę czytelne. Dobrze zachowały się szpalery starych lip i dębów, w większości uznane za pomniki przyrody.

7.1.6. OBIEKTY UŻYTECZNOŚCI PUBLICZNEJ

Wśród obiektów użyteczności publicznej do dnia dzisiejszego zachował się drewniany budynek dawnego Urzędu Gminy (XIX / XX w.) w miejscowości Łazy.

7.1.7. CMENTARZE

Na obszarze gminy znajdują się 4 cmentarze:

- Cmentarz parafialny rzymsko – katolicki w Grzędówce, powstały w 1936 roku, położony w zachodniej części miejscowości; zajmuje powierzchnię 3ha i posiada kształt trójkąta. Istotnym elementem kompozycji cmentarza jest kwatera poległych żołnierzy we wrześniu 1939 r. wraz ze wzniesionym na niej pomnikiem ku czci poległych w latach 1939-1945.
- Cmentarz parafialny w Zarzeczcu Łukowskim założony w 1921 roku, zajmujący powierzchnię 0,35 ha; najstarsze nagrobki pochodzą z lat 20-tych XX wieku. Na cmentarzu brak jest starodrzewia, występują tu samosiewy roślinności wysokiej i krzewów.
- Cmentarz rzymsko – katolicki w Krynce, o powierzchni 0,83ha, założony w 1985 r.
- Cmentarz rzymsko – katolicki w Dąbiu, założony w 1987 r.

7.1.8. MIEJSCA PAMIĘCI NARODOWEJ

Na przestrzeni XIX i pierwszej połowy XX wieku obszar gminy Łuków należał do ważniejszych rejonów walk narodo – wyzwolenicznych i ruchów społecznych. Najwięcej miejsc upamiętniających dotyczy II Wojny Światowej.

Do najważniejszych obiektów należą:

- pomnik ofiar II Wojny Światowej na cmentarzu parafialnym w Grzędówce,
- pomnik ku czci ks. Stanisława Brzóska w Rezerwacie „Jata”,
- pomnik ku czci partyzantów AK w lesie Rezerwatu „Jata”, w pobliżu miejscowości Żdźary,
- pomnik partyzantów polskich i radzieckich w Rezerwacie „Jata”,
- pomnik ku czci partyzantów AK, poległych w lipcu 1944 roku, znajdujący się przy drodze krajowej nr 63 w lesie Kryńszczak.

7.2. ANALIZA KRAJOBRAZOWO-WIDOKOWA

7.2.1. WALORYZACJA KRAJOBRAZU KULTUROWEGO

Walory krajobrazowe gminy kształtują następujące komponenty:

- różnorodna szata roślinna, stanowiąca naturalne pokrycie terenu,
- układy przestrzenne jednostek osadniczych oraz zespoły zabytkowe,
- osie kompozycyjne, dominanty przestrzenne, wnętrza krajobrazowe,
- obiekty dysharmonijne w krajobrazie.

Krajobraz kulturowy zdefiniowano jako ukształtowany przez człowieka krajobraz, wymagający stałych zabiegów w celu jego trwałego utrzymania. Zaliczono do niego zwartą i rozproszoną zabudowę wiejską, pola uprawne, łąki i pastwiska.

Większość z miejscowości w gminie charakteryzują się krajobrazem o czytelnym historycznym układzie kompozycji ale zaniedbaniem stanie zachowania zabudowy tradycyjnej. Miejscowości położone w bezpośrednim sąsiedztwie miasta Łuków, jak: Łazy, Karwacz, Turze Rogi, cechuje krajobraz współczesny o nieczytelnym lub słabo czytelnym układzie kompozycji i zdegradowanej zabudowie tradycyjnej. Zachodzą tu procesy semiurbanizacyjne, polegające na zanikaniu wiejskiego charakteru zabudowy na rzecz zabudowy podmiejskiej, czasami rezydencjonalnej.

7.2.2. ANALIZA WIDOKOWA KRAJOBRAZU KULTUROWEGO

W postrzeganiu krajobrazu kulturowego wyjątkową rolę pełnią wyróżniki o cechach niepowtarzalnych. Do nich należą dominanty takie jak: kościół wraz z otoczeniem w Zarzeczcu Łukowskim, kościół we wsi Dąbie, kościół we wsi Krynka, kościół we wsi Gręzówka, zespół dworsko-parkowy w Ryżkach. Oprócz nich charakterystyczne dla otoczenia są subdominanty i akcenty – kapliczki i krzyże przydrożne.

Równie dostrzegalne, ale szpecące są obiekty dysharmonijne – linie energetyczne – głównie wysokiego napięcia, rozdzielnie gazu, sytuowane na otwartej przestrzeni.

7.3. PROBLEMY ŚRODOWISKA KULTUROWEGO

Do głównych problemów w kształtowaniu środowiska kulturowego na obszarze gminy należy zaliczyć przede wszystkim:

- niewielkie nakłady finansowe na rewaloryzację obiektów zabytkowych;
- brak wystarczających środków na badania i zabezpieczanie stanowisk archeologicznych;
- niska wartość techniczna bądź użytkowa oraz postępująca dekapitalizacja zabudowy tradycyjnej, co stwarza zagrożenie utraty tych obiektów, będących świadectwem historii i kultury obszaru;
- ubożenie krajobrazu kulturowego poprzez rozbiórkę tradycyjnego budownictwa mieszkaniowego i gospodarczego spowodowane zużyciem technicznym obiektów i brakiem środków finansowania na należyte utrzymanie obiektów;
- typizacja i stosowanie form oraz materiałów w budownictwie prowadzące do unifikacji subkulturowej;
- niekorzystne przekształcenia historycznej linii zabudowy wynikające ze przepisów prawa;
- przekraczanie skali zabudowy w terenach o niskiej intensywności zabudowy.

7.4. UWARUNKOWANIA WYNIKAJĄCE Z OCHRONY DZIEDZICTWA KULTUROWEGO I ZABYTKÓW ORAZ DÓBR KULTURY WSPÓŁCZESNEJ

Działania w zakresie ochrony zabytków na obszarze gminy reguluje ustawa z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (Dz. U. z 2003r., Nr 162, poz.1568).

Ochroną objęte są obiekty wpisane do rejestru zabytków, który prowadzi Wojewódzki Konserwator Zabytków oraz obiekty umieszczone w ewidencji dóbr kultury, którą prowadzi wójt gminy (art. 22 ust. 2 i 4 ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami).

Na obszarze opracowania ścisłą ochroną konserwatorską objęto:

- **Zespół dworsko-leśny w Krynce (SA/470)** obejmujący: dwór, budynek gospodarczy, stajnie – obecnie magazyn, dwie stodoły, leśniczówkę oraz pozostałości parku i sadu. Zespół pochodzi z początku XX i reprezentuje budownictwo eklektyczne.
- **Grodzisko wczesnośredniowieczne w Strzyżewie (C/27)**, zlokalizowane na obszarze Lasów Państwowych Nadleśnictwa Radzyń Podlaski – stanowisko nr 1/1/45 AZP 63-81

Przed realizacją zamierzeń inwestycyjnych przy obiektach i terenach (w tym również podziale terenu) wpisanych do rejestru zabytków wymagane jest uzyskanie warunków i wytycznych konserwatorskich oraz zezwolenia Lubelskiego Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków na prowadzenie prac.

Gminna ewidencja zabytków rejestruje ponad 240 obiektów, z czego największą liczbę stanowią obiekty zabudowy gospodarskiej – chata, obora, stodoła ale także kapliczki i krzyże przydrożne, założenia dworsko – parkowe, Kościół Parafialny p.w. Najświętszego Serca Jezusa w Zarzeczu Łukowskim, zespół leśniczówki w Dąbrówce, cmentarze oraz miejsca pamięci narodowej.

Tabela 1a. Obiekty wpisane do gminnej ewidencji zabytków.

Miejscowość	Obiekty wpisane do gminnej ewidencji zabytków
<u>Biardy</u>	dom nr 25, drewn., lata 20 – XX wieku XIX-wieczna kapliczka 4 krzyże XX w.
<u>Czerśl</u>	dom nr 20, drewn. ok. 1870r. dom nr 27, drewn. pocz. XX wieku dom nr 36, drewn. XIX w. dom nr 37, drewn. pocz. XX w. kuźnia, drewn., pocz. XX w.
<u>Dąbie</u>	dwór., drewn. 2 poł. XIX w. dom nr 8, drewn., pocz. XX w. dom nr 26, drewn., początek XX w. dom nr 31, drewn., pocz. XX w. dom nr 76, drewn., pocz. XX w. dom nr 84, drewn., lata 20 – XX w. dom nr 99, drewn., pocz. XX w. dom nr 107, drewn., lata 20 – XX w. dom nr 121, drewn., lata 20 – XX w. dom nr 122, drewn., lata 20 – XX w. dom nr 127, drewn., lata 20 – XX w. dom nr 130, drewn., lata 20 – XX w. dom nr 132, drewn., lata 20 – XX w. dom nr 136, drewn., lata 20 – XX w. dom nr 137, drewn., lata 20 – XX w. dom nr 138, drewn., lata 30 – XX w. dom nr 141, drewn., lata 30 – XX w. kapliczka drewniana, pocz. XX w. cmentarz rzymsko – katolicki kapliczki i krzyże przydrożne XX w. - 3
<u>Dąbrówka</u>	zespół leśniczówki z pocz. XX wieku, obejmujący: leśniczówkę, drewn., gajówkę drewn., budynek gospodarczy, drewn.

<u>Dminin</u>	<p>dom nr 19b, drewn., lata 30 – XX w. dom nr 19b, drewn., lata 30 – XX w. dom nr 28, drewn., lata 20 – XX w. dom nr 29, drewn., lata 30 – XX w. kapliczka murowana XX w. kapliczka murowana z figurką Matki Boskiej 1941 r.</p>
<u>Gołębki</u>	<p>zagroda nr 23 – dom i stodoła, drewniane XX wiek dom nr 21, drewn., XIX w. kapliczka XX w. 4 krzyże XX w.</p>
<u>Grzędówka</u>	<p>plebania, drewn., l. 30 – XX w. kapliczka drewniana, pocz. XIX w. dom nr 27, drewn., XIX w. dom nr 45, drewn., XIX w. dom nr 53, drewn., lata 30 – XX w. dom nr 56, drewn., pocz. XX w. dom nr 73, drewn., lata 20 – XX w. dom nr 101, drewn., lata 30 – XX w. dom nr 102, drewn., lata 20 – XX w. dom nr 113, drewn., pocz. XX w. kapliczka drewniana pocz. XX w. krzyż drewniany XX w. pomnik ofiar II Wojny Światowej na cmentarzu parafialnym cmentarz parafialny rzymsko – katolicki</p>
<u>Jadwisin</u>	<p>dom nr 32, drewn., pocz. XX w. dom nr 38, drewn., lata 30 – XX w.</p>
<u>Jeziory</u>	<p>dom nr 16, drewn., lata 20 – XX w. zagroda nr 18 – dom i stodoła, drewniane ok. 1900 r. dom nr 20, drewn., pocz. XX w. zagroda nr 31 – dom i obora, drewniane, pocz. XX w. kuźnia, drewn., pocz. XX w. krzyż z 1932 r. kapliczka drewniana pocz. XX w.</p>
<u>Rezerwat Jata</u>	<p>pomnik ku czci Stanisława Brzóska pomnik ku czci partyzantów AK pomnik partyzantów polskich i radzieckich</p>
<u>Karwacz</u>	<p>kapliczka murowana z figurką św. Antoniego XX w. kapliczka murowana z figurką Matki Boskiej I poł. XX w.</p>
<u>Kownatki</u>	<p>zespół dworski z 2 poł. XIX w: dwór, drewn. i aleje lipowe dom nr 3, drewn., lata 20 – XX w. dom nr 4, drewn., lata 20 – XX w. dom nr 6, drewn., lata 20 – XX w. dom nr 8, drewn., lata 20 – XX w. dom nr 10, drewn., 2 poł. XIX w. dom nr 19, drewn., pocz. XX w. dom nr 23, drewn., pocz. XX w. dom nr 25, drewn., pocz. XX w. dom nr 26, drewn., lata 20 – XX w. dom nr 34, drewn., pocz. XX w.</p>

	<p>dom nr 35, drewn., pocz. XX w. dom nr 44, drewn., pocz. XX w. dom nr 52, drewn., pocz. XX w. krzyż (1944 r.)</p>
<u>Krynka</u>	<p>dom nr 77, drewn., lata 20 – XX w. dom nr 88, drewn., lata 20 – XX w. dom nr 161, drewn., pocz. XX w. dom nr 188, drewn., pocz. XX w. dom nr 204, drewn., lata 30 – XX w. dom nr 271, drewn., lata 20 – XX w. dom nr 274, drewn., lata 30 – XX w. dom nr 283, drewn., lata 30 – XX w. spichlerz nr 307, drewn., pocz. XX w. spichlerz nr 316, drewn., pocz. XX w. krzyż XX w. cmentarz rzymsko – katolicki</p>
<u>Łązy</u>	<p>dwór, drewn., 2 poł. XVIII w. dawny Urząd Gminy, drewn. XIX/XX w. dom nr 34, drewn., lata 30 – XX w. dom nr 41, drewn., lata 20 – XX w. dom nr 46, drewn., pocz. XX w. dom nr 47, drewn., pocz. XX w. dom nr 62, drewn., XIX w. dom nr 63, drewn., pocz. XX w. XIX-wieczna kapliczka z figurką św. Jana Nepomucena kapliczka murowana z 1935 r. krzyż XX w.</p>
<u>Malcanów</u>	<p>dom nr 14, drewn., pocz. XX w. dom nr 15, drewn., k. XIX w. dom nr 26, drewn., lata 20 – XX w. dom nr 32, drewn., lata 30 – XX w. dom nr 36, drewn., pocz. XX w.</p>
<u>Role</u>	<p>dom nr 43, drewn., k. XIX w. zagroda nr 82 – dom i stodoła, drewniane pocz. XX w. dom nr 84, drewn., pocz. XX w. dom nr 87, drewn., pocz. XX w. dom nr 89, drewn., pocz. XX w. kapliczka drewniana pocz. XX w.</p>
<u>Ryżki</u>	<p>dom nr 8, drewn., pocz. XX w. dom nr 11a, drewn., k. XIX w. dom nr 25, drewn., k. XIX w. dom nr 26, drewn., k. XIX w. dom nr 27, drewn., k. XIX w. zagroda nr 37 – dom pocz. XX w. i spichlerz k. XIX w., drewniane dom nr 51, drewn., pocz. XX w. dom nr 52, drewn., pocz. XX w. dom nr 57, drewn., pocz. XX w. zespół dworski 2 poł. XIX w. – pocz. XX w. krzyż z 1926 r.</p>

<u>Rzymy – Rzymki</u>	dom nr 6, drewn., lata 30 – XX w. dom nr 7, drewn., lata 20 – XX w. dom nr 11, drewn., lata 30 – XX w. kapliczka murowana 1949 r. krzyż 1944 r. 2 krzyże XX w.
<u>Sięciaszka Pierwsza</u>	dom nr 19, drewn., pocz. XX w. dom nr 68, drewn., lata 20 – XX w. dom nr 70, drewn., lata 30 – XX w. dom nr 91, drewn., k. XIX w. kapliczka murowana lata 40 XX w. 2 krzyże XX w.
<u>Strzyżew</u>	dom nr 26, drewn., lata 30 – XX w. dom nr 38, drewn., lata 20 – XX w. dom nr 39, drewn., lata 20 – XX w. dom nr 51, drewn., lata 20 – XX w. dom nr 64, drewn., 1919 r. dom nr 66, drewn., lata 30 – XX w. dom nr 68, drewn., pocz. XX w. dom nr 71, drewn., lata 30 – XX w. dom nr 73, drewn., k. XIX w. dom nr 80, drewn., lata 30 – XX w. dom z częścią inwentarską nr 85, drewn., pocz. XX w. dom nr 88, drewn., lata 30 – XX w. dom nr 92, drewn., pocz. XX w. dom nr 95, drewn., lata 20 – XX w. dom z częścią inwentarską nr 96, drewn., pocz. XX w. dom nr 103, drewn., k. XIX w. dom z częścią inwentarską nr 111, drewn., lata 20 - XX w. dom nr 112, drewn., lata 20 – XX w. 7 kapliczek i krzyży XX w.
<u>Suchocin</u>	dom nr 2, drewn., pocz. XX w. dom nr 9, drewn., pocz. XX w. dom nr 15, drewn., lata 30 – XX w. dom nr 27, drewn., lata 30 – XX w. dom nr 30, drewn., lata 30 – XX w.
<u>Suleje</u>	dom nr 2, drewn., lata 20 – XX w. dom nr 5, drewn., lata 30 – XX w. dom nr 7, drewn., pocz. XX w. dom nr 8, drewn., lata 20 – XX w. dom nr 20, drewn., lata 30 – XX w. dom nr 46, drewn., lata 30 – XX w. 2 krzyże XX w.
<u>Szczygły Dolne</u>	dom nr 29, drewn., pocz. XX w.
<u>Szczygły Górne</u>	dom nr 2, drewn., pocz. XX w. dom nr 20, drewn., lata 30 – XX w. kapliczka murowana XX w. (1907 r.)
<u>Świdry</u>	dom nr 7, drewn., pocz. XX w. dom nr 10, drewn., pocz. XX w.

	<p>dom nr 29, drewn., lata 20 – XX w. dom nr 30, drewn., lata 20 – XX w. dom nr 31, drewn., k. XIX w. dom nr 35, drewn., lata 30 – XX w. dom nr 37, drewn., lata 20 – XX w. dom nr 52, drewn., lata 30 – XX w. dom nr 54, drewn., pocz. XX w. dom nr 55, drewn., pocz. XX w. dom nr 59a, drewn., pocz. XX w. dom nr 64, drewn., lata 30 – XX w. dom nr 65, drewn., pocz. XX w. dom nr 69, drewn., lata 30 – XX w. dom nr 81, drewn., pocz. XX w. 4 kapliczki i krzyże XX w.</p>
<u>Turze Rogi</u>	<p>dom nr 4, drewn., lata 20 – XX w. dom nr 25, drewn., lata 30 – XX w. dom nr 29, drewn., pocz. XX w. dom nr 33, drewn., 1928r. dom nr 47, drewn., lata 30 – XX w. dom nr 71, drewn., 1925r. 6 kapliczek i krzyży XX w.</p>
<u>Wólka Świątkowa</u>	<p>dom nr 83, drewn., ok. 1930 r. dom nr 87, drewn., k. XIX w.</p>
<u>Zalesie</u>	<p>dom nr 17, drewn., lata 20 – XX w.</p>
<u>Zarzec Łukowski</u>	<p>Zespół kościoła par. p.w. Najświętszego Serca Jezusa dom nr 12, drewn., lata 30 – XX w. dom nr 13, drewn., lata 20 – XX w. dom nr 18, drewn., lata 30 – XX w. dom nr 31, drewn., lata 30 – XX w. dom nr 32, drewn., lata 30 – XX w. cmentarz parafialny kapliczka i krzyż XX w.</p>
<u>Żdźary</u>	<p>dom nr 45, drewn., lata 20 – XX w. dom nr 33, drewn., k. XIX w.</p>

Przy podejmowaniu działań inwestycyjnych przy obiektach i terenach objętych ewidencją dóbr kultury obowiązuje uzyskanie warunków i wytycznych konserwatorskich, które określają zasady działania. W razie koniecznej rozbiórki obiektu figurującego w ewidencji wymagane jest jej uzgodnienie z Lubelskim Wojewódzkim Konserwatorem Zabytków.

Na mocy ustawy z dnia 31 stycznia 1959 roku o cmentarzach i chowaniu zmarłych (Dz. U. z 2000 r. Nr 23, poz. 259) ochronie przed zmianą funkcji podlegają cmentarze.

Ponadto na obszarze gminy Łuków zarejestrowano niżej wymienione stanowiska archeologiczne:

Wykaz stanowisk archeologicznych na terenie gminy Łuków.

60-80

8. Mikłusy st. 1   ślad osadnictwa: Okres nowożytny
12. Kolonia Zaolszynie st. 1   ślady osadnictwa: późne średniowiecze

60-81

33. Kolonia Podmaciejowice st. 3 ślad osadnictwa: epoka kamienia-wczesna epoka żelaza
34. Kolonia Podmaciejowice st. 1 osada: wczesne średniowiecze

61-77

- Uroczysko „Topór” st. 1 ślad osadnictwa: epoka kamienia – epoka brązu

61-78

17. Biardy st. 1 ślad osadnictwa: starożytność

61-79

1. Biardy st. 2 ślad osadnictwa: neolit-wczesna epoka brązu
2. Biardy st. 3 osada: okres nowożytny (XVII-XVIII w.)
3. Biardy st. 4 ślad osadnictwa: neolit-wczesna epoka brązu
4. Biardy st. 5 ślad osadnictwa: okres nowożytny
5. Biardy st. 6 ślad osadnictwa: starożytność
6. Krynka st. 6 ślad osadnictwa: okres nowożytny XVI w.
7. Krynka st. 7 ślad osadnictwa: okres nowożytny XVII w.
8. Krynka st. 8 ślad osadnictwa: okres nowożytny XVI w.
osada: okres nowożytny (XVII-XVIII w.)

61-80

21. Krynka st. 5 ślad osadnictwa: epoka brązu (kultura łużycka)

62-78

1. Gręźówka st. 1 ślad osadnictwa: epoka kamienia
2. Gręźówka st. 2 ślad osadnictwa: starożytność
ślad osadnictwa: późne średniowiecze XIV-XV w.
ślad osadnictwa: okres nowożytny XVI-XVII w.
3. Gręźówka st. 3 ślady osadnictwa: starożytność
4. Gręźówka st. 4 ślad osadnictwa: starożytność
ślady osadnictwa: okres nowożytny
5. Gręźówka st. 5 ślad osadnictwa: epoka kamienia – epoka brązu
6. Klimki st. 4 ślad osadnictwa: późne średniowiecze XIV-XV w.
Ślady osadnictwa: okres nowożytny XVI-XVII w.
7. Uroczysko Jagodne st. 1 ślady osadnictwa: wczesne średniowiecze
osada: okres nowożytny
8. Uroczysko Jagodne st. 2 osada: starożytność
9. Uroczysko Jagodne st. 3 ślad osadnictwa: epoka kamienia – epoka brązu
ślady osadnictwa: nieokreślona

62-79

1. Wólka Świądkowa st. 1 osada: późne średniowiecze wieś: okres nowożytny
4. Gołaszyn st. 1 osada: późne średniowiecze wieś: okres nowożytny
5. Wólka Świądkowa st. 2 cmentarzysko: nieokreślone
6. Klimki st. 1 wieś: okres nowożytny
7. Ławki st. 1 wieś: okres nowożytny

8. ławki st. 2	osada: wczesna epoka żelaza ślad osadnictwa: epoka kamienia-epoka brązu osada: epoka brązu-wczesna epoka żelaza (kult. łużycka) osada: młodszy okres przedrzymski - okres rzymski (kult. przeworska) osada: starożytność osada: wczesne średniowiecze (X-XII w.) osada: okres nowożytny
9. ławki st. 3	ślad osadnictwa: neolit (kult. pucharów lejkowatych) osada: starożytność osada: wczesne średniowiecze (XI-XII w.)
10. ławki st. 4	ślad osadnictwa: epoka kamienia-epoka brązu osada: młodszy okres przedrzymski (kult. przeworska) ślady osadnictwa: wczesne średniowiecze (XI-XII w.)
11. ławki st. 5	ślad osadnictwa: starożytność ślad osadnictwa: wczesne średniowiecze (X w.) osada: wczesne średniowiecze (X-XI w.)
12. ławki st. 6	ślad osadnictwa: wczesna epoka brązu (kult. trzciniecka)
13. ławki st. 7	ślad osadnictwa: wczesne średniowiecze (X-XI w.)
14. ławki st. 8	osada: starożytność
15. ławki st. 9	osada: starożytność ślad osadnictwa: okres nowożytny (XVI w.)
16. ławki st. 10	ślad osadnictwa: starożytność
17. ławki st. 11	osada: młodszy okres przedrzymski (kult. przeworska) ślad osadnictwa: wczesne średniowiecze
18. ławki st. 12	ślad osadnictwa: epoka kamienia-epoka brązu osada: młodszy okres przedrzymski - okres rzymski (kult. przeworska) osada: starożytność osada: wczesne średniowiecze (X-XII w.) osada: okres nowożytny (XVI-XVII w.)
20. ławki st. 14	osada: wczesna epoka żelaza
21. ławki st. 15	ślad osadnictwa: epoka kamienia-epoka brązu osada: wczesne średniowiecze (XI-XII w.)
22. ławki st. 16	ślady osadnictwa: okres rzymski (kult. przeworska)
23. ławki st. 17	osada: epoka brązu ślady osadnictwa: wczesne średniowiecze (XII-XIII w.) osada: okres nowożytny (XVI-XVII w.)
24. ławki st. 18	ślad osadnictwa: epoka kamienia ślady osadnictwa: epoka brązu ślad osadnictwa: wczesne średniowiecze (X-XII w.)
25. ławki st. 19	ślad osadnictwa: mezolit (kult. janisławicka) ślad osadnictwa: starożytność
26. ławki st. 20	ślad osadnictwa: wczesne średniowiecze (XII-XIII w.) osada: okres nowożytny (XVI-XVII w.)

27. Klimki st. 2	obozowisko: epoka kamienia
28. Klimki st. 3	obozowisko: epoka kamienia
29. Klimki st. 4	ślad osadnictwa: neolit (kult. amfor kulistych)
30. Gołaszyn st. 3	ślad osadnictwa: neolit (kult. amfor kulistych) osada: starożytność osada: wczesne średniowiecze (X-XI w.) osada: okres nowożytny
31. Gołaszyn st. 4	ślad osadnictwa: wczesne średniowiecze
32. Gołaszyn st. 5	osada: neolit (kult. pucharów lejkowatych) osada: epoka brązu (kultura łużycka) osada: starożytność osada: młodszy okres przedrzymski - okres rzymski osada: wczesne średniowiecze (X-XI w.)
33. Gołaszyn st. 6	ślad osadnictwa: mezolit
34. Gołaszyn st. 7	osada: epoka brązu
35. Gołaszyn st. 8	osada: późne średniowiecze-okres nowożytny
36. Gołaszyn st. 9	ślad osadnictwa: epoka kamienia-epoka brązu
37. Gołaszyn st. 10	ślad osadnictwa: wczesne średniowiecze (XI-XII w.)
38. Gołaszyn st. 11	ślad osadnictwa: epoka kamienia-epoka żelaza osada: okres nowożytny
39. Gołaszyn st. 12	ślady osadnictwa: neolit osada: wczesne średniowiecze (XII w.)
40. Gołaszyn st. 13	ślad osadnictwa: epoka kamienia
41. Gołaszyn st. 4	osada: wczesne średniowiecze (XI-XII w.)
42. Wólka Świątkowa st. 3	ślad osadnictwa: nieokreślony
43. Wólka Świątkowa st. 4	osada: neolit ślad osadnictwa: nieokreślony
44. Wólka Świątkowa st. 5	ślad osadnictwa: epoka kamienia
45. Role st. 14	ślad osadnictwa: starożytność
46. Role st. 15	ślad osadnictwa: wczesne średniowiecze (XI-XII w.) ślad osadnictwa: okres nowożytny (XVI-XVII w.)
62-80	
1. Suleje st. 1	ślady osadnictwa: starożytność
2. Suleje st. 2	ślady osadnictwa: późne średniowiecze
3. Suleje st. 3	ślad osadnictwa: wczesne średniowiecze (XI-XII w.) osada: późne średniowiecze (XV w.) osada: okres nowożytny (XVII-XVIII w.)
4. Suleje st. 4	ślad osadnictwa: wczesne średniowiecze (po X w.) osada: okres nowożytny (XVII-XVIII w.)
5. Suleje st. 5	ślad osadnictwa: starożytność osada: okres nowożytny XVIII w.
6. Suleje st. 6	ślady osadnictwa: neolit ślad osadnictwa: późne średniowiecze XV w. ślad osadnictwa: okres nowożytny XVIII w.

7. Suleje st. 7 osada: okres nowożytny (XVII-XVIII w.)
8. Suleje st. 8 ślad osadnictwa: wczesne średniowiecze (VIII-IX w.)
osada: późne średniowiecze
ślady osadnictwa: okres nowożytny (XVII-XVIII w.)
9. Suleje st. 9 ślad osadnictwa: wczesne średniowiecze (przed X w.)
osada: okres nowożytny XVIII w.
10. Suleje st. 10 ślad osadnictwa: wczesne średniowiecze XI-XII w.
osada: późne średniowiecze (XIV-XV w.)
ślady osadnictwa: okres nowożytny (XVII-XVIII w.)
11. Suleje st. 11 fortalicjum: okres nowożytny XVII w.
12. Suleje st. 12 osada: późne średniowiecze (XIV-XV w.)
ślady osadnictwa: okres nowożytny (XVII-XVIII w.)
13. Suleje st. 13 ślad osadnictwa: wczesne średniowiecze (X-XI w.)
14. Role st. 1 kurhan: nieokreślony
15. Role st. 2 ślad osadnictwa: starożytność
ślad osadnictwa: wczesne średniowiecze (IX-X w.)
ślady osadnictwa: późne średniowiecze XV w.
ślad osadnictwa: okres nowożytny XVII w.
16. Role st. 3 ślad osadnictwa: neolit (kultura pucharów lejkowatych)
ślady osadnictwa: okres nowożytny (XVII-XVIII w.)
17. Role st. 4 ślady osadnictwa: późne średniowiecze XV w.
osada: okres nowożytny (XVII-XVIII w.)
18. Role st. 5 ślad osadnictwa: późne średniowiecze
osada: okres nowożytny (XVII-XVIII w.)
19. Role st. 6 osada: okres nowożytny XVIII w.
20. Role st. 7 osada: wczesne średniowiecze (X-XII w.)
ślad osadnictwa: późne średniowiecze
ślady osadnictwa: okres nowożytny (XVII-XVIII w.)
21. Role st. 8 ślady osadnictwa: późne średniowiecze
22. Role st. 9 ślad osadnictwa: starożytność
23. Role st. 10 ślad osadnictwa: starożytność
24. Role st. 11 ślad osadnictwa: wczesna epoka brązu (kultura trzciniecka)
ślad osadnictwa: późne średniowiecze XV w.
ślad osadnictwa: okres nowożytny XVIII w.
25. Role st. 12 osada: okres nowożytny XVII w.
26. Role st. 13 ślad osadnictwa: późne średniowiecze
ślad osadnictwa: okres nowożytny XVIII w.
27. Krynka st. 1 ślad osadnictwa: wczesne średniowiecze (XI-XII w.)
28. Krynka st. 2 ślad osadnictwa: późne średniowiecze
osada: okres nowożytny (XVII-XVIII w.)
29. Krynka st. 3 ślad osadnictwa: wczesne średniowiecze (XI-XII w.)
osada: późne średniowiecze XV w.
ślady osadnictwa: XVI-XVII w.

63-79

5. Zalesie st. 1 wieś historyczna: późne średniowiecze (XV-XVI w.)
wieś historyczna: okres nowożytny (XVI-XVII w.)
6. Sięciaszka st. 1 wieś historyczna: późne średniowiecze XV-XVI w.
wieś historyczna: okres nowożytny (XVI-XVIII w.)
16. Ryżki st. 3 ślady osadnictwa: epoka kamienia
17. Sięciaszka Pierwsza st. 2 ślad osadnictwa: wczesne średniowiecze XI w.
18. Sięciaszka Pierwsza st. 3 ślad osadnictwa: starożytność
ślady osadnictwa: nieokreślony
19. Sięciaszka Pierwsza st. 4 ślad osadnictwa: epoka kamienia
20. Sięciaszka Druga st. 1 ślad osadnictwa: starożytność
osada: wczesne średniowiecze (XI-XII w.)
osada: późne średniowiecze (XIV-XV w.)
osada: okres nowożytny (XVI-XVII w.)
21. Sięciaszka Druga st. 2 ślad osadnictwa: epoka brązu
ślady osadnictwa: wczesne średniowiecze XII w.
22. Sięciaszka Druga st. 3 osada: starożytność
osada: wczesne średniowiecze XII w.
ślady osadnictwa: okres nowożytny (XVI-XVII w.)
23. Sięciaszka Druga st. 4 ślad osadnictwa: epoka kamienia-epoka brązu
ślady osadnictwa: wczesne średniowiecze (XI-XII w.)
osada: późne średniowiecze (XV-XVI w.)
24. Sięciaszka Druga st. 5 ślad osadnictwa: starożytność
ślady osadnictwa: późne średniowiecze (XIV-XV w.)
25. Sięciaszka Druga st. 6 ślad osadnictwa: starożytność
osada: okres nowożytny (XVI-XVII w.)
26. Zalesie st. 2 osada: młodszy okres przedrzymski (kultura przeworska)
osada: wczesne średniowiecze XI w.
27. Zalesie st. 3 ślad osadnictwa: neolit
ślady osadnictwa: wczesna epoka brązu (kultura trzciniecka)
28. Zalesie st. 4 ślad osadnictwa: epoka kamienia-epoka brązu
29. Zalesie st. 5 ślad osadnictwa: epoka brązu
ślady osadnictwa: wczesne średniowiecze (XI-XII w.)
ślady osadnictwa: okres nowożytny (XVI-XVII w.)
30. Zalesie st. 6 ślad osadnictwa: starożytność
ślady osadnictwa: wczesne średniowiecze
osada: okres nowożytny (XVII-XVIII w.)
31. Zalesie st. 7 ślad osadnictwa: epoka kamienia
ślady osadnictwa: późne średniowiecze
osada: okres nowożytny (XVII-XVIII w.)
32. Zalesie st. 8 ślad osadnictwa: epoka kamienia-epoka brązu
ślady osadnictwa: wczesne średniowiecze
osada: okres nowożytny XVI-XVII w.
33. Zalesie st. 9 osada: wczesne średniowiecze (IX-X w.)
34. Zalesie st. 10 ślady osadnictwa: epoka kamienia

63-80

1. Aleksandrów st. 1	wieś historyczna: okres nowożytny
2. Turze Rogi st. 1	wieś historyczna: XVII-XIX w.
3. Łazy st. 1	wieś historyczna: XVII-XIX w.
8. Turze Rogi st. 2	śląd osadnictwa: epoka żelaza śląd osadnictwa: wczesne średniowiecze (XI-XII w.)
9. Turze Rogi st. 3	śląd osadnictwa: epoka kamienia
10. Turze Rogi st. 4	ślady osadnictwa: epoka kamienia-epoka brązu
11. Turze Rogi st. 5	śląd osadnictwa: epoka kamienia – epoka żelaza osada: wczesna epoka brązu (kultura trzciniecka) śląd osadnictwa: późne średniowiecze (XV w.) osada: XVI-XVII w.
12. Turze Rogi st. 6	obozowisko: mezolit obozowisko: wczesna epoka brązu (kultura trzciniecka) osada: wczesne średniowiecze
13. Turze Rogi st. 7	obozowisko: mezolit
14. Turze Rogi st. 8	śląd osadnictwa: późne średniowiecze XV w. śląd osadnictwa: okres nowożytny XVI-XVII w.
15. Turze Rogi st. 9	śląd osadnictwa: epoka kamienia
16. Turze Rogi st. 10	śląd osadnictwa: epoka kamienia-epoka brązu śląd osadnictwa: starożytność
17. Turze Rogi st. 11	obozowisko: mezolit ślady osadnictwa: starożytność
18. Turze Rogi st. 12	obozowisko: epoka kamienia osada: epoka brązu
19. Turze Rogi st. 13	śląd osadnictwa: wczesna epoka brązu (kultura trzciniecka) śląd osadnictwa: epoka brązu
20. Turze Rogi st. 14	śląd osadnictwa: neolit (kultura ceramiki sznurowej) śląd osadnictwa: epoka kamienia - epoka brązu osada: starożytność
21. Turze Rogi st. 15	śląd osadnictwa: epoka kamienia
22. Turze Rogi st. 16	ślady osadnictwa: epoka kamienia-epoka żelaza osada: wczesne średniowiecze XII w. osada: średniowiecze (XIII-XIV w.) osada: okres nowożytny (XVI-XVII w.)
23. Turze Rogi st. 17	osada: okres nowożytny (XVI-XVII w.)
24. Turze Rogi st. 18	śląd osadnictwa: epoka kamienia-epoka żelaza osada: wczesne średniowiecze XII w. osada: późne średniowiecze XIV-XV w. osada: okres nowożytny XVI-XVII w.
25. Turze Rogi st. 19	osada: wczesne średniowiecze XII w. osada: późne średniowiecze: XIII-XIV w. osada: okres nowożytny XVI-XVIII w.
26. Turze Rogi st. 20	śląd osadnictwa: mezolit śląd osadnictwa: starożytność

27. Turze Rogi st. 21	ślad osadnictwa: neolit ślad osadnictwa: starożytność
28. Turze Rogi st. 22	ślad osadnictwa: wczesne średniowiecze
29. Turze Rogi st. 23	ślady osadnictwa: późne średniowiecze XIV-XV w. Ślad osadnictwa: okres nowożytny XVI-XVII w.
30. Turze Rogi st. 24	ślad osadnictwa: mezolit obozowisko: epoka kamienia – epoka brązu osada: starożytność osada: wczesne średniowiecze XII-XIII w. osada: okres nowożytny: XVI-XVII w.
34. Strzyżew st. 3	ślad osadnictwa: starożytność
35. Strzyżew st. 4	ślad osadnictwa: neolit
36. Strzyżew st. 5	ślad osadnictwa: paleolit schyłkowy obozowisko: mezolit cmentarzysko: nieokreślone
37. Strzyżew st. 6	ślad osadnictwa: epoka kamienia ślady osadnictwa: wczesna epoka brązu (kultura trzciniecka) ślady osadnictwa: epoka brązu
38. Strzyżew st. 7	ślady osadnictwa: epoka kamienia-epoka brązu osada: epoka brązu-wczesna epoka żelaza (kultura łużycka) osada: starożytność ślady osadnictwa: wczesne średniowiecze XI-XII w.
39. Strzyżew st. 8	ślady osadnictwa: starożytność
40. Strzyżew st. 9	ślady osadnictwa: epoka kamienia-epoka żelaza osada: wczesne średniowiecze
41. Strzyżew st. 10	ślady osadnictwa: starożytność wał ziemny: nieokreślona
42. Strzyżew st. 11	relikty dworu: XIX w.
43. Strzyżew st. 12	ślad osadnictwa: epoka kamienia ślad osadnictwa: epoka brązu-wczesna epoka żelaza
44. Strzyżew st. 13	osada: nieokreślona ślad osadnictwa: XVI-XVII w.
45. Strzyżew st. 14	ślad osadnictwa: neolit osada: starożytność
46. Strzyżew st. 15	ślad osadnictwa: epoka kamienia-epoka żelaza ślad osadnictwa: wczesne średniowiecze
47. Strzyżew st. 16	ślad osadnictwa: epoka kamienia ślad osadnictwa: późne średniowiecze XIV-XV w.
48. Strzyżew st. 17	ślady osadnictwa: młodszy okres przedrzymski - okres rzymski ślady osadnictwa: starożytność
49. Strzyżew st. 18	ślady osadnictwa: starożytność
50. Strzyżew st. 19	ślad osadnictwa: epoka brązu (kultura łużycka) ślady osadnictwa: starożytność
51. Strzyżew st. 20	osada: wczesna epoka żelaza
52. Strzyżew st. 21	ślady osadnictwa: epoka brązu-wczesna epoka żelaza (kult.

	łużycka)
53. Strzyżew st. 22	ślady osadnictwa: epoka brązu-wczesna epoka żelaza
54. Strzyżew st. 23	ślady osadnictwa: wczesna epoka brązu (kultura trzciniecka) osada: starożytność ślad osadnictwa: XVI-XVII w.
55. Strzyżew st. 24	ślady osadnictwa: starożytność
56. Strzyżew st. 25	ślad osadnictwa: mezolit
57. Strzyżew st. 26	ślad osadnictwa: wczesna epoka brązu (kultura trzciniecka) ślad osadnictwa: starożytność ślad osadnictwa: wczesne średniowiecze
58. Aleksandrów st. 2	ślady osadnictwa: neolit
59. Aleksandrów st. 3	ślad osadnictwa: epoka kamienia
60. Aleksandrów st. 4	ślad osadnictwa: neolit obozowisko: epoka kamienia
61. Łazy st. 2	ślad osadnictwa: epoka kamienia-epoka żelaza osada: epoka brązu
62. Łazy st. 3	osada: starożytność osada: wczesne średniowiecze XI-XII w.
63. Łazy st. 4	ślad osadnictwa: epoka kamienia ślad osadnictwa: wczesna epoka brązu (kultura trzciniecka) osada: starożytność osada: wczesne średniowiecze X-XI w.
63-81	
1. Strzyżew st. 1	grodzisko: wczesne średniowiecze (X-XI w.)
3. Strzyżew st. 2	wieś historyczna: XVI-XVIII w.
4. Zarzecz Łukowski st. 1	wieś historyczna: XVI-XVII w.
6. Strzyżew st. 27	ślady osadnictwa: epoka kamienia-epoka żelaza osada: okres nowożytny XVI-XVII w.
7. Strzyżew st. 28	ślady osadnictwa: epoka kamienia-epoka brązu
8. Strzyżew st. 29	ślady osadnictwa: epoka kamienia-epoka żelaza
9. Strzyżew st. 30	ślady osadnictwa: neolit (kultura pucharów lejkowatych) obozowisko: epoka kamienia-epoka brązu osada: starożytność ślady osadnictwa: wczesne średniowiecze XI-XII w.
10. Strzyżew st. 31	obozowisko: epoka kamienia-epoka brązu osada: wczesna epoka brązu (kultura trzciniecka) osada: okres rzymski ślady osadnictwa: nieokreślona
11. Strzyżew st. 32	ślad osadnictwa: epoka kamienia obozowisko: epoka kamienia-wczesna epoka brązu osada: neolit (kultura ceramiki sznurowej) osada: wczesna epoka brązu (kultura trzciniecka) osada: starożytność ślad osadnictwa: okres rzymski (kultura wielbarska)

12. Strzyżew st. 33	obozowisko: epoka kamienia-epoka brązu osada: neolit (kultura pucharów lejkowatych) osada: wczesna epoka brązu (kultura trzciniecka) osada: okres rzymski (kultura wielbarska) osada: okres nowożytny XVI-XVII w.
13. Strzyżew st. 34	ślad osadnictwa: epoka kamienia-epoka żelaza ślad osadnictwa: starożytność
14. Strzyżew st. 35	obozowisko: mezolit
15. Strzyżew st. 36	ślady osadnictwa: epoka kamienia-epoka brązu ślad osadnictwa: wczesna epoka brązu (kultura trzciniecka)
19. Kownatki st. 2	ślad osadnictwa: mezolit (kultura janisławicka) ślad osadnictwa: epoka kamienia-wczesna epoka brązu
20. Kownatki st. 3	ślad osadnictwa: neolit ślad osadnictwa: starożytność
21. Kownatki st. 4	relikty dworu: XIX w.
22. Kownatki st. 5	osada: XVI-XVIII w.
23. Kownatki st. 6	ślad osadnictwa: wczesne średniowiecze XII w. ślad osadnictwa: późne średniowiecze XIV w.
24. Zarzecz Łukowski st. 2	ślad osadnictwa: neolit ślad osadnictwa: epoka kamienia-epoka brązu ślad osadnictwa: wczesna epoka brązu
25. Zarzecz Łukowski st. 3	osada: wczesne średniowiecze
26. Zarzecz Łukowski st. 4	ślad osadnictwa: starożytność
27. Zarzecz Łukowski st. 5	ślad osadnictwa: epoka kamienia-epoka żelaza osada: młodszy okres przedrzymski
28. Zarzecz Łukowski st. 6	ślad osadnictwa: starożytność
29. Zarzecz Łukowski st. 7	ślad osadnictwa: epoka kamienia-epoka brązu
30. Zarzecz Łukowski st. 8	ślady osadnictwa: wczesne średniowiecze XI-XII w. ślady osadnictwa: XVI-XVIII w.
31. Zarzecz Łukowski st.9	ślad osadnictwa: późne średniowiecze ślady osadnictwa: okres nowożytny
32. Zarzecz Łukowski st. 10	osada: XVI-XVII w.
33. Zarzecz Łukowski st. 11	ślad osadnictwa: wczesna epoka brązu (kultura trzciniecka)
34. Zarzecz Łukowski st. 12	ślad osadnictwa: epoka kamienia-epoka brązu osada: późne średniowiecze XIV-XV
35. Zarzecz Łukowski st. 13	ślad osadnictwa: epoka kamienia-epoka żelaza ślad osadnictwa: epoka brązu osada: starożytność ślady osadnictwa: wczesne średniowiecze
36. Zarzecz Łukowski st. 14	ślad osadnictwa: wczesne średniowiecze XI w.

W przypadku prowadzenia inwestycji budowlanych w tym infrastruktury technicznej (gazociągi, wodociągi, linie telefoniczne, melioracje) na obszarach występowania znalezisk archeologicznych należy je uzgodnić na etapie ustalania warunków realizacji z WKZ w celu uzyskania warunków konserwatorskich prowadzenia inwestycji.

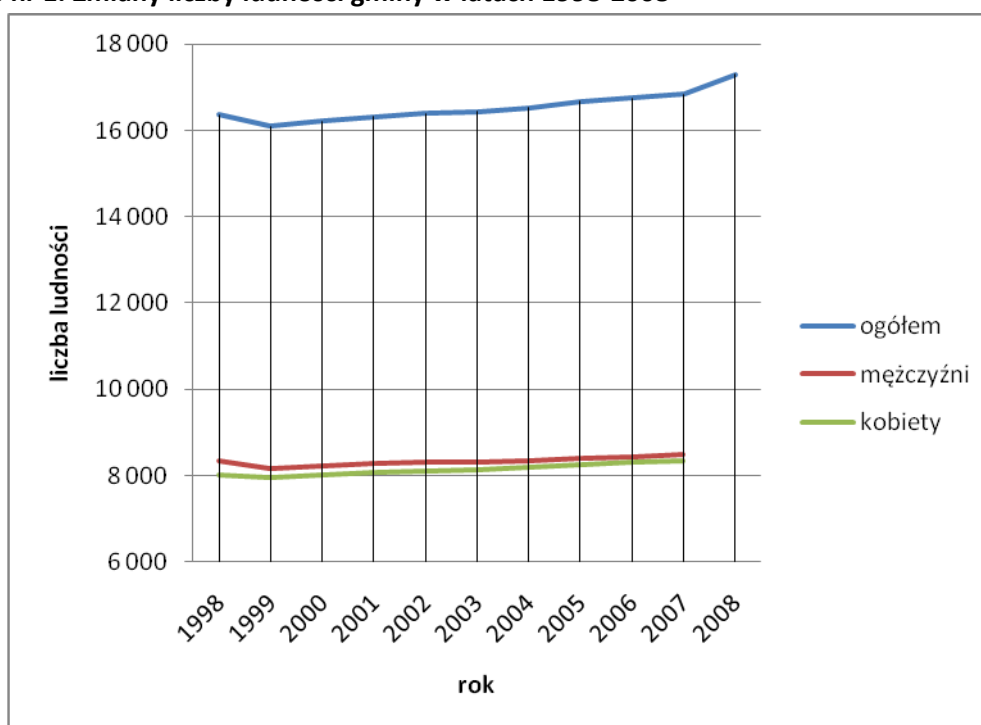

8. DEMOGRAFICZNO-SPOŁECZNE UWARUNKOWANIA ROZWOJU

8.1. LICZBA LUDNOŚCI I JEJ ROZMIESZCZENIE PRZESTRZENNE

Na podstawie danych statystycznych uzyskanych z Urzędu Gminy w Łukowie w pierwszym kwartale 2009 roku gminę zamieszkiwały 17304 osoby. Do oceny zmian liczby ludności wykorzystane zostały dane z lat 1998 – 2008 publikowane przez GUS w Banku Danych Regionalnych. W 1998 roku ludność gminy liczyła 16 351 osób i na przestrzeni dziesięciu lat następował systematyczny wzrost liczby ludności, która na koniec 2008 roku osiągnęła wielkość 17294. Nieznaczny spadek przyrostu odnotowano jedynie w początkowej fazie analizowanego okresu, w latach 1998-1999, co jednak nie skutkowało na wyraźną tendencję wzrostową. W latach 1998-2008 liczba mieszkańców gminy zwiększyła się o 943 osoby co stanowi blisko 6% stanu wyjściowego z 1998 roku.

Wykres nr 1. Zmiany liczby ludności gminy w latach 1998-2008

Źródło: GUS - Bank Danych Regionalnych

Rozkład przestrzenny liczby mieszkańców w obszarze gminy jest wyraźnie zróżnicowany. Do najbardziej zaludnionych należą sołectwa położone w północnej części gminy: Gręzówka (wraz z Nową Gręzówką i Gręzówką Kolonią liczy 1 365 mieszkańców) i Krynka (1 358) oraz położone w bezpośredniej strefie podmiejskiej Łukowa: Łazy (1 064), Gołaszyn (978) i Zalesie (958). Sołectwa te zamieszkuje łącznie 5 723 osoby, co stanowi ponad 33% mieszkańców gminy. Najślabiej zaludnione tereny gminy położone są w jej zachodniej części, gdzie znajduje się duży kompleks leśny Lasy Łukowskie oraz w obszarze pomiędzy drogą krajową nr 63 a linią kolejową relacji Łuków – Lublin. W zlokalizowanych tutaj sołectwach: Podgaj i Rzymy-Las liczba mieszkańców nie przekracza 100 osób.

Tabela nr 2. Liczba ludności i gęstość zaludnienia w sołectwach gminy Łuków – stan na 31.03.2009r.

Sołectwo	Miejscowość	Liczba ludności	Powierzchnia w km ²	Gęstość zaludnienia osób/km ²
Aleksandrów	<i>Aleksandrów</i>	488	9,90	49,29
Biardy	<i>Biardy</i>	350	4,74	73,84
Czerśl	<i>Czerśl</i>	407	6,51	62,52
	<i>Sięciaszka Trzecia</i>	57	1,97	28,93
Dąbie	<i>Dąbie</i>	951	12,59	75,54
Dminin	<i>Dminin</i>	270	9,14	29,54
Gołaszyn	<i>Gołaszyn</i>	978	8,22	118,98
Gołąbki	<i>Gołąbki</i>	234	5,26	44,49
Gręźówka	<i>Gręźówka</i>	578	8,47	68,24
	<i>Nowa Gręźówka</i>	384		45,34
	<i>Gręźówka Kol.</i>	403	5,35	75,33
Jadwisin	<i>Jadwisin</i>	140	2,99	46,82
Jeziory	<i>Jeziory</i>	219	3,86	56,74
Karwacz	<i>Karwacz</i>	367	3,2	114,69
Klimki	<i>Klimki</i>	152	1,77	85,88
Kownatki	<i>Kownatki</i>	336	11,56	29,07
Krynka	<i>Krynka</i>	1358	20,42	66,50
Ławki	<i>Ławki</i>	434	4,87	89,12
Łazy	<i>Łazy</i>	1064	4,46	238,57
Malcanów	<i>Malcanów</i>	158	3,07	51,47
Podgaj	<i>Podgaj</i>	80	2,64	30,30
Role	<i>Role</i>	472	9,08	51,98
Ryżki	<i>Ryżki</i>	776	6,38	121,63
Rzymy-Las	<i>Rzymy-Las</i>	98	2,97	33,00
Rzymy-Rzymki	<i>Rzymy-Rzymki</i>	203	3,16	64,24
Sięciaszka Druga	<i>Sięciaszka Druga</i>	317	4,13	76,76
Sięciaszka	<i>Sięciaszka</i>	692	4,58	151,09
Strzyżew	<i>Strzyżew</i>	698	7,06	98,87
Suchocin	<i>Suchocin</i>	186	3,97	46,85
Suleje	<i>Suleje</i>	440	3,20	137,50
Szczygły Dolne	<i>Szczygły Dolne</i>	184	3,36	54,76
Szczygły Górne	<i>Szczygły Górne</i>	221	4,94	44,74
Świdry	<i>Świdry</i>	733	12,99	56,43
Turze Rogi	<i>Turze Rogi</i>	511	6,46	79,10
Wagram	<i>Wagram</i>	115	4,39	26,20
Wólka	<i>Wólka</i>	596	4,43	134,54
Zalesie	<i>Zalesie</i>	958	9,71	98,66
Zarzecz Łukowski	<i>Zarzecz Łukowski</i>	268	5,97	44,89
Żdźary	<i>Żdźary</i>	428	4,51	94,90
Ogółem gmina		17304	308,3	56,13
pow. łukowski		108982	1394	78,18
woj. lubelskie		2171819	25122	86,45

Źródło: Dane statystyczne z UG Łuków, GUS - Bank Danych Regionalnych, Obliczenia własne

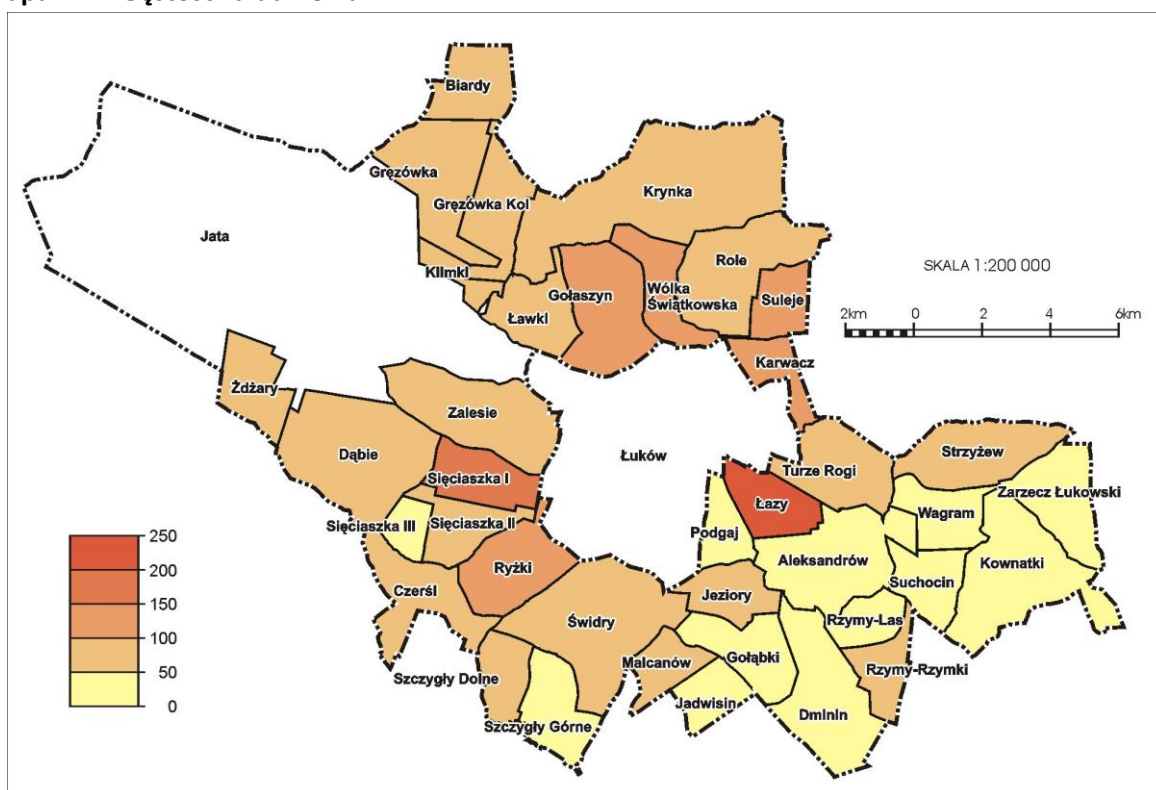

8.1.1. GĘSTOŚĆ ZALUDNIENIA GMINY

Gmina Łuków należy do obszarów o relatywnie niskim wskaźniku gęstości zaludnienia. Średnia wartość dla gminy wynosi 56,13 osoby/km² i jest ona niższa zarówno od średniej gęstości zaludnienia dla powiatu łukowskiego (78,18 osób/km²), jak też od średniej dla województwa lubelskiego, która wynosi 86,45 osób/km².

Najniższą gęstość zaludnienia obserwuje się w południowo-wschodniej części gminy, w miejscowościach: Dminin, Kownatki, Wagram, Rzymy-Las i Podgaj, gdzie wskaźnik gęstości zaludnienia nie przekracza tutaj 35 osób/km².

Mapa nr 1. Gęstość zaludnienia

Źródło: Dane statystyczne z UG Łuków, Obliczenia własne

Sołectwa położone w północnej części gminy (Grzędówka, Krynka, Role), mimo znaczącej liczby ludności, ze względu na dużą powierzchnię cechują się średnią gęstością zaludnienia wahającą się od 50 do 70 osób/km².

Najwyższe wartości gęstości zaludnienia charakteryzują sołectwa sąsiadujące bezpośrednio z miejskimi terenami Łukowa. Należą do nich: Gołaszyn, Karwacz, Łazy, Ryżki, Sięciaszka, Suleje i Wólka. W obszarach tych wartości przekraczają 114 osób/km², a w przypadku miejscowości Łazy osiągają blisko 240 osób/km².

8.2. PROCESY DEMOGRAFICZNE

8.2.1. URODZENIA

Prawidłowy, długotrwały rozwój gospodarczy gminy warunkują poprawne stosunki demograficzne oraz korzystne tendencje zachodzące w zjawiskach demograficznych. W gminie Łuków, w okresie ostatnich dziesięciu lat obserwuje się względnie ustabilizowany poziom wielkości urodzeń wahający się od 214 do 239 dzieci rocznie. Wyjątek stanowi rok 1998, kiedy to odnotowano rekordową liczbę urodzeń – 254. W latach 1998-2008 w gminie Łuków urodziło się 2504 dzieci. W okresie tym najwyższy wskaźnik urodzeń zaobserwowano w miejscowościach: Zalesie (166), Krynka (157), Dąbie (145), Gołaszyn (138), Łazy (129), Strzyżew (116), Sięciaszka Pierwsza (116), Świdry (113), Ryżki (108). Najniższy wskaźnik urodzeń, nieprzekraczający 20 dzieci w dziesięcioleciu wystąpił w miejscowościach: Sięciaszka Trzecia, Rzymy-Las i Podgaj.

Istotny wpływ na kształtowanie liczby urodzeń odgrywa wiek kobiet. Wynika to z różnicy aktywności rozrodczej w poszczególnych przedziałach wiekowych. Z przeprowadzonej analizy struktury wieku kobiet w wieku rozrodczym (15-49 lat) wynika, że w latach 1998-2008 nastąpił wzrost liczby kobiet w wieku największej płodności i przekroczył on 14%. Średnia roczna liczba kobiet w wieku 15-49 lat w okresie ostatniego dziesięciolecia wyniosła 3938.

8.2.2. ZGONY

Liczba zgonów jest obok urodzeń podstawowym czynnikiem kształtującym liczbę i strukturę ludności wg płci i wieku. Przy względnie stałym wskaźniku urodzeń, naturalne ubytki ludności w analizowanym okresie 1998-2008 charakteryzowały się dużym zróżnicowaniem. Wahał się on w przedziale od 141 w roku 2008 do 171 w roku 1999. Mimo dużego zróżnicowania liczby zgonów w poszczególnych latach, w gminie Łuków nie występują wyraźne tendencje wzrostowe czy spadkowe mogące świadczyć o pogłębianiu się lub zmniejszaniu natężenia tego zjawiska.

Obserwowany od kilku lat proces starzenia się ludności ma wpływ na wzrost ogólnego współczynnika zgonów. Współczynnik ten w latach 1998-2008 przyjmował wartości od 10,63‰ w 1999 roku do 8,77‰ w roku 2004. Wskaźnik współczynnika zgonów obserwowany na terenie gminy Łuków przyjmuje wartości zbliżone do średniej notowanej w obszarach wiejskich całego województwa lubelskiego. Potencjał biologiczny charakteryzuje współczynnik dynamiki demograficznej (liczba urodzeń żywych przypadająca na 1 zgon). Wartości tego wskaźnika w gminie Łuków ilustruje tabela nr 3.

Tabela nr 3. Współczynnik dynamiki demograficznej.

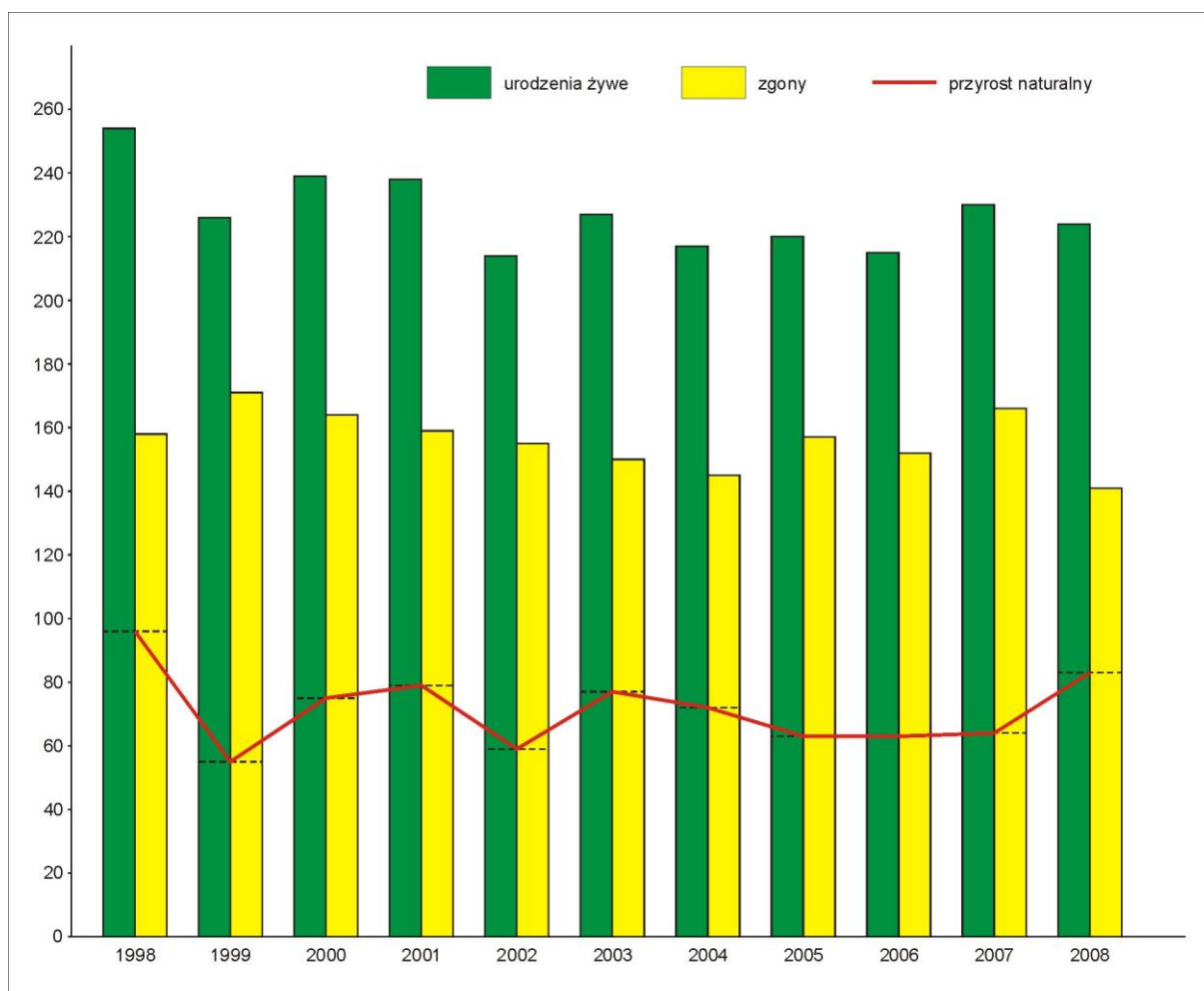
Lata	Urodzenia	Zgony	Współczynnik dynamiki demograficznej
1998	254	158	1,61
1999	226	171	1,32
2000	239	164	1,46
2001	238	159	1,50
2002	214	155	1,38
2003	227	150	1,51
2004	217	145	1,50
2005	220	157	1,40
2006	215	152	1,41
2007	230	166	1,39
2008	224	141	1,59

*Źródło: Dane statystyczne z UG Łuków,
Obliczenia własne*

8.2.3. PRZYROST NATURALNY

W gminie Łuków, od 1998 roku do chwili obecnej obserwuje się dodatni przyrost naturalny. W analizowanym okresie (1998-2008) najwyższą wartość przyrostu naturalnego odnotowano w 1998 roku (+96), natomiast najniższą w 1999 (+55). Największe roczne zróżnicowanie przyrostu naturalnego wystąpiło w latach 1998-2004. W następnym okresie (2005-2007) miała miejsce wyraźna stabilizacja na poziomie +63. W 2008 roku nastąpił wzrost wartości przyrostu naturalnego, który osiągnął wielkość +83.

Wykres nr 2. Przyrost naturalny w gminie Łuków w latach 1998-2008

Źródło: Dane statystyczne z UG Łuków, obliczenia własne

Tabela nr 4. Współczynnik przyrostu naturalnego

Rok	Liczba urodzeń	Liczba zgonów	Liczba ludności	Współczynnik przyrostu naturalnego
1998	254	158	16351	5,87
1999	226	171	16091	3,42
2000	239	164	16212	4,63
2001	238	159	16314	4,84
2002	214	155	16387	3,60
2003	227	150	16429	4,69
2004	217	145	16526	4,36
2005	220	157	16668	3,78
2006	215	152	16753	3,76
2007	230	166	16844	3,8
2008	224	141	17294	4,8

Źródło: Dane statystyczne z UG Łuków, Obliczenia własne

Spośród wszystkich sołectw gminy Łuków, najwyższe wartości przyrostu naturalnego w dziesięcioleciu 1998-2008 wystąpiły w Zalesiu i Gołaszynie, gdzie różnica pomiędzy liczbą urodzeń i zgonów przekroczyła 84. Najniższe, ujemne wartości przyrostu naturalnego odnotowano w sołectwach: Dminin (-9), Szczygły Dolne (-8), Gołąbki (-7), Sięciaszka Trzecia (-5) oraz Kownatki i Zarzecz Łukowski (-4).

W latach 1998-2008 współczynnik przyrostu naturalnego w gminie Łuków kształtował się na średnim poziomie +4,32‰. Najwyższą wartość osiągnął w 1998 roku (+5,87‰), natomiast najniższą (+3,42‰) w 1999.

8.2.4. MIGRACJA LUDNOŚCI W LATACH 1998-2007

W analizowanym dziesięcioleciu (1998-2007) w gminie Łuków miało miejsce dodatnie saldo migracji i osiągnęło wielkość +222. W latach tych, napływ ludności wyniósł 2050 osób, natomiast odpływ 1828. Najwyższą wartość salda migracji (+84) odnotowano w 2005 roku, natomiast najniższą (-76) w roku 1999. Średni wskaźnik migracji dla tego okresu wyniósł +1,33‰.

W gminie Łuków znikomy udział mają migracje zagraniczne (zewnętrzne). Nieco większe nasilenie tego zjawiska miało miejsce w ostatnich latach (2005-2007). W 2005 roku saldo migracji zewnętrznej wyniosło +7, natomiast w dwóch następnych latach było ujemne i kształtowało się odpowiednio -8 w 2006 roku i -2 w 2007.

Tabela nr 5. Migracja ludności w latach 1998-2007

Rok	Napływ	Odpływ	Saldo migracji	Wskaźnik migracji
1998	220	181	+39	+2,39
1999	174	250	-76	-4,72
2000	196	155	+41	+2,53
2001	203	180	+23	+1,41
2002	178	177	+1	+0,06
2003	172	179	-7	-0,43
2004	179	148	+31	+1,88
2005	258	174	+84	+5,04
2006	228	193	+35	+2,09
2007	242	191	+51	+3,03

Źródło: Dane statystyczne z UG Łuków, Obliczenia własne

Na terenie gminy wyższą ruchliwością migracyjną cechują się mężczyźni. W latach 1998-2008 saldo migracji mężczyzn wyniosło +204, natomiast kobiet +29. Najwyższa wartość migracji mężczyzn przypada na rok 2007 i wyniosła +41. Ujemne wartości salda migracji mężczyzn odnotowano jedynie w 1999 (-22) i 2003 roku (-4). Większy odpływ ludności obserwuje się wśród kobiet. Szczególnie duże natężenie tego zjawiska miało miejsce w 1999 roku, kiedy saldo migracji kobiet osiągnęło wartość -55. Na ruchy wędrownicze ludności w obszarze gminy ma wpływ przede wszystkim zasiedlanie

terenów podmiejskich Łukowa stanowiącego największy rynek pracy i centrum usługowe w tej części województwa.

8.3. STRUKTURA LUDNOŚCI WEDŁUG PŁCI

W strukturze mieszkańców gminy zauważyć można nieznaczną przewagę liczby mężczyzn nad liczbą kobiet. W 2007 roku współczynnik feminizacji kształtował się na poziomie 98 kobiet na 100 mężczyzn. Proporcje te nie są jednak stałe. Na przestrzeni lat 1998-2007 zaobserwować można systematyczne zmniejszanie dysproporcji i wzrost udziału liczby kobiet w ogólnej liczbie ludności.

Tabela nr 6. Struktura ludności według płci

Lata	Ogółem	Mężczyźni		Kobiety		Ilość kobiet/100M
		Ilość	%	Ilość	%	
1998	16351	8257	50,5	7906	49,5	96
1999	16091	8086	50,25	7846	49,75	97
2000	16212	8144	50,23	7887	49,77	97
2001	16314	8175	50,11	7953	49,89	97
2002	16387	8234	50,25	8008	49,75	97
2003	16429	8233	50,11	8042	49,89	98
2004	16526	8271	50,05	8072	49,95	98
2005	16668	8349	50,09	8173	49,91	98
2006	16753	8378	50,01	8220	49,99	98
2007	16844	8421	49,99	8267	50,01	98
pow. łukowski w 2007r.	108982	53690	49,27	54307	50,73	101
woj. lubelskie w 2007r	2171819	1049990	48,35	1116223	51,65	106

Źródło: GUS - Bank Danych Regionalnych, Obliczenia własne

Szczególnie duże znaczenie właściwych proporcji pomiędzy liczbą kobiet i mężczyzn odnosi się do grupy wiekowej 20-39 lat, tj. najkorzystniejszej grupy wiekowej dla prokreacji. W aspekcie tym, sytuacja w gminie Łuków jest niekorzystna. W 2007 roku na 100 mężczyzn przypadało jedynie 91 kobiet. Mimo niekorzystnego stanu, od 1998 roku zaobserwować można jednak systematyczne zmniejszanie się dysproporcji pomiędzy liczbą kobiet i mężczyzn w tej grupie wiekowej. Na przestrzeni tych lat dysproporcja zmniejszyła się o ponad 10%.

8.4. STRUKTURA LUDNOŚCI WEDŁUG WIEKU

Ważnym elementem struktury ludnościowej jest wiek społeczeństwa oraz wzajemne proporcje pomiędzy poszczególnymi grupami wiekowymi.

W latach 1998-2007 udział ludności w wieku przedprodukcyjnym (17 lat i mniej) kształtował się na średnim poziomie 30%. W latach tych obserwuje się nieznaczne, ale ciągłe zmniejszanie się udziału tej grupy wiekowej w ogólnej liczbie ludności. W 1998 roku udział ludności w wieku przedprodukcyjnym wynosił 33%, natomiast w roku 2007 już tylko 27%.

Odwrotne tendencje obserwuje się w przypadku ludności w wieku produkcyjnym. Udział mieszkańców tej grupy wiekowej kształtował się w badanym okresie na średnim poziomie 56%. Od roku 1998, kiedy wynosił 53%, następował systematyczny wzrost aż do wartości 60% w roku 2007.

Podobnie jak w przypadku ludności w wieku przedprodukcyjnym, również udział ludności w wieku poprodukcyjnym na przestrzeni dziesięciolecia 1998-2007 ulegał wyraźnemu zmniejszeniu. Obniżenie udziału tej grupy wiekowej sięga 1,24% i kształtowało się odpowiednio:

Tabela nr 7. Udział ludności w wieku poprodukcyjnym - lata 1998-2007.

	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007
Udział ludności w wieku poprodukcyjnym	14,28	14,54	14,54	14,37	14,25	14,12	13,87	13,55	13,45	13,3

Wśród mieszkańców gminy Łuków, w grupie ludności w wieku poprodukcyjnym wyraźnie dominują kobiety. W 2007 roku, mężczyźni stanowili jedynie 33,3% tej grupy wiekowej. Proporcje te są zbliżone do wskaźników dla województwa lubelskiego (32%) i powiatu łukowskiego (33%)

Efektom udziału poszczególnych grup wiekowych w ogólnej liczbie ludności jest wskaźnik obciążenia ekonomicznego ludności pracującej przez grupy wieku przed i poprodukcyjnego. Obserwowany w gminie wzrost liczby ludności w wieku produkcyjnym spowodował w latach 1997-2002 wyraźny spadek obciążenia ekonomicznego. W początkowej fazie badanego okresu na 100 osób w wieku produkcyjnym przypadał blisko 85 osób w wieku nieprodukcyjnym. W 2007 wskaźnik ten wyniósł już jedynie 66,5, jednak w porównaniu do średniej dla województwa lubelskiego (59,7) jest on nadal relatywnie duży.

8.5. WNIOSKI WYNIKAJĄCE ZE STANU ZASOBÓW LUDZKICH

Analiza poszczególnych zjawisk demograficznych na przestrzeni lat 1998 – 2008 wskazuje na istnienie zarówno korzystnych:

- stały wzrost liczby mieszkańców;
- dodatni przyrost naturalny;
- dodatnie saldo migracji;
- systematycznie wzrastający udział ludności w wieku produkcyjnym;

jak i niekorzystnych:

- duże zróżnicowanie przestrzenne rozmieszczenia ludności;
- zmniejszający się udział ludności w wieku przedprodukcyjnym;
- znaczny niedobór kobiet w grupie wiekowej 19-39 lat tj. najkorzystniejszej grupie dla prokreacji, co w przyszłości może powodować zmniejszanie się przyrostu naturalnego;

- wśród roczników starszych – przewaga ilości kobiet w wyniku znacznej umieralności mężczyzn;
- znaczny wskaźnik obciążenia ekonomicznego ludności w wieku produkcyjnym ludnością w wieku nieprodukcyjnym;

procesów mających zasadniczy wpływ na rozwój społeczno-gospodarczy gminy.

8.6. RYNEK PRACY

8.6.1. ZATRUDNIENIE

Zgodnie z danymi statystycznymi, publikowanymi przez GUS w Banku Danych Regionalnych, na koniec 2007 roku liczba zatrudnionych w gminie wynosiła 900 osób. Wartość ta nie obejmuje osób pracujących w indywidualnych gospodarstwach rolnych oraz podmiotach gospodarczych o liczbie zatrudnionych do 9 osób. Szacuje się, że ogólna liczba mieszkańców aktywnych zawodowo kształtuje się na poziomie około 9200 osób. W ostatnim dziesięcioleciu, w obszarze aktywności zawodowej obserwuje się stałe tendencje wzrostowe. Wskaźnik aktywności zawodowej, wynoszący w 1998 roku 82,5%, w 2007 roku osiągnął wartość 91,8%.

W gminie Łuków, dominującą formą zatrudnienia jest rolnictwo indywidualne. Struktura zatrudnienia pozostałej części pracujących, przedstawia się następująco:

Tabela nr 8. Pracujący według sektorów ekonomicznych i płci.

Sektor	Udział pracujących w danym sektorze w ogólnej liczbie zatrudnionych (nie uwzględniono rolnictwa indywidualnego) [%]		
	ogółem	mężczyźni	kobiety
rolniczy	6,3	4,9	1,4
przemysłowy	23,6	17,8	5,8
usługi nierynkowe	42,2	8,1	34,1
usługi rynkowe	7,4	3,1	4,3

Źródło: GUS - Bank Danych Regionalnych, Obliczenia własne

Bardzo wysokie zatrudnienie w usługach nierynkowych i relatywnie niskie w pozostałych sektorach ekonomicznych, kształtuje w gminie Łuków niekorzystną strukturę zatrudnienia. Głównymi pracodawcami są w tym obszarze instytucje użyteczności publicznej finansowane ze środków budżetu państwa (jednostki UG, zakłady opieki zdrowotnej, szkoły itp.). Zdecydowanie zbyt mało miejsc pracy jest w sektorze przemysłowym oraz usługach rynkowych. Głównymi pracodawcami są tutaj: AGRO-TOP (120 osób zatrudnionych), ZPU NIPPLEX (79), P.U.H. MEL-KAN (48 osób), JATA-TRANS (40), F.H.U. TAMEX (29 osób), POLBRUK (17 osób zatrudnionych).

8.6.2. BEZROBOCIE

Najbardziej negatywnym zjawiskiem charakterystycznym dla okresu transformacji gospodarki od początku lat dziewięćdziesiątych jest bezrobocie, które szczególnie mocno dotyka ludzi młodych.

Według stanu na dzień 31 grudnia 2008 roku liczba bezrobotnych wyniosła 646 osób, z czego 339 (52,5%) stanowiły kobiety.

Tabela nr 9. Liczba bezrobotnych oraz dynamika bezrobocia - lata 1998-2008.

lata	Liczba bezrobotnych	Dynamika [%]
1998	827	-
1999	1263	152,7
2000	1510	119,6
2001	1670	110,6
2002	1638	98,1
2003	1609	98,2
2004	1556	96,7
2005	1372	88,2
2006	1172	85,4
2007	823	70,2
2008	643	78,1

Źródło: Dane statystyczne z UG Łuków, Obliczenia własne

W latach 1998-2008, w gminie Łuków obserwuje się dużą dynamikę bezrobocia. W pierwszej fazie analizowanego okresu, w latach 1998-2001 bezrobocie wyraźnie rośnie i osiągnęło poziom 1670 bezrobotnych. Od 2002 roku odnotowuje się coroczny, sukcesywny spadek bezrobocia, który w grudniu 2008 roku ukształtował się na poziomie 643 bezrobotnych. W ciągu siedmiu lat poziom bezrobocia obniżył się o blisko 60%.

Ważnym aspektem zjawiska bezrobocia jest struktura wieku osób pozostających bez pracy. W gminie Łuków sytuacja przedstawia się szczególnie niepokojąco. Spośród wszystkich bezrobotnych, największy udział (64%) mają ludzie młodzi w wieku 18-34 lata.

Tabela nr 10. Struktura wieku bezrobotnych w gminie Łuków.

wiek	Stan na 19.05.2009		
	Ogółem	W tym kobiety	Udział grupy wiekowej w ogólnej liczbie bezrobotnych [%]
18-24	239	121	32
25-34	234	121	32
35-44	134	67	18
45-54	110	47	14
55-59	27	5	3
60-64	8	-	1

Źródło: Dane statystyczne z UG Łuków

Szansę uzyskania pracy zależą od poziomu wykształcenia bezrobotnych i zgodności ich kwalifikacji zawodowych z zapotrzebowaniem rynku pracy. Większą mobilność zawodową i umiejętność przystosowania się do wzrastających wymagań wobec zatrudnianych osób, posiadają ludzie z wyższym wykształceniem. Pod względem poziomu wykształcenia najliczniejszą kategorię w gminie stanowią bezrobotni z wykształceniem gimnazjalnym i niższym (32%) oraz zawodowym (30%). Najmniejszy procent bezrobotnych występuje w grupie osób posiadających wykształcenie wyższe (6%).

Tabela nr 11. Struktura wykształcenia bezrobotnych w gminie Łuków.

wykształcenie	Stan na 19.05.2009		
	ogółem	w tym kobiety	udział grupy w ogólnej liczbie bezrobotnych [%]
wyższe	43	29	6
policealne i średnie zawodowe	152	86	20
średnie ogólnokształcące	90	55	12
zasadnicze zawodowe	229	120	30
gimnazjalne i niżej	238	71	32

Źródło: Dane statystyczne z UG Łuków

8.6.3. WNIOSKI

Obecny rynek pracy i strukturę zatrudnienia należy ocenić jako niekorzystne dla rozwoju gospodarczego gminy. Mało zróżnicowana struktura gospodarcza, słabość pozarolniczego rynku pracy oraz słaby rozwój przedsiębiorczości wpływają na nasilanie się niekorzystnych cech rynku pracy.

Działania zmierzające do poprawy tej sytuacji powinny być ukierunkowane przede wszystkim na:

- koordynację kierunków kształcenia zawodowego,
- wypracowanie systemu podnoszenia kwalifikacji mieszkańców,
- zwiększenie atrakcyjności inwestycyjnej gminy dla kapitału zewnętrznego,

8.7. MIESZKALNICTWO

Zasoby mieszkaniowe w gminie Łuków szacuje się na 4 233 lokale mieszkalne. W okresie pięciu lat (2003-2007) wzrosły one o 168 lokali, co stanowi około 4% dotychczasowych zasobów. Na ogólną liczbę 4233 lokali, ponad 98% zasobów stanowią mieszkania należące do osób fizycznych. Pozostała część to: mieszkania komunalne, mieszkania zakładów pracy oraz innych podmiotów.

Tabela nr 12. Struktura własności mieszkań w gminie Łuków.

Forma własności	Ilość mieszkań
Mieszkania komunalne	31
Mieszkania zakładów pracy	30
Mieszkania osób fizycznych	4167
Pozostałe podmioty	5
ogółem	4233

Na obszarze gminy, przeciętna powierzchnia użytkowa jednego mieszkania wynosi 88,3 m². W porównaniu z rokiem 2003 wielkość ta zwiększyła się o 1,9 m². Średnio, lokal mieszkalny w gminie Łuków liczy 4 izby. Jest to wartość wyższa zarówno w odniesieniu do średniej w powiecie łukowskim (3,8), jak i województwie Lubelskim (3,7).

Tabela nr 13. Zasoby mieszkaniowe w gminie Łuków w latach 2003-2007.

Lata	Ilość mieszkań	Średnia powierzchnia użytkowa mieszkania	Średnia powierzchnia użytkowa na osobę
2003	4065	86,4m ²	21,6 m ²
2004	4111	86,9m ²	21,9 m ²
2005	4146	87,3m ²	21,9 m ²
2006	4191	87,9m ²	22,2 m ²
2007	4233	88,3m ²	22,4 m ²

Źródło: GUS - Bank Danych Regionalnych

Zasoby mieszkaniowe gminy Łuków charakteryzuje relatywnie dobre wyposażenie w instalacje wodociągowe i centralnego ogrzewania. Do obecnej chwili brak jest jednak dostępu do gazu sieciowego. W infrastrukturę wodociągową wyposażonych jest 83,4% lokali mieszkalnych, podczas gdy średnia dla powiatu łukowskiego wynosi 79,5%, a dla województwa lubelskiego 79,3%. Podobnie wygląda kwestia wyposażenia w instalacje grzewcze. W gminie Łuków kształtuje się ono na poziomie 56,4%, podczas gdy w powiecie i województwie odpowiednio 47,1% oraz 53,5%.

W latach 2005-2007 na terenie gminy Łuków złożono 303 wnioski o wydanie decyzji o ustaleniu warunków zabudowy. Stanowi to ponad 20% wniosków złożonych w całym powiecie. Analiza wydanych decyzji o pozwoleniu na budowę w latach 2005-2007 wskazuje, że na terenie gminy realizowane są przede wszystkim budynki mieszkalne (rozbudowa i budowa nowych), inwentarskie oraz gospodarcze.

Gmina Łuków należy do obszarów o dużej atrakcyjności inwestycyjnej. Dotyczy to szczególnie podmiejskich terenów miasta Łuków. W badanym okresie (2005-2007), wydano 176 ostatecznych decyzji o ustaleniu warunków dla zabudowy mieszkaniowej. Udział wydanych decyzji w gminie Łuków przekracza 23% wszystkich decyzji dla obszaru powiatu.

Ważnym aspektem rozwoju gminy jest właściwe wykorzystanie terenów i obiektów będących własnością gminy. Łączna powierzchnia gruntów pozostających w zasobach gminy Łuków w 2007 r. wynosiła 226,4 ha. Uznaje się za konieczne przygotowanie terenów komunalnych (uzbrojenie w media) dla funkcji związanych z działalnością gospodarczą i usługową. Szansą dla rozwoju gospodarczego winna być gminna oferta terenowa, która w maksymalnym stopniu przyczyni się do wykorzystania istniejących rezerw przestrzennych dla uruchomienia działalności gospodarczej i usługowej.

8.8. USŁUGI PUBLICZNE

8.8.1. OCHRONA ZDROWIA I POMOC SPOŁECZNA

Dostęp mieszkańców gminy do usług medycznych należy ocenić jako dobry. Wynika to przede wszystkim z bliskiego sąsiedztwa miasta Łukowa, w którym zlokalizowane są liczne zarówno publiczne, jak i niepubliczne zakłady opieki zdrowotnej, zapewniające opiekę podstawową, specjalistyczną i szpitalną. Na terenie gminy działa tylko jeden punkt lekarski w Grzędówce, w którym zatrudniony jest jeden lekarz.

Na terenie gminy nie funkcjonują gabinety dentystyczne i apteki. Najbliższe placówki tego typu znajdują się również w pobliskim Łukowie.

W miejscowości Ryżki, położonej w obszarze gminy Łuków znajduje się Dom Pomocy Społecznej. Jednostka ta przeznaczona jest dla osób dorosłych niepełnosprawnych intelektualnie, osób przewlekle somatycznie chorych oraz osób przewlekle psychicznie chorych. Z jej usług korzysta 110 pensjonariuszy.

W gminie działa Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej, z usług którego korzysta około 14% ludności gminy. Do głównych form opieki społecznej należą świadczenia pieniężne (w tym zasiłki rodzinne), świadczenia rzeczowe oraz poradnictwo specjalistyczne. Problemy, z którymi związane jest przyznawanie pomocy społecznej to przede wszystkim: bezrobocie (59%), bezradność w sprawach opiekuńczo-wychowawczych (49%), ubóstwo (25%), długotrwała lub ciężka choroba (21%), niepełnosprawność (19%) oraz alkoholizm (5%).

W gminie Łuków obserwuje się znaczne wydatki związane z pomocą społeczną i innymi zadaniami w zakresie polityki społecznej. W 2007 roku wyniosły one 7 950 386,16 zł. I były one prawie trzykrotnie wyższe niż w roku 2004. Spośród ogólnej sumy wydatkowanych środków największy udział miały: świadczenia na rzecz osób fizycznych (87%), domy pomocy społecznej (0,8%), a także zasiłki i pomoc w naturze oraz składki na ubezpieczenie społeczne (5%).

8.8.2. OŚWIATA I WYCHOWANIE

Gmina Łuków prowadzi aktywną politykę oświatową zdefiniowaną w sporządzonym w 1996 roku (zaktualizowanym w roku 2000) dokumencie programowym „Założenia polityki oświatowej Gminy Łuków na lata 1996 - 2010”. Dokument ten określa m.in.:

- program restrukturyzacji szkół podstawowych i przedszkoli,
- program wprowadzenia nauki języków zachodnich w szkołach podstawowych,
- program i harmonogram przeprowadzania inwestycji i remontów oświatowych ze szczególnym uwzględnieniem budowy sal gimnastycznych,
- program budowy systemu pracowni informatycznych.

Obecnie w gminie Łuków funkcjonuje 12 szkół podstawowych z klasami I-VI, 1 szkoła filialna z klasami I-III, 5 gimnazjów oraz 6 oddziałów przedszkolnych. Łącznie w gminie od 1 września 2008 roku uczy się w:

- szkołach podstawowych kl. I-VI - 1264 uczniów,
- gimnazjach kl. I-III - 678 uczniów,

- przedszkolach - 387 dzieci.

Duża liczba placówek oświatowych uwarunkowana jest przede wszystkim rozległym obszarem gminy (druga co do wielkości gmina wiejska w województwie lubelskim, zarówno pod względem obszaru jak i liczby mieszkańców) wymuszającym rozdrobnienie sieci szkół.

Tabela nr 14. Szkolnictwo podstawowe w gminie Łuków.

Lokalizacja	Placówka	Zasięg	Liczba uczniów	Infrastruktura szkolna
Aleksandrów	Samodzielna sześcioklasowa szkoła podstawowa	Aleksandrów, Suchocin, Rzymy Las, Łazy	112	- sala gimnastyczna - sala komputerowa - kuchnia, stołówka
Czerśl	Zespół Szkół	Ryżki, Czerśl, Sięciaszka III	104	- sala gimnastyczna - sala komputerowa - kuchnia, stołówka
Dąbie	Samodzielna sześcioklasowa szkoła podstawowa	Dąbie, Żdźary	159	- świetlica, stołówka - sala komputerowa
Gołaszyn	Samodzielna sześcioklasowa szkoła podstawowa	Gołaszyn, Ławki-Wieś	112	- sala gimnastyczna - sala komputerowa - świetlica, stołówka
Gołąbki	Zespół Szkół im. Bolesława Prusa	Gołąbki, Jadwisin, Jeziory, Dminin, Malcanów, Podgaj	104	- sala komputerowa - świetlica, stołówka
Grzędówka	Zespół Szkół	Grzędówka Stara, Grzędówka Nowa, Grzędówka Kolonia, Biardy, Klimki	213	- sala gimnastyczna - sala komputerowa - świetlica, stołówka
Krynka	Zespół Szkół	Krynka	125	- sala gimnastyczna - sala komputerowa - świetlica, stołówka
Role	Samodzielna sześcioklasowa szkoła podstawowa	Role, Wólka Świątkowa, Suleje	121	- sala komputerowa - świetlica, stołówka
Strzyżew	Zespół Szkół	Strzyżew, Turze Rogi	80	- sala komputerowa - świetlica, stołówka
Turze Rogi	Szkoła Filarialna Zespołu Szkół w Strzyżewie - trzyklasowa	Turze Rogi	47	- sala komputerowa
Świdry	Samodzielna sześcioklasowa szkoła podstawowa	Świdry, Szczygły Górne, Szczygły Dolne	88	- sala gimnastyczna - sala komputerowa - świetlica, stołówka
Zalesie	Zespół Szkół im. Ks. Stanisława Brzóska	Zalesie, Sięciaszka I, Sięciaszka II	199	- sala gimnastyczna - sala komputerowa - świetlica, stołówka
Zarzecz Łukowski	Samodzielna sześcioklasowa szkoła podstawowa	Zarzecz Łukowski, Kownatki, Kolonia Strzyżew	75	- sala komputerowa

Tabela nr 15. Szkolnictwo gimnazjalne w gminie Łuków.

Lokalizacja	Placówka	Zasięg	Liczba uczniów	Infrastruktura szkolna
Gołębki	Zespół Szkół im. Bolesława Prusa	Gołębki, Jadwisin, Jezioro, Dminin, Malcanów, Podgaj, Świdry, Szczygły Górne, Szczygły Dolne	128	- sala komputerowa - świetlica, stołówka
Grzędówka	Zespół Szkół	Grzędówka Stara, Grzędówka Nowa, Grzędówka Kolonia, Biardy, Klimki, Ławki, Ławki Nadleśnictwo, Gołaszyn	159	- sala gimnastyczna - sala komputerowa - świetlica, stołówka
Krynka	Zespół Szkół	Krynka, Karwacz, Suleje, Role, Wólka Świątkowa	148	- sala gimnastyczna - sala komputerowa - świetlica, stołówka
Strzyżew	Zespół Szkół	Strzyżew, Turze Rogi, Aleksandrów, Łazy, Suchocin, Rzymy Las, Kownatki, Zarzecz	119	- sala komputerowa - świetlica, stołówka
Zalesie	Zespół Szkół im. Ks. Stanisława Brzóska	Zalesie, Sięciaszka I, Sięciaszka II, Ryżki, Czerśl, Sięciaszka III, Dąbie, Żdżary	225	- sala gimnastyczna - sala komputerowa - świetlica, stołówka

Tabela nr 16. Wychowanie przedszkolne w gminie Łuków.

Lokalizacja	Placówka	Zasięg	Liczba dzieci
Czerśl	Zespół Szkół	Ryżki, Czerśl, Sięciaszka III	34
Gołębki	Zespół Szkół im. Bolesława Prusa	Gołębki, Jadwisin, Jezioro, Dminin, Malcanów, Podgaj, Świdry, Szczygły Górne, Szczygły Dolne	
Grzędówka	Zespół Szkół	Grzędówka Stara, Grzędówka Nowa, Grzędówka Kolonia, Biardy, Klimki	49
Krynka	Zespół Szkół	Krynka	18
Strzyżew	Zespół Szkół	Strzyżew, Turze Rogi	15
Łazy	Samodzielne przedszkole		42

Generalnie, szkoły podstawowe i gimnazjalne w gminie Łuków są dobrze wyposażone w infrastrukturę szkolną. Wszystkie szkoły posiadają dobrze zorganizowane pracownie komputerowe z dostępem do Internetu. Ważną informacją o gminnych placówkach oświatowych jest również fakt, że od roku szkolnego 1997/98 wprowadzono, we wszystkich szkołach, obowiązkową naukę dwóch języków obcych: rosyjskiego i angielskiego, począwszy od klasy IV szkoły podstawowej aż do zakończenia edukacji w gimnazjum.

Aktualnie w szkołach gminnych z powodzeniem funkcjonuje 10 świetlic i stołówek szkolnych, w których gorący posiłek otrzymuje średnio około 1500 dzieci dziennie. Ponad 600 uczniów z rodzin najuboższych otrzymuje nieodpłatnie obiady finansowane z funduszy Gminnego Ośrodka Pomocy Społecznej w Łukowie.

Największe braki w zakresie infrastruktury szkolnej dotyczą obiektów służących wychowaniu fizycznemu. Aż 6 jednostek nie posiada odpowiednich warunków do nauczania wychowania fizycznego.

Pod kątem organizacji gimnazjów w gminie Łuków opracowany został system dowożenia uczniów do szkół. Przewozy realizuje, niezależnymi kursami szkolnymi - PKS w Łukowie. Dowożonych jest prawie 800 uczniów na sześciu trasach, 10-cioma autobusami i gminnym gimbusem. Dziennie autobusy te przejeżdżają około 600km. Gmina zakupuje dla uprawnionych uczniów bilety miesięczne. Aktualnie miesięczny koszt zakupu biletów miesięcznych stanowi średnio 33.800 zł miesięcznie.

Liczba i stan techniczny obiektów szkolnych w gminie Łuków stwarza dogodne warunki dla kształcenia dzieci i młodzieży. Należy jednak zwrócić uwagę na konieczność dalszej modernizacji obiektów szkolnych, a zwłaszcza pełne wyposażenie w obiekty i urządzenia sportowo-rekreacyjne. Lokalizacja szkół oraz zasięg ich obsługi w obecnych warunkach funkcjonowania gminy jest zadawalający.

8.8.3. DZIAŁALNOŚĆ KULTURALNA

Instytucją samorządową prowadzącą działalność w zakresie tworzenia, upowszechniania i ochrony lokalnej sfery kulturowej w gminie Łuków jest Gminny Ośrodek Kultury. Bezpośredni nadzór nad GOK sprawuje Wójt Gminy Łuków. Podstawowe działania tej jednostki to przede wszystkim:

- organizowanie wystaw artystycznych i wernisaży;
- organizowanie koncertów, przedstawień teatralnych, projekcji filmów;
- prowadzenie zajęć, warsztatów artystycznych oraz kół zainteresowań w celu tworzenia i rozwoju amatorskiego ruchu artystycznego, folkloru oraz rękodzieła ludowego oraz artystycznego;
- promowanie gminy Łuków i lokalnych twórców ludowych;
- sprawowanie opieki nad zabytkami.

Obok Gminnego Ośrodka Kultury, na terenie gminy funkcjonuje 20 świetlic, z czego 9 posiada również zaplecze kuchenne. Są one organizowane i prowadzone przez Rady Sołeckie gminy Łuków.

Gmina Łuków posiada dobrze zorganizowaną sieć bibliotek. Gminna Biblioteka Publiczna zlokalizowana jest w Dąbiu, gdzie mieści się wypożyczalnia dla dorosłych, czytelnia, oddział dla dzieci oraz czytelnia internetowa. Ilościowy stan księgozbioru przekracza 38 400 woluminów. Biblioteka

w Dąbiu obsługuje mieszkańców wsi: Dąbie, Żdzary, Sięciaszka I, Sięciaszka II, Zalesie, Czerśl oraz Ryżki. Pozostali mieszkańcy gminy korzystają z pięciu filii w: Aleksandrowie, Dmininie, Gręzówce, Krynca i Strzyżewie.

8.8.4. SPORT I REKREACJA

Działalność w sferze sportu i rekreacji w gminie Łuków prowadzi wiele jednostek, począwszy od szkół podstawowych i gimnazjalnych, poprzez organizacje młodzieżowe, aż do różnego rodzaju związków i stowarzyszeń. Zakres tej działalności jest bardzo szeroki i skierowany do różnych grup wiekowych oraz różnych środowisk.

Na terenie Gminy Łuków działa 7 stowarzyszeń kultury fizycznej posiadających osobowość prawną wpisaną do rejestru stowarzyszeń kultury fizycznej bądź rejestru prowadzonego przez Starostę Powiatu Łukowskiego. Są to:

- LZS „BÓR” Dąbie,
- LZS „ORLETA” Gołaszyn,
- LZS „SOKÓŁ” Krynka,
- LZS „ŁKS” Łazy,
- LZS „TUR” Turze Rogi,
- LZS „ORZEŁ” Zalesie,
- LZS „JATA” Żdzary.

Najbardziej popularną dyscypliną sportową jest piłka nożna, tenis stołowy, piłka siatkowa, a ostatnio dużym powodzeniem cieszy się również tenis zimny. Organizatorem zawodów w piłce nożnej jest Białkopodlaski Okręgowy Związek Piłki Nożnej, który koordynuje i prowadzi zawody mistrzowskie w poszczególnych klasach rozgrywek piłkarskich. Drużyna „ŁKS” Łazy oraz „Tur” Turze Rogi występują w klasie „O”, drużyna „JATA” Żdzary występuje w „A” klasie natomiast drużyny „BÓR” Dąbie, „SOKÓŁ” Krynka, „ORZEŁ” Zalesie oraz „OrleTA” Gołaszyn występują w „B” klasie grupa II. Poza tymi rozgrywkami, kluby uczestniczą również w zawodach sportowych na szczeblu gminnym. Do takich imprez należą:

- indywidualne mistrzostwa gminy w tenisie stołowym,
- turniej piłki nożnej o puchar „Wójta Gminy Łuków”.

Wiele imprez sportowo-rekreacyjnych organizowanych jest corocznie przez Powiatowe Zrzeszenie UKS. Młodzież Gminy Łuków bierze czynny udział także w rozgrywkach na szczeblu powiatu i województwa.

W ostatnich latach, Samorząd Gminy Łuków systematycznie rozbudowuje gminną bazę sportową. W 2002 r. Rada Gminy Łuków przyjęła program rozwoju bazy sportowej Gminy Łuków na lata 2002 – 2010. W latach 2003 – 2006 zrealizowano następujące inwestycje sportowe:

- wybudowano sale sportowe w: Zespołach Szkół w Gołąbkach, Strzyżewie, w Szkole Podstawowej w Aleksandrowie, Szkole Podstawowej w Dąbiu, Szkole Podstawowej w Gołaszynie oraz Szkole Podstawowej w Rolach;
- wybudowano kompleksy boisk sportowych w: Zespole Szkół w Strzyżewie, w Szkole Podstawowej w Dąbiu, Szkole Podstawowej w Gołaszynie oraz Szkole Podstawowej w Rolach;

- wybudowano wielofunkcyjne boiska o nawierzchni ze sztucznej trawy w Zespołach Szkół w Gołąbkach i Grzędówce. Obecnie w realizacji są inwestycje w Turzycach Rogach i Zalesiu współfinansowane ze środków Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego.

8.9. PODSUMOWANIE

Istniejąca sieć osadnicza wymaga specjalnych działań uwzględniających długookresowe procesy przekształceń. Czynnikiem mogącym ułatwić rozwiązanie niektórych problemów gminy jest jej bliskie położenie w stosunku do Łukowa – powiatowego ośrodka usług ponadlokalnych i ewentualnego obszaru miejsc pracy dla mieszkańców gminy. Istniejące zasoby terenów o funkcji mieszkaniowej są znaczne i mogą zaspokoić potrzeby potencjalnych inwestorów. Uznaje się za konieczne utrzymanie rezerw terenowych wyznaczonych w miejscowych planach zagospodarowania przestrzennego pod funkcje mieszkaniowe z możliwością przekształcenia części terenów pod inne funkcje (usługi, działalność gospodarcza). W odniesieniu do niezagospodarowanych terenów i obiektów będących we władaniu gminy proponuje się podjąć działania ukierunkowane na racjonalne ich wykorzystanie i zagospodarowanie. Szansą rozwoju gminy może stać się oferta terenowa przygotowana przez władze gminy, która przyciągnie przyszłych inwestorów. Oferta ta winna dotyczyć terenów wyposażonych w media i łatwo dostępna.

9. STRUKTURA GOSPODARCZA GMINY

9.1. ROLNICTWO

9.1.1. STRUKTURA UŻYTKOWANIA I WŁADANIA GRUNTÓW

Gmina Łuków posiada zdecydowanie rolniczy charakter. Według danych z Powszechnego Spisu Rolnego z 2002 roku na terenie gminy jest 3 395 gospodarstw z których:

- 2574 tj. 75,7 % prowadzi wyłącznie działalność rolniczą,
- 63 tj. 1,9 % prowadzi wyłącznie działalność pozarolniczą,
- 284 tj. 8,4 % prowadzące działalność rolniczą i pozarolniczą,
- 474 tj. 14,0 nie prowadzi działalności rolniczej ani pozarolniczej.

Na terenie gminy Łuków 98% użytków rolnych znajduje się w posiadaniu rolników indywidualnych. Jedyne uspołecznione gospodarstwo rolne to Rolnicza Spółdzielnia Produkcyjna w Krynce, użytkująca na 350 ha użytków rolnych.

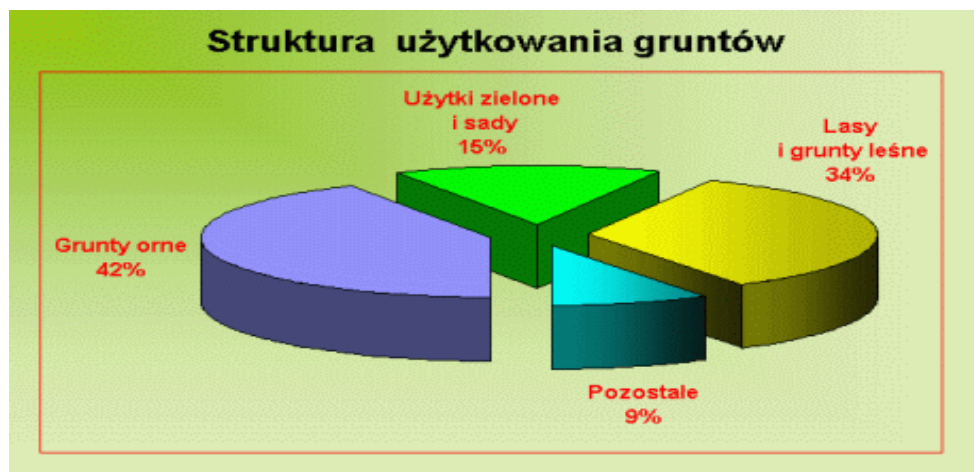
Średnia powierzchnia gospodarstwa wynosi 5,3 ha i jest mniejsza w porównaniu do średniej w powiecie łukowskim (6,2 ha) oraz w województwie lubelskim (5,9 ha).

Struktura obszarowa gospodarstw:

do 1 ha	621 gospodarstw	tj. 18,3 %
1 – 5 ha	1602	tj. 47,2 %
5 – 10 ha	785	tj. 23,1 %
10 – 15 ha	263	tj. 7,7 %
15 ha i więcej	125	tj. 3,7 %

Struktura użytkowania gruntów

- powierzchnia ogólna - 29843 ha,
- grunty rolne - 12791 ha,
- użytki zielone i sady - 4381 ha,
- pozostałe grunty i nieużytki - 2615 ha.

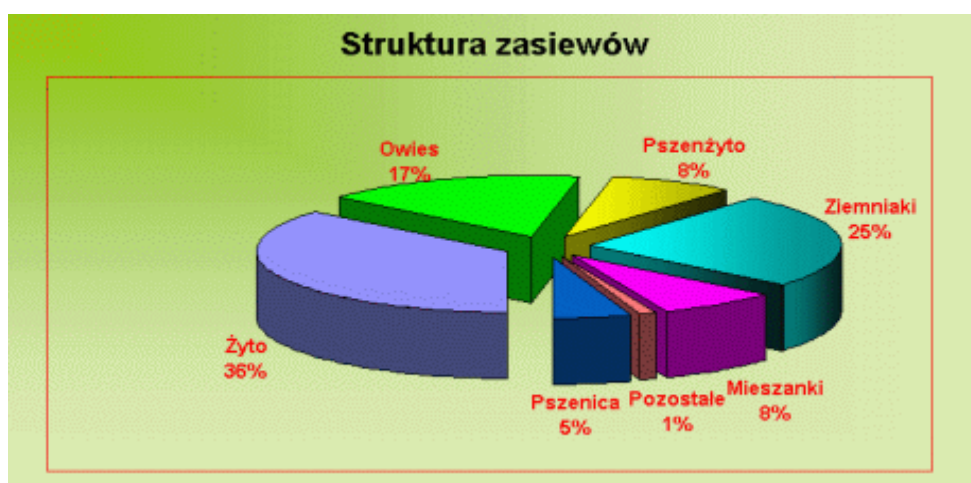

Źródło: www.lukow.ug.gov.pl

Ze względu na niskie klasy bonitacyjne gleb (60% to klasa V i VI) dominującymi uprawami są żyto i ziemniaki, a tylko 1,2 % stanowią pastewne i ok. 1% pozostałe (w tym 0,4 % warzywa). Stąd też rozwinięty jest chów trzody chlewnej, której obsada wynosi 149 szt. na 100 ha użytków rolnych, a w rejonach o znacznym udziale użytków zielonych chów bydła, którego obsada na terenie gminy wynosi 58,5 szt. na 100 ha użytków rolnych.

Struktura zasiewów

- Pszenica 511 ha,
- Żyto 4302 ha,
- Owies 2000 ha,
- Pszenżyto 938 ha,
- Ziemniaki 3012 ha,
- Mieszanki 985 ha,
- Pozostałe 168 ha

Źródło: www.lukow.ug.gov.pl

9.1.2. OCENA JAKOŚCI ROLNICZEJ PRZESTRZENI PRODUKCYJNEJ

Pod względem jakości pokrywy glebowej gmina charakteryzuje się zróżnicowanymi lecz niezbyt dobrymi warunkami dla rozwoju rolnictwa.

Głównymi rodzajami gleb występujących na jej terenie są gleby słabe bielcowe i brunatne oraz niewielkie ilości gleb bagiennych i mad użytkowanych rolniczo w ograniczonym zakresie.

Dominującymi kompleksami glebowymi gruntów ornych są:

- żytni słaby i bardzo słaby - 60% powierzchni – występuje głównie w północnej i wschodniej części gminy. Gleby te, odznaczają się niską zawartością próchnicy oraz małą zasobnością składników pokarmowych.
- żytni bardzo dobry i dobry – 40 % powierzchni – występuje głównie w południowej części gminy. Są to gleby średnio zasobne w składniki pokarmowe, o okresowo wadliwych stosunkach wodno-powietrznych.

Większość gleb ma odczyn kwaśny lub bardzo kwaśny, w związku z czym wymaga dodatkowych zabiegów agrotechnicznych.

Tabela nr 17. Klasyfikacja bonitacyjna gruntów

Klasa bonitacyjna	Grunty orne		Użytki zielone	
	ha	% pow.	ha	% pow.
III a	54,17	0,40	-	-
III b	706,99	5,24	291,41	7,10
IV a	2565,22	19,01	-	-
IV b	3777,45	28,01	1861,94	45,39
V	4647,19	34,46	1660,39	40,48
VI	1612,13	11,95	287,67	7,01
VI z	121,00	0,89	-	-

9.2. PRZEDSIĘBIORCZOŚĆ POZAROLNICZA

Gmina Łuków zaliczana jest do gmin typowo rolniczych. Swoim obszarem otacza miasto Łuków, które stanowi dość silny ośrodek koncentrujący wszelkie funkcje usługowo-gospodarcze. Mimo to działalność gospodarcza na terenie gminy rozwija się – dotyczy to głównie sektora usług i handlu.

Według badań statystycznych około 40% mieszkańców gminy Łuków utrzymuje się z pracy najemnej, jedna czwarta prowadzi działalność na własny rachunek (z tego zdecydowana większość we własnym gospodarstwie rolnym), pozostali zaś korzystają z emerytur, rent i innych świadczeń socjalnych.

Sąsiedztwo Łukowa powoduje, że największymi pracodawcami zatrudniającymi mieszkańców gminy są jednostki budżetowe i zakłady pracy położone na terenie miasta.

W samej gminie Łuków dominują firmy małe, w których najczęściej pracują ich właściciele wraz z rodzinami, bądź też zatrudniającej od kilku do kilkunastu osób.

W gminnym rejestrze działalności gospodarczej z roku na rok przybywa wpisów, a w chwili obecnej zarejestrowanych jest w nim 672 przedsiębiorców prowadzących działalność gospodarczą (stan na 31-12-2008 r.). Spośród tej liczby można wyróżnić kilkanaście najważniejszych.

Do największych zakładów działających na terenie gminy należą:

- "Dor-But" Andrzeja Domańskiego w Zalesiu,
- Zakład obuwniczy Waldemara Sujki w Łazach.

Do największych zakładów przetwórstwa rolno-spożywczego należą:

- Piekarnia Karola Dybciaka w Sięciaszce Pierwszej,
- "AGRO-TOP" Grzegorza Dybciaka w Grzędówce.

Inne ważniejsze zakłady:

- Firma Bogumiły Jurek produkująca wyroby betonowe,
- Zakład Robót Brukarskich "Polbruk" w Świdrach,
- Zakład Usług Budowlanych-Kazimierz Jakubiak w Ryzkach-specjalizacja w dziedzinie budowy wodociągów i kanalizacji,

- "Stokrol Spółka Jawna -Ryżki-produkcja konstrukcji i wyrobów metalowych,
- Instalatorstwo Sanitarne, C.O i Gazowe-Miroslaw Wójcicki w Jeziorach,
- "Nipplex" w Czeršli-produkcja bielizny damskiej i męskiej,
- Produkcja mebli na zamówienie-Jerzy Woźniak w Gołaszynie,
- Produkcja mebli na zamówienie-Bożena Chruściel w Ławkach.

Przestrzenny rozkład lokalizacji zakładów nie jest równomierny. Najwięcej podmiotów gospodarczych koncentruje się w miejscowościach: Dąbie, Gołaszyn, Grzędówka, Krynka, Łazy, Sięciaszka I, Świdry i Żdźary.

9.3.LEŚNICTWO

Teren gminy Łuków pokrywa 10 459 ha lasów (wraz z terenami zadrzewionymi i zakrzewionymi) co stanowi 33,9 % jej powierzchni. Znaczną część tego arealu stanowi duży kompleks leśny Lasy Łukowskie położony w północno-wschodniej części gminy.

Pod względem własnościowym dominują lasy Skarbu Państwa o powierzchni 8628 ha tj. 82,49%, w tym lasy państwowe Nadleśnictwa Łuków - 8237 ha. Lasy w zarządzie Nadleśnictwa Radzyń Podlaski zajmują powierzchnię 876 ha, z czego 214 ha leżących w obrębie leśnym Turów posiada status lasów wodochronnych. Lasy prywatne zajmują 1831 ha tj. 17,51%. Zarządza nimi Starostwo Powiatowe w Łukowie, lecz od dnia 1 stycznia 2004 r. na prośbę Starostwa administrowanie lasami prywatnymi przejęło Nadleśnictwo Łuków.

Układ klimatu (temperatura, opady) i warunków glebowych spowodował, że na obszarze Nadleśnictwa Łuków dominują siedliska borowe (59% powierzchni lasów) z panującą sosną, która zajmuje 83% powierzchni.

Las tutejszy, jak większość lasów w tej krainie przyrodniczo-leśnej, jest mało urozmaicony. Tworzy go zaledwie kilka gatunków (głównie sosna, brzoza, dąb, świerk, olcha, modrzew, grab i klon).

Ciekawostką przyrodniczą tego terenu jest występowanie jodły pospolitej na północno-wschodniej granicy zasięgu tego gatunku. W celu ochrony jej stanowisk już w 1933 roku utworzono jodłowe rezerwy przyrody: „Jata” i „Topór”.

Skład gatunkowy drzewostanów Nadleśnictwa Łuków

	Udział %
Sosna	83,28
Modrzew	0,21
Świerk	0,74
Jodła	0,83
Dąb	5,12
Daglezja	0,04
Klon i jawor	0,04
Jesion	0,12
Grab	0,11
Brzoza	4,34

Olcha	5,05
Osika	0,07
pozostałe	0,05

Układ typów siedliskowych lasów w Nadleśnictwie Łuków

	Udział %
Bór suchy (Bs)	0,1
Bór świeży (Bśw)	32,2
Bór wilgotny (Bw)	2,4
Bór mieszany świeży (BMśw)	37,5
Bór mieszany wilgotny (BMw)	4,3
Bór mieszany bagienny (BMb)	0,1
Las mieszany świeży (LMśw)	27,8
Las mieszany wilgotny (LMw)	4,9
Las mieszany bagienny (LMb)	0,2
Las świeży (Lśw)	3,0
Las wilgotny (Lw)	2,2
Ols (Ol)	1,9
Ols jesionowy (Olj)	1,2

Odmienne warunki panują na obszarze lasów Nadleśnictwa Radzyń Podlaski położonych w okolicach wsi Strzyżew, Kownatki, Wagram, Zarzecz Łukowski i Suchocin. Dominującym typem siedliskowym lasu są: las mieszany świeży – 57% powierzchni i las świeży – 21%. Stosunkowo największy obszar lasy ochronne zajmują w kompleksie leśnym Strzyżew, charakteryzującym się niezwykle bogatą szatą roślinną i dużym udziałem siedlisk wilgotnych podlegających ochronie.

Planowa gospodarka leśna prowadzona jest jedynie przez Nadleśnictwa, dlatego też trudno jest określić jakie ilości drewna pozyskiwane są z lasów prywatnych. Ze względu na brak informacji na temat stopnia eksploatacji tychże lasów przytoczone zostaną jedynie dane dotyczące lasów państwowych, które (na zasadzie proporcjonalności) mogą być podstawą do przybliżonych szacunków intensywności wykorzystania zasobów drewna.

Nadleśnictwo Łuków gospodarujące 15609 hektarami lasów, z których 8237 ha leży w gminie Łuków, pozyskuje rocznie ok. 55 tys. m³ drewna, z czego 60 % stanowi drewno uzyskane z cięć pielęgnacyjnych. Pozyskanie w odniesieniu do rocznego przyrostu kształtuje się na poziomie 80%. Wielkość ta należy do grupy średnich w skali całego kraju.

Pozyskanie drewna na zrębach koncentruje się przede wszystkim w obrębie Kryńszczak (leśnictwa Nowinki i Dąbrówka), uzależnione jest jednak od zapotrzebowania odbiorców głównie na gruby surowiec tartaczny i cieszące się ostatnio dużym popytem, drewno średniowymiarowe sortowane.

Pozyskane drewno sprzedawane jest w drodze przetargu lub w handlu detalicznym. Z formy przetargowej korzysta corocznie ok. 20 firm trudniących się przerobem drewna. Część surowca (ok. 30-40%) sprzedawana jest przez leśniczych na rynku lokalnym. Jest to duża ilość pozwalająca

na łagodzenie skutków okresowego braku popytu większych odbiorców takich jak celulozownie, papiernie, duże tartaki.

Udział sortymentów sprzedawanego drewna:

- drewno wielkowymiarowe iglaste 43%
- drewno średniowymiarowe iglaste 37%
- drewno wielkowymiarowe liściaste 7%
- drewno średniowymiarowe liściaste 23%

Gospodarka leśna na terenie Nadleśnictwa Łuków napotyka na wiele trudności spowodowanych okresową niedostępnością terenu, słabą infrastrukturą techniczną (brak rozwiniętej sieci dróg o dobrej jakości) oraz zagrożeniami naturalnymi.

Ze względu na przewagę monokultur sosnowych lasy są szczególnie narażone na wiele szkodliwych czynników. Najgroźniejsze jest wzmożone pojawianie się szkodliwych owadów oraz duża aktywność pasożytniczych grzybów infekujących duże powierzchnie drzewostanów. Ponadto ze względu na małą ilość opadów w okresie palności lasu, zaliczone są do I (najwyższej) grupy zagrożenia pożarowego. Odmienność warunków naturalnych i typów lasów zarządzanych przez Nadleśnictwo Radzyń Podlaski sprawia, że są one zaliczane do najniższej, III kategorii zagrożenia pożarowego.

Nadleśnictwo zalesia rocznie ok. 6,5 ha gruntów. Najczęściej są to gleby V i VI klasy bonitacji użytkowane niegdyś rolniczo. Zlokalizowane są one przeważnie w sąsiedztwie osad leśnych. Z powodu nieopłacalności produkcji rolnej coraz więcej tych gruntów zalega odłogiem, dlatego też zalesianie jest bardzo dobrym sposobem wykorzystania ugorów.

9.4. TURYSTYKA

Walory środowiskowe i przyrodnicze gminy Łuków oraz wielość pamiątek historycznych są potencjałem sprzyjającym rozwojowi czynnego wypoczynku w formie wędrówek pieszych i rowerowych. W trosce o ten rodzaj turystyki wyznaczono ok. 70 km oznakowanych turystycznych szlaków rowerowych.

W celu ułatwienia rekreacyjnego korzystania z lasu Nadleśnictwo Łuków urządziło 12 parkingów leśnych, 4 miejsca postoju pojazdów oraz 2 miejsca biwakowe. Miejsca te zostały wyposażone w zadaszenia, ławy, stoły i kosze. Z myślą o młodzieży oraz osobach zainteresowanych przyrodą utworzono ścieżkę ekologiczno-edukacyjną w rezerwacie „Jata”. Ma ona 6 km długości i pozwala zapoznać się tajemnicami lasu oraz pracami w nim wykonywanymi. W głębi lasów znajdują się również pomniki upamiętniające czyny zbrojne powstania styczniowego oraz II wojny światowej.

Poza walorami przyrodniczymi na terenie gminy znajduje się wiele cennych obiektów dziedzictwa kulturowego takie jak: zespoły dworsko-pałacowe, cmentarze, miejsca pamięci narodowej, kapliczki, figury i krzyże przydrożne, oraz inne zabytki architektury i budownictwa.

Najcenniejszymi spośród nich, będącymi zarazem atrakcjami turystycznymi są:

- zespół dworsko-parkowy w Ryżkach,
- pomnik ku czci księdza Stanisława Brzózki w pobliżu Dąbrówki, położony w Lasach „Jata”,
- pomnik ku czci partyzantów AK w pobliżu Gręzówki, położony w lasach „Jata”,

- pomnik partyzantów polskich i radzieckich w pobliżu miejscowości Żdzary, położony w lasach „Jata”,
- zespół dworski w Kownatkach,
- kapliczka drewniana w Gręźówce,
- zespół folwarczny i zespół leśniczówki w Kryńszczaku.

Atrakcyjne tereny gminy stanowią doskonałe miejsce weekendowego wypoczynku dla mieszkańców Łukowa i pobliskich miast. Odczuwa się jednak brak sieci obiektów o charakterze rekreacyjno-rozrywkowym. Podstawę bazy turystycznej gminy Łuków stanowi położony w Gręźówce ośrodek szkoleniowo-wypoczynkowy „Jagódka” dysponujący 20 miejscami noclegowymi w pokojach 1-4 osobowych. Ponadto na terenie gminy zarejestrowanych jest siedem gospodarstw agroturystycznych, a ich liczba systematycznie się zwiększa.

10. POWIĄZANIA INFRASTRUKTURALNE GMINY ŁUKÓW Z REGIONEM

10.1. POWIĄZANIA KOMUNIKACYJNE

Położenie gminy wokół miasta Łuków, które stanowi ponadregionalny węzeł komunikacyjny, w którym zbiegają się drogi i linie kolejowe o znaczeniu krajowym i ponadregionalnym, sprawia, że gmina posiada bardzo dobre powiązania komunikacyjne, zarówno z krajem, jak i regionem.

10.2. SIEĆ DROGOWA

Najważniejszymi elementami składowymi krajowego i regionalnego systemu transportowego przebiegającego przez obszar gminy lub w jej bliskim sąsiedztwie są:

- 1) **droga międzynarodowa „E”**, na odcinku drogi krajowej nr 2 (E30) granica państwa – Świecko – Nowy Tomyśl – Poznań – Konin – Warszawa – Siedlce – Terespol – wschodnia granica państwa, położona w paneuropejskim korytarzu transportowym nr II w sieci TEN-T Berlin – Warszawa – Moskwa, a w jej pobliżu przebiega trasa planowanej autostrady A-2;
- 2) **drogi krajowe o znaczeniu międzyregionalnym i regionalnym:**
  - nr 19 granica państwa – Kuźnica – Białystok – Siemiatycze – Międzyrzec Podlaski – Kock – Lubartów – Lublin – Kraśnik – Janów Lubelski – Nisko – Sokołów Małopolski – Rzeszów, która proponowana jest przez Ministerstwo Infrastruktury do włączenia do sieci Paneuropejskich Korytarzy Transportowych w ramach modyfikacji i uzupełnień sieci TEN-T,
  - nr 63 granica państwa – Węgorzewo – Giżycko – Pisz – Kisielnica – Łomża – Zambrów – Ceranów – Sokołów Podlaski – Siedlce – Łuków – Radzyń Podlaski – Wisznice – Sławatycze – granica państwa,
  - nr 76 Wilga – Garwolin – Stoczek Łukowski – Łuków;
- 3) **drogi krajowe o znaczeniu ponadregionalnym i regionalnym:**
  - nr 806 Łuków – Trzebieszów – Międzyrzec Podlaski,
  - nr 807 Maciejowice – Stanin – Łuków,
  - nr 808 Łuków – Serokomla – Kock.

10.3. SIEĆ KOLEJOWA

Przez obszar gminy Łuków przebiegają istotne linie kolejowe o znaczeniu:

- 1) **międzynarodowym** objęte międzynarodowymi umowami AGC (Umowa Europejska o Głównych Międzynarodowych Liniach Kolejowych) i AGTC (Europejska Umowa o Ważniejszych Międzynarodowych Liniach Transportu Kombinowanego i Obiektach Towarzyszących), linie nr 2 i 12 współtworzące główny paneuropejski korytarz transportowy nr II Berlin – Warszawa – Mińsk – Moskwa, w sieci TEN-T:
  - magistralna nr 2/E20, C-E20 Berlin - Warszawa – Terespol – Mińsk – Moskwa, w relacji Europa Zachodnia – Moskwa, z szerokim torem prowadzącym do zespołu terminali

przeładunkowych w Małaszewiczach – największego w Polsce tzw. „suchego portu”, w którym odbywają się przeładunki towarów przewożonych w relacji Polska – kraje WNP, w tym wielka baza przeładunkowa paliw,

- nr 12/C-E20 Łowicz - Skierniewice – Pilawa - Łuków (południowe obejście Warszawy, głównie dla ruchu towarowego),

2) państwowym:

- nr 26 Łuków – Radom (pierwszorzędna zelektryfikowana linia dwutorowa),
- nr 30 Łuków – Lublin (drugorzędna nieelektryfikowana linia jednotorowa, zawieszony ruch pasażerski).

10.4. POWIĄZANIA W ZAKRESIE INFRASTRUKTURY TECHNICZNEJ

Przez gminę Łuków przebiega projektowana i istniejąca sieć gazowa wysokiego ciśnienia (Siedlce – Łuków – Garwolin) oraz linie energetyczne 110kV (Łuków – Międzyrzec, Łuków – Radzyń podlaski, Łuków – Stoczek Łukowski). W planie zagospodarowania przestrzennego województwa lubelskiego projektowane jest odgałęzienie linii energetycznej 110kV od już istniejącej ze stacją 110/SN.

11. INFRASTRUKTURA TECHNICZNA W GMINIE ŁUKÓW

11.1. KOMUNIKACJA

Główny ruszt komunikacyjny obszaru gminy, stanowiący główne powiązania zewnętrzne tworzą odcinki dróg krajowych i wojewódzkich o znaczeniu międzynarodowym, międzyregionalnym i regionalnym oraz linie kolejowe o znaczeniu międzynarodowym i państwowym. Sieć ta tworzy układ o wyraźnym promienistym charakterze, którego centrum stanowi miasto Łuków. Układ ten uzupełniany jest przez drogi powiatowe i gminne stanowiące sieć połączeń wewnętrznych obszaru gminy. Gmina Łuków jest dobrze wyposażona w infrastrukturę drogową i kolejową. Zewnętrzne powiązania komunikacyjne gminy realizowane są poprzez drogi krajowe, wojewódzkie, powiatowe oraz kolej.

11.1.1. SIEĆ DROGOWA

Sieć dróg publicznych gminy tworzą:

- drogi krajowe o łącznej długości 24,898 km;
- drogi wojewódzkie o długości ok. 12,4km;
- drogi powiatowe o długości ok. 106,0km, w tym 81,5km o nawierzchni utwardzonej;
- drogi gminne o długości 98,2km, w tym 46,6km o nawierzchni utwardzonej.

Drogi krajowe – zapewniają połączenie zewnętrzne gminy z ośrodkami miejskimi - Łukowem, Radzynie Podlaskim i Stoczkiem Łukowskim oraz z województwem mazowieckim.

Przez teren gminy przebiegają następujące drogi krajowe:

- **nr 63** relacji granica państwa – Węgorzewo – Giżycko – Pisz – Kisielnica – Łomża – Zambrów – Ceranów – Sokołów Podlaski – Siedlce – Łuków – Radzyń Podlaski – Sławatycze – granica państwa, klasy G (główna), o nawierzchni bitumicznej i długości 17,079 km w granicach gminy; droga ta przebiega przez obszar całej gminy w kierunku południkowym, zapewniając połączenie zewnętrzne z ośrodkami miejskimi Łukowem, Radzynie Podlaskim oraz Siedlcami;
- **nr 76** relacji Wilga – Garwolin – Stoczek Łukowski – Łuków, klasy G (główna) o nawierzchni bitumicznej i długości 7,819 km w granicach gminy; droga biegnie przez zachodnią część gminy, realizując powiązania z Łukowem i Stoczkiem Łukowskim.

Ponadto przez obszar gminy, po zachodniej stronie miasta Łuków, przebiega planowana trasa obwodnicy Łukowa, dla której, na zlecenie GDDKiA Oddz. w Lublinie, zostało opracowane „Studium techniczno-ekonomiczne przebiegu obwodnicy m. Łukowa po zachodniej stronie miasta na kierunku drogi krajowej nr 63 Siedlce - Łuków - Radzyń Podlaski z powiązaniem z drogą krajową nr 76 Garwolin - Stoczek Łukowski - Łuków”. Przedmiotowe studium zostało zatwierdzone 17.06.2003 r. przez Generalnego Dyrektora dróg Krajowych i Autostrad (protokół KOPI nr 14/2003), w którym to protokole przyjęto przebieg trasy drogi krajowej nr 63 według wariantu I z przedłużeniem od strony północnej o obejście m. Gołaszyn. Planowany przebieg obwodnicy wchodzi częściowo w obszar gminy Łuków w rejonie Kolonii Zalesie oraz w rejonie miejscowości Gołaszyn i Kolonia Gołaszyn – po zachodniej stronie drogi krajowej nr 63.

GDDKiA Oddz. w Lublinie podjął starania o podniesienie klasy technicznej drogi nr 76 do klasy GP (główna ruchu przyspieszonego) – z wyjątkiem odcinka od skrzyżowania z planowaną zachodnią obwodnicą m. Łuków (zlokalizowaną w ciągu drogi nr 63) do końca DK 76 w centrum miasta (istniejące skrzyżowanie z DK 63), dla którego planowane jest utrzymanie klasy technicznej G - odcinek położony na terenie miasta Łuków. Docelowo przewiduje się również podniesienie klasy drogi nr 63 do parametrów klasy GP.

Drogi wojewódzkie – realizują powiązania z miastem Łuków oraz z sąsiednimi ośrodkami gminnymi.

Tabela nr 18. Sieć dróg wojewódzkich na terenie gminy.

Lp.	Nr	Relacja	Klasa techn.	Długość w granicach gminy	Stan techniczny	Powiązania, obsługa ruchu
1.	806	Łuków – Międzyrzec Podlaski	G	ok. 0,4km	nawierzchnia bitumiczna, szerokości jezdni 5,5 ÷ 6,0m	przebiega przez ptn. – wschodnią część gminy, zapewnia połączenie z gminą Trzebieszów oraz z Międzyrzecem Podlaskim
2.	807	Maciejowice – Sobolew – Żelechów – Łuków	G	ok. 6,2km	nawierzchnia bitumiczna, szerokości jezdni 5,0 ÷ 7,0m	obsługuje ruch w południowo-zachodniej części gminy, realizuje powiązania z województwem mazowieckim oraz z ośrodkami gminnymi: Stanin, Wola Mysłowska
3.	808	Łuków – Serokomla – Kock	G	ok. 5,8km	nawierzchnia bitumiczna, szerokości jezdni 5,0 ÷ 7,0m	stanowi powiązanie Łukowa z południową częścią gminy oraz z ośrodkami gminnymi: Wojcieszków, Serokomla i Kock

Drogi powiatowe – zapewniają połączenia miast powiatowych z gminami oraz gmin między sobą. Na obszarze gminy Łuków istnieje 16 odcinków dróg powiatowych o łącznej długości ok. 106,0km.

Tabela nr 19. Sieć dróg powiatowych.

Lp.	Nr	Relacja	Klasa techn.	Długość w granicach gminy	Nawierzchnia	Powiązania, obsługa ruchu
1.	1202L	Łuków – Strzyżew – Olszewnica	G	ok. 10,0km	nawierzchnia utwardzona	realizuje powiązania wewnętrzne we wschodniej części gminy
2.	1210L	Łuków – Aleksandrów - Gąsioro – Brzostówiec – Radzyń Podlaski	G	ok. 8,0km	nawierzchnia utwardzona	obsługuje połączenia wewnętrzne w południowo – wschodniej części gminy

3.	1213L	Łuków -Malcanów – Domaszewnica – Sobole	Z	ok. 4,1km	nawierzchnia twarda i gruntowa	realizuje powiązania na południowym obszarze gminy
4.	1259L	Łuków – Rzymki – Kępki – Kozły	Z	ok. 8,6km	różne rodzaje nawierzchni	realizuje powiązania wewnętrzne w południowo – wschodniej części gminy
5.	1308L	(Siedlce – Domanice) gr. woj. - Wólka Zastawska	Z	ok. 8,2km	różne rodzaje nawierzchni	droga przebiega przez kompleks leśny w zachodniej części gminy
6.	1309L	dr. pow. 1308L - Żdźary – Dąbie	Z	ok. 4,5km	nawierzchnia utwardzona	realizuje powiązania wewnętrzne w południowo – zachodniej części gminy
7.	1310L	Gołaszyn – Ławki	L	ok. 2,1km	nawierzchnia bitumiczna	obsługuje połączenia w północnym obszarze gminy
8.	1311L	Łuków – Dziewule	G	ok. 7,2km	nawierzchnia bitumiczna	realizuje połączenia lokalne w północnej części gminy
9.	1312L	Trzebieszów – Celiny – Krynka – Kolonia Gręźówka – Łuków	G	ok. 15,8km	na niewielkim odcinku nawierzchnia gruntowa	obsługuje ruch lokalny w północno - wschodnim obszarze gminy
10.	1313L	Suleje – Role – Wólka Świątkowa	L	ok. 6,0km	nawierzchnia utwardzona	obsługuje połączenia w środkowej części gminy
11.	1318L	Trzebieszów – Strzyżew – Aleksandrów	G	ok. 5,9km	nawierzchnia utwardzona	realizuje powiązania wewnętrzne we wschodniej części gminy
12.	1319L	Suchocin - Zarzec Łukowski	Z	ok. 6,7km	różne rodzaje nawierzchni	realizuje powiązania w południowo – wschodnim obszarze gminy
13.	1320L	Rzemy – Rzymki – Hanna	Z	ok. 6,6km	nawierzchnia utwardzona	obsługuje powiązania wewnętrzne w południowo – wschodniej części gminy
14.	1322L	Jadwisin – Malcanów – Świdry	L	ok. 4,5km	nawierzchnia utwardzoną	realizuje połączenia w południowej części gminy
15.	1337L	Sięciaszka – Czerśl	L	ok. 4,0km	nawierzchnia utwardzoną	obsługuje powiązania w południowo – wschodniej części gminy
16.	1355L	Szczygły Górne - Sarnów – Siedliska – Burzec	Z	ok. 3,8km	nawierzchnia utwardzoną	realizuje połączenia w południowym rejonie gminy

Drogi gminne – stanowią uzupełniającą sieć dróg służących zwłaszcza miejscowym wewnątrzgminnym potrzebom. Na terenie gminy znajduje się 40 tras dróg gminnych o łącznej długości ok. 98,2km.

Tabela nr 20. Sieć dróg gminnych.

Lp.	Nr	Relacja	Klasa techn.	Długość [km]	Nawierzchnia	
					twarda (rodzaj i dł.)	gruntowa (rodzaj i dł.)
1.	101740L	Zarzecz – Olszewnica	L	2,01	bitumiczna – 0,90 km	żwirowa – 1,11 km
2.	102301L	Suleje – Nurzyna	L	0,82		żwirowa – 0,82 km
3.	102334L	dr. kraj. 76 – Zalesie – Zalesie Łąki – dr. gm. 102344L	L	5,08	bitumiczna – 2,78 km	żwirowa – 2,30 km
4.	102335L	dr. woj. 807 – Ryżki – Sięciaszka Druga – dr. pow. 1337L	L	2,16	bitumiczna – 1,00 km	żwirowa – 1,16 km
5.	102336L	Sięciaszka Trzecia	L	1,495	tłuczniowa – 1,005 km	żwirowa – 0,49 km
6.	102337L	Jeziory – Gołąbki	L	3,30	bitumiczna – 3,30 km	
7.	102338L	dr. woj. 808 – Świdry – Ryżki – dr. woj. 807	L	2,505	bitumiczna – 2,505 km	
8.	102339L	Łazy (GS) – Turze Rogi	L	3,27		żwirowa – 3,27 km
9.	102340L	Krężnica – Aleksandrów	L	2,245	bitumiczna – 2,245 km	
10.	102341L	Rzemy Las – Hanna	L	2,745	bitumiczna – 2745 km	
11.	102342L	Dminin – gr. gminy Ulan Majorat (Skrzyszew)	L	1,745	bitumiczna – 0,68 km	żwirowa – 1,065 km
12.	102343L	Dminin – gr. gminy Ulan Majorat (Kłębów)	L	1,495	bitumiczna – 0,075 km	żwirowa – 1,42 km
13.	102344L	dr. kraj. 76 – Dąbie – Klimki – Gręzówka – Biardy – dr. kraj. 63	L	11,66	bitumiczna – 2,525 km	żwirowa – 9,135 km
14.	102345L	Ryżki – Kierzków	L	3,405		żwirowa – 1,085 km, gruntowa – 2,32 km
15.	102346L	Czerśl – Józefów	L	1,545	bitumiczna – 1,545 km	
16.	102347L	dr. woj. 807 – Czerśl – Szczygły Dolne – dr. pow. 1359L	L	4,415		żwirowa – 2,515 km, gruntowa – 1,90 km
17.	102348L	Klimki	L	2,46	bitumiczna – 2,46 km	
18.	102349L	dr. pow. 1311L – Krynka Bońce – Krynka Zagać – Stacja PKP – gr. woj. (Nowe Okniny)	L	2,94	bitumiczna – 1,85 km, tłuczniowa – 0,28 km	żwirowa – 0,81 km
19.	102350L	Gołąbki – Dminin	L	2,52	bitumiczna – 2,52 km	
20.	102351L	Gręzówka Kolonia – Gręzówka Nowa	L	3,25	bitumiczna – 3,25 km	

21.	102756L	dr. kraj. 76 – Sięciaszka Pierwsza – Zalesie – dr. gm. 102334L	L	1,185	bitumiczna – 1,185 km	
22.	102757L	Ryżki Osiedle I	L	0,76		żwirowa – 0,50 km, gruntowa – 0,26 km
23.	102758L	Ryżki Osiedle II	L	0,59		gruntowa – 0,59 km
24.	102759L	Ryżki Osiedle III	L	0,32		gruntowa – 0,32 km
25.	102760L	Ryżki Osiedle IV	L	0,045		gruntowa – 0,045 km
26.	102761L	dr. pow. 1313L – Role – Borki – gr. gminy Trzebieszów (Celiny)	L	4,09	bitumiczna – 0,75 km	żwirowa – 3,34 km
27.	102762L	dr. gm. 102761L – Role – dr. pow. 1311L	L	1,78	bitumiczna – 0,80 km	żwirowa – 0,98 km
28.	102763L	dr. pow. 1311L – Wólka Zagórna – Kryńszczak – dr. pow. 1312L	L	2,84	cementowa – 0,81 km	gruntowa – 2,03 km
29.	102764L	dr. kraj. 63 – Gołaszyn – gr. obrębu	L	1,30		żwirowa – 1,30 km
30.	102765L	dr. kraj. 76 – Zalesie – dr. gm. 102334L	L	3,65	bitumiczna – 3,10 km	gruntowa – 0,55 km
31.	102766L	dr. kraj. 76 – Sięciaszka I – Sięciaszka II – Sięciaszka III – dr. gm. 102336L	L	2,86	łuczniowa – 1,79 km	żwirowa – 1,07 km
32.	102767L	dr. woj. 807 – Czerśl – Kol. Ryżki – dr. woj. 807	L	1,64	bitumiczna – 1,30 km	gruntowa – 0,34 km
33.	102768L	dr. woj. 807 – Ryżki – dr. woj. 807	L	1,42	bitumiczna – 0,90 km	żwirowa – 0,52 km
34.	102769L	Jadwisin – gr. gminy Ulan Majorat (Domaszewnica)	L	1,43		żwirowa – 1,43 km
35.	102770L	dr. kraj. 63 – Dminin – dr. pow. 1320L	L	1,75	bitumiczna – 1,75 km	
36.	102771L	dr. pow. 1210L – Łazy – Jezioro – dr. gm. 102337L	L	2,76	bitumiczna – 2,76 km	
37.	102772L	dr. pow. 1210L – Kol. Łazy – dr. gm. 102339L	L	2,60	bitumiczna – 1,26 km	żwirowa – 1,34 km

38.	102773L	dr. pow. 1202L – Turze Rogi – dr. pow. 1202L	L	1,375		gruntowa – 1,375 km
39.	102774L	dr. pow. 1318L – Wagram – Kol. Suchocin – dr. pow. 1318L	L	2,11	bitumiczna – 0,48 km, tłuczniowa – 0,15 km	żwirowa – 1,48 km
40.	102775L	dr. pow. 1319L – Kownatki – gr. gminy Kąkolewnica Wschodnia (Lipniaki)	L	2,585	bitumiczna – 0,685 km	żwirowa – 1,90 km

Tabela nr 21. Drogi publiczne w 2007 r.

Obszar	krajowe		wojewódzkie		powiatowe			gminne		
	długość [km]	gęstość [km /100km ²]	długość [km]	gęstość [km /100km ²]	długość [km]		gęstość [km /100km ²]	długość [km]		gęstość [km /100km ²]
					ogółem	twarde		ogółem	twarde	
Gmina Łuków	23,4	7,6	12,4	4,0	106,0	81,5	26,5	98,2	49,4	16,1
powiat łukowski	58,8	4,2	89,0	6,4	575,0	529,0	38,0	801,1	438,5	31,5
woj. lubelskie	1055,9	4,2	2 215,3	8,8	10 747,9	9 176,9	36,5	15 630,5	6 063,7	24,1
kraj	18 521,0	5,9	28 455,0	9,1	127 296,6	14 357,0	36,6	208 692,5	97 576,7	31,2

Źródła: Bank Danych Regionalnych, Województwo lubelskie. Podregiony, powiaty, gminy 2008, WUSLublin2008, Transport – Wyniki działalności w 2007 r., GUS, Warszawa 2008

Wskaźnik gęstości dróg krajowych dla obszaru gminy jest znacznie wyższy zarówno od średniej wojewódzkiej, jak i średniej krajowej. Sieć dróg krajowych uzupełniają drogi wojewódzkie, dla których wskaźnik gęstości jest ponad dwukrotnie mniejszy niż dla województwa, czy kraju. Jednakże, sieć dróg krajowych i ich gęstość wraz z uzupełniającym je układem dróg wojewódzkich, stanowią dogodnie warunki powiązań zewnętrznych gminy z regionem lubelskim i sąsiednim województwem mazowieckim.

Wskaźniki gęstości sieci dróg powiatowych utwardzonych i gminnych utwardzonych, które to decydują o skomunikowaniu i dostępności wewnętrznej obszaru gminy są znacznie niższe, niż w przypadku obszaru województwa, czy też kraju. Długość publicznych dróg powiatowych utwardzonych stanowiła 76,9% ogólnej długości dróg powiatowych obszaru gminy, zaś dróg gminnych utwardzonych – zaledwie 50,3%. Według stanu na dzień 30.09.2008 r., z ogólnej długości 49,38 km twardych dróg gminnych, długość dróg o nawierzchni bitumicznej wynosiła 45,35 km, dróg o nawierzchni cementowej – 0,81 km, a dróg o nawierzchni tłuczniowej – 3,225 km. W przypadku dróg gruntowych, których ogólna długość wynosiła 48,77 km, długość dróg o nawierzchni żwirowej wynosiła 39,04 km, zaś dróg o nawierzchni gruntowej – 9,73 km.

11.1.2.SIEĆ KOLEJOWA

Przez obszar gminy przebiegają 4 linie kolejowe, tworzące układ promienisty rozchodzący się w pięciu kierunkach, którego środkiem jest miasto Łuków. Sieci kolejowa wraz z siecią dróg krajowych i wojewódzkich obszaru gminy stanowią układ powiązań komunikacyjnych zapewniający dobrą dostępność zewnętrzną.

Sieć kolejową na terenie gminy tworzą:

- **nr 2 (E-20)** Berlin – Warszawa – Łuków – Terespol – Mińsk - Moskwa – magistralna zelektryfikowana linia dwutorowa o międzynarodowym znaczeniu,
- **nr 12 (CE-20)** Łowicz – Skierniewice – Pilawa – Łuków – pierwszorzędna zelektryfikowana linia dwutorowa, przeznaczona głównie dla ruchu towarowego,
- **nr 26** Łuków – Radom – pierwszorzędna zelektryfikowana linia dwutorowa,
- **nr 30** Łuków – Lublin – drugorzędna nieelektryfikowana linia jednotorowa (zawieszony ruch pasażerski).

11.1.3.KOMUNIKACJA PUBLICZNA

Gmina posiada bezpośrednie połączenia autobusowe z Warszawą, Lublinem oraz z pobliskimi miastami: Radzynie Podlaskim, Białą Podlaską, Siedlcami. Usługi w zakresie zbiorowego przewozu osób świadczone są głównie przez Przedsiębiorstwo Komunikacji Samochodowej w Łukowie oraz przez przewoźników prywatnych. Obsługa komunikacyjna gminy w zakresie komunikacji zbiorowej jest wystarczająca.

11.1.4.SZLAKI ROWEROWE

Przez teren gminy Łuków przebiega lokalny szlak rowerowy o długości ok. 70km. Jego trasa biegnie wokół gminy i prowadzi przez następujące miejscowości: Gręzówka, Sięciaszka Pierwsza, Sięciaszka Druga, Czerśl, Świdry, Łazy, Wagram, Kownatki, Zarzecz Łukowski, Strzyżew, Turze Rogi, Karwacz, Suleje, Role oraz Krynka.

11.2. INFRASTRUKTURA KOMUNALNA

11.2.1.ZAOPATRZENIE W WODĘ

Pod względem hydrogeologicznym gmina Łuków leży w obrębie Niecki Mazowieckiej zbudowanej z utworów kredy, trzeciorzędu i czwartorzędu. Główny poziom wodonośny tej jednostki związany jest z piętrzem trzeciorzędowym. Utwory trzeciorzędowe zalegają na dużych głębokościach, a wody tej warstwy charakteryzują się zwiększonym stężeniem związków żelaza i manganu, w związku z czym do celów spożywczych wymagają uzdatnienia. Źródłem zaopatrzenia w wodę ludności gminy są wody pierwszego poziomu wodonośnego, pochodzące z piaszczystych utworów czwartorzędowych. Z poziomu czwartorzędowego czerpią wodę studnie kopane, studnie wiercone wodociągów wiejskich oraz niektóre studnie na terenie miasta Łukowa. Zwierciadło wody tego poziomu ma charakter swobodny lub napięty. Wydajność poziomu czwartorzędowego uzależniona jest od warunków atmosferycznych i stanu wód powierzchniowych

oraz od wykształcenia litologicznego utworów. Maksymalne wydajności wahają się od 4,65 m³/h do 80,38 m³/h.

Biorąc pod uwagę kryterium zasięgu terytorialnego na terenie gminy, wyróżnia się dwa systemy zaopatrzenia w wodę:

- system grupowy obsługujący kilka jednostek osadniczych,
- system indywidualny obejmujący swym zasięgiem pojedyncze obiekty takie jak: dom mieszkalny, obiekt usługowy itp.

Zaopatrzenie mieszkańców gminy w wodę odbywa się głównie poprzez system wodociągów grupowych. Do sieci wodociągowej liczącej 184,0 km, podłączonych jest 3 875 posesji we wszystkich sołectwach gminy. Na obszarze gminy funkcjonuje 6 wodociągów grupowych ze stacjami uzdatniania wody. Istniejące studnie głębinowe służące zbiorowemu zaopatrzeniu w wodę posiadają zabezpieczone strefy ochrony bezpośredniej (ogrodzenie w promieniu 8-10 m). Nie wymagają natomiast stref ochrony pośredniej ze względu na warunki hydrogeologiczne terenów ujęć. Zaleca się jednak zachowanie wzmożonego nadzoru sanitarnego w obszarze o promieniu około 300m wokół studni, w którym nie powinny być lokalizowane inwestycje mogące pogorszyć jakość wód podziemnych.

Wodociągi grupowe zasilane są ze stacji wodociągowych pracujących na bazie ujęć wód głębinowych zlokalizowanych w:

- **Szczygłach Górnych** (działka o pow. 0,33ha); ujęcie o wydajności 2640 m³/dobę; zasięg obsługi obejmuje miejscowości: Szczygły Górne, Szczygły Dolne, Świdry oraz wieś Kieszków w gminie Stanin,
- **Gołaszynie** (działka o pow. 0,18ha); ujęcie o wydajności 540 m³/dobę; zasięg obsługi obejmuje miejscowości: Gołaszyn, Ławki oraz ul. Siedlecką w Łukowie,
- **Gręzówce** (działka o pow. 1,41ha); ujęcie o wydajności 1224 m³/dobę; zasięg obsługi obejmuje miejscowości: Gręzówka, Klimki, Biardy,
- **Sięciaszce Drugiej** (działka o pow. 0,79ha); ujęcie o wydajności 3456 m³/dobę; zasięg obsługi obejmuje miejscowości: Sięciaszka I, Sięciaszka II, Dąbie, Zalesie, Żdźzary, Ryżki i Czerśl.
- **Malcanowie** (działka o pow. 0,24ha); ujęcie o wydajności 1296 m³/dobę; zasięg obsługi obejmuje miejscowości: Malcanów, Jadwisin, Gołąbki, Jezioro, Dminin, Rzymy-Rzymki,
- **Turzych Rogach** (działka o pow. 0,60ha); ujęcie o wydajności 3864 m³/dobę; zasięg obsługi obejmuje miejscowości: Turze Rogi, Łazy, Aleksandrów, Strzyżew, Zarzecz Łukowski, Kownatki, Suleje, Role, Wólka Świątkowa, Rzymy-Las, Suchocin, Wagram i Karwacz oraz wschodnią część miasta Łuków.

Wskaźnik zwodociągowania gminy liczony udziałem procentowym osób korzystających z sieci wodociągowej w ogólnej liczbie mieszkańców wynosi 85,85% i jest niższy od wartości, jakie się odnotowuje w powiecie, województwie czy kraju. Jednakże w przypadku analizy obszarów wiejskich, do których zalicza się obszar gminy Łuków, wskaźnik ten jest wyższy, zarówno od wskaźnika dla obszarów wiejskich województwa lubelskiego (67,3%), jak i wskaźnika dla obszarów wiejskich w kraju (73,3%).

Tabela nr 22. Ludność korzystająca z sieci wodociągowej w 2007 r.

Obszar	Ludność korzystająca z sieci wodociągowej [osoba]	Wskaźnik zwodociągowania [%]
Gmina Łuków	12 898	76,6
powiat łukowski	88 647	82,1
woj. lubelskie	1 713 900	79,5
wieś (woj. lub.)	779 239	67,3
kraj	32 639 600	86,6
wieś (kraj)	10 847 500	73,3

Źródła: Bank Danych Regionalnych, Infrastruktura komunalna w województwie lubelskim w latach 2004-2007, US w Lublinie, 2008

Stan techniczny sieci wodociągowej jest dobry. Planowana jest dalsza rozbudowa sieci wodociągowej polegająca na spięciu wszystkich istniejących wodociągów oraz doprowadzenie przy tym wody do gospodarstw o zabudowie kolonijnej. Zamierzenia inwestycyjne w tym zakresie obejmują realizację odcinków sieci wodociągowej w miejscowościach: Gręźówka, Zalesie Kolonia, Sięciaszka II, Sięciaszka III, Dąbie, Klimki, Szczygły Dolne, Ryżki, Świdry, Malcanów, Szczygły Górne, Gołaszyn, Wólka Świątkowska, Łazy, Rzymy-Rzymki i Kownatki.

11.2.2. ODPROWADZANIE I OCZYSZCZANIE ŚCIEKÓW

W ramach zbiorowego systemu oczyszczania ścieków, na terenie gminy Łuków funkcjonują lokalne systemy kanalizacyjne, które pracują w oparciu o mechaniczno-biologiczne oczyszczalnie ścieków zlokalizowane w:

- Ryżkach o wydajności 200 m³/dobę odprowadzająca oczyszczone ścieki do rowu w zlewni rzeki Bystrzycy, odbierająca ścieki z miejscowości Ryżki, Czerśl i Sięciaszka Druga,
- Gręźówce o wydajności 9 m³/dobę z drenażem rozsączającym w gruncie, odbierająca ścieki ze szkoły podstawowej i sąsiadujących budynków mieszkalnych i usługowych,
- Krynca odbierająca ścieki ze szkoły,
- Zalesiu odbierająca ścieki ze szkoły.

Ponadto sieć kanalizacyjna wsi Łazy podłączona jest do oczyszczalni ścieków miasta Łuków.

Gospodarka ściekowa gminy, obok zbiorowego systemu oczyszczania ścieków, opiera się głównie na bezodpływowych zbiornikach na ścieki okresowo wybieranych oraz indywidualnych przydomowych oczyszczalniach ścieków. Przydomowe oczyszczalnie ścieków zrealizowano w miejscowościach: Aleksandrów, Czerśl, Dminin, Gołaszyn, Gołąbki, Jadwisin, Jeziory, Klimki, Krynka, Malcanów, Rzymy Las, Rzymy-Rzymki, Suchocin, Role, Zalesie i Żdzary. Według danych na 31.12.2007 r. na terenie Gminy Łuków zrealizowano 278 przydomowych oczyszczalni ścieków.

Tabela nr 23. Sieć kanalizacyjna w 2007 r.

Obszar	Ludność korzystająca z sieci kanalizacyjnej [osoba]	Wskaźnik skanalizowania [%]	dł. sieci kanalizacyjnej / /dł. sieci wodociągowej	ludność korzyst. z sieci kan. / /ludność korzyst. z sieci wod.
Gmina Łuków	2 452	14,6	0,19	0,19
powiat łukowski	33 095	30,6	0,13	0,37
woj. lubelskie	994 100	45,9	0,21	0,58
wieś (woj. lub.)	132 852	11,5	0,11	0,17
kraj	22 987 900	60,3	0,35	0,70
wieś (kraj)	3 158 300	21,3	0,22	0,29

Źródła: Bank Danych Regionalnych, Infrastruktura komunalna w województwie lubelskim w latach 2004-2007, US w Lublinie, 2008

Wskaźnik skanalizowania gminy liczony udziałem procentowym osób korzystających z sieci kanalizacyjnej w ogólnej liczbie mieszkańców wynosi 14,6% i jest niższy od wartości, jakie się odnotowuje w powiecie, województwie czy kraju. W przypadku analizy obszarów wiejskich, wskaźnik ten jest wyższy od wskaźnika dla obszarów wiejskich województwa lubelskiego (11,5%), lecz mniejszy od wskaźnika dla obszarów wiejskich w kraju (21,3%).

Wskaźnik liczony stosunkiem liczby osób korzystających z kanalizacji do liczby osób korzystających z wodociągów w obszarze gminy jest bardzo niski i wynosi 0,19, i jest znacznie niższy niż wskaźniki dla: powiatu, województwa lubelskiego i kraju. W porównaniu do obszarów wiejskich w kraju wskaźnik ten także jest niższy, jedynie w porównaniu do sytuacji na obszarach wiejskich województwa wypada nieznacznie korzystniej. Niemniej jednak, tak niski wskaźnik obrazuje niekorzystne zjawisko nierównomiernego rozwoju sieci kanalizacyjnej i wodociągowej.

Sporządzony w maju 2008 r. Program Gospodarki Ściekowej Gminy Łuków wskazuje dwa warianty rozwiązania gospodarki wodno-ściekowej na terenie gminy – „A” i „B”.

Wariant „A” (mapa uwarunkowań) zakłada:

- podłączenie do miejskiej oczyszczalni ścieków w Łukowie jak największej ilości miejscowości poprzez kanalizację ciśnieniową,
- realizację grupowej oczyszczalni ścieków w miejscowości Strzyżew,
- realizację indywidualnych przydomowych oczyszczalni ścieków w przypadku zabudowy rozproszonej.

Zgodnie z powyższymi założeniami przyjęto, że do miejskiej oczyszczalni w Łukowie o przepustowości 8 650 m³/dobę, zostaną przyłączone miejscowości: Dąbie, Gręzówka Kolonia, Gręzówka Nowa, Karwacz, Klimki, Krynka, Ławki, Łazy, Role, Sięciaszka I, Suleje, Szczygły Dolne, Szczygły Górne, Świdry, Wólka Świątkowa, Wólka Zagórna, Zadworze, Zalesie i Żdźary. Założona w tym wariantcie długość sieci kanalizacji ciśnieniowej wynosi 66,3 km, a ilość przyłączy – 2 927 sztuk.

Do grupowej oczyszczalni ścieków w Strzyżewie o przepustowości 250 m³/dobę zostaną przyłączone miejscowości: Strzyżew, Kownatki, Turze Rogi i Zarzecz Łukowski. Oczyszczone ścieki odprowadzane będą do rz. Krzna Południowa.

Ze względu na położenie, charakter zabudowy oraz liczebność mieszkańców, przyjęto realizację 541 indywidualnych przydomowych oczyszczalni ścieków w miejscowościach: Biardy, Dmenin, Gołąbki, Jadwisin, Jeziory, Malcanów, Podgaj, Ryżki, Rzymy Las, Rzymy-Rzymki, Sięciaszka III, Suchocin i Wagram. Odprowadzenie oczyszczonych ścieków miałyby się odbywać poprzez system drenażowy do gruntu lub alternatywnie do innego odbiornika np. rowu melioracyjnego.

Wariant „B” zakłada:

- podłączenie miejscowości gminnych (w mniejszej ilości niż w wariantcie „A”) do miejskiej oczyszczalni ścieków w Łukowie,
- realizację indywidualnych przydomowych oczyszczalni ścieków.

W wariantcie tym przyjęto, że zamiast oczyszczalni grupowej w Strzyżewie, w miejscowościach Strzyżew, Kownatki, Turze Rogi, Zarzecz Łukowski i Aleksandrów zostaną zrealizowane indywidualne przydomowe oczyszczalnie ścieków. Zaproponowano także mniejszą ilość miejscowości przyłączonych do miejskiej oczyszczalni ścieków w Łukowie. Łączna liczba indywidualnych przydomowych oczyszczalni ścieków w tym wariantcie wyniesie 1432 sztuki.

11.2.3. GOSPODARKA ODPADAMI

Gmina Łuków nie posiada własnego składowiska odpadów. Odpady komunalne z terenu gminy składowane są na wysypisku zlokalizowanym na terenie miasta Łuków przy ul. Świderskiej.

Gospodarka odpadami zorganizowana jest w formie zbiórki śmieci do kontenerów. Gmina korzysta z usług zarządzającego składowiskiem Przedsiębiorstwa Usług i Inżynierii Komunalnej w Łukowie. Na terenie gminy dotychczas nie prowadzi się segregacji odpadów.

11.3. ENERGETYKA

11.3.1. GAZOWNICTWO

Przez obszar gminy oraz częściowo przez teren miasta Łuków przebiega gazociąg wysokiego ciśnienia $\phi 150$ (zrealizowany przed 12.12.2001 r.) relacji Gończyce – Łuków – Siedlce, na trasie którego w obszarze gminy Łuków zlokalizowane są trzy stacje redukcyjno-pomiarowe I° w miejscowościach: Ryżki (o przepustowości 3 200 m³/h), Gołaszyn (o przepustowości 3 000 m³/h), Gręźówka Kolonia (o przepustowości 16 000 m³/h) oraz jedna stacja redukcyjno-pomiarowa I° na terenie miasta Łuków (o przepustowości 15 000 m³/h). Ponadto w obszarze gminy przebiega trasa projektowanego gazociągu wysokiego ciśnienia od stacji redukcyjno-pomiarowej w Ryżkach przez wsie Świdry, Malcanów, Jadwisin i Dmenin w kierunku Radzyna Podlaskiego z projektowaną stacją redukcyjno-pomiarową w Dmininie.

W przypadku lokalizacji obiektów budowlanych i budynków w sąsiedztwie gazociągu wysokiego ciśnienia wymagane jest zachowanie bezpiecznych odległości podstawowych (minimalnych), które w szczególności wynoszą odpowiednio:

- 25 m dla zespołów wiejskich budynków mieszkalnych o zwartej zabudowie (licząc od linii zwartej zabudowy),

- 35 m dla budynków użyteczności publicznej i zamieszkania zbiorowego (licząc od granicy terenu),
- 20 m dla budynków mieszkalnych zabudowy jedno- i wielorodzinnej (licząc od obrysu rzutu budynku),
- 15 m dla wolnostojących budynków niemieszkalnych, tj.: stodoły, szopy, garaże (licząc od obrysu rzutu budynku),
- 25 m dla obiektów zakładów przemysłowych (licząc od granicy terenu),
- 20 m dla parkingów samochodowych (licząc od granicy terenu),
- 15 m dla przewodów kanalizacyjnych, kanałów sieci ciepłej, kanalizacji kablowej, wodociągów, mających bezpośrednie połączenia z pomieszczeniami dla ludzi i zwierząt (od skrajni rury, kabla, kanału lub studni).

Dla gazociągów obowiązują strefy kontrolowane wyznaczone po obu stronach gazociągu. W strefie tej nie należy wznosić budynków, urządzać stałych składów i magazynów, sadzić drzew oraz nie powinna być podejmowana żadna działalność mogąca zagrozić trwałości gazociągu podczas jego eksploatacji. Dla gazociągów niskiego i średniego ciśnienia, szerokość tej strefy należy określać na podstawie rozporządzeń dotyczących warunków technicznych jakim powinny odpowiadać sieci gazowe, tj.:

- dla gazociągów wybudowanych w dniu 12.12.2001 r. oraz po tym terminie – rozporządzenie Ministra Gospodarki z dnia 30 lipca 2001 r. w sprawie warunków technicznych, jakim powinny odpowiadać sieci gazowe (Dz. U. Nr 97 poz. 1055),
- dla gazociągów wybudowanych przed 12.12.2001 r. – rozporządzenie Ministra Przemysłu i Handlu z dnia 14 listopada 1995 r. w sprawie warunków technicznych, jakim powinny odpowiadać sieci gazowe (Dz. U. Nr 139 poz. 686).

Łączna długość sieci gazowej na terenie gminy Łuków, której właścicielem jest Mazowiecka Spółka Gazownictwa Sp. z o. o., wynosi ok. 68,8 km, z czego sieć wysokiego ciśnienia ok. 17 km, sieć średniego ciśnienia 51,8 km (gazociągi wraz z przyłączami). Długość czynnej sieci gazowej ogółem (wg danych za 31.12.2007 r. BDR) wynosiła 76,4km, z czego sieć przesyłowa stanowiła 22,7km, a sieć rozdzielcza – 53,7km. Gaz sieciowy na potrzeby bytowo-gospodarcze i grzewcze dostarczany był do 621 gospodarstw domowych w 12 wsiach: Łazy, Jeziory, Gołąbki, Dminin, Gołaszyn, Ryżki, Czerśl, Grzędówka, Podgaj, Wólka Świątkowa, Krynka i Role, z czego 119 gospodarstwa wykorzystywały gaz do ogrzewania mieszkań.

Wsie Łazy, Jeziory, Gołąbki i Dminin zasilane są w gaz z miejskiej sieci gazowej poprzez stację redukcyjno-pomiarową w Łukowie. Niezależnie od miejskiej, stacje redukcyjno-pomiarowe działają w miejscowościach Gołaszyn (zasila wieś Gołaszyn), Ryżki (zasila wsie Ryżki i Czerśl) oraz Grzędówka (zasila wieś Grzędówkę). Istnieje możliwość podłączenia do tych stacji kolejnych miejscowości.

Wskaźnik gazyfikacji gminy wyrażony procentowym udziałem ludności korzystającej z sieci gazowej do ogólnej liczby ludności jest równy wskaźnikowi dla obszarów wiejskich województwa lubelskiego, a w porównaniu do obszarów wiejskich w kraju, o ponad połowę mniejszy.

Tabela nr 24. Ludność korzystająca z sieci gazowej w 2007 r.

Obszar	Ludność korzystająca z sieci gazowej [osoba]	Wskaźnik gazyfikacji [%]
Gmina Łuków	2 017	12,0
powiat łukowski	29 399	27,2
woj. lubelskie	825 200	38,1
wieś (woj. lub.)	138 440	12,0
kraj	19 715 400	51,7
wieś (kraj)	2 735 900	18,5

Źródła: Bank Danych Regionalnych, Infrastruktura komunalna w województwie lubelskim w latach 2004-2007, US w Lublinie, 2008

11.3.2. ELEKTROENERGETYKA

Na terenie gminy nie ma stacji transformatorowej WN/SN tzw. Głównego Punktu Zasilającego (GPZ). Gmina w podstawowym układzie zasilania zaopatrywana jest w energię elektryczną średnich napięć ze stacji 110/30/15kV zlokalizowanej na terenie miasta Łuków.

Przez obszar gminy przebiegają tranzytowo trzy jednotorowe napowietrzne linie wysokiego napięcia 110kV zasilające stację 110/30/15kV w Łukowie, o relacjach:

- Kozienice – Stoczek Łukowski – Łuków,
- Łuków – Międzyrzec Podlaski
- Łuków – Radzyń Podlaski.

W zakresie ochrony ludzi i środowiska przed oddziaływaniem pola elektroenergetycznego emitowanego przez linie energetyczne WN 110kV, obowiązuje strefa uciążliwości, mierzona od skrajnego przewodu linii o szerokości 14,5m (Zgodnie z Zarządzeniem Ministra Górnictwa i Energetyki z dnia 28.01.1985 r. – M. P. Nr 3/85, poz. 24). W przypadku projektowanych linii WN 110kV pas terenu wolny od zabudowy (ograniczonego użytkowania) powinien wynosić – 40m (po 20m od osi linii w obu kierunkach).

Przesyłanie energii elektrycznej średnich napięć ze stacji 110/30/15kV w Łukowie odbywa się systemem magistralnych linii napowietrznych, które posiadają manewrowe łączniki sekcyjne oraz powiązania liniowe pomiędzy trzonami magistral. Pozwala to na dokonanie przełączeń zasilania z podstawowego na rezerwowe podczas awarii lub robót konserwacyjnych skracając tym samym przerwy w dostawie energii. Przez teren gminy Łuków przebiega osiem magistralnych linii średniego napięcia, z których jedna („Międzyrzec I”) w podstawowym układzie połączeń nie bierze udziału w zasilaniu gminy. Pozostałe magistralne linie 15kV („Siedlce”, „Międzyrzec II”, „Tuchowia”, „Stoczek Łukowski”, „Radzyń Podlaski” i „Krzesk”) zasilają pracujące na terenie gminy stacje trafo 15/0,4kV. Jedyna magistrala 30kV biegnąca do stacji 30/15kV w Krzywdzie zasila dwie stacje 30/0,4kV w gminie.

Wszystkie linie średnich napięć są w dobrym stanie technicznym i łącznie z powiązaniem międzyliniowymi tworzą dobrze zabezpieczony i sprawny system linii magistralnych dostarczających na teren gminy energię elektryczną średnich napięć o dobrych parametrach technicznych. Dobrze rozbudowany system elektroenergetycznych powiązań zewnętrznych umożliwia lokalizowanie

na terenie gminy obiektów o zapotrzebowaniu na moc szczytową rzędu kilkuset kilowatów. Pozwala to na rozwój drobnego przemysłu, usług, rolnictwa oraz wszelkich form zabudowy mieszkaniowej.

Zasilanie poszczególnych miejscowości gminy w energię elektryczną następuje poprzez lokalne urządzenia elektroenergetyczne, które zasilają energią elektryczną niskiego napięcia 0,4kV odbiorców jednej lub kilku wsi o bezpośrednio sąsiadującej zabudowie. Do urządzeń tych należą:

- odgałęźne linie średniego napięcia,
- stacje transformatorowe 30/04kV lub 15/04kV
- linie niskiego napięcia 0,4kV z oświetleniem ulicznym i przyłączami do budynków.

Stan techniczny sieci energetycznej w poszczególnych wsiach gminy jest zróżnicowany. Obecnie nie notuje się większych problemów z dostarczaniem energii elektrycznej do budynków i gospodarstw domowych. Każdy indywidualny odbiorca może zostać podłączony do sieci.

11.3.3.ODNAWIALNE ŹRÓDŁA ENERGII

BIOGAZOWNIE I BIOMASA

Biomasa jest jednym z najbardziej obiecujących, obecnie łatwo dostępnym i często najtańszym źródłem energii odnawialnej. Zgodnie z zapisami Wojewódzkiego Programu Rozwoju Alternatywnych Źródeł Energii dla Województwa Lubelskiego gmina Łuków położona jest w obszarze o korzystnych warunkach dla rozwoju upraw roślin energetycznych o małych wymaganiach glebowych, jak np. wierzba energetyczna.

Z uwagi na przepisy ochrony przyrody **biogazownie** i ich strefy oddziaływania nie mogą występować w rezerwach przyrody. Ograniczenia lokalizacyjne mogą wystąpić w obszarach chronionego krajobrazu, obszarach sieci Natura 2000, obszarach korytarzy ekologicznych. W przypadku obszarów chronionego krajobrazu należy brać pod uwagę rozporządzenia Wojewody Lubelskiego dotyczące ich ustanowienia oraz wprowadzania planów ochrony, zgodnie z którymi „zakazuje się realizacji przedsięwzięć mogących znacząco oddziaływać na środowisko w rozumieniu art. 51 ustawy z dnia 27 kwietnia 2001 r.- *Prawo ochrony środowiska* (Dz. U. Nr 62, poz. 627, z późn. zm.)”. *Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 9 listopada 2010 r. w sprawie przedsięwzięć mogących znacząco oddziaływać na środowisko* (Dz. U. z 2010 r., nr 213, poz. 1397) klasyfikuje biogazownie rolnicze o zainstalowanej mocy elektrycznej powyżej 0,5 MW lub wytwarzających ekwiwalentną ilość biogazu rolniczego wykorzystywanego do innych celów niż produkcja energii elektrycznej do przedsięwzięć mogących potencjalnie znacząco oddziaływać na środowisko, a więc do takich, dla których obowiązkiem jest uzyskanie decyzji o środowiskowych uwarunkowaniach zgody na realizacji przedsięwzięcia, i które mogą wymagać przeprowadzenia procedury oceny oddziaływania inwestycji na środowisko.

Potencjałem dla lokalizacji **biogazowni** wykorzystujących odpady z produkcji zwierzęcej są gospodarstwa rolne o dużej skali chowu zwierząt. Średnio, w zależności od rodzaju chowu zwierząt, przyjmuje się, iż opłacalność produkcji biogazu zachodzi w gospodarstwach rolnych o chowie zwierząt powyżej 100 DJP (duża jednostka przeliczeniowa). Gnojowica, a także obornik oraz suche odchody zwierząt, tak jak i w przypadku odpadów z przemysłu rolno-spożywczego mogą być surowcem głównie dla biogazowni zlokalizowanych w bliskim sąsiedztwie gospodarstwa rolnego,

przy wykorzystaniu, jako środki transportu substratów - rurociągów i zamkniętych taśm transportowych.

Kolejnym źródłem pozyskiwania substratów do produkcji biogazu, zdecydowanie najistotniejszym z punktu widzenia korzyści dla gospodarki lokalnej, są grunty orne możliwe do wykorzystywania na uprawy celowe roślin energetycznych. W pełni przydatnymi do uprawy roślin energetycznych są grunty orne o kompleksach rolniczej przydatności gleb 1-5 i 8. Największą wydajnością energetyczną mierzoną ilością uzyskanej biomasy charakteryzuje się kukurydza. Oprócz kukurydzy zastosowanie powinny mieć także inne zboża, rośliny okopowe korzeniowe, a także lucerna i trawy łąkowe.

W gminie Łuków, ze względu na niskie klasy bonitacyjne gleb (60% to klasa V i VI), dominującymi uprawami są żyto i ziemniaki. Stąd też rozwinięty jest chów trzody chlewnej, której obsada wynosi 149 szt./100 ha użytków rolnych, a w rejonach o znacznym udziale użytków zielonych chów bydła, którego obsada na terenie gminy wynosi 58,5 szt./100 ha użytków rolnych. Ponadto w gminie funkcjonuje 17 gospodarstw zajmujących się hodowlą trzody chlewnej o wielkości stad ponad 1 000 szt. oraz 1 gospodarstwo hodowlane bydła o wielkości stada ponad 200 szt. Taka lokalizacja gospodarstw hodowlanych umożliwia zaopatrywanie biogazowni substraty pochodzące tychże źródeł.

Niezbędnymi warunkami przydatności terenu pod budowę biogazowni jest dostępność do infrastruktury, w szczególności do sieci elektroenergetycznej lub gazowej oraz komunikacji drogowej. Energia elektryczna wyprodukowana przez biogazownię może być dostarczana do sieci elektroenergetycznej średniego (15 kV) lub niskiego (0,4 kV) napięcia energetyki zawodowej. Teoretycznie można przyjąć, że do sieci niskiego napięcia mogą być przyłączane biogazownie o mocach do 250 kW, natomiast większe biogazownie do sieci średniego napięcia.

Z uwagi na korzyści ekonomiczne produkcji energii w kogeneracji, niezwykle istotne jest istnienie w pobliżu lokalizacji biogazowni sieci ciepłowniczej, do której odprowadzana byłaby energia cieplna niewykorzystana w procesie technologicznym. W przypadku braku sieci ciepłowniczej alternatywą jest lokalizacja biogazowni w sąsiedztwie obiektów o dużym zapotrzebowaniu na ciepło, takich jak: szklarnie, zakłady przemysłowe. Całkowite wykorzystanie energii cieplnej biogazowni z uwagi na charakter zabudowy wiejskiej może być szczególnie trudnym wyzwaniem.

Biogaz rolniczy oczyszczony do parametrów jakościowych gazu ziemnego wysokometanowego lub gazu zaazotowanego może posłużyć do zasilania dystrybucyjnych sieci gazu ziemnego lub lokalnych sieci gazowych budowanych z inicjatyw samorządów na obszarach dotychczas niezgazyfikowanych. Koncepcja zasilania sieci gazem ziemnym wytworzonym w biogazowni może mieć szczególne znaczenie dla dużych skupisk zabudowy mieszkaniowej i przemysłowej oddalonych znacznie od sieci przesyłowych gazu ziemnego. Możliwość wtlaczania biogazu do istniejących sieci gazowych posiada także znaczenie strategiczne dla gospodarki – stanowi istotny krok dla dywersyfikacji źródeł dostaw gazu ziemnego.

W zakresie infrastruktury technicznej wskazany jest też dostęp do sieci wodociągowej i kanalizacyjnej, a w przypadku jej braku alternatywą jest wyposażenie inwestycji we własne ujęcie wody oraz własną instalację zbierającą ścieki bytowe, w tym ścieki deszczowe z placu manewrowego, które następnie będą wywożone do oczyszczalni ścieków.

W zakresie obsługi komunikacyjnej, z uwagi na konieczność dowozu surowców do biogazowni przez pojazdy o dużej ładowności, wymagana jest droga dojazdowa posiadająca nawierzchnię dostosowaną do ruchu samochodów ciężarowych. Dla dużych biogazowni (2 MW) wskazane jest, aby nośność nawierzchni zapewniała możliwość przewożenia ładunków o masie powyżej 15 t. Z uwagi na stan lokalnej infrastruktury komunikacyjnej dla wielu inwestycji konieczne może być wybudowanie nowego lub przebudowanie istniejącego odcinka drogi.

Dominującym źródłem hałasu o charakterze ciągłym na terenie biogazowni są pracujące silniki spalinowe agregatów prądotwórczych. W wyniku zastosowywania specjalnie wytłumianych kontenerów oraz tłumików, hałas ten w znacznej części jest redukowany. W połączeniu z odpowiednim zlokalizowaniem na terenie inwestycji agregatów, ewentualnie zastosowanie pasów zieleni izolacyjnej powoduje, iż klimat akustyczny na sąsiednich terenach pozostaje niezakłócony. Poza terenem biogazowni nadmierny hałas, będący skutkiem lokalizacji biogazowni może być związany z ruchem drogowym generowanym przez środki transportowe przewożące do biogazowni biomasę, a z biogazowni odpady pofermentacyjne. Odpowiednia organizacja transportu eliminująca ruch samochodów przez tereny zabudowy mieszkaniowej, dla której ten ruch może być uciążliwy, a także w ostateczności budowa nowych odcinków dróg są rozwiązaniami pożądanymi i opłacalnymi, szczególnie w kontekście uzyskania akceptacji społecznej w procesie lokalizacji inwestycji.

Obiekty i urządzenia techniczne wchodzące w skład zabudowy terenu biogazowni, głównie zbiorniki fermentacyjne, obiekty magazynowania gazu lub inne z racji swoich gabarytów i wielkości zainwestowanej powierzchni mogą stanowić subdominantę w krajobrazie.

W celu ochrony zasobów **środowiska przyrodniczego i krajobrazu** nie należy lokalizować biogazowni rolniczych w granicach: rezerwatów przyrody, obszarów sieci Natura 2000, Radzyńskiego OCK i Łukowskiego OCK, korytarzy ekologicznych, dolin rzecznych, użytki ekologiczne istniejące i projektowane, lasów i większych zadrzewień, udokumentowanych złóż surowców oraz systemu przyrodniczego gminy wraz lokalnymi korytarzami ekologicznymi. Istotne jest harmonijne wkomponowanie biogazowni w **krajobraz** poprzez: unikanie lokalizacji w otwartych przestrzeniach, na wyniosłościach terenu, w sąsiedztwie obiektów o wyjątkowo cennych walorach kulturowych i przyrodniczych. Natomiast obsadzenie terenu inwestycji wysoką zielenią może w znacznym stopniu zneutralizować negatywne odczucia wizualne.

W celu zminimalizowania **uciążliwości zapachowych**, jakie mogą się pojawić w efekcie funkcjonowania biogazowni należy stosować w maksymalnym stopniu zamknięte technologie rozładunku substratu, produkcji biogazu i załadunku odpadów pofermentacyjnych. Biogazownie i otwarte zbiorniki na odpady pofermentacyjne, powinny być lokalizowane na terenach, dla których bezpośrednim sąsiedztwem nie byłaby zabudowa mieszkaniowa, ani inna wrażliwa na uciążliwości zapachowe.

Z uwagi na ograniczenie możliwego negatywnego oddziaływania biogazowni na **siedliska ludzkie** w postaci emisji: hałasu, spalin, nieprzyjemnych zapachów oraz na konsekwencje możliwych awarii, wymaga się aby biogazownia była lokalizowana na terenach, dla których bezpośrednim sąsiedztwem nie byłaby zabudowa mieszkaniowa, ani inna wrażliwa na uciążliwości zapachowe, z uwzględnieniem występowania przeważających kierunków wiatrów, tak żeby przez jak najdłuższą część roku znajdowała się po stronie zawietrznej względem obiektów budowlanych przeznaczonych na pobyt ludzi. W odniesieniu do siedlisk ludzkich wskazane jest również eliminowanie transportu surowców

i odpadów pofermentacyjnych przez tereny zabudowane. Ponadto biogazownie powinny być odizolowane od przyległych terenów pasami zieleni średnio- i wysokopiennej.

ZAGOSPODAROWANIE ODPADÓW POFERMENTACYJNYCH

Odpady pofermentacyjne biogazowni rolniczych charakteryzują się wysoką zawartością zmineralizowanego azotu, fosforu i potasu oraz niską agresywnością. Ponadto, w wyniku fermentacji ulegają zniszczeniu składniki organiczne, takie jak: jaja i zarodniki pasożytów, chwastów, a także bakterii fekalnych. Powyższe cechy sprawiają, że materiał pofermentacyjny doskonale nadaje się do zastosowania, jako pełnowartościowy nawóz do nawożenia upraw polowych. Takie wykorzystanie odpadów biogazowni rolniczych jest najbardziej racjonalne.

Warunki rozprowadzania odpadów pofermentacyjnych w celu nawożenia lub ulepszenia gleby zostały określone w *Rozporządzeniu Ministra Środowiska z dnia 14 listopada 2007 r. w sprawie procesu odzysku R10* (Dz. U. z 2007 r., Nr 228, poz. 1685) oraz w *Ustawie z dnia 10 lipca 2007 r. o nawozach i nawożeniu* (Dz. U. z 2007 r., nr 147, poz. 1033).

Stosowanie przez inwestorów najnowszych rozwiązań technologicznych oraz uwzględnianie zaleceń lokalizacyjnych gwarantuje, iż mała biogazownia rolnicza nie będzie stanowiła ponadnormatywnej uciążliwości dla środowiska.

ENERGIA SŁONECZNA

Energia słoneczna jest najmniej popularną w wykorzystywaniu formą energii. Zgodnie z Wojewódzkim Programem Rozwoju Alternatywnych Źródeł Energii dla Województwa Lubelskiego gmina Łuków położona jest w rejonie wschodnim – R II – o najwyższych sumach rocznego promieniowania słonecznego i rocznych zasobach przekraczających 950 kWh/m².

Instalacje niewielkich rozmiarów, wykorzystujące zasoby energii słonecznej lokalizowane w obrębie posesji, głównie na dachach budynków, wykorzystywane na potrzeby odbiorców indywidualnych, nie stwarzają znaczącego zagrożenia dla środowiska, gdyż na etapie eksploatacji nie emitują żadnych szkodliwych substancji. Pewne uciążliwości natomiast mogą być związane z dużymi instalacjami służącymi do produkcji energii elektrycznej – farmami solarnymi, lokalizowanymi w terenie otwartym i zajmującymi znaczne powierzchnie. Instalacje te mogą negatywnie wpływać na krajobraz, wywołując uczucie niepokoju optycznego, co ma szczególne znaczenie na terenach ochrony krajobrazowej.

W przypadku lokalizacji farm solarnych należy wykluczyć z lokalizacji tego typu inwestycji tereny w granicach:

- Radzyńskiego OCK i Łukowskiego OCK,
- korytarzy ekologicznych,
- dolin rzecznych.

HYDROENERGETYKA

W przypadku energetyki wodnej i geotermalnej gmina nie posiada potencjału, który umożliwiłby rozwój energetyki w oparciu o te źródła.

Jedną z ekspansywnie rozwijających się gałęzi w branży energii odnawialnej jest pozyskiwanie jej z wiatru. Zgodnie z *Wojewódzkim Programem Rozwoju Alternatywnych Źródeł Energii dla Województwa Lubelskiego* obszar gminy nie należy do zasobnych pod względem pozyskiwania wiatru do celów energetycznych, zaliczony jest do tzw. strefy korzystnej – III. Gmina położona jest w obszarze województwa lubelskiego, dla którego energię użyteczną wiatru, liczoną na wysokości 30 m nad poziomem gruntu, dla terenu o klasie szorstkości „0-1”, oszacowano na ponad 1 000 kWh/m²/rok. Klasa szorstkości „0-1” oznacza, iż jest teren otwarty z nielicznymi niskimi przeszkodami, płaski lub nieznacznie pofalowany. W Programie wskazano na terenie gminy uprzywilejowany obszar wskazany do lokalizacji siłowni wiatrowej o szacunkowych zasobach energii wynoszących 1100 kWh/m². Obszar ten obejmuje tereny położone przy południowo-wschodniej granicy miasta Łuków, tj. tereny wsi: Jeziory i Łazy Kolonia Pierwsza.

Lokalizacja farm wiatrowych uzależniona jest od szerokiego wachlarza uwarunkowań. Farmy wiatrowe są obiektami infrastruktury, które w szczególnie negatywny sposób oddziałują na elementy przyrody ożywionej oraz krajobraz, a także w znacznym stopniu pogarszają walory turystyczne. Lokalizacja tego typu inwestycji powinna być poprzedzona wnikliwą analizą nie tylko korzyści ekonomicznych, lecz również oddziaływania takiej inwestycji na środowisko oraz życie i zdrowie ludzi.

Uwarunkowania rozwoju energetyki wiatrowej wynikające z przepisów *ustawy z dnia 16 kwietnia 2004 r. o ochronie przyrody* dotyczą wykluczenia inwestycji z terenów chronionych lub dostosowania skali realizowanych przedsięwzięć do uwarunkowań terenowych i środowiskowych. Najistotniejsze ograniczenia w jej rozwoju w obszarze gminy Łuków wynikają z występowania na jej terenie obszarowych form ochrony przyrody oraz ochrony gatunkowej zwierząt (ptaków i nietoperzy).

W **rezerwach przyrody** zakazana jest budowa lub rozbudowa obiektów budowlanych i urządzeń technicznych, z wyjątkiem obiektów i urządzeń służących celom rezerwatu przyrody, co w praktyce wyklucza tereny rezerwatów spod realizacji inwestycji związanych z energetyką wiatrową. Wykluczeniu takiemu podlegają również obszary **użytków ekologicznych**.

W granicach **obszaru chronionego krajobrazu** zgodnie z przepisami *rozporządzenia Nr 48 Wojewody Lubelskiego z dnia 23 lutego 2006 r. w sprawie Radzyńskiego Obszaru Chronionego Krajobrazu* i *rozporządzenia Nr 43 Wojewody Lubelskiego z dnia 17 lutego 2006 r. w sprawie Łukowskiego Obszaru Chronionego Krajobrazu* oraz *ustawy z dnia 16 kwietnia 2004 r. o ochronie przyrody* zakazuje się realizacji przedsięwzięć mogących znacząco oddziaływać na środowisko. Zakaz ten nie dotyczy jedynie inwestycji celu publicznego, którymi (w obecnej sytuacji prawnej) nie są elektrownie wiatrowe. Jednakże art. 24 ust. 3 *ustawy z dnia 16 kwietnia 2004 r. o ochronie przyrody* realizację na terenie OCK inwestycji mogących znacząco oddziaływać na środowisko, dla których przeprowadzona ocena oddziaływania na środowisko wykazała brak znaczącego negatywnego wpływu na ochronę przyrody OCK.

Energetyka wiatrowa nie powinna być rozwijana na terenach, na których elektrownie wiatrowe będą znacząco oddziaływać na przyrodę. W związku z tym należy wyłączyć z rozwoju energetyki wiatrowej tereny obszarów **Natura 2000** wraz ze strefą ochronną i terytorialnymi elementami spójności tego obszaru (obszary żerowiskowe, korytarze migracyjne).

Ze względu na **ochronę ptaków** z lokalizowania elektrowni wiatrowych należy wykluczyć następujące obszary:

- **OSO „Lasy Łukowskie”** (PLB 060010), będący również ostoją ptaków o randze międzynarodowej (obszar IBA PL061Lasy Łukowskie) z terytorialnymi elementami spójności tych obszarów (obszary żerowiskowe, korytarze migracyjne, strefy ochronne dla tych obszarów w kontekście ochrony ich walorów kwalifikujących oraz charakteru) – ze strefą ochronną 2 km od granic ostoi,
- **zbiorniki wodne istniejące i projektowane** z otoczeniem o promieniu 2 km, w tym otoczenie zbiornika „Zimna Woda” położonego w granicach miasta Łuków oraz trasy przelotów pomiędzy sąsiednimi zbiornikami,
- **doliny rzeczne.**

Ze względu na ochronę **gatunkową nietoperzy** oraz ochronę **gruntów leśnych** wskazanym jest wykluczenie z lokalizacji elektrowni wiatrowych wnętrza lasów i większych zadrzewień oraz strefę w odległości 100 m od ich granic, a także bezpośrednie sąsiedztwo alei i szpalerów drzew. Uszczegółowienie zasięgu stref ochronnych od lasów i większych zadrzewień powinno nastąpić na etapie zmiany mpzp, w oparciu o analizy środowiskowe, w tym: monitoring ornitologiczny i monitoring chiropterologiczny.

Ochrona **gruntów rolnych** wymaga ograniczenia do niezbędnego minimum przeznaczanie gruntów pod lokalizację elektrowni wiatrowych. W przypadku lokalizacji elektrowni wiatrowej na gruntach rolnych należy:

- kierować się zasadą oszczędności terenu, tj. przeznaczać na ten cel tereny o jak najmniejszej powierzchni, umożliwiające realizację i funkcjonowanie elektrowni wiatrowej,
- zachować dotychczasową funkcję terenu, umożliwiającą rolnicze wykorzystanie.

Z uwagi na ochronę **udokumentowanych zasobów złóż surowców mineralnych** należy wykluczyć z zainwestowania i lokalizowania w ich granicach, elektrowni wiatrowych i wszelkiej infrastruktury z nimi związanej.

Ochroną konserwatorską objęte są obiekty wpisane do rejestru zabytków, który prowadzi Wojewódzki Konserwator Zabytków (WKZ) oraz obiekty umieszczone w ewidencji dóbr kultury, którą prowadzi wójt gminy. Wszelkie zamierzenia inwestycyjne w terenach i przy obiektach wpisanych do rejestru zabytków nieruchomych i archeologicznych oraz znajdujących się w gminnej ewidencji zabytków, a także widok na nie, wymagają uzyskania zgody WKZ na przeprowadzenie jakichkolwiek prac, co przy ustawowej ochronie zabytków wyklucza lokalizację elektrowni wiatrowej w tych obszarach. W przypadku prowadzenia inwestycji budowlanych, w tym infrastruktury technicznej na obszarach występowania znalezisk archeologicznych należy je uzgodnić na etapie ustalania warunków realizacji z WKZ w celu uzyskania warunków konserwatorskich prowadzenia inwestycji.

Warunki ochrony **terenów zabudowy** przed negatywnym wpływem oddziaływań elektrowni wiatrowych wykluczeniu z lokalizacji tego typu inwestycji podlegają tereny zabudowane i przeznaczone pod zabudowę mieszkaniową i zagrodową. Należy także zachować minimalną odległość elektrowni lub farmy wiatrowej od zabudowy zwartej lub rozproszonej wynoszącą 450 m oraz od

zabudowy związanej ze stałym lub czasowym pobytem dzieci i młodzieży wynoszącą 500 m. Przy lokalizowaniu elektrowni wiatrowych na etapie sporządzania zmiany Miejscowego Planu Zagospodarowania Przestrzennego Gminy Łuków odległość ta powinna wynikać z oceny zasięgu hałasu emitowanego przez elektrownie wiatrowe i z potrzeby zachowania przepisów dotyczących dopuszczalnego natężenia hałasu w miejscach sąsiadujących z inwestycją, a także efektu migotania cienia. Pomimo, że ma ona charakter umowny pozwala jednak na ocenę potencjalnej strefy bezpieczeństwa. Odstępstwem od stosowania 450 m strefy bezpieczeństwa może być jedynie budowa elektrowni wiatrowej nie zaliczanej do inwestycji mogących znacząco oddziaływać na środowisko (tj. o wysokości całkowitej do 30 m).

Ostateczne wykluczenie negatywnego oddziaływania na zdrowie ludzi nastąpi na podstawie przepisów dotyczących ocen oddziaływania przedsięwzięcia na środowisko.

Ze względu na ochronę **terenów zalewowych** należy wykluczyć z lokalizacji elektrowni wiatrowych obszary narażone na niebezpieczeństwo powodzi o prawdopodobieństwie 1%.

Elektrownie wiatrowe ze względu na znaczne wysokości, należą do obiektów mogących stanowić **przeszkodę lotniczą**. Zgłoszeniu do Prezesa Urzędu Lotnictwa Cywilnego i do właściwego organu sprawującego nadzór nad lotnictwem wojskowym i oznakowaniu podlegają przeszkody lotnicze, a w szczególności obiekty budowlane o wysokości 100 m i więcej powyżej poziomu otaczającego terenu lub wody, zlokalizowane na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej.

W obszarze gminy Łuków zlokalizowany jest lotniczy poligon wojskowy położony w kompleksie Lasów Łukowskich, w związku z czym sytuowanie na terenie gminy wszelkich obiektów o planowanej wysokości równej lub większej niż 50 m nad poziom terenu wymaga uzgodnienia z Szefostwem Służby Ruchu Lotniczego Sił Zbrojnych RP.

W związku z powyższym elektrownie wiatrowe powinny być oznakowane zgodnie z przepisami i wytycznymi Urzędu Lotnictwa Cywilnego i Szefostwa Służby Ruchu Lotniczego Sił Zbrojnych RP.

W celu **ochrony krajobrazu** oraz ograniczenia potencjalnego negatywnego wpływu elektrowni wiatrowych na otaczający ją krajobraz oraz negatywne podejście ze strony społeczeństwa należy wykluczyć z lokalizacji elektrowni wiatrowych tereny w granicach: Radzyńskiego OCK i Łukowskiego OCK, korytarzy ekologicznych, dolin rzecznych, lasy i większe zadrzewienia wraz ze 100-metrową strefą od ich granicy, wskazane jest także stosowanie poniższych zasad:

- dobór w obrębie jednej farmy wiatrowej lub kilku sąsiadujących ze sobą farm wiatrowych elektrowni wiatrowych o tej samej wielkości,
- stosowanie jasnych kolorów wież i łopat wirnika (np. szary, beżowy, ewentualnie biały) lub kolorów dopasowanych do otoczenia,
- dobór elektrowni wiatrowych, których wirniki składają się z trzech łopat,
- farma wiatrowa jest bardziej „przyjazna”, gdy składa się na nią mniejsza liczba turbin, ale o większej mocy niż większa liczba turbin o małej mocy,
- należy unikać lokalizowania elektrowni wiatrowych w pobliżu miejsc, dla których wyznaczono normy w zakresie klimatu akustycznego i w miejscach gdzie będą dominującym składnikiem w krajobrazie przedstawiającym szczególne walory widokowe.

Strefy ochronne powinny zostać uszczegółowione na etapie zmiany mpzp w oparciu o analizy środowiskowe, w tym: monitoring ornitologiczny, monitoring chiropterologiczny, analizy botaniczne, akustyczne, krajobrazowe i inne badania.

Uwarunkowania infrastrukturalne w przypadku lokalizacji i realizacji elektrowni wiatrowych wymagają wykorzystania istniejącej infrastruktury drogowej i elektroenergetycznej oraz budowy nowej:

- infrastruktury drogowej trwałej i czasowej,
- infrastruktury przyłączeniowej wewnętrznej i zewnętrznej.

Określenie lokalizacji infrastruktury drogowej i elektroenergetycznej niezbędnej do realizacji i funkcjonowania elektrowni/farmy wiatrowej, będzie możliwe po sprecyzowaniu zamierzeń inwestycyjnych inwestora. W projekcie zmiany *Studium* określa się obszary potencjalnej lokalizacji elektrowni wiatrowych, natomiast lokalizacja elektrowni i infrastruktury związanej z elektrownią powinna nastąpić w *Miejscowym planie zagospodarowania przestrzennego gminy Łuków*.

Zgodnie ze zgłoszonymi wnioskami zarządców sieci infrastruktury technicznej, przy lokalizowaniu w planie miejscowym elektrowni wiatrowych oraz infrastruktury im towarzyszących należy zachować poniższe warunki:

- odległość turbiny wiatrowej od linii NN nie może być mniejsza niż 3-krotna średnica koła zataczanego przez łopaty turbiny,
- lokalizowanie elektrowni wiatrowych powinna uwzględniać odległość min. 1,5 wysokości tych obiektów od istniejących i planowanych dróg krajowych,
- obsługę komunikacyjną terenów przeznaczonych pod lokalizację energetyki wiatrowej należy zapewnić w oparciu o sieć dróg niższych kategorii, w tym: gminnych, powiatowych i wojewódzkich, a włączenia do dróg krajowych powinny być realizowane poprzez istniejące skrzyżowania dróg publicznych,
- obsługa komunikacyjna terenów przeznaczonych pod lokalizację energetyki wiatrowej powinna spełniać wymagania zawarte w przepisach szczególnych, w tym przepisów ustawy o drogach publicznych oraz przepisów dotyczących warunków technicznych, jakim powinny odpowiadać drogi publiczne i ich usytuowanie, a także w wytycznych zarządców dróg.

11.3.4. GOSPODARKA CIEPLNA

Gospodarka ciepła na terenie gminy bazuje na indywidualnych źródła ciepła opalanych paliwem stałym lub gazem. W gospodarce cieplnej możliwe jest wykorzystanie lokalnych zasobów źródeł energii odnawialnej, tj. energii słonecznej, energii ciepła ziemi. Możliwe jest wykorzystanie energii cieplnej wyprodukowanej w małych biogazowniach rolniczych. Z uwagi na korzyści ekonomiczne produkcji energii w kogeneracji, niezwykle istotne jest istnienie w pobliżu lokalizacji biogazowni sieci ciepłowniczej, do której odprowadzana byłaby energia ciepła niewykorzystana w procesie technologicznym.

11.4. TELEKOMUNIKACJA

Na terenie gminy Łuków operatorem świadczącym usługi telekomunikacyjne dla abonentów telefonii przewodowej jest Telekomunikacja Polska S.A. Rozwija się również łączność za pośrednictwem telefonii komórkowej. W zasadzie cały obszar gminy objęty jest zasięgiem wszystkich funkcjonujących w Polsce operatorów sieci komórkowej (GSM/GPRS).

Jednym z problemów, z którym boryka się zarówno gmina Łuków, jak i całe województwo lubelskie, jest niski poziom korzystania z szerokopasmowego dostępu do Internetu. Pomimo zwiększenia się stopnia wykorzystywania nowoczesnych technologii informacyjnych w całym województwie w ostatnich latach, pozostaje ono znacznie poniżej średniej unijnej pod względem wykorzystania technologii informatycznych przez mieszkańców, przedsiębiorców oraz instytucje publiczne. Obszar gminy Łuków objęty jest realizowanym przez Ministerstwo Rozwoju Regionalnego projektem „Sieć Szerokopasmowa Polski Wschodniej”, którego celem na poziomie województwa lubelskiego jest zapewnienie do końca 2013 roku dostępu do usług szerokopasmowych dla 90% mieszkańców i 100% instytucji publicznych i przedsiębiorców. W ramach projektu zrealizowana ma zostać szerokopasmowa sieć szkieletowo-dystrybucyjna z węzłem szkieletowym w Łukowie oraz węzłami dystrybucyjnymi we wsiach: Dąbie, Krynka i Świdry. Dla potrzeb projektu SSPW zastosowano logikę podziału na obszary białe, szare i czarne (BSC) jako takie, dla których interwencja ograniczona jest do obszarów, na których mechanizmy rynkowe nie zaspokajają zapotrzebowania (obszary białe) lub nie ma wystarczającej konkurencji (obszary szare). Charakterystyka i klasyfikacja miejscowości przedstawia się następująco:

- obszary „białe” (objęte interwencją projektu): całkowity brak infrastruktury szkieletowo-dystrybucyjnej (punktów dystrybucyjnych) niezbędnej do zapewnienia podaży usług szerokopasmowego dostępu do Internetu na założonym poziomie; na obszarze tym mogą działać przedsiębiorcy telekomunikacyjni świadczący takie usługi, ale punkt dystrybucyjny, do którego są przyłączeni, znajduje się poza obszarem analizowanym lub uzyskanie takiego przyłączenia jest ograniczone barierami, np. ekonomicznymi, które praktycznie uniemożliwiają dostęp potencjalnych operatorów sieci dostępowych; zaklasyfikowane miejscowości: Aleksandrów, Jadwisin, Strzyżew, Szczygły Dolne, Szczygły Górne, Turze Rogi, Zarzecz Łukowski;
- obszary „szare” (objęte interwencją projektu): istnieje infrastruktura szkieletowo-dystrybucyjna tylko jednego operatora telekomunikacyjnego; oznacza to obecność punktów dystrybucyjnych tylko jednego operatora na danym terenie; nie ma zatem konkurencji na poziomie infrastruktury szkieletowo-dystrybucyjnej, choć może działać kilku operatorów sieci dostępowych, którzy jednak korzystają z usług hurtowych jednego operatora infrastruktury szkieletowo-dystrybucyjnej; zaklasyfikowane miejscowości: Biardy, Czerśl, Dminin, Dąbie, Gołąbki, Gręzówka, Gręzówka-Kolonia, Jata, Jezioro, Klimki, Kownatki, Krynka, Malcanów, Nowa Gręzówka, Role, Rzymy-Las, Rzymy-Rzymki, Sięciaszka Trzecia, Suchocin, Suleje, Suleje Kolonia, Wólka Zagórna, Zadworze, Świdry, Łazy, Żdźary, Karwacz, Podgaj;
- obszary „czarne” (nieobjęte interwencją projektu): istnieje infrastruktura szkieletowo-dystrybucyjna co najmniej dwóch operatorów telekomunikacyjnych umożliwiająca zapewnienie podaży usług szerokopasmowego dostępu do Internetu na założonym poziomie (istnieją tam zatem co najmniej dwa punkty dystrybucyjne różnych operatorów, a usługi szerokopasmowego dostępu do Internetu są oferowane przez konkurujących ze sobą przedsiębiorców telekomunikacyjnych); zaklasyfikowane miejscowości: Gołaszyn, Poważe, Ryżki, Sięciaszka Druga, Sięciaszka Pierwsza, Wólka Świątkowa, Zalesie, Ławki.

12. UWARUNKOWANIA ROZWOJU PRZESTRZENNEGO

Rozwój przestrzenny gminy Łuków jest ściśle powiązany z uwarunkowaniami przyrodniczymi. Ze względu na wysoką jakość środowiska przyrodniczego, należy dążyć do takiego gospodarowania przestrzenią aby nie pogarszać lecz poprawiać jego stan. Działaniami takimi są m.in. ograniczanie emisji zanieczyszczeń i podnoszenie bioróżnorodności przy pomocy różnych form ochrony prawnej i planistycznej.

12.1. PRZYRODNICZE UWARUNKOWANIA ROZWOJU OSADNICTWA

Warunki fizjograficzne rozwoju osadnictwa na terenie gminy nie należą do najlepszych. Spowodowane jest to dużym udziałem terenów o niekorzystnych dla osadnictwa warunkach gruntowo-wodnych (słaba nośność gruntów, płytko występująca woda gruntowa) oraz klimatyczno-zdrowotnych (stagnacja chłodnego i wilgotnego powietrza, częste mgły). Występują one głównie w dnach dolin rzek i obniżeniach terenu. Obszary te są natomiast bardzo cenne przyrodniczo. W ich granicach znajdują się bogate i zróżnicowane zbiorowiska roślinności łąkowej zamieszkiwane przez licznych przedstawicieli świata zwierzęcego. Inną bardzo istotną ich funkcją jest retencjonowanie znacznych ilości wody.

Tereny położone w sąsiedztwie dolin rzek i obniżeń charakteryzują się występowaniem wody gruntowej na głębokości 1,0-2,0m pod powierzchnią terenu, niekorzystnym klimatem oraz występowaniem gleb chronionych tj. gleb pochodzenia organicznego. Wszystkie te uwarunkowania wykluczają możliwość ich zabudowywania.

Pozostałe obszary gminy charakteryzują się odpowiednimi dla rozwoju osadnictwa warunkami gruntowo-wodnymi (grunty nośne, woda gruntowa głębiej niż 2,0 m p.p.t.) oraz korzystnymi warunkami klimatyczno-zdrowotnymi. Ograniczenie dla swobodnego rozwoju przestrzennego stanowią obszary występowania gleb chronionych, tj. gleb organicznych oraz gleb mineralnych wyższych klas bonitacyjnych (klasy III), występujących głównie w południowej części gminy.

CZĘŚĆ II.
KIERUNKI ZAGOSPODAROWANIA PRZESTRZENNEGO
GMINY ŁUKÓW

1. FUNKCJE GMINY I CELE ROZWOJU PRZESTRZENNEGO

Wiodącymi funkcjami Gminy Łuków pozostają nadal:

- funkcje podstawowe: rolnictwo, leśnictwo i obsługa rolnictwa;
- funkcje towarzyszące: mieszkaniowa, usługowa, produkcyjna, turystyczna i rekreacyjna.

Opracowane w dokumentach strategicznych analizy wykazały, iż gmina Łuków boryka się z wieloma poważnymi problemami rozwojowymi. Ogólnie stwierdzić można, że problemy te są typowe dla wielu gmin w kraju i dotyczą w głównej mierze takich aspektów jak niedorozwój infrastruktury technicznej oraz społecznej. Ma to decydujący wpływ na gospodarkę lokalną zdominowaną w znacznym stopniu przez rozdrobnione i nisko dochodowe rolnictwo. Z drugiej strony, gmina dysponuje znaczącymi potencjałami rozwojowymi, które jeśli zostaną właściwie wykorzystane mogą w znaczący sposób podnieść jej szeroko rozumianą atrakcyjność.

Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy Łuków jest dokumentem określającym przestrzenny wymiar polityki, zmierzającej do osiągnięcia określonych celów rozwoju gminy, którymi są:

1) Cele przyrodnicze i kulturowe:

- zachowanie i ochrona zasobów i walorów środowiska przyrodniczego i kulturowego, a w szczególności na obszarach objętych ochroną prawną i proponowanych do ochrony;
- kształtowanie struktury funkcjonalno-przestrzennej w nawiązaniu do systemów ekologicznych, poprzez ograniczenie przyrostu obszarów zurbanizowanych na terenach otwartych;
- prowadzenie racjonalnej gospodarki zasobami, zwłaszcza takimi jak: woda, lasy, przestrzeń;
- rozwijanie funkcji zgodnych z predyspozycjami środowiska przyrodniczego.

2) Cele ekonomiczne:

- zapewnienie mieszkańcom, w możliwie największym stopniu źródeł utrzymania, na miejscu, w obrębie gminy poprzez wspieranie działalności gospodarczej, rozwój funkcji wypoczynkowo-turystycznej oraz agroturystyki;
- przyspieszenie rozwoju gminy poprzez tworzenie infrastrukturalnych i ekonomicznych warunków do przyciągania kapitału z zewnątrz.

3) Cele społeczne:

- łagodzenie różnic pomiędzy poziomem warunków życia ludności w mieście i na terenach wiejskich głównie poprzez wyposażenie obszaru w infrastrukturę techniczną oraz zwiększenie ilości obiektów i urządzeń usługowych stopnia podstawowego;
- uruchomienie systemu pomocy społecznej dla rodzin najuboższych.

2. KIERUNKI ROZWOJU STRUKTURY FUNKCJONALNO-PRZESTRZENNEJ GMINY

Rozwój gminy, tak jak do tej pory, będzie zdeterminowany następującymi czynnikami:

- brakiem wykształconego ośrodka gminnego, co wynika z położenia gminy w bezpośrednim sąsiedztwie miasta Łuków;
- położeniem w granicach gminy obszarów o wysokich walorach środowiska przyrodniczego, zajmujących ok. 40% jej obszaru;
- dominacją funkcji rolniczej, wpływająca zasadniczo na rozwój gospodarczy gminy
- położeniem w otoczeniu miasta Łuków, który jest ważnym węzłem transportowym.

Dalszy rozwój gospodarczy gminy będzie opierał się na rolnictwie, które wymaga restrukturyzacji oraz związanym z tym inwestycji.

Inną szansą rozwoju jest zwiększenie znaczenia funkcji turystyczno-wypoczynkowej współgrającej z funkcją ochronną. Istotnym stymulatorem jej wzrostu jest bezpośrednie sąsiedztwo miasta Łukowa, którego mieszkańcy, zgodnie z ogólnopolskimi trendami, mogą w coraz większym stopniu wykorzystywać okoliczne tereny do uprawiania aktywnego wypoczynku sobotnio-niedzielnego.

Ze względu na potrzebę ochrony wartości przyrodniczych i krajobrazowych pojawiają się ograniczenia rozwoju wszelkich działalności uciążliwych dla środowiska, bądź agresywnie ingerujących w krajobraz.

3. ZASADY OCHRONY ŚRODOWISKA I JEGO ZASOBÓW

3.1. GŁÓWNE KIERUNKI OCHRONY ŚRODOWISKA I JEGO ZASOBÓW

Za główne kierunki działań mających na celu utrzymanie równowagi przyrodniczej i racjonalną gospodarkę zasobami środowiska przyjmuje się:

- utrzymanie istniejącej ochrony prawnej obszarów i obiektów o wysokich wartościach przyrodniczych oraz objęcie ochroną innych cennych obszarów i obiektów przyrodniczych,
- ochronę lasów oraz zwiększanie lesistości gminy poprzez zalesianie gruntów o małej przydatności dla produkcji rolniczej,
- rozwój infrastruktury ochrony środowiska oraz stosowanie ekologicznych technologii i urządzeń infrastruktury technicznej,
- ochronę rolniczej przestrzeni produkcyjnej opartej na gruntach rolnych wysokiej jakości,
- odtwarzanie właściwych stosunków wodnych, zwiększenie zdolności retencyjnej gminy, ochrona wód powierzchniowych i podziemnych oraz przeciwdziałanie zagrożeniom powodziowym,
- prowadzenie polityki sprzyjającej ochronie środowiska przyrodniczego,
- łagodzenie skutków niewłaściwego korzystania ze środowiska.

3.2. OCHRONA GŁÓWNYCH ELEMENTÓW I ZASOBÓW ŚRODOWISKA

3.2.1. OCHRONA POWIETRZA, OCHRONA PRZED HAŁASEM I OCHRONA POWIERZCHNI ZIEMI

W ramach działań w zakresie ochrony powietrza należy dążyć do ograniczenia spalania w kotłowniach i paleniskach domowych paliw stałych emitujących do atmosfery szkodliwe gazy i pyły, zastępując je paliwami ekologicznymi oraz rozwijania sieci infrastruktury gazowej.

Dla ochrony przed hałasem należy ograniczać lokalizację nowych ciągów zabudowy mieszkaniowej wzdłuż istniejących i projektowanych głównych tras komunikacji drogowej i kolejowej.

W przypadku lokalizacji elektrowni wiatrowych obowiązuje zachowanie stref ochronnych, których zasięg wynosi min. 450 m dla zabudowy zagrodowej i mieszkaniowej oraz min. 500 m dla budynków przeznaczonych na stały lub czasowy pobyt dzieci i młodzieży, tj. szkół i przedszkoli. Uszczegółowienie zasięgu stref ochrony akustycznej od elektrowni/farm wiatrowych powinno nastąpić na etapie sporządzania zmiany mpzp, w oparciu o analizy środowiskowe, w tym analizy akustyczne (w odniesieniu do obszarów ochrony akustycznej) oraz przepisy prawa dotyczące dopuszczalnych poziomów hałasu w środowisku. Odstępstwem od stosowania 450 m i 500 m strefy bezpieczeństwa może być jedynie budowa elektrowni wiatrowej nie zaliczanej do inwestycji mogących znacząco oddziaływać na środowisko (tj. o wysokości całkowitej do 30 m). Ostateczne wykluczenie negatywnego oddziaływania hałasu na zdrowie mieszkańców nastąpi na podstawie przepisów dotyczących ocen oddziaływania na środowisko przedsięwzięć.

Ochrona powierzchni ziemi powinna przede wszystkim polegać na prowadzeniu umiarkowanej polityki eksploatacji złóż surowców mineralnych, ograniczając nadmierne przekształcenia powierzchni terenu, rekultywowaniu wyrobisk poeksploatacyjnych oraz likwidowaniu nielegalnych składowisk odpadów w wyrobiskach poeksploatacyjnych.

3.2.2. OCHRONA WÓD POWIERZCHNIOWYCH I PODZIEMNYCH

Wody powierzchniowe i podziemne należy chronić przed zanieczyszczeniem poprzez:

- wyposażenie obszarów zwartej zabudowy w sieci infrastruktury kanalizacyjnej z odprowadzeniem do oczyszczalni ścieków, a obszarów o rozproszonej zabudowie w indywidualne oczyszczalnie przydomowe,
- nieodprowadzanie nieoczyszczonych ścieków do wód powierzchniowych lub gruntu,
- ograniczenie do niezbędnego minimum stosowania chemicznych środków ochrony roślin na obszarach dolin i obniżeń terenu,
- zachowanie wzmożonego nadzoru sanitarnego wokół ujęć wód głębinowych.

Celem poprawy stosunków wodnych i zwiększenia retencyjności gminy proponuje się budowę zbiorników wodnych małej retencji we wsiach: Krynka Łukowska, Szczygły Górne, Zarzec Łukowski, Dąbie – Sięciaszka i dwóch na terenie Leśnictwa Dąbrówka – ujętych w „Aktualizacji programu małej retencji dla nowego woj. lubelskiego” oraz we wsiach: Gołąbki, Turze Rogi i Ławki.

3.2.3. OCHRONA GLEB

Gleby o najwyższych wartościach produkcyjnych (III-IV klasa bonitacyjna) oraz gleby organiczne związane z dolinami rzek i obniżeniami terenu, podlegają ochronie przed zmianą przeznaczenia terenu na cele nieleśne zgodnie z ustawą z dnia 3 lutego 1995r. o ochronie gruntów rolnych i leśnych (Dz. U. z 1995 r. nr 16, poz. 78 z późn. zm.). Niewskazane jest przeznaczanie na cele nierolnicze gleb o wysokiej przydatności dla produkcji rolniczej.

Należy ograniczyć do niezbędnego minimum przeznaczanie gruntów pod lokalizację inwestycji zgodnie z przepisami *ustawy o ochronie gruntów rolnych i leśnych*.

W przypadku lokalizacji elektrowni wiatrowej na gruntach rolnych należy:

- kierować się zasadą oszczędności terenu, tj. przeznaczać na ten cel tereny o jak najmniejszej powierzchni, umożliwiające realizację i funkcjonowanie elektrowni wiatrowej,
- zachować dotychczasową funkcję terenu, umożliwiającą jego rolnicze wykorzystanie (pod uprawę lub pastwiska), z wyłączeniem terenu niezbędnego do realizacji i funkcjonowania elektrowni wiatrowej.

3.2.4. OCHRONA DOLIN RZECZYNYCH

Doliny rzeczne oraz obniżenia terenu, charakteryzujące się wysokimi walorami przyrodniczymi i niekorzystnymi dla lokalizacji osadnictwa warunkami fizjograficznymi obejmuje się ochroną przed zainwestowaniem. Na obszarach tych zaleca się:

- pozostawienie dolin, jako terenów otwartych, tj. wyłączenie ich z zabudowy i nie tworzenie przegród utrudniających spływ wody,

- nieprzekształcanie trwałych użytków zielonych w grunty orne,
- zachowanie istniejących zadrzewień, zakrzewień i zarośli,
- zapewnienie przepustów w nasypach kolejowych i drogowych oraz utrzymanie ich drożności w celu umożliwienia migracji i flory,
- ograniczenie stosowania chemicznych środków ochrony roślin – w szczególności środków toksycznych dla ludzi o długim okresie karencji – na terenach przyległych do cieków wodnych w pasie 100 m od brzegów.

3.2.5. OCHRONA LASÓW

Zasady zachowania, ochrony i powiększania zasobów leśnych oraz zasady gospodarki leśnej, w powiązaniu z innymi elementami środowiska i z gospodarką narodową, określa ustawa z dnia 28 września 1991 r. o lasach (t. j. Dz. U. z 2005 r. Nr 45 poz. 435 z późn. zm.). Lasy występujące na terenie gminy podlegają ochronie przed zmianą przeznaczenia terenu na cele nieleśne zgodnie z ustawą z dnia 3 lutego 1995r. o ochronie gruntów rolnych i leśnych (t. j. Dz. U. z 2004 r. nr 121, poz. 1266 z późn. zm.). Wskazane jest zachowanie leśnego użytkowania obszarów leśnych. Część kompleksów leśnych posiada status lasów ochronnych, dla których obowiązują szczególne zasady gospodarki leśnej określone w Rozporządzeniu Ministra Ochrony Środowiska, Zasobów Naturalnych i Leśnictwa z dnia 25 sierpnia 1992 r. w sprawie szczegółowych zasad i trybu uznawania lasów za ochronne oraz szczegółowych zasad prowadzenia w nich gospodarki.

Siedliska przyrodnicze w lasach podlegają ochronie na podstawie Rozporządzenia Ministra Środowiska z dnia 14 sierpnia 2001 r. w sprawie określenia rodzajów siedlisk przyrodniczych podlegających ochronie (Dz. U. z 2001 r., nr 92, poz. 1029).

Zgodnie z ustawą o lasach, trwale zrównoważoną gospodarkę leśną prowadzi się według planu urządzenia lasu lub uproszczonego planu urządzenia lasu, z uwzględnieniem w szczególności następujących celów:

- zachowania lasów i korzystnego ich wpływu na klimat, powietrze, wodę, glebę, warunki życia i zdrowia człowieka oraz na równowagę przyrodniczą,
- ochrony lasów, zwłaszcza lasów i ekosystemów leśnych stanowiących naturalne fragmenty rodzimej przyrody lub lasów szczególnie cennych ze względu na: zachowanie różnorodności przyrodniczej i leśnych zasobów genetycznych, walory krajobrazowe oraz potrzeby nauki,
- ochrony gleb i terenów szczególnie narażonych na zanieczyszczenie lub uszkodzenie oraz o specjalnym znaczeniu społecznym,
- ochrony wód powierzchniowych i głębinowych, retencji zlewni, w szczególności na obszarach wododziałów i na obszarach zasilania zbiorników wód podziemnych,
- produkcji, na zasadzie racjonalnej gospodarki, drewna oraz surowców i produktów ubocznego użytkowania lasu.

Wyklucza się spod realizacji inwestycji z zakresu energetyki odnawialnej:

- wszystkie grunty leśne oraz przeznaczone pod zalesienie,
- strefy o zasięgu 100 m od granicy gruntów leśnych, przeznaczonych pod zalesienie i większych zadrzewień; strefy ochronne powinny zostać uszczegółowione na etapie zmiany mpzp w oparciu o analizy środowiskowe, w tym: monitoring ornitologiczny, monitoring chiropterologiczny, analizy botaniczne, akustyczne (przy dopuszczeniu oddziaływania

akustycznego na tereny Lz i Ls niebędące obszarami ochrony akustycznej), krajobrazowe i inne badania.

3.2.6. OCHRONA STANOWISK ROŚLIN RZADKICH I CHRONIONYCH

Stanowiska roślin rzadkich i chronionych są chronione na podstawie ustawy o ochronie przyrody z dnia 16 kwietnia 2004 r. (Dz. U. z 2004 r., nr 92, poz. 880, z późn. zm.). Stanowiska zlokalizowane są na terenie obszarów chronionego krajobrazu.

3.2.7. OCHRONA SUROWCÓW MINERALNYCH

Złoża surowców mineralnych podlegają ochronie zgodnie z ustawą Prawo ochrony środowiska z dnia 27 kwietnia 2001r. (Dz. U. z 2001 r., nr 62, poz. 627 z późn. zm.) oraz z ustawą Prawo geologiczne i górnicze z dnia 4 lutego 1994r. (Dz. U. z 1994 r., nr 27, poz. 96, z późn. zm.). Złoża kopalin podlegają ochronie polegającej na racjonalnym gospodarowaniu ich zasobami oraz kompleksowym wykorzystaniu kopalin, w tym kopalin towarzyszących. Eksploatacja kopalin powinna być prowadzona w sposób zapewniający ochronę zasobów złoża, powierzchni ziemi, wód powierzchniowych i podziemnych.

Na terenach poeksploatacyjnych obowiązuje sukcesywna rekultywacja terenów w kierunku rolnym, leśnym lub wodnym. Kierunek rekultywacji powinien być dobrany w taki sposób aby harmonizował i wzbogacał charakter istniejącego krajobrazu. Dla terenów złóż „Świdry”, „Świdry - Zagadki” i „Świdry II”, proponuje się utworzenie zbiorników wodnych.

Na terenie gminy udokumentowano 11 złóż surowców mineralnych, możliwych do wykorzystania gospodarczego, pod warunkiem nie kolidowania z obszarami chronionymi:

- „Biardy” – złoża kruszywa naturalnego (piasek średnio i gruboziarnisty) położone na zachód od miejscowości Biardy, o powierzchni 4,1 ha,
- „Biardy I” – złoża kruszywa naturalnego (piasek średnio i gruboziarnisty) położone w odległości 50 m od złoża „Biardy” o powierzchni ok. 1 ha,
- „Świdry” – złoża kruszywa naturalnego (piasek średnio i gruboziarnisty) położone na wschód od miejscowości Świdry o powierzchni 0,67 ha,
- „Świdry II” – złoża kruszywa naturalnego (piasek średnio i gruboziarnisty) położone w odległości 350 m od złoża „Świdry” o powierzchni 1,18 ha,
- „Świdry - Zagajki” – złoża kruszywa naturalnego (piasek średnio i gruboziarnisty) położone obok złoża „Świdry” składające się z dwóch pól o powierzchni 0,5 ha i 1,3 ha,
- „Kolonja Świdry” – złoża kruszywa naturalnego (piasek średnio i gruboziarnisty) położone na południowy wschód od złoża „Świdry” o powierzchni 0,91 ha,
- „Malcanów” – złoża kruszywa naturalnego (piasek średnioziarnisty) położone obok złoża „Kolonja Świdry” o powierzchni 2,55 ha,
- „Szczygły Górne” – złoża kruszywa naturalnego (piasek średnio i gruboziarnisty) położone w pobliżu miejscowości Szczygły Górne,
- „Gręzówka I” – złoża kruszywa naturalnego (piasek gruboziarnisty i pospółka zagliniona) położone w miejscowości Gręzówka o powierzchni 3,83 ha,
- „Krynka I” – złoża kruszywa naturalnego (piasek średnio i gruboziarnisty) położone w miejscowości Krynka o powierzchni 2,91 ha

- „Łazy I” – złoża kruszywa naturalnego (piasek średnioziarnisty) położone w miejscowości Łazy o powierzchni 1,15 ha,
- „Gołaszyn” – złoża surowców ilastych (iły jurajskie) położone w miejscowości Gołaszyn, w których znajdują się unikatowe w skali światowej złoża amonitów.

Dla terenów przeznaczonych pod powierzchniową eksploatację surowców, w oparciu o projekty zagospodarowania złóż i decyzji koncesyjnych konieczne jest:

- przyjęcie warunków zachowania bezpieczeństwa powszechnego,
- spełnienie wymogów dotyczących ochrony środowiska,
- określenie uwarunkowań zagospodarowania terenów górniczych oraz ograniczenia w ich użytkowaniu,
- wyznaczenie pasów ochronnych dla terenów sąsiednich nieobjętych eksploatacją oraz opis warunków i zasad ochrony sąsiednich gruntów rolnych i leśnych,
- określenie zasad prowadzenia gospodarki odpadami poeksploatacyjnymi, realizacja rekultywacji terenu po wyeksploatowaniu kruszyw w oparciu o ustalony kierunek i opracowany projekt rekultywacji.

3.2.8. OCHRONA KRAJOBRAZU

W ramach działań w zakresie ochrony krajobrazu należy zachowywać istniejące zadrzewienia i zakrzewienia śródpolne oraz otaczać wysoką zielenią obiekty dysharmonijne dla otoczenia.

W celu ograniczenia negatywnego wpływu elektrowni wiatrowych na otaczający ją krajobraz oraz negatywne podejście ze strony społeczeństwa, wskazane jest stosowanie poniższych zasad:

- dobór w obrębie jednej farmy wiatrowej lub kilku sąsiadujących ze sobą farm wiatrowych elektrowni wiatrowych o tej samej wielkości,
- stosowanie jasnych kolorów wież i łopat wirnika (np. szary, beżowy, ewentualnie biały) lub kolorów dopasowanych do otoczenia,
- dobór elektrowni wiatrowych, których wirniki składają się z trzech łopat,
- farma wiatrowa jest bardziej „przyjazna”, gdy składa się na nią mniejsza liczba turbin, ale o większej mocy niż większa liczba turbin o małej mocy,
- należy unikać lokalizowania elektrowni wiatrowych w pobliżu miejsc, dla których wyznaczono normy w zakresie klimatu akustycznego i w miejscach gdzie będą dominującym składnikiem w krajobrazie przedstawiającym szczególne walory widokowe.

Obiekty i urządzenia techniczne wchodzące w skład zabudowy terenu biogazowni należy możliwie harmonijnie wkomponowywać w krajobraz poprzez: unikanie lokalizacji w otwartych przestrzeniach, na wyniosłościach terenu, w sąsiedztwie obiektów o wyjątkowo cennych walorach kulturowych i przyrodniczych, a także obsadzenie terenu inwestycji wysoką zielenią może w znacznym stopniu zneutralizować negatywne odczucia wizualne.

3.2.9. OCHRONA PRZYRODY

W ramach ochrony przyrody wymaga się: utrzymania istniejącej ochrony prawnej obszarów i obiektów o wysokich wartościach przyrodniczych, objęcia ochroną prawną najcenniejszych obszarów i obiektów przyrodniczych, chronienia terenów leśnych przed zmianą przeznaczenia na cele

nieleśne, zachowania roślinności łąkowej w dolinach rzecznych, zachowania stanowisk roślin rzadkich i chronionych, zachowania i ochrony przed melioracjami odwadniającymi obszary torfowiskowe, dolin rzecznych i obniżeń terenowych, wprowadzenia zalesień tworzących i wzmacniających powiązanie ekologiczne obszarów, zachowania drożności korytarzy ekologicznych i eliminowania barier utrudniających migrację fauny i flory.

Wyklucza się z lokalizacji elektrowni wiatrowych, biogazowni i farm solarnych:

- rezerваты przyrody: Topór, Jata, Kra Jurajska, Las Wagramski i Okniny;
- obszary chronionego krajobrazu: Radzyńskiego OCK i Łukowskiego OCK;
- obszary sieci Natura 2000: potencjalny obszar „Jata” (PLH 06_28) i OSO „Lasy Łukowskie” (PLB 060010) ze strefą ochronną 2 km od granic ostoi;
- użytki ekologiczne istniejące: 2 śródleśne oczka wodne zlokalizowane w Radzyńskim OCK i projektowane: zbiornik wodny młynówki we wsi Szczygły Górne, stara żwirownia wypełniona wodą koło Kolonii Świdry, bagienko „Turska Biel” we wsi Turze Rogi, bagienko we wsi Suchocin i śródleśne bagienko w okolicach wsi Rzymy Rzymki;
- doliny rzeczne;
- lasy i większe zadrzewienia wraz ze strefą 100 m od ich granic oraz bezpośrednie sąsiedztwo alei i szpalerów drzew;
- udokumentowane złoża surowców;
- korytarze ekologiczne rangi regionalnej tworzone przez doliny rzek Krzyny Południowej i Północnej;
- korytarz ekologiczny rangi regionalnej występujący na południowych krańcach gminy tworzony przed doliną rzeki Bystrzycy Północnej;
- system przyrodniczy gminy wraz lokalnymi korytarzami ekologicznymi tworzony przez tereny leśne, doliny rzek i cieków wodnych, obszary torfowiskowe i tereny podmokłe;

ponadto z lokalizacji elektrowni wiatrowych wyklucza się większe zbiorniki wodne istniejące i projektowane z otoczeniem o promieniu 2 km, w tym głównie otoczenie zbiornika „Zimna Woda” położonego w granicach miasta Łuków.

Zasięgi stref ochronnych powinny zostać uszczegółowione na etapie zmiany mpzp w oparciu o monitoringi i analizy wykonywane w związku z procedurami środowiskowymi, w tym: monitoring ornitologiczny, monitoring chiropterologiczny, analizy botaniczne, akustyczne, krajobrazowe i inne badania.

3.3. OCHRONA I KSZTAŁTOWANIE ŚRODOWISKA PRZYRODNICZEGO

3.3.1. OBSZARY I OBIEKTY OBJĘTE OCHRONĄ PRAWNĄ

Obszarami i obiektami objętymi ochroną prawną na terenie gminy są:

REZERWATY PRZYRODY:

- 1) **Rezerwat „Topór”** – rezerwat florystyczny lasów i borów położony w północno-zachodniej części kompleksu leśnego Kryńszczak o powierzchni 58,2 ha, ustanowiony celem ochrony stanowiska

- naturalnego jodły, utworzony Zarządzeniem Ministra Leśnictwa i Przemysłu Drzewnego z dnia 13 listopada 1959 roku w sprawie uznania za rezerwat przyrody (M.P. Nr 103, poz.558),
- 2) **Rezerwat „Jata”** – rezerwat florystyczny lasów i borów położony na terenach leśnictw Dąbrówka i Jata o powierzchni 1117 ha, ustanowiony celem ochrony lasu wielofunkcyjnego o charakterze naturalnym o zróżnicowanej gatunkowości, utworzony Zarządzeniem Ministra Leśnictwa z dnia 4 sierpnia 1952 roku w sprawie uznania za rezerwat przyrody (M. P. Nr 69, poz. 1049, zm. M. P. z 1984 roku Nr 15, poz.107),
  - 3) **Rezerwat „Kra Jurajska”** – rezerwat położony na terenach wsi Gołaszyn o powierzchni 8 ha, ustanowiony celem ochrony i zachowania złóż amonitów, występujących w pokładach iłów jurajskich na głębokości od 2 m, utworzony Zarządzeniem Ministra Leśnictwa i Przemysłu Drzewnego z dn. 15 grudnia 1980 roku w sprawie uznania za rezerwat przyrody (M.P. Nr 30, poz.171),
  - 4) **Rezerwat „Las Wagramski”** – rezerwat położony na terenach Nadleśnictwa Radzyńskiego o powierzchni 5,37 ha, ustanowiony celem ochrony stanowiska wawrzynka główkowego, nie mniej gatunek ten od kilku lat na tym obszarze nie występuje, utworzony Zarządzeniem Ministra Leśnictwa i Przemysłu Drzewnego z dn. 15 grudnia 1980 roku w sprawie uznania za rezerwat przyrody (M.P. Nr 30, poz.171),

Na obszarze rezerwatów zabrania się:

- wycinania drzew i pobierania użytków drzewnych z wyjątkiem przypadków uzasadnionych potrzebami gospodarstwa rezerwatowego,
- zbioru owoców i nasion drzew, krzewów, ziół leczniczych oraz innych roślin z wyjątkiem nasion na potrzeby odnowienia lasu,
- pozyskiwania ściółki leśnej, żywicy i trawy oraz pasania zwierząt gospodarskich,
- niszczenia lub uszkodzenia drzew i innych roślin,
- polowania, chwytania, płoszenia i zabijania dziko żyjących zwierząt, niszczenia gniazd, wybierania jaj i piskląt wszystkich gatunków ptaków,
- zanieczyszczania wody i terenu, wzniesienia ognia oraz zakłócania ciszy,
- niszczenia gleb oraz pozyskiwania kopalin,
- stosowania wszelkich środków chemicznych,
- zmiany stosunków wodnych naruszających warunki ekologiczne rezerwatu,
- umieszczania tablic, napisów i innych znaków, z wyjątkiem tablic i znaków związanych z ochroną rezerwatu,
- wznoszenia budowli oraz zakładania lub budowy urządzeń komunikacyjnych i innych urządzeń technicznych,
- przebywania na terenie rezerwatu poza miejscami wyznaczonymi.

OBSZARY CHRONIONEGO KRAJOBRAZU:

- 1) **Łukowski Obszar Chronionego Krajobrazu** – utworzony uchwałą Nr XVII/99/86 WRN w Siedlcach z dn. 28.10.1986 r. w sprawie obszarów chronionego krajobrazu, o powierzchni 18650 ha, wykraczający poza granice gminy Łuków (w granicach gminy – 11 778 ha), ustanowiony celem ochrony kompleksu leśnego Kryńszczak oraz obszarów źródłiskowych Krzny Północnej, Południowej i Kostrzynia. Dla obszaru tego obowiązuje Rozporządzenie Wojewody Lubelskiego Nr 43 z dnia 17 lutego 2006 r. w sprawie Łukowskiego Obszaru Chronionego Krajobrazu (Dz. Urz. Woj. Lub. Z 31.03.2006 r. Nr 65, poz. 1228),

- 2) **Radzyński Obszar Chronionego Krajobrazu** – utworzony uchwałą Nr XVII/99/86 WRN w Siedlcach z dn. 28.10.1986 r. w sprawie obszarów chronionego krajobrazu, o powierzchni 3706 ha, wykraczający poza granice gminy Łuków (w granicach gminy – 2 686 ha), ustanowiony celem ochrony zbiorowisk: grąd typowy i dębniak turzycowy. Dla obszaru tego obowiązuje Rozporządzenie Wojewody Lubelskiego Nr 48 z dnia 17 lutego 2006 r. w sprawie Radzyńskiego Obszaru Chronionego Krajobrazu (Dz. Urz. Woj. Lub. z 31.03.2006 r. Nr 65, poz. 1232).

Zgodnie z rozporządzeniami wojewody dla ochrony ekosystemów obszarów chronionego krajobrazu obowiązuje:

- zachowanie oraz poprawa stosunków wodnych poprzez ograniczanie nadmiernego odpływu wód, gospodarowanie zasobami wodnymi w sposób uwzględniający potrzeby ekosystemów wodnych i wodno-błotnych, zachowanie naturalnego charakteru rzek, cieków wodnych, zbiorników wodnych i starorzeczy, ochronę funkcji obszarów źródliskowych o dużych zdolnościach retencyjnych, zachowanie lub przywracanie dobrego stanu ekologicznego wód,
- zachowanie lub odtwarzanie różnorodności biologicznej właściwej dla danego typu ekosystemu, głównie poprzez zachowanie lub przywracanie właściwego stanu siedlisk przyrodniczych oraz siedlisk roślin, zwierząt lub grzybów,
- uwzględnianie potrzeb ochrony przyrody w gospodarce człowieka, w tym w gospodarce rolnej, leśnej, wodnej, rybackiej i turystyce,
- ochrona i kształtowanie zadrzewień, ze szczególnym uwzględnieniem zadrzewień nadwodnych i śródpolnych,
- ochrona specyficznych cech krajobrazu Równiny Łukowskiej, Wysoczyzny Siedleckiej i Wysoczyzny Żelechowskiej, w tym naturalnych form rzeźby terenu (ozy, wydmy, moreny czołowe i ich partie krawędziowe),
- tworzenie i ochrona korytarzy ekologicznych, umożliwiających migrację gatunków,
- ochrona starych odmian roślin użytkowych oraz ras zwierząt hodowlanych,
- kształtowanie zagospodarowania przestrzennego w sposób umożliwiający zachowanie walorów przyrodniczych i krajobrazowych oraz wartości kulturowych, w szczególności przez: ochronę otwartej przestrzeni przed nadmierną zabudową, zachowanie ciągłości korytarzy ekologicznych, kształtowanie zalesień w sposób optymalny dla ochrony różnorodności biologicznej i walorów krajobrazowych, ochronę punktów, osi i przedpoli widokowych, usuwanie lub przestanianie antropogenicznych elementów dysharmonijnych w krajobrazie,
- dążenie do rewitalizacji zespołów zabudowy, w tym układów zabytkowych, propagowanie tradycyjnych cech architektury,
- eliminowanie lub ograniczanie źródeł zagrożeń, w szczególności powietrza, wód i gleb, poprzez usuwanie zanieczyszczeń antropogenicznych, kształtowanie prawidłowej gospodarki wodnościekowej, promowanie sposobów gospodarowania gruntami, ograniczających erozję gleb.

Na obszarach chronionego krajobrazu zakazuje się:

- zabijania dziko występujących zwierząt, niszczenia ich nor i legowisk, innych schronień i miejsc rozrodu oraz tarlisk, złożonej ikry, z wyjątkiem amatorskiego połowu ryb oraz wykonywania czynności związanych z racjonalną gospodarką rolną, leśną, rybacką i łowiecką,

- realizacji przedsięwzięć mogących znacząco oddziaływać na środowisko w rozumieniu art. 59 ustawy z dnia 3 października 2008 r. o udostępnianiu informacji o środowisku i jego ochronie, udziale społeczeństwa w ochronie środowiska oraz o ocenach oddziaływania na środowisko (Dz. U. Nr 199, poz.1227, z późn. zm.) – zakaz nie dotyczy realizacji przedsięwzięć mogących znacząco oddziaływać na środowisko, dla których sporządzenie raportu o oddziaływaniu na środowisko nie jest obowiązkowe i przeprowadzona procedura oceny oddziaływania na środowisko wykazała brak niekorzystnego wpływu na przyrodę Obszaru,
- likwidowania i niszczenia zadrzewień śródpolnych, przydrożnych i nadwodnych, jeżeli nie wynikają one z potrzeby ochrony przeciwpowodziowej i zapewnienia bezpieczeństwa ruchu drogowego lub wodnego lub budowy, odbudowy, utrzymania, remontów lub naprawy urządzeń wodnych – zakaz nie dotyczy prac wykonywanych na potrzeby ochrony przyrody,
- wydobywania do celów gospodarczych skał, w tym torfu, oraz skamieniałości, w tym kopalnych szczątków roślin i zwierząt, a także minerałów i bursztynu,
- wykonywania prac ziemnych trwale zniekształcających rzeźbę terenu, z wyjątkiem prac związanych z zabezpieczeniem przeciwsztormowym, przeciwpowodziowym lub przeciwsuwiskowym lub utrzymaniem, budową, odbudową, naprawą lub remontem urządzeń wodnych,
- dokonywania zmian stosunków wodnych, jeżeli służą innym celom niż ochrona przyrody lub zrównoważone wykorzystanie użytków rolnych i leśnych oraz racjonalna gospodarka wodna lub rybacka,
- likwidowania naturalnych zbiorników wodnych, starorzeczy i obszarów wodno-błotnych,
- lokalizowania obiektów budowlanych w pasie szerokości 100 m od linii brzegów rzek, jezior i innych zbiorników wodnych, z wyjątkiem urządzeń wodnych oraz obiektów służących prowadzeniu racjonalnej gospodarki rolnej, leśnej lub rybackiej, zakaz ten nie dotyczy obiektów lokalizowanych w obszarach wyznaczonych w studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy lub w miejscowych planach zagospodarowania przestrzennego gminy lub w ciągach istniejącej zabudowy.

Zakazy, o których mowa powyżej zgodnie z art. 24, ust. 2 ustawy z dnia 16 kwietnia 2004 r. o ochronie przyrody (Dz. U. z 2004, nr 92, poz. 880, z późn. zm.), nie dotyczą wykonywania zadań na rzecz państwa, prowadzenia akcji ratowniczej oraz działań związanych z bezpieczeństwem powszechnym, a także inwestycji celu publicznego.

OBSZAR NATURA 2000:

Obszar Specjalnej Ochrony Ptaków (OSO) **Lasy Łukowskie** PLB060010 o powierzchni 11488 ha, wykraczający poza granice gminy Łuków, powołany rozporządzeniem Ministra Środowiska z dnia 27 października 2008 r. Dla terenu wchodzącego w skład obszaru Natura 2000 ustala się zakaz podejmowania działań mogących pogorszyć stan siedlisk przyrodniczych oraz siedlisk gatunków roślin i zwierząt, a także wpływać negatywnie na gatunki, dla których ochrony powołano obszar Natura 2000.

UŻYTKI EKOLOGICZNE:

- 1) użytek ekologiczny o powierzchni 1,73 ha, stanowiący śródleśne oczko wodne zlokalizowane w Radzyńskim Obszarze Chronionego Krajobrazu, utworzony Rozporządzeniem Wojewody

Lubelskiego Nr 76 z dnia 26 listopada 2003r. w sprawie uznania za użytki ekologiczne (Dz. Urz. Woj. Lub. Nr 152, poz. 3203),

- 2) użytek ekologiczny o powierzchni 0,83 ha, stanowiący śródleśne oczko wodne zlokalizowane w Radzyńskim Obszarze Chronionego Krajobrazu, utworzony Rozporządzeniem Wojewody Lubelskiego Nr 76 z dnia 26 listopada 2003r. w sprawie uznania za użytki ekologiczne (Dz. Urz. Woj. Lub. Nr 152, poz. 3203).

POMNIKI PRZYRODY:

- 1) 3 dęby szypułkowe w miejscowości Wagram,
- 2) aleja wielogatunkowa – 47 lip drobnolistnych, 1 modrzew europejski, 1 sosna pospolita, 1 jesion wyniosły w lasach Nadleśnictwa Łuków, w miejscowości Gręzówka,
- 3) aleja zabytkowa 109 lip drobnolistnych w miejscowości Kownatki, wzdłuż drogi gminnej Kownatki – Lipniaki,
- 4) 3 lipy drobnolistne w miejscowości Ryżki,
- 5) 3 dęby szypułkowe w ogrodzie DPS dla Dzieci w Ryżkach,
- 6) 7 dębów szypułkowych na terenach leśnych w miejscowości Ryżki.

3.3.2. PROJEKTOWANE OBSZARY I OBIEKTY OCHRONY PRAWNEJ

W celu zachowania najcenniejszych obszarów i obiektów przyrodniczych oraz w celu realizacji ekorozwoju gminy do objęcia ochroną prawną wskazuje się:

- 1) fragment obszaru leśnego w kompleksie leśnym Kryńszczak, jako **rezerwat przyrody „Okniny”**,
- 2) tereny **rezerwatu przyrody „Jata”** jako potencjalny obszar specjalnej ochrony siedlisk (SOO) - **Obszar Natura 2000**,
- 3) **Łukowski Park Krajobrazowy** na bazie Łukowskiego Obszaru Chronionego Krajobrazu z korektą granicy w stosunku do granic OCK w okolicach wsi Gołaszyn, gdzie granica projektowanego PK przebiega po projektowanej obwodnicy miasta Łuków,
- 4) w ramach **powiększenia Radzyńskiego Obszaru Chronionego Krajobrazu** - obszary wsi: Łazy, Turze Rogi, Aleksandrów, Suleje i Wólka Świątkowa,
- 5) zbiornik wodny młynówki we wsi Szczygły Górne, stara żwirownia wypełniona wodą koło Kolonii Świdry, bagienko „Turska Biel” we wsi Turze Rogi, bagienko we wsi Suchocin i śródleśne bagienko w okolicach wsi Rzymy Rzymki, jako **użytki ekologiczne** (w liczbie 5),
- 6) **pomniki przyrody:**
  - lipa drobnolistna o obwodzie pnia ok. 370 cm, rosnąca przy drodze polnej, ok. 1 km na północ od Gręzówki,
  - dąb szypułkowy o obwodzie pnia ok. 270 cm, w niedalekiej odległości od gajówki Smolnik,
  - lipa drobnolistna (obwód 370 cm) przy posesji prywatnej we wsi Role,
  - wiąz szypułkowy (ob. 350 cm) przy posesji prywatnej w Zaodrze,
  - lipa drobnolistna (ob. 450 cm) w okolicach linii kolejowej pomiędzy wsiami Dąbie i Żdzary,
  - wiąz szypułkowy – grupa 3 drzew (ob. 370 - 400 cm) w Sięciaszce Drugiej
  - lipa drobnolistna (2 drzewa) i jesion wyniosły (4 drzewa) o obwodach 300 – 400 cm w miejscowości Czerśl,
  - lipa drobnolistna (15 drzew) o obwodach 250 – 380 cm w Jadwisinie,
  - sosna zwyczajna (4 drzewa) przy drodze Rzymy – Rzymki – Aleksandrów,

- grab zwyczajny (ob. 250 cm) w miejscowości Dminin,
- lipa drobnolistna (ob. 400 cm) w miejscowości Dminin.

3.3.3. OCHRONA PLANISTYCZNA OBSZARÓW

Ochrona planistyczną obejmuje się następujące obszary i obiekty:

- 1) **korytarze ekologiczne rangi regionalnej** tworzone przez **doliny rzek Krzyny Południowej i Północnej** wraz z obszarem węzłowym należące do Krajowej Sieci Ekologicznej ECONET – PL,
- 2) **korytarz ekologiczny rangi regionalnej** występujący na południowych krańcach gminy tworzony przed **doliną rzeki Bystrzycy Północnej** należący do Krajowej Sieci Ekologicznej ECONET – PL,
- 3) **system przyrodniczy gminy wraz lokalnymi korytarzami ekologicznymi** tworzony przez tereny leśne, doliny rzek i cieków wodnych, obszary torfowiskowe i tereny podmokłe,
- 4) **obszar „zielonego pierścienia”** wokół miasta Łuków, jako strefy czynnej ochrony fizjonomii krajobrazu, dla której wskazane jest wzbogacanie przyrodnicze, głównie poprzez zadrzewienia i zakrzewienia,
- 5) **obszar głównego zbiornika wód podziemnych (GZWP) nr 215** występujący na obszarze gminy Łuków wskazany jest do ustanowienia obszaru ochronnego zbiornika wód śródlądowych. Obszar ochrony ustanawia w drodze rozporządzenia dyrektor regionalnego zarządu gospodarki wodnej. Celem ochrony zasobów wód zbiornika przed degradacją jest zapewnienie dla mieszkańców regionu stałego źródła wody pitnej.

Korytarze ekologiczne rangi krajowej oraz system przyrodniczy gminy wraz lokalnymi korytarzami ekologicznymi obejmuje się ochroną wyrażającą się w **zakazach**:

- składowania odpadów komunalnych, przemysłowych i energetycznych, lokalizacji wylewisk gnojowicy i nieczystości oraz grzebowisk zwierząt,
- tworzenia nasypów ziemnych usytuowanych poprzecznie do osi korytarzy bez uwzględnienia budowy przejść i przepustów dla zwierząt, i niezwiązanych z realizacją inwestycji celu publicznego,
- lokalizacji zabudowy mieszkaniowej,
- eksploatacji surowców mineralnych,

nakazach:

- likwidacji obiektów destrukcyjnych,
- poszerzenia (lub wykonywania) przepustów przecinających korytarze w istniejących (lub projektowanych) nasypach drogowych i kolejowych,
- budowy przejść i przepustów dla zwierząt dla nowych inwestycji liniowych przechodzących przez korytarze ekologiczne,

zaleceniach:

- kształtowania i wzmocnienia pasmowych struktur przyrodniczych (łąk, zadrzewień),
- restytucji użytków zielonych kosztem gruntów ornych,
- prowadzenia dróg po estakadach.

3.4.OBSZARY NARAŻONE NA NIEBEZPIECZEŃSTWO POWODZI I OSUWANIA SIĘ MAS ZIEMNYCH

Na terenie gminy Łuków występuje potencjalne zagrożenie powodziowe związane przede wszystkim z rzeką Krzną i Bystrzycą. Na podstawie studiów wskazujących tereny narażone na regularne zalewanie oraz zalewanie tzw. wodą stuletnią, na rysunku studium wyznaczono granice obszarów, dla których prawdopodobieństwo wystąpienia powodzi wynosi co najmniej 1%. Obszary te wykluczone są z działań inwestycyjnych, w tym z lokalizacji elektrowni wiatrowych, biogazowni i farm solarnych. W przypadku pozostałych rzek na terenach gdzie mogą potencjalnie występować obszary narażone na niebezpieczeństwo powodzi należy ograniczać wprowadzanie nowego zainwestowania.

Na obszarze gminy nie występują zagrożenia geologiczne. Słabo zróżnicowana rzeźba terenu oraz łagodna forma dolin rzek warunkują brak terenów osuwiskowych. Degradacja krajobrazu związana z poeksploatacyjnymi formami powstałymi w trakcie powierzchniowej eksploatacji kruszywa (piaski, żwiry), z uwagi na nieznaczną głębokość wyrobisk, nie powoduje powstania zagrożenia osuwania się mas ziemnych. Większość wyrobisk, z uwagi na płytko występujące wody gruntowe, zwykle wypełnia się wodą. Rekultywacja terenów poeksploatacyjnych powinna zmierzać w kierunku rekreacyjnego i gospodarczego wykorzystania powstałych zbiorników wodnych oraz zalesiania pozostałych wyrobisk.

4. ZASADY OCHRONY DZIEDZICTWA KULTUROWEGO I ZABYTEKÓW ORAZ DÓBR KULTURY WSPÓŁCZESNEJ

Na mocy ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (Dz. U. z 2003 r., Nr 162, poz. 1568 z późn. zm.) ochrona zabytków polega m. in. na zapobieganiu zagrożeniom mogącym spowodować uszczerbek dla wartości zabytków i uwzględnieniu zadań ochronnych w planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym (art. 4 pkt 2 i 6), a opieka nad zabytkami polega m. in. na zabezpieczeniu i utrzymaniu zabytku oraz jego otoczenia w jak najlepszym stanie, a także korzystaniu z zabytku w sposób zapewniający trwałe zachowanie jego wartości (art. 5 pkt 3 i 4).

Stosownie do art.19 ust.1 w/w ustawy ochroną w szczególności objęte są:

- zabytki wpisane do rejestru zabytków,
- zabytki nieruchome znajdujące się w gminnej ewidencji zabytków,
- parki kulturowe.

4.1. OBIEKTY WPISANE DO REJESTRU ZABYTEKÓW.

W wykazie obiektów wpisanych do rejestru zabytków (Dz. Urz. Woj. Lub. z 2007 r. Nr 125 poz. 2442, Dz. Urz. Woj. Lub. z 2004 r. Nr 220 poz. 2846 oraz Dz. Urz. Woj. Lub. z 2006 r. Nr 36 poz. 849) znajdują się:

- **Zespół dworsko-leśny w Kryncie (SA/470)** obejmujący: dwór, budynek gospodarczy, stajnie – obecnie magazyn, dwie stodoły, leśniczówkę oraz pozostałości parku i sadu,
- **Grodzisko wczesnośredniowieczne w Strzyżewie (C/27)**, zlokalizowane na obszarze Lasów Państwowych Nadleśnictwa Radzyń Podlaski – stanowisko archeologiczne nr 1/1/45 AZP 63-8.

Na terenach i przy obiektach wpisanych do rejestru zabytków oraz w ich otoczeniu wszelkie zamierzenia inwestycyjne (w tym również podziały własnościowe, zmiana przeznaczenia lub sposobu korzystania) **wymagają:**

- uzyskania pozwolenia Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków,
- uzgodnienia z wojewódzkim konserwatorem zabytków programu zagospodarowania wraz z otoczeniem, z uwzględnieniem wyeksponowania jego wartości i uzyskania warunków i wytycznych konserwatorskich.

Pozwolenie Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków obejmują:

- prowadzenie prac konserwatorskich, restauratorskich lub robót budowlanych,
- wykonywanie robót budowlanych w otoczeniu zabytku,
- prowadzenie badań konserwatorskich zabytku,
- prowadzenie badań architektonicznych zabytku,
- prowadzenie badań archeologicznych,
- przemieszczanie zabytku nieruchomego,
- trwałe przeniesienie zabytku ruchomego wpisanego do rejestru, z naruszeniem ustalonego tradycją wystroju wnętrza, w którym zabytek ten się znajduje,
- dokonywanie podziału zabytku nieruchomego,

- zmiana przeznaczenia zabytku lub sposobu korzystania z tego zabytku,
- umieszczanie na zabytku urządzeń technicznych, tablic, reklam oraz napisów,
- podejmowanie innych działań, które mogłyby prowadzić do naruszenia substancji lub zmiany wyglądu zabytku,
- poszukiwanie ukrytych lub porzuconych zabytków ruchomych, w tym zabytków archeologicznych, przy użyciu wszelkiego rodzaju urządzeń elektronicznych i technicznych oraz sprzętu do nurkowania.

Obowiązuje:

- zachowanie obiektów w stanie przestrzennie niezmienionym wraz z najbliższym otoczeniem oraz zagwarantowanie strefy widokowej na zabytek,
- zakaz sytuowania tymczasowej zabudowy i obudowania historycznych obiektów budynkami gospodarczymi i obiektami dysharmonijnymi.

Odkrycie w trakcie prac budowlanych i ziemnych przedmiotu, co do którego istnieje przypuszczenie, iż jest on zabytkiem, **zobowiązuje** inwestora do:

- **wstrzymania wszelkich robót budowlanych mogących uszkodzić lub zniszczyć odkryty przedmiot,**
- zabezpieczenia, przy użyciu dostępnych środków, przedmiotu i miejsca jego odkrycia,
- niezwłocznego zawiadomienia wojewódzkiego konserwatora zabytków, a jeśli nie jest to możliwe, wójta (art. 32 ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami – Dz. U. z 2003r., Nr 162, poz. 1568 z późn. zm.).

4.2. OBIEKTY OBJĘTE GMINNĄ EWIDENCJĄ ZABYTEKÓW.

Gminna ewidencja zabytków rejestruje ponad 240 obiektów, z czego największą liczbę stanowią obiekty zabudowy gospodarskiej – chata, obora, stodoła a także obiekty architektury sakralnej (kościół, kapliczki i krzyże przydrożne), założenia dworsko – parkowe, zespół leśniczówki, cmentarze i miejsca pamięci narodowej.

Wykaz obiektów wpisanych do gminnej ewidencji zabytków

Miejscowość	Obiekty wpisane do gminnej ewidencji zabytków
<u>Biardy</u>	dom nr 25, drewn., lata 20 – XX wieku XIX-wieczna kapliczka 4 krzyże XX w.
<u>Czerśl</u>	dom nr 20, drewn. ok. 1870r. dom nr 27, drewn. pocz. XX wieku dom nr 36, drewn. XIX w. dom nr 37, drewn. pocz. XX w. kuźnia, drewn., pocz. XX w.
<u>Dąbie</u>	dwór., drewn. 2 poł. XIX w. dom nr 8, drewn., pocz. XX w. dom nr 26, drewn., początek XX w. dom nr 31, drewn., pocz. XX w. dom nr 76, drewn., pocz. XX w. dom nr 84, drewn., lata 20 – XX w.

	dom nr 99, drewn., pocz. XX w.
	dom nr 107, drewn., lata 20 – XX w.
	dom nr 121, drewn., lata 20 – XX w.
	dom nr 122, drewn., lata 20 – XX w.
	dom nr 127, drewn., lata 20 – XX w.
	dom nr 130, drewn., lata 20 – XX w.
	dom nr 132, drewn., lata 20 – XX w.
	dom nr 136, drewn., lata 20 – XX w.
	dom nr 137, drewn., lata 20 – XX w.
	dom nr 138, drewn., lata 30 – XX w.
	dom nr 141, drewn., lata 30 – XX w.
	kapliczka drewniana, pocz. XX w.
	cmentarz rzymsko – katolicki
	kapliczki i krzyże przydrożne XX w. - 3
<u>Dąbrówka</u>	zespół leśniczówki z pocz. XX wieku, obejmujący: leśniczówkę, drewn., gajówkę drewn., budynek gospodarczy, drewn.
<u>Dminin</u>	dom nr 19b, drewn., lata 30 – XX w. dom nr 19b, drewn., lata 30 – XX w. dom nr 28, drewn., lata 20 – XX w. dom nr 29, drewn., lata 30 – XX w. kapliczka murowana XX w. kapliczka murowana z figurką Matki Boskiej 1941 r.
<u>Gołębki</u>	zagroda nr 23 – dom i stodoła, drewniane XX wiek dom nr 21, drewn., XIX w. kapliczka XX w. 4 krzyże XX w.
<u>Grzędówka</u>	plebania, drewn., l. 30 – XX w. kapliczka drewniana, pocz. XIX w. dom nr 27, drewn., XIX w. dom nr 45, drewn., XIX w. dom nr 53, drewn., lata 30 – XX w. dom nr 56, drewn., pocz. XX w. dom nr 73, drewn., lata 20 – XX w. dom nr 101, drewn., lata 30 – XX w. dom nr 102, drewn., lata 20 – XX w. dom nr 113, drewn., pocz. XX w. kapliczka drewniana pocz. XX w. krzyż drewniany XX w. pomnik ofiar II Wojny Światowej na cmentarzu parafialnym cmentarz parafialny rzymsko – katolicki
<u>Jadwisin</u>	dom nr 32, drewn., pocz. XX w. dom nr 38, drewn., lata 30 – XX w.
<u>Jeziory</u>	dom nr 16, drewn., lata 20 – XX w. zagroda nr 18 – dom i stodoła, drewniane ok. 1900 r. dom nr 20, drewn., pocz. XX w. zagroda nr 31 – dom i obora, drewniane, pocz. XX w. kuźnia, drewn., pocz. XX w. krzyż z 1932 r. kapliczka drewniana pocz. XX w.

<u>Rezerwat Jata</u>	<p>pomnik ku czci Stanisława Brzóska</p> <p>pomnik ku czci partyzantów AK</p> <p>pomnik partyzantów polskich i radzieckich</p>
<u>Karwacz</u>	<p>kapliczka murowana z figurką św. Antoniego XX w.</p> <p>kapliczka murowana z figurką Matki Boskiej I poł. XX w.</p>
<u>Kownatki</u>	<p>zespół dworski z 2 poł. XIX w: dwór, drewn. i aleje lipowe</p> <p>dom nr 3, drewn., lata 20 – XX w.</p> <p>dom nr 4, drewn., lata 20 – XX w.</p> <p>dom nr 6, drewn., lata 20 – XX w.</p> <p>dom nr 8, drewn., lata 20 – XX w.</p> <p>dom nr 10, drewn., 2 poł. XIX w.</p> <p>dom nr 19, drewn., pocz. XX w.</p> <p>dom nr 23, drewn., pocz. XX w.</p> <p>dom nr 25, drewn., pocz. XX w.</p> <p>dom nr 26, drewn., lata 20 – XX w.</p> <p>dom nr 34, drewn., pocz. XX w.</p> <p>dom nr 35, drewn., pocz. XX w.</p> <p>dom nr 44, drewn., pocz. XX w.</p> <p>dom nr 52, drewn., pocz. XX w.</p> <p>krzyż (1944 r.)</p>
<u>Krynka</u>	<p>dom nr 77, drewn., lata 20 – XX w.</p> <p>dom nr 88, drewn., lata 20 – XX w.</p> <p>dom nr 161, drewn., pocz. XX w.</p> <p>dom nr 188, drewn., pocz. XX w.</p> <p>dom nr 204, drewn., lata 30 – XX w.</p> <p>dom nr 271, drewn., lata 20 – XX w.</p> <p>dom nr 274, drewn., lata 30 – XX w.</p> <p>dom nr 283, drewn., lata 30 – XX w.</p> <p>spichlerz nr 307, drewn., pocz. XX w.</p> <p>spichlerz nr 316, drewn., pocz. XX w.</p> <p>krzyż XX w.</p> <p>cmentarz rzymsko – katolicki</p>
<u>Łazy</u>	<p>dwór, drewn., 2 poł. XVIII w.</p> <p>dawny Urząd Gminy, drewn. XIX/XX w.</p> <p>dom nr 34, drewn., lata 30 – XX w.</p> <p>dom nr 41, drewn., lata 20 – XX w.</p> <p>dom nr 46, drewn., pocz. XX w.</p> <p>dom nr 47, drewn., pocz. XX w.</p> <p>dom nr 62, drewn., XIX w.</p> <p>dom nr 63, drewn., pocz. XX w.</p> <p>XIX-wieczna kapliczka z figurką św. Jana Nepomucena</p> <p>kapliczka murowana z 1935 r.</p> <p>krzyż XX w.</p>
<u>Malcanów</u>	<p>dom nr 14, drewn., pocz. XX w.</p> <p>dom nr 15, drewn., k. XIX w.</p> <p>dom nr 26, drewn., lata 20 – XX w.</p> <p>dom nr 32, drewn., lata 30 – XX w.</p> <p>dom nr 36, drewn., pocz. XX w.</p>
<u>Role</u>	<p>dom nr 43, drewn., k. XIX w.</p>

- zagroda nr 82 – dom i stodoła, drewniane pocz. XX w.
 dom nr 84, drewn., pocz. XX w.
 dom nr 87, drewn., pocz. XX w.
 dom nr 89, drewn., pocz. XX w.
 kapliczka drewniana pocz. XX w.
- Ryżki
 dom nr 8, drewn., pocz. XX w.
 dom nr 11a, drewn., k. XIX w.
 dom nr 25, drewn., k. XIX w.
 dom nr 26, drewn., k. XIX w.
 dom nr 27, drewn., k. XIX w.
 zagroda nr 37 – dom pocz. XX w. i spichlerz k. XIX w., drewniane
 dom nr 51, drewn., pocz. XX w.
 dom nr 52, drewn., pocz. XX w.
 dom nr 57, drewn., pocz. XX w.
 zespół dworski 2 poł. XIX w. – pocz. XX w.
 krzyż z 1926 r.
- Rzymy – Rzymki
 dom nr 6, drewn., lata 30 – XX w.
 dom nr 7, drewn., lata 20 – XX w.
 dom nr 11, drewn., lata 30 – XX w.
 kapliczka murowana 1949 r.
 krzyż 1944 r.
 2 krzyże XX w.
- Sięciaszka Pierwsza
 dom nr 19, drewn., pocz. XX w.
 dom nr 68, drewn., lata 20 – XX w.
 dom nr 70, drewn., lata 30 – XX w.
 dom nr 91, drewn., k. XIX w.
 kapliczka murowana lata 40 XX w.
 2 krzyże XX w.
- Strzyżew
 dom nr 26, drewn., lata 30 – XX w.
 dom nr 38, drewn., lata 20 – XX w.
 dom nr 39, drewn., lata 20 – XX w.
 dom nr 51, drewn., lata 20 – XX w.
 dom nr 64, drewn., 1919 r.
 dom nr 66, drewn., lata 30 – XX w.
 dom nr 68, drewn., pocz. XX w.
 dom nr 71, drewn., lata 30 – XX w.
 dom nr 73, drewn., k. XIX w.
 dom nr 80, drewn., lata 30 – XX w.
 dom z częścią inwentarską nr 85, drewn., pocz. XX w.
 dom nr 88, drewn., lata 30 – XX w.
 dom nr 92, drewn., pocz. XX w.
 dom nr 95, drewn., lata 20 – XX w.
 dom z częścią inwentarską nr 96, drewn., pocz. XX w.
 dom nr 103, drewn., k. XIX w.
 dom z częścią inwentarską nr 111, drewn., lata 20 - XX w.
 dom nr 112, drewn., lata 20 – XX w.
 7 kapliczek i krzyży XX w.
- Suchocin
 dom nr 2, drewn., pocz. XX w.
 dom nr 9, drewn., pocz. XX w.

	dom nr 15, drewn., lata 30 – XX w.
	dom nr 27, drewn., lata 30 – XX w.
	dom nr 30, drewn., lata 30 – XX w.
<u>Suleje</u>	dom nr 2, drewn., lata 20 – XX w.
	dom nr 5, drewn., lata 30 – XX w.
	dom nr 7, drewn., pocz. XX w.
	dom nr 8, drewn., lata 20 – XX w.
	dom nr 20, drewn., lata 30 – XX w.
	dom nr 46, drewn., lata 30 – XX w.
	2 krzyże XX w.
<u>Szczygły Dolne</u>	dom nr 29, drewn., pocz. XX w.
<u>Szczygły Górne</u>	dom nr 2, drewn., pocz. XX w.
	dom nr 20, drewn., lata 30 – XX w.
	kapliczka murowana XX w. (1907 r.)
<u>Świdry</u>	dom nr 7, drewn., pocz. XX w.
	dom nr 10, drewn., pocz. XX w.
	dom nr 29, drewn., lata 20 – XX w.
	dom nr 30, drewn., lata 20 – XX w.
	dom nr 31, drewn., k. XIX w.
	dom nr 35, drewn., lata 30 – XX w.
	dom nr 37, drewn., lata 20 – XX w.
	dom nr 52, drewn., lata 30 – XX w.
	dom nr 54, drewn., pocz. XX w.
	dom nr 55, drewn., pocz. XX w.
	dom nr 59a, drewn., pocz. XX w.
	dom nr 64, drewn., lata 30 – XX w.
	dom nr 65, drewn., pocz. XX w.
	dom nr 69, drewn., lata 30 – XX w.
	dom nr 81, drewn., pocz. XX w.
	4 kapliczki i krzyże XX w.
<u>Turze Rogi</u>	dom nr 4, drewn., lata 20 – XX w.
	dom nr 25, drewn., lata 30 – XX w.
	dom nr 29, drewn., pocz. XX w.
	dom nr 33, drewn., 1928r.
	dom nr 47, drewn., lata 30 – XX w.
	dom nr 71, drewn., 1925r.
	6 kapliczek i krzyży XX w.
<u>Wólka Świątkowa</u>	dom nr 83, drewn., ok. 1930 r.
	dom nr 87, drewn., k. XIX w.
<u>Zalesie</u>	dom nr 17, drewn., lata 20 – XX w.
<u>Zarzecz Łukowski</u>	Zespół kościoła par. p.w. Najświętszego Serca Jezusa
	dom nr 12, drewn., lata 30 – XX w.
	dom nr 13, drewn., lata 20 – XX w.
	dom nr 18, drewn., lata 30 – XX w.
	dom nr 31, drewn., lata 30 – XX w.
	dom nr 32, drewn., lata 30 – XX w.
	cmentarz parafialny
	kapliczka i krzyż XX w.
<u>Żdźary</u>	dom nr 45, drewn., lata 20 – XX w.

Dla obiektów i terenów znajdujących się w gminnej ewidencji zabytków ustala się następujące kierunki działania:

- zachowanie, w miarę możliwości, w celu utrzymania tożsamości kulturowej miejsca,
- użytkowanie gwarantujące zachowanie i utrzymanie zabytku,
- przy podejmowaniu działań inwestycyjnych przy obiektach i terenach znajdujących się w ewidencji zabytków obowiązuje uzyskanie warunków i wytycznych konserwatorskich, które określą zasady działania,
- w przypadku koniecznej rozbiórki obiektu znajdującego się w ewidencji obowiązują zasady wynikające z art. 39 ust. 3 Prawo budowlane,
- obejmowanie ochroną na mocy miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego,
- odpowiednie zagospodarowanie terenów otaczających zabytek w celu wyeksponowania go w krajobrazie,
- pozyskiwanie inwestorów zainteresowanych zagospodarowaniem i rewaloryzacją obiektów zabytkowych,
- podnoszenie jakości funkcjonalnej i technicznej obiektów,
- zachowanie i utrzymanie kapliczek, figur, krzyży przydrożnych wraz z towarzyszącym drzewostanem i małą architekturą,
- utrzymanie funkcji cmentarzy oraz zachowanie historycznych nagrobków, alejek i drzewostanu.

4.3. STANOWISKA ARCHEOLOGICZNE.

W przypadku prowadzenia inwestycji budowlanych, w tym infrastruktury technicznej w obszarach ochrony obiektów archeologicznych (oznaczonych na rysunku studium w skali 1:25000) należy je uzgodnić na etapie ustalania warunków realizacji inwestycji z wojewódzkim konserwatorem zabytków w celu uzyskania warunków konserwatorskich prowadzenia inwestycji.

Wykaz stanowisk archeologicznych na terenie gminy Łuków.

60-80

8. Mikłusy st. 1	śląd osadnictwa: Okres nowożytny
12. Kolonia Zaolszynie st. 1	ślady osadnictwa: późne średniowiecze

60-81

33. Kolonia Podmaciejowice st. 3	śląd osadnictwa: epoka kamienia-wczesna epoka żelaza
34. Kolonia Podmaciejowice st. 1	osada: wczesne średniowiecze

61-77

Uroczysko „Topór” st. 1	śląd osadnictwa: epoka kamienia – epoka brązu

61-78

17. Biardy st. 1	śląd osadnictwa: starożytność

61-79

1. Biardy st. 2	śląd osadnictwa: neolit-wczesna epoka brązu
2. Biardy st. 3	osada: okres nowożytny (XVII-XVIII w.)

- 3. Biardy st. 4 ślad osadnictwa: neolit-wczesna epoka brązu
- 4. Biardy st. 5 ślad osadnictwa: okres nowożytny
- 5. Biardy st. 6 ślad osadnictwa: starożytność
- 6. Krynka st. 6 ślad osadnictwa: okres nowożytny XVI w.
- 7. Krynka st. 7 ślad osadnictwa: okres nowożytny XVII w.
- 8. Krynka st. 8 ślad osadnictwa: okres nowożytny XVI w.
osada: okres nowożytny (XVII-XVIII w.)

61-80

- 21. Krynka st. 5 ślad osadnictwa: epoka brązu (kultura łużycka)

62-78

- 1. Gręźówka st. 1 ślad osadnictwa: epoka kamienia
- 2. Gręźówka st. 2 ślad osadnictwa: starożytność
ślad osadnictwa: późne średniowiecze XIV-XV w.
ślad osadnictwa: okres nowożytny XVI-XVII w.
- 3. Gręźówka st. 3 ślady osadnictwa: starożytność
- 4. Gręźówka st. 4 ślad osadnictwa: starożytność
ślady osadnictwa: okres nowożytny
- 5. Gręźówka st. 5 ślad osadnictwa: epoka kamienia – epoka brązu
- 6. Klimki st. 4 ślad osadnictwa: późne średniowiecze XIV-XV w.
Ślady osadnictwa: okres nowożytny XVI-XVII w.
- 7. Uroczysko Jagodne st. 1 ślady osadnictwa: wczesne średniowiecze
osada: okres nowożytny
- 8. Uroczysko Jagodne st. 2 osada: starożytność
- 9. Uroczysko Jagodne st. 3 ślad osadnictwa: epoka kamienia – epoka brązu
ślady osadnictwa: nieokreślona

62-79

- 1. Wólka Świądkowa st. 1 osada: późne średniowiecze   wieś: okres nowożytny
- 4. Gołaszyn st. 1 osada: późne średniowiecze   wieś: okres nowożytny
- 5. Wólka Świądkowa st. 2 cmentarzysko: nieokreślone
- 6. Klimki st. 1 wieś: okres nowożytny
- 7. Ławki st. 1 wieś: okres nowożytny
- 8. Ławki st. 2 osada: wczesna epoka żelaza
ślad osadnictwa: epoka kamienia-epoka brązu
osada: epoka brązu-wczesna epoka żelaza (kult. łużycka)
osada: młodszy okres przedrzymski-okres rzymski (kult. przeworska)
osada: starożytność
osada: wczesne średniowiecze (X-XII w.)
osada: okres nowożytny
- 9. Ławki st. 3 ślad osadnictwa: neolit (kult. pucharów lejkowatych)
osada: starożytność
osada: wczesne średniowiecze (XI-XII w.)
- 10. Ławki st. 4 ślad osadnictwa: epoka kamienia-epoka brązu
osada: młodszy okres przedrzymski (kult. przeworska)
ślady osadnictwa: wczesne średniowiecze (XI-XII w.)
- 11. Ławki st. 5 ślad osadnictwa: starożytność
ślad osadnictwa: wczesne średniowiecze (X w.)

12. Ławki st. 6	osada: wczesne średniowiecze (X-XI w.) ślad osadnictwa: wczesna epoka brązu (kult. trzciniecka)
13. Ławki st. 7	ślad osadnictwa: wczesne średniowiecze (X-XI w.)
14. Ławki st. 8	osada: starożytność
15. Ławki st. 9	osada: starożytność ślad osadnictwa: okres nowożytny (XVI w.)
16. Ławki st. 10	ślad osadnictwa: starożytność
17. Ławki st. 11	osada: młodszy okres przedrzymski (kult. przeworska) ślad osadnictwa: wczesne średniowiecze
18. Ławki st. 12	ślad osadnictwa: epoka kamienia-epoka brązu osada: młodszy okres przedrzymski-okres rzymski (kult. przeworska) osada: starożytność osada: wczesne średniowiecze (X-XII w.) osada: okres nowożytny (XVI-XVII w.)
20. Ławki st. 14	osada: wczesna epoka żelaza
21. Ławki st. 15	ślad osadnictwa: epoka kamienia-epoka brązu osada: wczesne średniowiecze (XI-XII w.)
22. Ławki st. 16	ślady osadnictwa: okres rzymski (kult. przeworska)
23. Ławki st. 17	osada: epoka brązu ślady osadnictwa: wczesne średniowiecze (XII-XIII w.) osada: okres nowożytny (XVI-XVII w.)
24. Ławki st. 18	ślad osadnictwa: epoka kamienia ślady osadnictwa: epoka brązu ślad osadnictwa: wczesne średniowiecze (X-XII w.)
25. Ławki st. 19	ślad osadnictwa: mezolit (kult. janisławicka) ślad osadnictwa: starożytność
26. Ławki st. 20	ślad osadnictwa: wczesne średniowiecze (XII-XIII w.) osada: okres nowożytny (XVI-XVII w.)
27. Klimki st. 2	obozowisko: epoka kamienia
28. Klimki st. 3	obozowisko: epoka kamienia
29. Klimki st. 4	ślad osadnictwa: neolit (kult. amfor kulistych)
30. Gołaszyn st. 3	ślad osadnictwa: neolit (kult. amfor kulistych) osada: starożytność osada: wczesne średniowiecze (X-XI w.) osada: okres nowożytny
31. Gołaszyn st. 4	ślad osadnictwa: wczesne średniowiecze
32. Gołaszyn st. 5	osada: neolit (kult. pucharów lejkwatych) osada: epoka brązu (kultura łużycka) osada: starożytność osada: młodszy okres przedrzymski-okres rzymski osada: wczesne średniowiecze (X-XI w.)
33. Gołaszyn st. 6	ślad osadnictwa: mezolit
34. Gołaszyn st. 7	osada: epoka brązu
35. Gołaszyn st. 8	osada: późne średniowiecze-okres nowożytny
36. Gołaszyn st. 9	ślad osadnictwa: epoka kamienia-epoka brązu
37. Gołaszyn st. 10	ślad osadnictwa: wczesne średniowiecze (XI-XII w.)
38. Gołaszyn st. 11	ślad osadnictwa: epoka kamienia-epoka żelaza osada: okres nowożytny

39. Gołaszyn st. 12	ślady osadnictwa: neolit osada: wczesne średniowiecze (XII w.)
40. Gołaszyn st. 13	śląd osadnictwa: epoka kamienia
41. Gołaszyn st. 4	osada: wczesne średniowiecze (XI-XII w.)
42. Wólka Świątkowa st. 3	śląd osadnictwa: nieokreślony
43. Wólka Świątkowa st. 4	osada: neolit śląd osadnictwa: nieokreślony
44. Wólka Świątkowa st. 5	śląd osadnictwa: epoka kamienia
45. Role st. 14	śląd osadnictwa: starożytność
46. Role st. 15	śląd osadnictwa: wczesne średniowiecze (XI-XII w.) śląd osadnictwa: okres nowożytny (XVI-XVII w.)
62-80	
1. Suleje st. 1	ślady osadnictwa: starożytność
2. Suleje st. 2	ślady osadnictwa: późne średniowiecze
3. Suleje st. 3	śląd osadnictwa: wczesne średniowiecze (XI-XII w.) osada: późne średniowiecze (XV w.) osada: okres nowożytny (XVII-XVIII w.)
4. Suleje st. 4	śląd osadnictwa: wczesne średniowiecze (po X w.) osada: okres nowożytny (XVII-XVIII w.)
5. Suleje st. 5	śląd osadnictwa: starożytność osada: okres nowożytny XVIII w.
6. Suleje st. 6	ślady osadnictwa: neolit śląd osadnictwa: późne średniowiecze XV w. śląd osadnictwa: okres nowożytny XVIII w.
7. Suleje st. 7	osada: okres nowożytny (XVII-XVIII w.)
8. Suleje st. 8	śląd osadnictwa: wczesne średniowiecze (VIII-IX w.) osada: późne średniowiecze ślady osadnictwa: okres nowożytny (XVII-XVIII w.)
9. Suleje st. 9	śląd osadnictwa: wczesne średniowiecze (przed X w.) osada: okres nowożytny XVIII w.
10. Suleje st. 10	śląd osadnictwa: wczesne średniowiecze XI-XII w. osada: późne średniowiecze (XIV-XV w.) ślady osadnictwa: okres nowożytny (XVII-XVIII w.)
11. Suleje st. 11	fortalicjum: okres nowożytny XVII w.
12. Suleje st. 12	osada: późne średniowiecze (XIV-XV w.) ślady osadnictwa: okres nowożytny (XVII-XVIII w.)
13. Suleje st. 13	śląd osadnictwa: wczesne średniowiecze (X-XI w.)
14. Role st. 1	kurhan: nieokreślony
15. Role st. 2	śląd osadnictwa: starożytność śląd osadnictwa: wczesne średniowiecze (IX-X w.) ślady osadnictwa: późne średniowiecze XV w. śląd osadnictwa: okres nowożytny XVII w.
16. Role st. 3	śląd osadnictwa: neolit (kultura pucharów lejkowatych) ślady osadnictwa: okres nowożytny (XVII-XVIII w.)
17. Role st. 4	ślady osadnictwa: późne średniowiecze XV w. osada: okres nowożytny (XVII-XVIII w.)
18. Role st. 5	śląd osadnictwa: późne średniowiecze osada: okres nowożytny (XVII-XVIII w.)
19. Role st. 6	osada: okres nowożytny XVIII w.

20. Role st. 7	osada: wczesne średniowiecze (X-XII w.) ślad osadnictwa: późne średniowiecze ślady osadnictwa: okres nowożytny (XVII-XVIII w.)
21. Role st. 8	ślady osadnictwa: późne średniowiecze
22. Role st. 9	ślad osadnictwa: starożytność
23. Role st. 10	ślad osadnictwa: starożytność
24. Role st. 11	ślad osadnictwa: wczesna epoka brązu (kultura trzciniecka) ślad osadnictwa: późne średniowiecze XV w. ślad osadnictwa: okres nowożytny XVIII w.
25. Role st. 12	osada: okres nowożytny XVII w.
26. Role st. 13	ślad osadnictwa: późne średniowiecze ślad osadnictwa: okres nowożytny XVIII w.
27. Krynka st. 1	ślad osadnictwa: wczesne średniowiecze (XI-XII w.)
28. Krynka st. 2	ślad osadnictwa: późne średniowiecze osada: okres nowożytny (XVII-XVIII w.)
29. Krynka st. 3	ślad osadnictwa: wczesne średniowiecze (XI-XII w.) osada: późne średniowiecze XV w. ślady osadnictwa: XVI-XVII w.
63-79	
5. Zalesie st. 1	wieś historyczna: późne średniowiecze (XV-XVI w.) wieś historyczna: okres nowożytny (XVI-XVII w.)
6. Sięciaszka st. 1	wieś historyczna: późne średniowiecze XV-XVI w. wieś historyczna: okres nowożytny (XVI-XVIII w.)
16. Ryżki st. 3	ślady osadnictwa: epoka kamienia
17. Sięciaszka Pierwsza st. 2	ślad osadnictwa: wczesne średniowiecze XI w.
18. Sięciaszka Pierwsza st. 3	ślad osadnictwa: starożytność ślad osadnictwa: nieokreślony
19. Sięciaszka Pierwsza st. 4	ślad osadnictwa: epoka kamienia
20. Sięciaszka Druga st. 1	ślad osadnictwa: starożytność osada: wczesne średniowiecze (XI-XII w.) osada: późne średniowiecze (XIV-XV w.) osada: okres nowożytny (XVI-XVII w.)
21. Sięciaszka Druga st. 2	ślad osadnictwa: epoka brązu ślady osadnictwa: wczesne średniowiecze XII w.
22. Sięciaszka Druga st. 3	osada: starożytność osada: wczesne średniowiecze XII w. ślady osadnictwa: okres nowożytny (XVI-XVII w.)
23. Sięciaszka Druga st. 4	ślad osadnictwa: epoka kamienia-epoka brązu ślad osadnictwa: wczesne średniowiecze (XI-XII w.) osada: późne średniowiecze (XV-XVI w.)
24. Sięciaszka Druga st. 5	ślad osadnictwa: starożytność ślady osadnictwa: późne średniowiecze (XIV-XV w.)
25. Sięciaszka Druga st. 6	ślad osadnictwa: starożytność osada: okres nowożytny (XVI-XVII w.)
26. Zalesie st. 2	osada: młodszy okres przedrzymski (kultura przeworska) osada: wczesne średniowiecze XI w.
27. Zalesie st. 3	ślad osadnictwa: neolit ślad osadnictwa: wczesna epoka brązu (kultura trzciniecka)
28. Zalesie st. 4	ślad osadnictwa: epoka kamienia-epoka brązu

29. Zalesie st. 5	śląd osadnictwa: epoka brązu ślady osadnictwa: wczesne średniowiecze (XI-XII w.) ślady osadnictwa: okres nowożytny (XVI-XVII w.)
30. Zalesie st. 6	śląd osadnictwa: starożytność śląd osadnictwa: wczesne średniowiecze osada: okres nowożytny (XVII-XVIII w.)
31. Zalesie st. 7	śląd osadnictwa: epoka kamienia śląd osadnictwa: późne średniowiecze osada: okres nowożytny (XVII-XVIII w.)
32. Zalesie st. 8	śląd osadnictwa: epoka kamienia-epoka brązu śląd osadnictwa: wczesne średniowiecze osada: okres nowożytny XVI-XVII w.
33. Zalesie st. 9	osada: wczesne średniowiecze (IX-X w.)
34. Zalesie st. 10	ślady osadnictwa: epoka kamienia
63-80	
1. Aleksandrów st. 1	wieś historyczna: okres nowożytny
2. Turze Rogi st. 1	wieś historyczna: XVII-XIX w.
3. Łazy st. 1	wieś historyczna: XVII-XIX w.
8. Turze Rogi st. 2	śląd osadnictwa: epoka żelaza śląd osadnictwa: wczesne średniowiecze (XI-XII w.)
9. Turze Rogi st. 3	śląd osadnictwa: epoka kamienia
10. Turze Rogi st. 4	ślady osadnictwa: epoka kamienia-epoka brązu
11. Turze Rogi st. 5	śląd osadnictwa: epoka kamienia – epoka żelaza osada: wczesna epoka brązu (kultura trzciniecka) śląd osadnictwa: późne średniowiecze (XV w.) osada: XVI-XVII w.
12. Turze Rogi st. 6	obozowisko: mezolit obozowisko: wczesna epoka brązu (kultura trzciniecka) osada: wczesne średniowiecze
13. Turze Rogi st. 7	obozowisko: mezolit
14. Turze Rogi st. 8	śląd osadnictwa: późne średniowiecze XV w. śląd osadnictwa: okres nowożytny XVI-XVII w.
15. Turze Rogi st. 9	śląd osadnictwa: epoka kamienia
16. Turze Rogi st. 10	śląd osadnictwa: epoka kamienia-epoka brązu śląd osadnictwa: starożytność
17. Turze Rogi st. 11	obozowisko: mezolit ślady osadnictwa: starożytność
18. Turze Rogi st. 12	obozowisko: epoka kamienia osada: epoka brązu
19. Turze Rogi st. 13	śląd osadnictwa: wczesna epoka brązu (kultura trzciniecka) śląd osadnictwa: epoka brązu
20. Turze Rogi st. 14	śląd osadnictwa: neolit (kultura ceramiki sznurowej) śląd osadnictwa: epoka kamienia - epoka brązu osada: starożytność
21. Turze Rogi st. 15	śląd osadnictwa: epoka kamienia
22. Turze Rogi st. 16	ślady osadnictwa: epoka kamienia-epoka żelaza osada: wczesne średniowiecze XII w. osada: średniowiecze (XIII-XIV w.) osada: okres nowożytny (XVI-XVII w.)

23. Turze Rogi st. 17	osada: okres nowożytny (XVI-XVII w.)
24. Turze Rogi st. 18	śląd osadnictwa: epoka kamienia-epoka żelaza osada: wczesne średniowiecze XII w. osada: późne średniowiecze XIV-XV w. osada: okres nowożytny XVI-XVII w.
25. Turze Rogi st. 19	osada: wczesne średniowiecze XII w. osada: późne średniowiecze: XIII-XIV w. osada: okres nowożytny XVI-XVIII w.
26. Turze Rogi st. 20	śląd osadnictwa: mezolit śląd osadnictwa: starożytność
27. Turze Rogi st. 21	śląd osadnictwa: neolit śląd osadnictwa: starożytność
28. Turze Rogi st. 22	śląd osadnictwa: wczesne średniowiecze
29. Turze Rogi st. 23	ślady osadnictwa: późne średniowiecze XIV-XV w. Śląd osadnictwa: okres nowożytny XVI-XVII w.
30. Turze Rogi st. 24	śląd osadnictwa: mezolit obozowisko: epoka kamienia – epoka brązu osada: starożytność osada: wczesne średniowiecze XII-XIII w. Osada: okres nowożytny: XVI-XVII w.
34. Strzyżew st. 3	śląd osadnictwa: starożytność
35. Strzyżew st. 4	śląd osadnictwa: neolit
36. Strzyżew st. 5	śląd osadnictwa: paleolit schyłkowy obozowisko: mezolit cmentarzysko: nieokreślone
37. Strzyżew st. 6	śląd osadnictwa: epoka kamienia ślady osadnictwa: wczesna epoka brązu (kultura trzciniecka) ślady osadnictwa: epoka brązu
38. Strzyżew st. 7	ślady osadnictwa: epoka kamienia-epoka brązu osada: epoka brązu-wczesna epoka żelaza (kultura łużycka) osada: starożytność ślady osadnictwa: wczesne średniowiecze XI-XII w.
39. Strzyżew st. 8	ślady osadnictwa: starożytność
40. Strzyżew st. 9	ślady osadnictwa: epoka kamienia-epoka żelaza osada: wczesne średniowiecze
41. Strzyżew st. 10	ślady osadnictwa: starożytność wał ziemny: nieokreślona
42. Strzyżew st. 11	relikty dworu: XIX w.
43. Strzyżew st. 12	śląd osadnictwa: epoka kamienia śląd osadnictwa: epoka brązu-wczesna epoka żelaza
44. Strzyżew st. 13	osada: nieokreślona śląd osadnictwa: XVI-XVII w.
45. Strzyżew st. 14	śląd osadnictwa: neolit osada: starożytność
46. Strzyżew st. 15	śląd osadnictwa: epoka kamienia-epoka żelaza śląd osadnictwa: wczesne średniowiecze
47. Strzyżew st. 16	śląd osadnictwa: epoka kamienia śląd osadnictwa: późne średniowiecze XIV-XV w.
48. Strzyżew st. 17	ślady osadnictwa: młodszy okres przedrzymski-okres rzymski ślady osadnictwa: starożytność

49. Strzyżew st. 18	ślady osadnictwa: starożytność
50. Strzyżew st. 19	śląd osadnictwa: epoka brązu (kultura łużycka) ślady osadnictwa: starożytność
51. Strzyżew st. 20	osada: wczesna epoka żelaza
52. Strzyżew st. 21	ślady osadnictwa: epoka brązu-wczesna epoka żelaza (kult. łużycka)
53. Strzyżew st. 22	ślady osadnictwa: epoka brązu-wczesna epoka żelaza
54. Strzyżew st. 23	ślady osadnictwa: wczesna epoka brązu (kultura trzciniecka) osada: starożytność śląd osadnictwa: XVI-XVII w.
55. Strzyżew st. 24	ślady osadnictwa: starożytność
56. Strzyżew st. 25	śląd osadnictwa: mezolit
57. Strzyżew st. 26	śląd osadnictwa: wczesna epoka brązu (kultura trzciniecka) śląd osadnictwa: starożytność śląd osadnictwa: wczesne średniowiecze
58. Aleksandrów st. 2	ślady osadnictwa: neolit
59. Aleksandrów st. 3	śląd osadnictwa: epoka kamienia
60. Aleksandrów st. 4	śląd osadnictwa: neolit obozowisko: epoka kamienia
61. Łazy st. 2	śląd osadnictwa: epoka kamienia-epoka żelaza osada: epoka brązu
62. Łazy st. 3	osada: starożytność osada: wczesne średniowiecze XI-XII w.
63. Łazy st. 4	śląd osadnictwa: epoka kamienia śląd osadnictwa: wczesna epoka brązu (kultura trzciniecka) osada: starożytność osada: wczesne średniowiecze X-XI w.
63-81	
1. Strzyżew st. 1	grodzisko: wczesne średniowiecze (X-XI w.)
3. Strzyżew st. 2	wieś historyczna: XVI-XVIII w.
4. Zarzec Łukowski st. 1	wieś historyczna: XVI-XVII w.
6. Strzyżew st. 27	ślady osadnictwa: epoka kamienia-epoka żelaza osada: okres nowożytny XVI-XVII w.
7. Strzyżew st. 28	ślady osadnictwa: epoka kamienia-epoka brązu
8. Strzyżew st. 29	ślady osadnictwa: epoka kamienia-epoka żelaza
9. Strzyżew st. 30	ślady osadnictwa: neolit (kultura pucharów lejkowatych) obozowisko: epoka kamienia-epoka brązu osada: starożytność ślady osadnictwa: wczesne średniowiecze XI-XII w.
10. Strzyżew st. 31	obozowisko: epoka kamienia-epoka brązu osada: wczesna epoka brązu (kultura trzciniecka) osada: okres rzymski ślady osadnictwa: nieokreślona
11. Strzyżew st. 32	śląd osadnictwa: epoka kamienia obozowisko: epoka kamienia-wczesna epoka brązu osada: neolit (kultura ceramiki sznurowej) osada: wczesna epoka brązu (kultura trzciniecka) osada: starożytność śląd osadnictwa: okres rzymski (kultura wielbarska)

12. Strzyżew st. 33	obozowisko: epoka kamienia-epoka brązu osada: neolit (kultura pucharów lejkowatych) osada: wczesna epoka brązu (kultura trzciniecka) osada: okres rzymski (kultura wielbarska) osada: okres nowożytny XVI-XVII w.
13. Strzyżew st. 34	ślad osadnictwa: epoka kamienia-epoka żelaza ślad osadnictwa: starożytność
14. Strzyżew st. 35	obozowisko: mezolit
15. Strzyżew st. 36	ślady osadnictwa: epoka kamienia-epoka brązu ślad osadnictwa: wczesna epoka brązu (kultura trzciniecka)
19. Kownatki st. 2	ślad osadnictwa: mezolit (kultura janisławicka) ślad osadnictwa: epoka kamienia-wczesna epoka brązu
20. Kownatki st. 3	ślad osadnictwa: neolit ślad osadnictwa: starożytność
21. Kownatki st. 4	relikty dworu: XIX w.
22. Kownatki st. 5	osada: XVI-XVIII w.
23. Kownatki st. 6	ślad osadnictwa: wczesne średniowiecze XII w. ślad osadnictwa: późne średniowiecze XIV w.
24. Zarzecz Łukowski st. 2	ślad osadnictwa: neolit ślad osadnictwa: epoka kamienia-epoka brązu ślad osadnictwa: wczesna epoka brązu
25. Zarzecz Łukowski st. 3	osada: wczesne średniowiecze
26. Zarzecz Łukowski st. 4	ślad osadnictwa: starożytność
27. Zarzecz Łukowski st. 5	ślad osadnictwa: epoka kamienia-epoka żelaza osada: młodszy okres przedrzymski
28. Zarzecz Łukowski st. 6	ślad osadnictwa: starożytność
29. Zarzecz Łukowski st. 7	ślad osadnictwa: epoka kamienia-epoka brązu
30. Zarzecz Łukowski st. 8	ślady osadnictwa: wczesne średniowiecze XI-XII w. ślady osadnictwa: XVI-XVIII w.
31. Zarzecz Łukowski st.9	ślad osadnictwa: późne średniowiecze ślady osadnictwa: okres nowożytny
32. Zarzecz Łukowski st. 10	osada: XVI-XVII w.
33. Zarzecz Łukowski st. 11	ślad osadnictwa: wczesna epoka brązu (kultura trzciniecka)
34. Zarzecz Łukowski st. 12	ślad osadnictwa: epoka kamienia-epoka brązu osada: późne średniowiecze XIV-XV
35. Zarzecz Łukowski st. 13	ślad osadnictwa: epoka kamienia-epoka żelaza ślad osadnictwa: epoka brązu osada: starożytność ślady osadnictwa: wczesne średniowiecze
36. Zarzecz Łukowski st. 14	ślad osadnictwa: wczesne średniowiecze XI w.

W przypadku prowadzenia inwestycji budowlanych, w tym infrastruktury technicznej (gazociągi, wodociągi, kable elektroenergetyczne i telefoniczne, kanalizacje, melioracje) na terenach występowania znalezisk archeologicznych należy je uzgodnić na etapie ustalenia warunków realizacji inwestycji z wojewódzkim konserwatorem zabytków w celu uzyskania warunków konserwatorskich prowadzenia inwestycji. Wszelkie inwestycje budowlane prowadzone w obrębie stanowiska archeologicznego wymagają przeprowadzenia przedinwestycyjnych, ratowniczych badań wykopaliskowych lub prowadzenia prac pod nadzorem uprawnionego archeologa.

Odkrycie w trakcie prac ziemnych i budowlanych przedmiotu, co do którego istnieje przypuszczenie, iż jest on zabytkiem archeologicznym, zobowiązuje inwestora do zabezpieczenia, przy użyciu dostępnych środków, przedmiotu i oznakowania miejsca jego znalezienia oraz niezwłocznego zawiadomienia o znalezieniu tego przedmiotu właściwego wojewódzkiego konserwatora zabytków, a jeśli nie jest to możliwe, wójta gminy (art. 32 ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami – Dz. U. z 2003r., Nr 162, poz. 1568).

Na obszarze gminy Łuków wyznaczono trzy rodzaje stref ochrony stanowisk archeologicznych:

- **STREFA W** - ścisłej ochrony zabytków archeologicznych obejmuje stanowiska wpisane do rejestru zabytków, zwłaszcza posiadające własną formę terenową.

Na obszarze tej strefy wszelka działalność inwestycyjna, prowadzenie badań archeologicznych oraz wszelkie działania, które mogłyby prowadzić do naruszenia substancji lub zmiany wyglądu zabytku wpisanego do rejestru - wymaga pozwolenia Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków (zakaz prowadzenia inwestycji na grodzisku w Strzyżewie).

- **STREFA OW** – ochrony archeologicznej, tj. stanowiska o znanej lokalizacji oraz wsie o metryce XVI-wiecznej i wcześniejsze.

Na obszarze tych stref działalność inwestycyjna związana z naruszeniem ziemi na głębokość 30 cm musi być dokonana przy uprzednim uzgodnieniu z konserwatorem i wykonywana pod nadzorem archeologiczno-konserwatorskim. W razie stwierdzenia reliktyw archeologicznych wszelkie prace powinny być przerwane, a teren udostępniony do ratowniczych badań archeologicznych.

- **STREFA OWD** – strefa obserwacji archeologicznej oraz obszary domniemanych stanowisk archeologicznych tj. stanowisk niedostępnych podczas badań powierzchniowych lub szczególnie zagrożone zniszczeniem, a charakteryzujące się dobrymi warunkami osadniczymi.

Dla strefy OWD ustala się obowiązek zawiadomienia Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków o planowanym terminie przeprowadzenia wszelkich prac ziemnych w terminie 14 dni przed ich rozpoczęciem.

Obszary stanowisk archeologicznych (oprócz nowożytnych śladów osadnictwa oraz wsi historycznych młodszych niż XVI-wieczne) należy traktować jak strefy OW. W trakcie sporządzania miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego należy określić zasięg stref wyznaczonych lokalizacją stanowisk.

4.4. STREFY OCHRONY WARTOŚCI KULTUROWYCH I KRAJOBRAZOWYCH

Zgodnie z wytycznymi i postulatami konserwatorskimi do *Opracowania studialnego wartości kulturowych gminy Łuków, Łuków 1997r.* określono zasady ochrony historycznych układów i obiektów oraz wyznaczono strefy ochrony konserwatorskiej (oznaczone na załączniku graficznym w skali 1:25000).

STREFA „A” – pełnej ochrony historycznej struktury przestrzennej, obejmująca zespół dworsko-leśny w Krynca. Strefa obejmuje obszar wpisany do rejestru zabytków.

Dla strefy „A” ustala się:

- zakaz wznoszenia jakichkolwiek obiektów kubaturowych,

- zachowanie zasadniczych elementów historycznego układu przestrzennego zespołu tj. zachowanie obecnego kształtu zespołu folwarcznego, utrzymanie istniejącej sieci dróg, alej, szpalerów, osi widokowych i kompozycyjnych,
- zachowanie istniejących podziałów parcelacyjnych,
- zakaz wytyczania nowych ciągów komunikacyjnych,
- wszelkie działania inwestycyjne i prace projektowe w tej strefie muszą być konsultowane z wojewódzkim konserwatorem zabytków na etapie koncepcji i zatwierdzone na etapie realizacji.

STREFA „B” – ochrony zachowanych elementów zabytkowych, obejmująca:

- teren wokół kościoła parafialnego w Zarzeczcu Łukowskim,
- teren cmentarza parafialnego w Gręzówce,
- teren cmentarza parafialnego w Zarzeczcu Łukowskim,
- teren zespołu leśniczówki w Dąbrówce,
- teren założenia dworskiego wraz z alejami i szpalerami w Kownatkach,
- teren zespołu dworsko – parkowego w Ryżkach,
- pozostałości zespołu dworsko – parkowego w miejscowości Dąbie,
- teren wokół pomnika ku czci ks. Stanisława Brzóska wraz z drogą na osi w rezerwacie „Jata” w pobliżu Dąbrówki,
- teren wokół pomnika żołnierzy AK w rezerwacie „Jata”.

Dla strefy „B” ustala się:

- zachowanie zasadniczych elementów historycznego rozplanowania tj. utrzymanie istniejącej sieci dróg, szpalerów, osi widokowych i kompozycyjnych,
- dopuszczenie realizacji nowej zabudowy, w zależności od jej funkcji, z wymogiem dostosowania jej do historycznej kompozycji przestrzennej w zakresie skali i bryły zabudowy, przy jednoczesnym założeniu harmonijnego współistnienia elementów kompozycji historycznej i współczesnej,
- w miejscowości Kownatki w granicach strefy należy ograniczyć wysokość zabudowy do 2 kondygnacji, liczonych łącznie z poddaszem użytkowym,
- zachowanie istniejących podziałów parcelacyjnych,
- zakaz wytyczania nowych ciągów komunikacyjnych,
- wszelkie działania inwestycyjne i prace projektowe w tej strefie wymagają konsultacji z wojewódzkim konserwatorem zabytków na etapie koncepcji i zatwierdzone na etapie realizacji.

STREFA „K” – ochrony krajobrazu, obejmująca:

- teren przy cmentarzu parafialnym w Gręzówce,
- teren przy cmentarzu parafialnym w Zarzeczcu Łukowskim,
- teren przy zespole dworsko – parkowym w Ryżkach.

W strefie tej postuluje się:

- zachowanie istniejącego drzewostanu,
- utrzymanie istniejącego użytkowania,
- nie wprowadzanie zwartych nasadzeń wysoką roślinnością,

- działania inwestycyjne i prace projektowe w tej strefie wymagają zachowania percepcji krajobrazu,
- inwestycje wymagają uzgodnienia z Wojewódzkim Konserwatorem Zabytków.

STREFA „E” – ochrony ekspozycji zespołu zabytkowego, obejmująca widok na zespół dworsko-parkowy w Ryżkach z drogi Żelechów – Łuków.

W strefie tej proponuje się:

- wprowadzenie zakazu zwartych nasadzeń wysoką roślinnością,
- wprowadzenie zakazu lokalizacji obiektów mogących dysharmonijnie wpłynąć na ekspozycję zespołu w krajobrazie,
- wszelkie działania inwestycyjne i prace projektowe w tej strefie wymagają konsultacji z wojewódzkim konserwatorem zabytków na etapie koncepcji i zatwierdzone na etapie realizacji.

4.5. GMINNY PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI

Zgodnie z art. 87 ust.1 ustawy należy opracować program opieki nad zabytkami i uwzględnić ustalenia tego programu w miejscowym planie zagospodarowania przestrzennego.

4.6. KSZTAŁTOWANIE HARMONIJNEGO KRAJOBRAZU KULTUROWEGO

W celu kształtowania harmonijnego krajobrazu kulturowego zakłada się:

- kontynuowanie tradycyjnych form osadnictwa,
- utrzymanie regionalno - historycznej skali i struktury jednostek osadniczych,
- skupianie zabudowy na zasadzie dogęszczania istniejącej struktury jednostek osadniczych,
- otaczanie wysoką zielenią zabudowy wiejskiej i obiektów dysharmonijnych,
- preferowanie zabudowy nawiązującej do regionalnej tradycji formy i materiałów elewacyjnych,
- utrzymanie istniejących kapliczek i krzyży przydrożnych,
- wykorzystanie opuszczonych obiektów tradycyjnej zabudowy na cele usługowe (agroturystyka, świetlice wiejskie, gastronomia itp.).

5. KIERUNKI ROZWOJU W SFERZE DEMOGRAFICZNO-SPOŁECZNEJ

Do najważniejszych cech społeczno-demograficznych mających istotny wpływ na rozwój gospodarczy oraz kształtowanie przestrzeni obszaru gminy Łuków należą:

1) w zakresie liczby i struktury ludności

- stały wzrost liczby mieszkańców;
- dodatni przyrost naturalny;
- dodatnie saldo migracji;
- systematycznie wzrastający udział ludności w wieku produkcyjnym;
- duże zróżnicowanie przestrzenne rozmieszczenia ludności;
- zmniejszający się udział ludności w wieku przedprodukcyjnym;
- znaczny niedobór kobiet w grupie wiekowej 19-39 lat tj. najkorzystniejszej grupie dla prokreacji;
- przewaga ilości kobiet wśród roczników starszych;
- znaczny wskaźnik obciążenia ekonomicznego ludności w wieku produkcyjnym ludnością w wieku nieprodukcyjnym;

2) w zakresie zatrudnienia

- stałe tendencje wzrostowe aktywności zawodowej mieszkańców;
- niekorzystna struktura zatrudnienia (wysoki udział zatrudnionych w usługach nierynkowych);
- sukcesywny spadek bezrobocia;
- wysoki udział bezrobotnych w przedziale wiekowym 18-34 lata;

3) w zakresie mieszkalnictwa

- dominujący udział własności prywatnej w ogólnej liczbie zasobów mieszkaniowych gminy;
- relatywnie dobre wyposażenie lokali mieszkalnych w instalacje sieciowe (wodociągowe i centralnego ogrzewania);
- duży ruch inwestycyjny, głównie w zakresie lokali mieszkalnych (rozbudowa i budowa nowych) oraz budynków inwentarskich i gospodarczych;

4) w zakresie usług publicznych

- dobry dostęp mieszkańców do usług medycznych oraz ponadgimnazjalnych placówek oświatowych wynikający przede wszystkim z bliskiego sąsiedztwa miasta Łukowa;
- duża liczba placówek oświatowych o charakterze podstawowym i gimnazjalnym;
- dobre wyposażenie placówek oświatowych w infrastrukturę szkolną (pracownie komputerowe, świetlice i stołówki szkolne);
- niewystarczające wyposażenie w obiekty i urządzenia sportowo-rekreacyjne.

Biorąc pod uwagę obserwowane w ostatnim dziesięcioleciu tendencje zjawisk społeczno-demograficznych oraz cechy obszaru gminy Łuków, przyjęto dla celów planistycznych następujące założenia:

- 1) w ciągu najbliższych 5 lat, liczba ludności gminy będzie systematycznie rosła (średnio o 0,35%). Szacuje się, że w 2015 osiągnie wartość 17 670, a więc społeczność gminy Łuków powiększy się o około 300 osób;

- 2) wzrost liczby ludności oraz gęstości zaludnienia będzie zachodził głównie w sołectwach sąsiadujących bezpośrednio z miejskimi terenami Łukowa (Gołaszyn, Karwacz, Łazy, Ryżki, Sięciaszka, Suleje i Wólka). Procesy wyludniania postępować będą we wschodniej i południowej części gminy (Dminin, Szczygły Dolne, Gołąbki, Sięciaszka Trzecia oraz Kownatki i Zarzecz Łukowski);
- 3) dalsze przeobrażenia trójsektorowej struktury gospodarki w kierunku rozwoju usług spowoduje zwiększenie zatrudnienia kobiet (pośrednictwo finansowe, handel, edukacja);
- 4) rozwój funkcji związanych z działalnością gospodarczą i usługową wymaga przygotowania w obszarze gminy odpowiednio uzbrojonych terenów inwestycyjnych. Dotyczy to przede wszystkim obszarów podmiejskich Łukowa oraz terenów położonych wzdłuż głównych tras komunikacyjnych;

6. KIERUNKI ROZWOJU STRUKTURY GOSPODARCZEJ GMINY

6.1. KIERUNKI I ZASADY KSZTAŁTOWANIA ROLNICZEJ PRZESTRZENI PRODUKCYJNEJ

Z uwagi na wysoki poziom rolnictwa w gminie Łuków, pozostanie ono nadal wiodącym działem gospodarki gwarantującym rozwój gospodarczy tego obszaru. W celu określenia kierunków rozwoju rolnictwa wzięto pod uwagę wyniki analiz przeprowadzonych w części poświęconej uwarunkowaniom rozwoju, na ich podstawie sformułowano syntetyczną charakterystykę rolniczej przestrzeni produkcyjnej gminy:

- niska jakość rolniczej przestrzeni produkcyjnej (gleb),
- wadliwa struktura obszarowa gospodarstw rolnych (nadmierne rozdrobienie),
- wysokie zatrudnienie w rolnictwie indywidualnym,
- wysoka produkcja globalna i towarowa,
- zróżnicowanie przestrzenne poziomu rolnictwa na terenie gminy.

W celu poprawy efektywności ekonomicznej rolnictwa, jego rozwój powinien odbywać się w drodze zmian poszczególnych jego elementów, w szczególności polegających na:

- przekształceniu struktury obszarowej gospodarstw, zmierzającemu w kierunku powiększenia średniej wielkości gospodarstwa. Koncentracja ziemi w gospodarstwach indywidualnych zmniejszy zatrudnienie w rolnictwie i obniży koszty produkcji,
- doborze kierunków produkcji rolnej, odpowiednich do warunków przyrodniczych i rynków zbytu.

Nierówności w poziomie rozwoju rolnictwa są wynikiem zróżnicowania naturalnych warunków gospodarowania w gminie. Najtrudniejsze dla uprawy są obszary na północy gminy, gdzie gleby są znacznie gorszej jakości niż na pozostałej części.

Zakłada się, że równoległe z intensyfikacją gospodarki rolnej (dotyczyć to winno głównie wsi: Dminin, Jadwisin, Malcanów, Szczygły Górne i Czerśl) następować będzie wielofunkcyjny rozwój obszarów wiejskich polegający na tworzeniu sieci usług i małych zakładów przemysłu spożywczego. Stworzy to nowe miejsca pracy, co wpłynie na poprawę warunków życia mieszkańców północnej części gminy, gdzie rolnictwo ma charakter ekstensywny.

W rolniczej przestrzeni produkcyjnej gminy Łuków wyodrębnia się obszary o zróżnicowanych formach i intensywności produkcji, wynikających z naturalnych predyspozycji (np.: jakość gleb, struktura własnościowa gruntów) oraz ograniczeń będących następstwem objęcia ochroną krajobrazu części obszaru gminy. Na rysunku *Kierunki rozwoju struktury funkcjonalno-przestrzennej* oznaczone są symbolami:

Obszary R1 – obszary rolniczej przestrzeni produkcyjnej położone w Łukowskim i Radzyńskim Obszarze Chronionego Krajobrazu.

Zgodnie z przesłankami utworzenia takiego obszaru, sposób gospodarowania na nim polega przede wszystkim na nie dopuszczeniu do nadmiernej urbanizacji i zapewnieniu warunków harmonijnego

rozwoju rolnictwa w stanie najniższego skażenia środowiska. Wskazuje się tu na możliwość wprowadzenia proekologicznych zasad gospodarki rolnej i rozwoju agroturystyki.

Zasady zagospodarowania obszarów R1:

- a) dopuszcza się możliwość realizacji zabudowy zagrodowej w granicach istniejących siedlisk rolniczych;
- b) wyklucza się możliwość realizacji nowych obiektów:
  - mieszkalnych o powierzchni zabudowy powyżej 150 m² i wysokości większej niż 8,5 m, mierzonej do kalenicy dachu,
  - gospodarczych o powierzchni zabudowy powyżej 300 m² i wysokości większej niż 9 m, mierzonej do kalenicy dachu;
- c) projekty budowlane powinny uwzględniać regionalne zindywidualizowanie form architektonicznych oraz dostosowanie skali i charakteru nowo wznoszonych obiektów do już istniejących harmonizujących z krajobrazem,
- d) dopuszcza się możliwość realizacji infrastruktury technicznej związanej z realizacją i funkcjonowaniem inwestycji produkujących energię ze źródeł odnawialnych.

Obszary R2 – obszary ekstensywnego rozwoju rolnictwa.

Są to rejony o najsłabszych glebach nieobjęte żadną z form ochrony przyrody. Ze względu na niską dochodowość gospodarstw rolnych na tych terenach należy preferować ich wielofunkcyjny rozwój. Funkcjami uzupełniającymi, które mogą poprawić sytuację ekonomiczną mieszkańców mogą być drobne: rzemiosło, usługi produkcyjne, usługi związane z obsługą agroturystyki, handel, produkcja energii ze źródeł odnawialnych.

Zasady zagospodarowania obszarów R2:

- a) dopuszcza się możliwość realizacji zabudowy zagrodowej w granicach istniejących siedlisk rolniczych;
- b) wyklucza się możliwość realizacji nowych obiektów:
  - mieszkalnych o powierzchni zabudowy powyżej 150 m² i wysokości większej niż 8,5 m, mierzonej do kalenicy dachu,
  - gospodarczych o powierzchni zabudowy powyżej 400 m² i wysokości większej niż 9 m, mierzonej do kalenicy dachu;
- c) projekty budowlane powinny uwzględniać regionalne zindywidualizowanie form architektonicznych oraz dostosowanie skali i charakteru nowo wznoszonych obiektów do już istniejących harmonizujących z krajobrazem,
- d) dopuszcza się możliwość realizacji inwestycji związanych z produkcją energii ze źródeł odnawialnych, tj.: elektrowni wiatrowych, biogazowni, farm solarnych wraz z infrastrukturą związaną z ich realizacją i funkcjonowaniem.

Obszary R3 – obszar intensywnego rozwoju rolnictwa.

Jest to rejon o najlepszych warunkach środowiskowych dla rozwoju produkcji rolnej. Obejmuje swym zasięgiem miejscowości położone na południu gminy, gdzie rolnictwo pozostanie funkcją aktywizującą rozwój gospodarczy tego obszaru.

Zasady zagospodarowania obszarów R3:

- a) dopuszcza się możliwość realizacji zabudowy zagrodowej w granicach istniejących siedlisk rolniczych;
- b) dopuszcza się możliwość realizacji zabudowy mieszkaniowej i zagrodowej na działkach bezpośrednio przylegających do istniejących siedlisk rolniczych, pod warunkiem, że będzie ona związana z produkcją rolną;
- c) wyklucza się możliwość realizacji nowych obiektów:
  - mieszkalnych o powierzchni zabudowy powyżej 150 m² i wysokości większej niż 8,5 m, mierzonej do kalenicy dachu,
  - gospodarczych o powierzchni zabudowy powyżej 600 m² i wysokości większej niż 12 m, mierzonej do kalenicy dachu,
- d) dopuszcza się możliwość realizacji inwestycji związanych z produkcją energii ze źródeł odnawialnych, tj.: elektrowni wiatrowych, biogazowni, farm solarnych wraz z infrastrukturą związaną z ich realizacją i funkcjonowaniem.

Tereny intensywnej gospodarki hodowlanej – tereny przewidziane do rozwoju produkcji rolnej związanej z hodowlą zwierząt gospodarskich, wyznaczone jak na rysunku *Kierunki rozwoju struktury funkcjonalno-przestrzennej* (Załącznik Nr 2a),.

Zasady zagospodarowania terenów intensywnej gospodarki hodowlanej:

- a) dopuszcza się możliwość realizacji zabudowy związanej z gospodarką hodowlaną w granicach istniejących siedlisk rolniczych;
- b) dopuszcza się możliwość realizacji zabudowy związanej z gospodarką hodowlaną na działkach niezabudowanych;
- c) dopuszcza się możliwość realizacji zabudowy związanej z gospodarką hodowlaną na działkach bezpośrednio przylegających do istniejących siedlisk rolniczych, pod warunkiem spełnienia przepisów szczególnych, w tym przepisów ustaw: Prawo budowlane, Prawo ochrony środowiska, o udostępnianiu informacji o środowisku i jego ochronie, udziale społeczeństwa w ochronie środowiska oraz o ocenach oddziaływania na środowisko;

6.2. KIERUNKI ROZWOJU PRZEDSIĘBIORCZOŚCI POZAROLNICZEJ

Aktualny poziom rozwoju przedsiębiorczości w gminie jest niski. Niemniej jednak istnieją realne podstawy rozwoju takich branż jak usługi na rzecz rolnictwa i leśnictwa oraz rzemiosło i mała przetwórczość. Możliwe jest wzbogacenie oferty podstawowych usług komercyjnych świadczonych mieszkańcom. Ponadto gmina okalając miasto Łuków stanowi niejako naturalną rezerwę terenową dla wszelkiego rodzaju inwestycji, które z różnych względów nie mogą być realizowane bezpośrednio w jego obszarze.

W zakresie rozwoju funkcji produkcyjno-usługowych przewiduje się zachowanie lokalizacji istniejących zakładów usługowo-produkcyjnych oraz wyznaczenie nowych terenów pod działalność przemysłowo-usługową i składową związaną z pozyskiwaniem energii ze źródeł odnawialnych (z wyłączeniem elektrowni wiatrowych).

Za dopuszczalne przyjmuje się lokalizowanie drobnych, nieuciążliwych zakładów produkcyjnych i działalności gospodarczych na terenach zabudowy mieszkaniowej.

Rozwój funkcji usługowo-produkcyjnych powinien opierać się na wykorzystywaniu nowoczesnych technologii oraz dostępnych środków technicznych i technologicznych, chroniących środowisko przyrodnicze przed degradacją.

6.3. KIERUNKI I ZASADY KSZTAŁTOWANIA LEŚNEJ PRZESTRZENI PRODUKCYJNEJ ORAZ GOSPODARKI ŁOWIECKIEJ

6.3.1. GOSPODARKA LEŚNA

W gminie Łuków gospodarka leśna będzie opierała się na przestrzeganiu następujących zasad:

- utrzymaniu trwałości lasów i ciągłości wykorzystania ich wielostronnych funkcji tj. funkcji środowiskotwórczych, społecznych, ochronnych i gospodarczych;
- powiększaniu zasobów leśnych i wzmaganiu ich korzystnego wpływu na warunki życia człowieka i funkcjonowania całości przyrody;
- powszechnej ochrony lasów.

Podstawowym warunkiem utrzymania trwałości lasów i wykorzystania ich wszechstronnej użyteczności jest prowadzenie gospodarki leśnej zgodnie z ustaleniami planów urządzania lasów lub programów zagospodarowania lasów oraz w oparciu o zasady dobrych praktyk gospodarki leśnej.

Jednym z podstawowych czynników decydujących o trwałości lasów jest ograniczenie procesów degradacji stosunków wodnych w lasach. W tym celu konieczne jest:

- zachowanie w stanie zbliżonym do naturalnego i odtworzenie śródleśnych zbiorników i cieków wodnych,
- zachowanie w dolinach rzek lasów łągowych, olsów i innych naturalnych formacji przyrodniczych jako ostoi rzadkich gatunków roślin i zwierząt oraz regulatorów wilgotności siedlisk i mikroklimatu,
- zachowanie w stanie nienaruszonym śródleśnych nieużytków, tj. bagien, torfowisk, leśnych łąk wraz z ich florą i fauną, w celu ochrony różnorodności przyrodniczej i dalszego traktowania ich jako użytki ekologiczne.

Realizacja zasady powiększania zasobów leśnych powinna następować w wyniku zalesiania gruntów porolnych i rekultywowanych wyrobisk pokopalnianych. Pomimo tego, że gmina charakteryzuje się bardzo dużą lesistością, zaleca się wprowadzenie nowych zalesień (**LZ**) na grunty nieprzydatne rolniczo i nieużytki. W celu optymalnego wykorzystania powierzchni ziemi, uporządkowania przestrzeni rolniczej i leśnej (skracanie granicy polno-leśnej), jak też właściwego zgodnego z warunkami glebowo-przyrodniczymi zagospodarowania gruntów, zaleca się wykonanie szczegółowego opracowania pt. "Program zalesień".

Obszary przeznaczone pod zalesienie wskazano na rysunku studium. Tereny zabudowy znajdujące się w w/w obszarach mogą być użytkowane w dotychczasowy sposób. Możliwa jest również budowa, wymiana, rozbudowa i remonty budynków w obrębie dotychczasowych terenów zainwestowanych (siedlisk).

Zgodnie z Ustawą z dnia 28 września 1991r. (Dz. U. nr 101 poz. 444 z późn. zm.) o lasach grunty przeznaczone do zalesienia określa miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego lub decyzja o warunkach zabudowy i zagospodarowania terenu. Proces zalesienia gruntów porolnych jest procesem rozłożonym w czasie, uwarunkowanym zgodą właściciela oraz jego prawem ubiegania się o dotację budżetową na ten cel.

Zgodnie z obowiązującymi przepisami szczególnymi lasy podlegają ochronie przed przeznaczeniem na cele nieleśne. Ustala się ochronę lasów poprzez ograniczenie przeznaczania terenów leśnych na cele nieleśne. Dopuszcza się zmianę przeznaczenia terenów leśnych na cele publiczne, po uzyskaniu zgody właściwego urzędu.

Postuluje się również otoczenie szczególną opieką lasów ochronnych, w których należy prowadzić gospodarkę leśną w sposób zapewniający ciągłe spełnianie przez nie celów, dla których zostały wydzielone.

W gospodarowaniu na terenach leśnych przewiduje się ponadto:

- stosowanie wszystkich zabiegów przewidzianych zasadami hodowli lasu,
- stosowanie wszystkich zabiegów przewidzianych instrukcją dotyczącą ochrony lasu,
- stosowanie wszystkich zabiegów przewidzianych instrukcją ochrony przeciwpożarowej.

Szczególnego podkreślenia wymaga konieczność propagowania i jednoczesnego egzekwowania, przestrzegania zaleceń gospodarczych zawartych w programach zagospodarowania lub uproszczonych planach urządzania lasów niestanowiących własności Skarbu Państwa. W przypadku ich dezaktualizacji niezbędne jest szybkie ponowne wykonanie uproszczonych planów urządzania lasu.

6.3.2. GOSPODARKA ŁOWIECKA

Prowadzenie gospodarki łowieckiej jest regulowane przez szczegółowe przepisy. W zakresie obowiązków dzierżawców lub zarządców obwodów łowieckich leży m.in. dbałość o poprawę warunków bytowania zwierzyny, które można polepszyć poprzez przeprowadzenie zimowego dokarmiania, racjonalne zagospodarowanie już istniejących i tworzenie nowych poletek łowieckich oraz zwiększanie w drzewostanach ilości preferowanych przez zwierzynę gatunków domieszkowych drzew i krzewów stanowiących bazę żerową.

W gestii gminy powinny leżeć działania niezależne lub prowadzone w porozumieniu z kołami łowieckimi poprawiające stan ilościowy i zdrowotny zwierzyny łownej. Jednym z działań może być zapobieganie rozszerzaniu się chorób domowych (wirusowych i pasożytniczych) na zwierzęta leśne, poprzez likwidację dzikich wysypisk śmieci.

Jakość łowisk i stan zdrowotny zwierzyny można podnieść poprzez:

- pozostawienie (w miarę możliwości) miedz i zadrzewień śródpolnych,
- ograniczenie stosowania środków ochrony roślin i nawozów sztucznych wpływających na wzrost śmiertelności młodych kuropatw i spadek odporności dorosłych zajęcy,
- zmianę sposobu wykaszania upraw zielonych tzn. koszenia od środka na zewnątrz aby umożliwić zwierzynie ucieczkę (zwłaszcza młodych kuropatw, bażantów i zajęcy).

7. KIERUNKI ROZWOJU TURYSTYKI

Dla rozwoju funkcji turystycznej i rekreacyjnej proponuje się, szczególnie ku temu predestynowaną, północno-zachodnią część gminy (zwłaszcza okolice Gołaszyna). W celu wzmocnienia i urozmaicenia funkcji turystycznych proponuje się podjęcie szeregu działań mających na celu uatrakcyjnienie oferty turystycznej gminy. Do działań tych należy m.in.:

- wzbogacanie oferty agroturystyki sobotnio-niedzielnej adresowanej głównie do mieszkańców Łukowa;
- wspieranie rozwoju infrastruktury turystycznej tzn.:
  - bazy noclegowo-gastronomicznej,
  - szlaków turystycznych (m.in. Szlaku Ziemi Łukowskiej),
  - ścieżek rowerowych,
  - odnowy obiektów zabytkowych i lokalnych pomników historii;
- rozwój lokalnych produktów turystycznych takich jak potrawy regionalne, tradycyjne produkty rękodzielnicze, itp.;
- aktywna promocja gminy na forum krajowym i międzynarodowym.

W celu uatrakcyjnienia turystycznego gminy należy urządzić sieć szlaków przeznaczonych dla uprawiających turystykę rowerową, zyskującą coraz większą popularność głównie wśród mieszkańców miast. Zjawisko to w połączeniu z atrakcyjnym krajobrazem przyrodniczo-kulturowym i stosunkowo płaskim ukształtowaniem gminy, stwarza realną szansę wykreowania nowej atrakcji turystycznej. Istniejące szlaki turystyczne powinny być utrzymywane w należyтым stanie. Zwłaszcza ustawienie tablic informacyjnych i wyznaczenie dróg, po których można się poruszać jest konieczne w lasach ochronnych, gdyż niekontrolowana, nadmierna ich penetracja może osłabiać pełnione przez nie funkcje. Konieczne jest też ustawienie tablic informacyjnych o sposobach zachowania się w lesie (zakazy i nakazy).

Przy istniejących szlakach turystycznych, pieszych i rowerowych, należy zbudować deszczochrony, miejsca do zatrzymywania się i rozpalania ognisk, toalety oraz śmietniki.

Za działaniem mającym na celu uatrakcyjnienie gminy musi postępować działalność władz samorządowych w zakresie poprawy stanu środowiska naturalnego.

Poza działaniami typowo gospodarczymi, podejmowanymi w celu rozwinięcia funkcji rekreacyjnej gminy, należy podejmować również działania mające na celu wyeksponowanie i rozpropagowanie na szerszą skalę walorów gminy, co przyciągnęłoby turystów i zachęciło do zwiedzenia lub dłuższego pobytu na terenie gminy, to z kolei przysporzyłoby dodatkowych dochodów miejscowej ludności.

Jedną z nowych możliwości uatrakcyjnienia oferty turystycznej gminy jest utworzenie turystycznego ośrodka promocji i edukacji historyczno-ekologicznej w zrekonstruowanym zespole dworskim w miejscowości Wagram (obszar usług turystyki kwalifikowanej – UT). Pozostałości zespołu znajdują się na skraju wsi, w niewielkiej odległości od kompleksu leśnego Wagram posiadającego ponadprzeciętną wartość przyrodniczą oraz innych kompleksów leśnych i doliny rzeki Krzna Południowa. Zadaniem ośrodka jest eksponowanie walorów przyrodniczych oraz lokalnego dziedzictwa kulturowego.

Rozwój i organizacja turystyki związanej z utworzeniem ośrodka promocji i edukacji historyczno-ekologicznej we wsi Wagram powinna być prowadzona zgodnie z przyjętymi w ekologii stosowanej

zasadami ochrony środowiska, w tym szczególnie ochrony przyrody i wynikających z dokumentów krajowych i międzynarodowych dotyczących rozwoju turystyki zrównoważonej, w tym m. in. z:

- II Polityki ekologicznej państwa,
- opracowanej przez Radę Europy Rekomendacji dla państw członkowskich UE w sprawie polityki zrównoważonego rozwoju turystyki na obszarach chronionych,
- Rekomendacji No. R (94) 7 w sprawie polityki zrównoważonego i przyjaznego środowisku rozwoju turystyki.

Ponadto należy:

- zorganizować penetrację przez turystów okolicznych terenów i lasu (w tym rezerwatu „Las Wagramski”) w taki sposób, aby odbywała się po wyznaczonych ścieżkach turystycznych, których trasy należy uprzednio uzgodnić z Regionalnym Dyrektorem Ochrony Środowiska oraz Nadleśnictwem Radzyń Podlaski,
- ograniczyć ewentualne uciążliwości związanych z prowadzeniem działalności do granic działki UT, na której będzie zlokalizowany turystyczny ośrodek promocji i edukacji historyczno-ekologicznej,
- ograniczyć jednorazowy wstęp na teren rezerwatu oraz na teren lasu, w którym znajduje się siedlisko orlika krzykliwego do ściśle określonej liczby osób, zależnej od chłonności turystycznej obszaru/rezerwatu,
- wyposażyć szlaki turystyczne w bogate przystanki edukacyjne.

8. KIERUNKI ROZWOJU OBSZARÓW OSADNICZYCH

Dalszy rozwój osadnictwa na obszarze gminy musi być podporządkowany uwarunkowaniom przyrodniczym. Całkowicie wolnym od zabudowy winny pozostać tereny:

- objęte ochroną prawną, tj. rezerwy przyrody: "Jata", "Topór", "Las Wagramski" i "Kra Jurajska",
- lasów, w tym również polan śródleśnych,
- użytków ekologicznych,
- ciągów ekologicznych.

Rozwój zabudowy w ograniczonym zakresie powinien dotyczyć:

- obszarów źródliskowych,
- gruntów rolnych wysokich klas bonitacyjnych w południowej części gminy,
- obszarów chronionego krajobrazu.

Ograniczenia takie wywołują pewne lokalne uciążliwości, lecz w ostatecznym rozrachunku skutkują podniesieniem atrakcyjności krajobrazowej, ładu przestrzennego i efektywności działań inwestycyjnych gminy.

8.1. ZASADY WYZNACZANIA OBSZARÓW PROPONOWANYCH DO ZABUDOWY

Determinantami rozwoju sieci osadniczej gminy są istniejące układy zabudowy oraz cechy środowiska przyrodniczego. O rozmieszczeniu zabudowy decydują również warunki dostępności komunikacyjnej terenu i możliwość ekonomicznego wyposażenia ich w infrastrukturę techniczną. Przy wyznaczaniu kierunków rozwoju osadnictwa pod uwagę wzięto:

- przewidywane tendencje zmian w przestrzennym rozmieszczeniu ludności – wzrost liczby ludności oraz gęstości zaludnienia będzie zachodził głównie w sołectwach sąsiadujących bezpośrednio z miejskimi terenami Łukowa (Gołaszyn, Karwacz, Łazy, Ryżki, Sięciaszka, Suleje i Wólka) natomiast procesy wyludniania postępować będą we wschodniej i południowej części gminy (Dminin, Szczygły Dolne, Gołąbki, Sięciaszka Trzecia oraz Kownatki i Zarzecz Łukowski);
- prognozę demograficzną – ogólny wzrost liczby ludności;
- przewidywane zmiany w strukturze aktywności zawodowej mieszkańców gminy;
- dostępność komunikacyjną terenu;
- istniejące wyposażenie w obiekty i urządzenia infrastruktury technicznej oraz możliwości ekonomicznego uzbrojenia;
- uwarunkowania przyrodnicze rozwoju osadnictwa (warunki wodno-glebowe, klimatyczno-bytowe, prawne formy ochrony przyrody).

W studium utrzymuje się obecne formy osadnictwa podzielone na następujące kategorie:

- M1** – obszary zabudowy zagrodowej z dopuszczeniem zabudowy jednorodzinnej i usługowej,
- M2** – obszary zabudowy zagrodowej, jednorodzinnej i usługowej z dopuszczeniem zabudowy letniskowej

- M3** – obszary zabudowy jednorodzinnej i usługowej
- M4** – obszary zabudowy wielorodzinnej
- ML** – obszary zabudowy letniskowej
- U/M** – obszary zabudowy usługowej z dopuszczeniem zabudowy mieszkaniowej
- U** – obszary usług publicznych nierynkowych (oświaty, kultury, zdrowia, opieki społecznej, bezpieczeństwa publicznego) oraz rynkowych (handlu, rzemiosła, gastronomii, obsługi finansowej)
- UT** – obszar usług turystyki kwalifikowanej
- PU** – obszary zabudowy produkcyjno-usługowej

Na terenach przewidywanych do rozwoju osadnictwa dopuszcza się możliwość realizacji inwestycji związanych z chowem lub hodowlą zwierząt pod warunkiem spełnienia przepisów szczególnych, w tym przepisów ustaw: Prawo budowlane, Prawo ochrony środowiska, o udostępnianiu informacji o środowisku i jego ochronie, udziale społeczeństwa w ochronie środowiska oraz o ocenach oddziaływania na środowisko.

8.2. KIERUNKI ROZWOJU OBSZARÓW ZABUDOWANYCH I PROPONOWANYCH DO ZABUDOWY

8.2.1. OBSZARY O WIODĄCEJ FUNKCJI MIESZKANIOWEJ

Obszary M1 – zabudowy zagrodowej z dopuszczeniem jednorodzinnej i usługowej wyznaczone jak na rysunku *Kierunki rozwoju struktury funkcjonalno-przestrzennej* (Załącznik Nr 2a), dla których ustala się:

- funkcja podstawowa: zabudowa zagrodowa,
- funkcja uzupełniająca: zabudowa jednorodzinna, zabudowa usługowa nieuciążliwa.

Zasady zagospodarowania obszarów M1:

- a) powierzchnia zabudowy – maksymalnie 30% działki inwestycyjnej,
- b) powierzchnia biologicznie czynna – minimum 40% działki inwestycyjnej,
- c) ilość kondygnacji łącznie z poddaszem – maksymalnie 3,
- d) obszary w granicach strefy ochrony konserwatorskiej „B” – ilość kondygnacji łącznie z poddaszem – maksymalnie 2,
- e) wysokość budynków mierzona do kalenicy dachu nie może przekraczać 9 m,
- f) zabrania się realizacji zabudowy mieszkaniowej szeregowej,
- g) dopuszcza się adaptację istniejącego zainwestowania z możliwością modernizacji i rozbudowy,
- h) dopuszcza się realizację zabudowy usługowej (głównie dla potrzeb obsługi ludności) o charakterze nieuciążliwym,

- i) zakazuje się wznoszenia nowych obiektów na obszarze M1 położonym w bezpośrednim sąsiedztwie zabytkowego zespołu dworsko-leśnego w Krynca, dopuszcza się jedynie adaptację istniejącego zainwestowania z możliwością modernizacji, po uprzednim uzyskaniu opinii odpowiednich służb konserwatorskich;
- j) zaleca się wprowadzenie trwałej zieleni urządzonej,
- k) zaleca się wykorzystanie zabudowy zagrodowej do celów agroturystyki,
- l) dopuszcza się lokalizację zabudowy niezbędnej do prowadzenia gospodarstwa rolnego, poza orientacyjnymi granicami określonymi na rysunku studium pod warunkiem uwzględnienia wymogów określonych w przepisach szczególnych,
- m) minimalna odległość zabudowy od krawędzi jezdni dróg gminnych – 6 m, dróg powiatowych i wojewódzkich – 8 m. Od pozostałych dróg zgodnie z przepisami szczególnymi.

Obszary M2 – zabudowy zagrodowej, jednorodzinnej i usługowej z dopuszczeniem zabudowy letniskowej, wyznaczone jak na rysunku *Kierunki rozwoju struktury funkcjonalno-przestrzennej* (Załącznik Nr 2a), dla których ustala się:

- funkcja podstawowa: zabudowa zagrodowa,
- funkcja uzupełniająca: zabudowa mieszkaniowa jednorodzinna, usługowa nieuciążliwa i letniskowa.

Zasady zagospodarowania obszarów M2:

- a) dla zabudowy zagrodowej, jednorodzinnej i usługowej - jak dla **M1**,
- b) dla zabudowy letniskowej:
  - wielkość działki – minimum 1000 m²,
  - powierzchnia zabudowy – maksymalnie 15% działki inwestycyjnej,
  - ilość kondygnacji łącznie z poddaszem – maksymalnie 2,
  - powierzchnia biologicznie czynna – minimum 40% działki inwestycyjnej,
  - minimalna odległość zabudowy od krawędzi jezdni dróg gminnych – 6 m, dróg powiatowych i wojewódzkich – 8 m. Od pozostałych dróg zgodnie z przepisami szczególnymi.

Obszary M3 – zabudowy mieszkaniowej jednorodzinnej i usługowej wyznaczone jak na rysunku *Kierunki rozwoju struktury funkcjonalno-przestrzennej* (Załącznik Nr 2a), dla których ustala się:

- funkcja podstawowa: zabudowa mieszkaniowa jednorodzinna,
- funkcje uzupełniające: usługi nieuciążliwe, zieleni urządzone.

Zasady zagospodarowania obszarów M3:

- a) powierzchnia zabudowy – maksymalnie 30% działki inwestycyjnej,
- b) powierzchnia biologicznie czynna – minimum 40% działki inwestycyjnej,
- c) ilość kondygnacji łącznie z poddaszem – maksymalnie 3,
- d) wysokość budynków mierzona do kalenicy dachu nie może przekraczać 9 m,
- e) dopuszcza się adaptację istniejącego zainwestowania z możliwością modernizacji i rozbudowy,
- f) dopuszcza się realizację zabudowy usługowej dla potrzeb obsługi lokalnej społeczności, o nieuciążliwym charakterze,

- g) zaleca się wprowadzenie trwałej zieleni urządzonej,
- h) minimalna odległość zabudowy od krawędzi jezdni dróg gminnych – 6 m, dróg powiatowych i wojewódzkich – 8 m. Od pozostałych dróg zgodnie z przepisami szczególnymi.
- i) obowiązkowe sporządzenie miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego określających m.in. szczegółowy sposób obsługi komunikacyjnej i podziału na działki budowlane.

Obszary M4 – zabudowy wielorodzinnej i jednorodzinnej wyznaczone jak na rysunku *Kierunki rozwoju struktury funkcjonalno-przestrzennej* (Załącznik Nr 2a), dla których ustala się:

- funkcja podstawowa: zabudowa mieszkaniowa wielorodzinna,
- funkcje uzupełniające: zabudowa mieszkaniowa M3, usługi podstawowe, zieleni urządzonej.

Zasady zagospodarowania obszarów M4:

- a) adaptacja istniejącej zabudowy wielorodzinnej z możliwością jej modernizacji,
- b) uzupełnienie pozostałych terenów zabudową jednorodziną wg zasad określonych dla zabudowy M3.

Obszary ML – zabudowy letniskowej wyznaczone jak na rysunku *Kierunki rozwoju struktury funkcjonalno-przestrzennej* (Załącznik Nr 2a), dla których ustala się:

- funkcja podstawowa: zabudowa letniskowa,
- funkcje uzupełniające: usługi związane z ruchem turystycznym.

W wyniku oceny zagospodarowania gminy pod kątem potencjału rozwojowego turystyki, proponuje się wprowadzenie w niewielkim stopniu indywidualnej zabudowy letniskowej w formie zorganizowanej. Na terenie gminy Łuków wyznaczono ją we wsiach Klimki i Świdry.

Zasady zagospodarowania obszarów ML:

- a) wielkość działki letniskowej – minimum 1000 m²,
- b) powierzchnia zabudowy – maksymalnie 10% działki inwestycyjnej,
- c) powierzchnia biologicznie czynna – minimum 60% działki inwestycyjnej,
- d) obowiązek zadrzewienia minimum 20% powierzchni działki inwestycyjnej,
- e) budynki, łącznie z poddaszem nie powinny mieć więcej niż 2 kondygnacje,
- f) wysokość budynków mierzona do kalenicy dachu nie może przekraczać 6 m,
- g) zabrania się realizacji zabudowy szeregowej i bliźniaczej,
- h) w zespole domków letniskowych oprócz indywidualnych działek należy przewidzieć tereny wspólnego użytkowania: drogi, dojazdy, tereny sportowe i inne,
- i) nakazuje się pozostawienie pasów przeciwpożarowych o szerokości min. 8,0 m dla zabudowy letniskowej proponowanej na terenach przyleśnych,
- j) zorganizowanie systemu gromadzenia odpadów stałych i ich regularnego wywożenia na wysypisko gminne,
- k) zaleca się wykorzystanie do celów letniskowych istniejących budynków zagrodowych,
- l) zaleca się ogrodzenie działek letniskowych w sposób symboliczny, ograniczający się do oznaczenia granic własności,

- m) dopuszcza się przeznaczenie części terenu na realizację usług związanych z ruchem turystycznym,
- n) zakazuje się wznoszenia obiektów o charakterze prowizorycznym, szpecącym krajobraz i tereny zabudowy lotniskowej,
- o) projekty budowlane powinny uwzględniać regionalne zindywidualizowanie form architektonicznych oraz dostosowanie skali i charakteru nowo wznoszonych obiektów do harmonii z krajobrazem naturalnym.

8.2.2. OBSZARY O WIODĄCEJ FUNKCJI PRODUKCYJNEJ I USŁUGOWEJ

Obszary U/M – obszary zabudowy przeznaczonej dla działalności usługowej, rzemieślniczej i produkcyjnej wyznaczone jak na rysunku *Kierunki rozwoju struktury funkcjonalno-przestrzennej* (Załącznik Nr 2a), dla których ustala się:

- funkcja podstawowa: zabudowa usługowa,
- funkcja uzupełniająca: zabudowa mieszkaniowa, zieleń urządzone.

Zasady zagospodarowania obszarów U/M:

- a) powierzchnia zabudowy – maksymalnie 40% działki inwestycyjnej,
- b) powierzchnia biologicznie czynna – minimum 30% działki inwestycyjnej,
- c) ilość kondygnacji łącznie z poddaszem – maksymalnie 3,
- d) wysokość budynków mierzona do kalenicy dachu nie może przekraczać 12 m,
- e) obowiązek ograniczenia ewentualnych uciążliwości związanych z prowadzeniem działalności gospodarczej do granic własnej działki,
- f) dopuszcza się realizację zabudowy mieszkaniowej,
- g) minimalna odległość zabudowy od krawędzi jezdni dróg gminnych – 6 m, dróg powiatowych i wojewódzkich – 8 m. Od pozostałych dróg zgodnie z przepisami szczególnymi,
- h) dopuszcza się przeznaczenie części terenu na obiekty i urządzenia obsługi komunikacyjnej – parkingi, garaże,
- i) dopuszcza się wydzielenie dróg oraz prowadzenie sieci infrastruktury technicznej.

8.2.3. OBSZARY O WIODĄCEJ FUNKCJI USŁUGOWEJ

Obszary U – usługowe; obszary najważniejszych usług publicznych wyznaczone jak na rysunku *Kierunki rozwoju struktury funkcjonalno-przestrzennej* (Załącznik Nr 2a), dla których ustala się:

- funkcja podstawowa: zabudowa usługowa,
- funkcja uzupełniająca: zieleń urządzone.

Gmina posiada dostateczną i stosunkowo dobrze rozwiniętą infrastrukturę usługową o charakterze lokalnym. Z usług o charakterze ponadlokalnym ludność gminy korzysta w mieście Łuków. O ile usługi komercyjne takie jak handel, gastronomia, usługi bytowe uzależnione są od potrzeb aktualnego poziomu życia, o tyle gmina musi mieć określoną politykę odnośnie funkcji takich, jak: oświata, służba zdrowia i kultura. Należy przyjąć zasadę, że koncentracja usług publicznych powinna towarzyszyć obszarom zabudowy mieszkaniowej skoncentrowanej. W studium wydzielono obszary usług

publicznych, nie określając dokładnie ich charakteru. Umożliwi to gminie prowadzenie elastycznej polityki w ich rozmieszczeniu.

Zasady zagospodarowania obszarów U:

- a) powierzchnia zabudowy – maksymalnie 40% działki inwestycyjnej,
- b) powierzchnia biologicznie czynna – minimum 20% działki inwestycyjnej,
- c) ilość kondygnacji łącznie z poddaszem – maksymalnie 3,
- d) wysokość budynków mierzona do kalenicy dachu nie może przekraczać 12 m,
- e) ograniczenie ewentualnych uciążliwości związanych z prowadzeniem działalności do granic własnej działki,
- f) minimalna odległość zabudowy od krawędzi jezdni dróg gminnych – 6 m, dróg powiatowych i wojewódzkich – 8 m. Od pozostałych dróg zgodnie z przepisami szczególnymi,
- g) dopuszcza się przeznaczenie części terenu na obiekty i urządzenia obsługi komunikacyjnej – parkingi garaże,
- h) dopuszcza się wydzielenie dróg oraz prowadzenie sieci infrastruktury technicznej.

Obszar UT – usług turystyki kwalifikowanej; wyznacza się obszar turystycznego ośrodka promocji i edukacji historyczno-ekologicznej, położony we wsi Wagram, dla którego ustala się:

- funkcja podstawowa: usługi kultury, edukacji i turystyki,
- funkcja uzupełniająca: miejsca noclegowe, zieleń urządzona.

Zadaniem ośrodka jest eksponowanie ponadprzeciętnych walorów przyrodniczych kompleksu leśnego Wagram oraz lokalnego dziedzictwa kulturowego.

Zasady zagospodarowania obszarów UT:

- a) powierzchnia zabudowy – maksymalnie 30% działki inwestycyjnej,
- b) powierzchnia biologicznie czynna – minimum 40% działki inwestycyjnej,
- c) ilość kondygnacji łącznie z poddaszem – maksymalnie 2,
- d) wysokość budynków mierzona do kalenicy dachu nie może przekraczać 9 m,
- e) układ przestrzenny forma architektoniczna zabudowy winny nawiązywać i w miarę możliwości rekonstruować istniejący w tym miejscu zespół dworski,
- f) dopuszcza się lokalizację zaplecza obsługi ruchu turystycznego (np. gastronomia, wypożyczalnia sprzętu turystycznego) poza głównym budynkiem dworu, w parterowych obiektach nawiązujących usytuowaniem w zespole i formą architektoniczną do budynków tradycyjnie pełniących funkcje służebne wobec dworu (np. czworaki, spichlerz, stajnia),
- g) ograniczenie ewentualnych uciążliwości związanych z prowadzeniem działalności do granic własnej działki,
- h) minimalna odległość zabudowy od krawędzi jezdni drogi gminnej – 6 m,
- i) dopuszcza się przeznaczenie części terenu na obiekty i urządzenia obsługi komunikacyjnej,
- j) dopuszcza się wydzielenie dróg oraz prowadzenie sieci infrastruktury technicznej.

Obszary PU – zabudowy produkcyjno-usługowej; wyznacza się obszary przeznaczone do różnorodnej działalności inwestycyjnej dla indywidualnych inwestorów, wyznaczone jak na rysunku *Kierunki rozwoju struktury funkcjonalno-przestrzennej* (Załącznik Nr 2a), dla których ustala się:

- funkcja podstawowa: zabudowa produkcyjna i usługowa, bazy, składy,
- funkcja uzupełniająca: zaplecze administracyjno-socjalne, zieleń urządzona.

Zasady zagospodarowania obszarów PU:

- a) powierzchnia zabudowy – maksymalnie 50% działki inwestycyjnej,
- b) powierzchnia biologicznie czynna – minimum 20% działki inwestycyjnej,
- c) ilość kondygnacji łącznie z poddaszem – maksymalnie 3,
- d) wysokość budynków mierzona do kalenicy dachu nie może przekraczać 15 m,
- e) obowiązuje ograniczenie ewentualnych uciążliwości związanych z prowadzeniem działalności gospodarczej do granic własnej działki, oraz stosowanie rozwiązań technicznych ograniczających negatywne oddziaływanie na istniejącą zabudowę chronioną,
- f) minimalna odległość zabudowy od krawędzi jezdni dróg gminnych – 6 m, dróg powiatowych i wojewódzkich – 8 m. Od pozostałych dróg zgodnie z przepisami szczególnymi,
- g) dopuszcza się przeznaczenie części terenu na obiekty i urządzenia obsługi komunikacyjnej – parkingi garaże,
- h) dopuszcza się wydzielenie dróg oraz prowadzenie sieci infrastruktury technicznej.

9. KIERUNKI ROZWOJU INFRASTRUKTURY KOMUNIKACYJNEJ

9.1. KIERUNKI ROZWOJU SYSTEMÓW KOMUNIKACJI

System transportowy, a w szczególności takie jego elementy jak układ drogowy i kolejowy warunkują prawidłowy rozwój i funkcjonowanie struktury przestrzennej. Zrealizowanie tego celu będzie uzależnione od:

- zapewnienia drogowych powiązań z układem dróg krajowych, z najbliższymi miastami i z sąsiednimi gminami,
- zapewnienia obsługi komunikacyjnej obszarów zainwestowanych w układzie wewnętrznym gminy, drogami o odpowiednim standardzie nawierzchni (twarda ulepszona),
- rozwoju sieci zewnętrznych powiązań autobusowych,
- poprawy sytuacji w dziedzinie obsługi technicznej pojazdów (budowa stacji paliw i obiektów obsługowo-naprawczych).

Podstawowym warunkiem dla rozwoju przestrzennego gminy jest wyposażenie dróg powiatowych i gminnych w nawierzchnię twardą ulepszoną o odpowiedniej szerokości jezdni.

Głównym celem kierunków rozwoju systemu komunikacji jest poprawa stanu obsługi komunikacyjnej gminy oraz realizacja planowanych powiązań zewnętrznych i wewnętrznych. Wymaga to przeznaczenia niezbędnych terenów na budowę, modernizację i przebudowę dróg krajowych, wojewódzkich, powiatowych i gminnych. Istotną część wymienionych zamierzeń stanowi zadania rządowe oraz samorządów województwa i powiatu. Tym niemniej synchronizacja układu drogowego na obszarze gminy, rozwiązanie problemów komunikacyjnych, a szczególnie stworzenie sprawnego układu komunikacji należy do głównych zadań polityki rozwoju gminy i zagospodarowania przestrzennego. Przebieg tras ruchu tranzytowego oraz zapewnienie właściwej obsługi istniejącego i projektowanego zainwestowania terenów wymaga:

- budowy obwodnicy miasta Łuków, w ciągu drogi krajowej Nr 63,
- rozbudowy sieci dróg publicznych i budowy nowych odcinków dróg m.in. utwardzenia nawierzchni odcinków dróg gruntowych oraz dostosowania parametrów technicznych do określonej kategorii dróg publicznych, zgodnie z obowiązującymi przepisami,
- przekształcenia układu funkcjonalnego i dróg wskazanych na rysunku studium z dostosowaniem do uwarunkowań wynikających z istniejącego oraz perspektywicznego rozwoju gminy;
- budowy tras rowerowych dla ruchu lokalnego i ruchu turystycznego,
- rozbudowy zaplecza obsługi komunikacji,
- podniesienia sprawności ruchu i bezpieczeństwa pieszych na istniejących w obszarze gminy odcinkach dróg, przenoszących transport osobowy i towarowy.

W studium określa się zasady kształtowania układu powiązań komunikacyjnych, opartego o drogi krajowe, drogi wojewódzkie, sieć dróg powiatowych i gminnych, wzajemnie współdziałających w powiązaniach zewnętrznych gminy i obsłudze wewnętrznej.

9.2. KIERUNKI ROZWOJU I ZASADY KSZTAŁTOWANIA KOMUNIKACJI DROGOWEJ

Ustala się obsługę komunikacyjną gminy poprzez czterostopniowy układ drogowy, tj. drogi: krajowe, wojewódzkie, powiatowe i gminne.

Z uwagi na bieżący dynamiczny rozwój zagospodarowania na obszarze gminy Łuków rozwój drogowego układu komunikacyjnego planuje się jako promienisto-pierścieniowy taki, który zapewni w przyszłości efektywną obsługę komunikacyjną całego terenu gminy poprzez sieć połączeń zewnętrznych, w tym także z miastem Łuków oraz umożliwi swobodne poruszanie się równoległe do granic miasta. Szkielet tegoż układu promienisto-pierścieniowego stanowić ma 11 podstawowych elementów – 10 promieniście odchodzących od Łukowa i 1 przebiegających w układzie pierścieniowym – równoległe do obszaru miasta, który dopełniany będzie trzema uzupełniającymi pierścieniami, odcinkami ciągów dróg powiatowych i gminnych, stanowiących połączenie pomiędzy elementami promienistymi układu.

Do elementów promienistych należeć będą:

- droga krajowa nr 63 granica państwa – Węgorzewo – Giżycko – Pisz – Kisielnica – Łomża – Zambrów – Ceranów – Sokołów Podlaski – Siedlce – Łuków – Radzyń Podlaski – Sławatycze – granica państwa klasy G, wraz z obwodnicą Łukowa, z docelowym podniesieniem parametrów do drogi klasy GP (głównej ruchu przyspieszonego),
- droga krajowa nr 76 Wilga – Garwolin – Stoczek Łukowski – Łuków klasy G, z docelowym podniesieniem parametrów do drogi klasy GP,
- droga wojewódzka nr 806 Łuków – Międzyrzec Podlaski klasy G,
- droga wojewódzka nr 807 Maciejowice – Sobolew – Żelechów – Łuków klasy G,
- droga wojewódzka nr 808 Łuków – Serokomla – Kock klasy G,
- droga powiatowa nr 1259L Łuków – Rzymki – Kęпки – Kozły klasy Z,
- droga powiatowa nr 1210L Łuków – Aleksandrów - Gąsioro – Brzostowiec – Radzyń Podlaski klasy G,
- droga powiatowa nr 1202L Łuków – Strzyżew – Olszewnica klasy G,
- droga powiatowa nr 1311L Łuków – Dziewule klasy G,
- ciąg dróg: odcinek drogi powiatowej nr 1312L Kolonia Gręźówka – Łuków klasy G, odcinek drogi gminnej nr 102351L Kolonia Gręźówka – droga gminna nr 102344L i odcinek drogi gminnej nr 102344L od drogi gminnej nr 102351L do drogi krajowej nr 63.

Podstawowy układ pierścieniowy stanowić będzie:

- droga powiatowa nr 1312L klasy G na odcinku: (Celiny) gr. gminy – Krynka – Kolonia Gręźówka,
- droga gminna nr 102351 na odcinku: Kolonia Gręźówka – Gręźówka,
- droga gminna nr 102344L na odcinku: Gręźówka – droga gminna nr 102334L,
- droga gminna nr 102334L na odcinku: droga gminna nr 102344L – Zalesie,
- droga gminna nr 102756L,
- droga powiatowa nr 1337L klasy L,
- droga wojewódzka nr 807 klasy G, na odcinku: droga powiatowa nr 1337L – Ryżki – droga gminna 102338L,

- droga gminna nr 102338L,
- droga powiatowa nr 1322L klasy L,
- droga gminna nr 102350L,
- droga gminna nr 102341L,
- droga powiatowa nr 1210L klasy G, na odcinku: droga gminna nr 102341L – droga powiatowa nr 1318L,
- droga powiatowa nr 1318L klasy G.

Elementami uzupełniającymi główny pierścień układu będą:

- droga powiatowa nr 1313L klasy L, łącząca drogę wojewódzką nr 806 i drogę powiatową nr 1311L
- ciąg dróg stanowiący połączenie dróg wojewódzkich nr 807 i nr 808, na który składają się:
  - droga gminna nr 102347L,
  - droga powiatowa nr 1355L na odcinku: Szczygły Dolne – droga wojewódzka nr 808,
- ciąg dróg stanowiący połączenie drogi krajowej nr 63 i drogi powiatowej nr 1202L, na który składają się:
  - droga powiatowa nr 1320L klasy Z,
  - droga powiatowa nr 1319L klasy Z.

W celu obsługi komunikacyjnej terenów przyległych do dróg publicznych oraz zapewnienia wymaganego poziomu bezpieczeństwa ruchu drogowego ustala się następujące warunki połączeń dróg, dopuszczalne odstępy między węzłami lub skrzyżowaniami oraz warunki stosowania zjazdów:

1) dla dróg klasy GP:

- powiązania z drogami klasy nie niższej niż Z (wyjątkowo klasy L),
- odstępy między skrzyżowaniami (węzłami) na terenie zabudowy nie mniejsze niż 1000 m,
- odstępy między skrzyżowaniami (węzłami) poza terenem zabudowy nie mniejsze niż 2000 m,
- dopuszcza się wyjątkowo pojedyncze odstępy między skrzyżowaniami poza terenem zabudowy nie mniejsze niż 1000 m, a na terenie zabudowy - nie mniejsze niż 600 m, jeżeli potrzeby funkcjonalno-ruchowe lub ukształtowanie istniejącej sieci drogowej takie odstępy uzasadniają,
- stosowanie zjazdów jest dopuszczalne wyjątkowo, gdy brak jest innej możliwości dojazdu lub nie jest uzasadnione bądź możliwe wykonanie albo wykorzystanie istniejącej drogi klasy D lub L do obsługi przyległych nieruchomości;

2) dla dróg klasy G:

- powiązania z drogami klasy nie niższej niż L (wyjątkowo klasy D),
- odległości między skrzyżowaniami na terenie zabudowy nie mniejsze niż 500 m,
- odległości między skrzyżowaniami poza terenem zabudowy nie mniejsze niż 800 m,
- dopuszcza się wyjątkowo odstępy między skrzyżowaniami poza terenem zabudowy nie mniejsze niż 600 m, a na terenie zabudowy - nie mniejsze niż 400 m,
- należy ograniczyć liczbę i częstość zjazdów przez zapewnienie dojazdu z innych dróg niższych klas, szczególnie do terenów przeznaczonych pod nową zabudowę.;

3) dla dróg klasy Z:

- powiązania z drogami wszystkich klas występujących w obszarze gminy,

- odległości między skrzyżowaniami na terenie zabudowy nie mniejsze niż 300 m,
- odległości między skrzyżowaniami poza terenem zabudowy nie mniejsze niż 500 m,
- dopuszcza się wyjątkowo odstępy między skrzyżowaniami poza terenem zabudowy nie mniejsze niż 250 m, a na terenie zabudowy - nie mniejsze niż 150 m,
- należy dążyć do ograniczenia liczby zjazdów, szczególnie do terenów przeznaczonych pod nową zabudowę.

Lokalizowanie nowej zabudowy wzdłuż dróg publicznych powinno odbywać się poza zasięgiem uciążliwości powodowanych ruchem drogowym (m. in. hałasem, drganiem, zanieczyszczeniami powietrza), tj. w odpowiedniej odległości od drogi. Niezależnie od określonego zasięgu uciążliwości powodowanych ruchem drogowym oraz w związku ze stale rosnącym jego natężeniem, odległość planowanej zabudowy mieszkaniowej i przeznaczonej na stały pobyt ludzi od zewnętrznej krawędzi jezdni drogi krajowej, nie powinna być mniejsza niż:

- 50,0 m dla budynków jednokondygnacyjnych,
- 70,0 m dla budynków wielokondygnacyjnych,
- 200,0 m dla budynków wymagających szczególnej ochrony;

Dla pozostałych obiektów budowlanych oraz budynków nieprzeznaczonych na stały pobyt ludzi odległość od zewnętrznej krawędzi jezdni drogi ogólnodostępnej, nie powinna być mniejsza niż:

- 10,0 m w terenie zabudowy,
- 25,0 m poza terenem zabudowy,

W odniesieniu do dróg wojewódzkich, powiatowych i gminnych, obiekty budowlane przy tych drogach powinny być sytuowane w odległościach od zewnętrznej krawędzi jezdni nie mniejszych niż:

- 1) drogi wojewódzkie:
  - 8,0 m w terenie zabudowy,
  - 20,0 m poza terenem zabudowy,
- 2) drogi powiatowe:
  - 8,0 m w terenie zabudowy,
  - 20,0 m poza terenem zabudowy,
- 3) drogi gminne:
  - 6,0 m w terenie zabudowy,
  - 15,0 m poza terenem zabudowy.

W przypadku braku możliwości usytuowania budynków poza zasięgiem uciążliwości, w miejscowym planie zagospodarowania przestrzennego należy przewidzieć lokalizację na terenach przyległych do drogi krajowej poza jej pasem drogowym, odpowiednich elementów zabezpieczających zmniejszających uciążliwości poniżej poziomu ustalonego w odpowiednich przepisach.

Zabrania się umieszczania nadziemnych urządzeń liniowych (w szczególności linii energetycznych, telekomunikacyjnych, rurociągów, taśmociągów) wzdłuż pasów drogowych, poza terenem zabudowy, w odległości mniejszej niż 5,0 m od granicy pasa. Lokalizacja urządzeń liniowych w odległości mniejszej niż 5,0 m od pasa drogowego może nastąpić jedynie za zgodą zarządcy drogi w szczególnie uzasadnionych przypadkach związanych z potrzebami obronnymi i zadaniami na rzecz obronności kraju oraz ochrony środowiska.

Na odcinkach dróg, które stanowią bariery ekologiczne zagrażające ciągłości korytarzy ekologicznych należy zastosować rozwiązania techniczne zapewniające zachowanie i kształtowanie drożności ekologiczno-przestrzennej.

Drogi publiczne i drogi wewnętrzne powinny umożliwiać dojazd i dostęp dla jednostek ratowniczo-gaśniczych straży pożarnej oraz spełniać warunki określone w rozporządzeniu Ministra Spraw Wewnętrznych i Administracji z dnia 24 lipca 2009 r. w sprawie przeciwpożarowego zaopatrzenia w wodę oraz dróg pożarowych (Dz. U. z 2009 r. Nr 124 poz. 1030).

Wyznacza się **tereny obsługi komunikacji** (parkingi) zgodnie z rysunkiem *Kierunki rozwoju struktury funkcjonalno-przestrzennej* (Załącznik Nr 2a), w celu zapewnienia obsługi komunikacyjnej obszarów U, tj. obszarów usługowych i obszarów najważniejszych usług publicznych. Zasady zagospodarowania tych terenów powinny być zgodne z przepisami szczególnymi, w tym z przepisami ustawy *Prawo budowlane*.

Przy lokalizacji inwestycji obejmujących elektrownie lub farmy wiatrowe, biogazownie rolnicze i farmy solarne należy uwzględnić także lokalizację infrastruktury drogowej związanej z ich realizacją i funkcjonowaniem, do których zalicza się infrastrukturę drogową:

- trwałą (drogi dojazdowe na teren inwestycji z najbliższą drogą publiczną, drogi dojazdowe na terenie farmy, prowadzące do poszczególnych elektrowni wiatrowych, place manewrowe, zjazdy),
- czasową (tymczasowe drogi dojazdowe, place manewrowe, montażowe i place składowe, zjazdy; realizowana jest na etapie budowy i likwidacji).

Lokalizację infrastruktury drogowej niezbędnej do realizacji i funkcjonowania inwestycji z zakresu energetyki odnawialnej należy określić na etapie zmiany miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego, przy uwzględnieniu poniższych warunków:

- lokalizowanie elektrowni wiatrowych powinna uwzględniać odległość min. 1,5 wysokości tych obiektów od istniejących i planowanych dróg krajowych,
- obsługę komunikacyjną terenów przeznaczonych pod lokalizację energetyki wiatrowej należy zapewnić w oparciu o sieć dróg kategorii: gminnych, powiatowych i wojewódzkich, a włączenia do dróg krajowych powinny być realizowane poprzez istniejące skrzyżowania dróg publicznych,
- obsługa komunikacyjna terenów przeznaczonych pod lokalizację energetyki wiatrowej powinna spełniać wymagania zawarte w przepisach szczególnych, w tym przepisów ustawy o drogach publicznych oraz przepisów dotyczących warunków technicznych, jakim powinny odpowiadać drogi publiczne i ich usytuowanie, a także w wytycznych zarządców dróg.

9.2.1. DROGI KRAJOWE

Drogi krajowe będą realizować powiązania

- z sąsiednimi województwami,
- z drogami krajowymi o wyższych funkcjach,
- z sąsiednimi miastami i gminami.

W zakresie dróg krajowych zaleca się:

- 1) modernizację w pierwszej kolejności drogi krajowej nr 63 (804) Siedlce-Radzyń Podl. (poszerzenie i wzmocnienie konstrukcji jezdni, utwardzenie poboczy, udroźnienie odwodnienia),
- 2) obsługę komunikacyjną terenów przyległych do dróg krajowych należy realizować poprzez drogi zbiorcze równoległe do jezdni głównej, których włączenie do dróg krajowych należy uzgodnić z zarządem drogi.

Przyjmuje się jak w stanie istniejącym przebiegi dróg krajowych, oznaczone na rysunku Studium symbolem KD-K: **nr 63** granica państwa – Węgorzewo – Giżycko – Pisz – Kisielnica – Łomża – Zambrów – Ceranów – Sokołów Podlaski – Siedlce – Łuków – Radzyń Podlaski – Sławatycze – granica państwa i **nr 76** Wilga – Garwolin – Stoczek Łukowski – Łuków, których odcinki przebiegające przez obszar gminy Łuków zaliczone zostały (zgodnie z zarządzeniem nr 1 Generalnego Dyrektora Dróg Krajowych i Autostrad z dnia 2 stycznia 2008 r. w sprawie ustalenia klas istniejących dróg krajowych) do klasy technicznej G (główna).

W obszarze gminy, po zachodniej stronie miasta Łuków wyznacza się przebieg obwodnicy Łukowa klasy technicznej GP w ciągu drogi krajowej nr 63 z powiązaniem z drogą krajową nr 76, zgodnie z rysunkiem Studium.

Dla dróg krajowych nr 63 i nr 76 zakłada się docelowo:

- podniesienie parametrów technicznych dróg do klasy GP (główna ruchu przyspieszonego),
- szerokość dróg w liniach rozgraniczających w terenie zabudowy - min. 30 m,
- szerokość dróg w liniach rozgraniczających poza terenem zabudowy i nieprzeznaczonym do zabudowy - min. 25 m.

Projektowana obwodnica w ciągu drogi krajowej nr 63 w klasie technicznej GP wraz z drogami krajowymi nr 63 i 76, dla których zakłada się docelowo podniesienie parametrów technicznych do klasy GP, stanowić będą źródło hałasu komunikacyjnego. W celu ochrony istniejącej zabudowy chronionej (budownictwo mieszkalne, oświata) należy stosować rozwiązania techniczne ograniczające negatywne oddziaływanie tych dróg (w tym hałas).

9.2.2. DROGI WOJEWÓDZKIE

Drogi wojewódzkie oznaczone na rysunku studium symbolem KD-W, będą realizować powiązania z miastem Łuków, z sąsiednimi miastami powiatowymi i drogami o ważnych funkcjach oraz powiązania wewnętrzne.

Ustala się w zakresie dróg wojewódzkich:

- modernizację dróg wojewódzkich do pełnych parametrów normatywnych (poszerzenie jezdni, regulację poboczy, przebudowę nienormatywnych łuków)
- budowę ciągów ruchu pieszego w terenach zwartej zabudowy.

Utrzymuje się istniejącą sieć dróg wojewódzkich, oznaczone na rysunku Studium symbolem KD-W, wraz z ich przebiegami i klasami technicznymi:

- **nr 806** Łuków – Międzyrzec Podlaski klasy G,
- **nr 807** Maciejowice – Sobolew – Żelechów – Łuków klasy G,
- **nr 808** Łuków – Serokomla – Kock klasy G.

Dla dróg wojewódzkich przyjmuje się minimalne szerokości w liniach rozgraniczających:

- 25,0 m w terenie zabudowy,
- 25,0 m poza terenem zabudowy i nieprzeznaczonym do zabudowy.

9.2.3. DROGI POWIATOWE

Drogi powiatowe oznaczone na rysunku studium symbolem KD-P, będą realizować powiązania miasta powiatowego Łuków z siedzibami gmin sąsiednich oraz powiązania z drogami o wyższych funkcjach i wewnątrzgminne.

W celu poprawy stanu technicznego dróg powiatowych proponuje się modernizację do parametrów przypisanych ich klasie technicznej (poszerzenie jezdni do min. 5,5 m, wyposażenie w nawierzchnię twardą ulepszoną, regulację łuków poziomych i pionowych), regulację pasa drogowego do szerokości odpowiadającej danej klasie technicznej drogi.

Utrzymuje się istniejącą sieć dróg powiatowych, oznaczone na rysunku Studium symbolem KD-P, wraz z ich przebiegami i klasami technicznymi:

- **nr 1202L** Łuków – Strzyżew – Olszewnica klasy G,
- **nr 1210L** Łuków – Aleksandrów – Gąsioro – Brzostówiec – Radzyń Podlaski klasy G,
- **nr 1311L** Łuków – Dzewule klasy G,
- **nr 1312L** Trzebieszów – Celiny – Krynka – Kolonia Grzędówka – Łuków klasy G,
- **nr 1318L** Trzebieszów – Strzyżew – Aleksandrów klasy G,
- **nr 1213L** Łuków – Malcanów – Domaszewnica – Sobole klasy Z,
- **nr 1259L** Łuków – Rzymki – Kępki – Kozły klasy Z,
- **nr 1308L** (Siedlce – Domanice) gr. woj. – Wólka Zastawska klasy Z,
- **nr 1309L** droga powiatowa 1308L – Żdżary – Dąbie klasy Z,
- **nr 1319L** Suchocin – Zarzec Łukowski klasy Z,
- **nr 1320L** Rzymy – Rzymki – Hanna klasy Z,
- **nr 1355L** Szczygły Górne – Sarnów – Siedliska – Burzec klasy Z,
- **nr 1310L** Gołaszyn – Ławki 36420 Łuków – Ławki – Grzędówka klasy L,
- **nr 1313L** Suleje – Role – Wólka Świątkowa klasy L,
- **nr 1322L** Jadwisin – Malcanów – Świdry klasy L,
- **nr 1337L** Sięciaszka – Czerśl klasy L.

Dla dróg powiatowych, w zależności od klasy technicznej drogi, przyjmuje się minimalne szerokości w liniach rozgraniczających:

- 1) drogi klasy G:
  - 25,0 m w terenie zabudowy,
  - 25,0 m poza terenem zabudowy i nieprzeznaczonym do zabudowy,
- 2) drogi klasy Z:
  - 20,0 m w terenie zabudowy,
  - 20,0 m poza terenem zabudowy i nieprzeznaczonym do zabudowy,
- 3) drogi klasy L:
  - 12,0 m w terenie zabudowy,
  - 15,0 m poza terenem zabudowy i nieprzeznaczonym do zabudowy.

9.2.4. DROGI GMINNE

Drogi gminne oznaczone na rysunku studium symbolem KD-G. Drogi gminne będą realizować powiązania:

- międzygminne bliskiego zasięgu
- wewnątrzgminne

oraz prowadzić obsługę przyległego zagospodarowania szczególnie obszarów rolniczych, a także – przebiegając równolegle do dróg klasy GP – ruch lokalny bez konieczności korzystania z dróg klasy GP.

W celu osiągnięcia poprawy stanu technicznego zaleca się modernizację dróg gminnych do parametrów przypisanych ich klasie technicznej. W pierwszej kolejności proponuje się pokrycie nawierzchnią bitumiczną istniejących odcinków o nawierzchni twardej nieulepszonej i gruntowej ulepszonej. Przejściowo po śladzie dróg o nawierzchni gruntowej należy wybudować drogi o nawierzchni żwirowej lub stabilizowanej cementem, które w przyszłości stanowiąby podbudowę pod nawierzchnię bitumiczną.

Proponuje się wprowadzenie do wykazu dróg gminnych tych dróg, które nie są gminnymi a obsługują zabudowę na terenach wsi oraz tereny rolnicze.

Istniejącą sieć dróg gminnych stanowią drogi, dla których w Miejscowym Planie Zagospodarowania Przestrzennego Gminy Łuków, przyjętym Uchwałą Nr XXXVI/215/06 Rady Gminy Łuków z dnia 11 października 2006 r., przypisano klasę techniczną L:

- **nr 101740L** Zarzecz – Olszewnica,
- **nr 102301L** Suleje – Nurzyna,
- **nr 102334L** droga krajowa 76 – Zalesie – Zalesie Łąki – droga gminna 102344L,
- **nr 102335L** droga wojewódzka 807 – Ryżki – Sięciaszka Druga – droga powiatowa 1337L,
- **nr 102336L** Sięciaszka Trzecia,
- **nr 102337L** Jezioro – Gołąbki,
- **nr 102338L** droga wojewódzka 808 – Świdry – Ryżki – droga wojewódzka 807,
- **nr 102339L** Łazy (GS) – Turze Rogi,
- **nr 102340L** Krężnica – Aleksandrów,
- **nr 102341L** Rzymy Las – Hanna,
- **nr 102342L** Dminin – granica gminy Ulan Majorat (Skrzyszew),
- **nr 102343L** Dminin – granica gminy Ulan Majorat (Klębów),
- **nr 102344L** droga krajowa 76 – Dąbie – Klimki – Gręźówka – Biardy – droga krajowa 63,
- **nr 102345L** Ryżki – Kierzków,
- **nr 102346L** Czerśl – Józefów,
- **nr 102347L** droga wojewódzka 807 – Czerśl – Szczygły Dolne – droga powiatowa 1359L,
- **nr 102348L** Klimki,
- **nr 102349L** droga powiatowa 1311L – Krynka Bońce – Krynka Zagać – Stacja PKP – granica województwa (Nowe Okniny),
- **nr 102350L** Gołąbki – Dminin,
- **nr 102351L** Gręźówka Kolonia – Gręźówka Nowa,
- **nr 102756L** droga krajowa 76 – Sięciaszka Pierwsza – Zalesie – droga gminna 102334L,

- **nr 102757L** Ryżki Osiedle I,
- **nr 102758L** Ryżki Osiedle II,
- **nr 102759L** Ryżki Osiedle III,
- **nr 102760L** Ryżki Osiedle IV,
- **nr 102761L** droga powiatowa 1313L – Role – Borki – granica gminy Trzebieszów (Celiny),
- **nr 102762L** droga gminna 102761L – Role – droga powiatowa 1311L,
- **nr 102763L** droga powiatowa 1311L – Wólka Zagórna – Kryńszczak – droga powiatowa 1312L,
- **nr 102764L** droga krajowa 63 – Gołaszyn – granica obrębu,
- **nr 102765L** droga krajowa 76 – Zalesie – droga gminna 102334L
- **nr 102766L** droga krajowa 76 – Sięciaszka I – Sięciaszka II – Sięciaszka III – droga gminna 102336L,
- **nr 102767L** droga wojewódzka 807 – Czerśl – Kol. Ryżki – droga wojewódzka 807,
- **nr 102768L** droga wojewódzka 807 – Ryżki – droga wojewódzka 807,
- **nr 102769L** Jadwisin – granica gminy Ulan Majorat (Domaszewnica),
- **nr 102770L** droga krajowa 63 – Dminin – droga powiatowa 1320L,
- **nr 102771L** droga powiatowa 1210L – Łazy – Jeziory – droga gminna 102337L,
- **nr 102772L** droga powiatowa 1210L – Kol. Łazy – droga gminna 102339L,
- **nr 102773L** droga powiatowa 1202L – Turze Rogi – droga powiatowa 1202L,
- **nr 102774L** droga powiatowa 1318L – Wagram – Kol. Suchocin – droga powiatowa 1318L,
- **nr 102775L** droga powiatowa 1319L – Kownatki – granica gminy Kąkolewnica Wschodnia (Lipniaki).

W wyniku dokonanej analizy bieżących i perspektywicznych potrzeb w zakresie obsługi komunikacyjnej mieszkańców gminy wprowadza się korekty do dotychczas obowiązującej sieci dróg gminnych. Do sieci zostały wprowadzone nowe odcinki dróg, które powinny mieć kategorię i parametry dróg gminnych. Na rysunku studium drogi te zostały oznaczone symbolem KDGP. Wprowadza się we wsiach: Łazy, Łazy Kolonia I, Łazy Kolonia II, Jeziory, Gołąbki, Malcanów, Świdry, Szczygły Dolne, Czerśl, Ryżki, Sięciaszka Pierwsza, Dąbie Kolonia, Zalesie, Zalesie Kolonia, Ławki, Gołaszyn, Gołaszyn Kolonia, Grzędówka, Wólka Świątkowa, Role, Zagać, Nowa Wieś, Krynka, Suleje, Turze Rogi, Strzyżew, Zarzecz Łukowski, Kownatki, Suchocin i Rzymki.

Dla dróg gminnych, w zależności od projektowanej klasy technicznej drogi, przyjmuje się minimalne szerokości w liniach rozgraniczających i szerokości jezdni, jak poniżej:

1) drogi klasy Z:

- szerokość drogi w liniach rozgraniczających:
  - 20,0 m w terenie zabudowy,
  - 20,0 m poza terenem zabudowy i nieprzeznaczonym do zabudowy,
- szerokość jezdni:
  - 6,5 ÷ 7,0 m w terenie zabudowy,
  - 5,5 ÷ 6,0 m poza terenem zabudowy i nieprzeznaczonym do zabudowy,

2) drogi klasy L:

- szerokość drogi w liniach rozgraniczających:
  - 12,0 m w terenie zabudowy,
  - 15,0 m poza terenem zabudowy i nieprzeznaczonym do zabudowy,
- szerokość jezdni:

- 5,0 ÷ 6,0 m w terenie zabudowy,
  - 5,0 ÷ 5,5 m poza terenem zabudowy i nieprzeznaczonym do zabudowy
- 3) drogi klasy D:
- szerokość drogi w liniach rozgraniczających:
    - 10,0 m w terenie zabudowy,
    - 15,0 m poza terenem zabudowy i nieprzeznaczonym do zabudowy,
  - szerokość jezdni:
    - 4,5 ÷ 5,0 m (dwupasowe), 3,0 ÷ 3,5 m (jednopusowe) w terenie zabudowy,
    - 5,0 ÷ 5,5 m (dwupasowe), 3,0 ÷ 3,5 m (jednopusowe) poza terenem zabudowy i nieprzeznaczonym do zabudowy.

W terenie zwartej zabudowy drogi publiczne powinny posiadać przekrój uliczny z obustronnym chodnikiem ew. pasy postojowe, na terenach pozostałych dopuszcza się przekrój półuliczny z jednostronnym chodnikiem.

W odniesieniu do wszystkich dróg i ulic istniejących i projektowanych na terenie gminy Łuków, w wyjątkowych przypadkach, uzasadnionych trudnymi warunkami terenowymi lub istniejącym zagospodarowaniem, dopuszcza się przyjęcie mniejszych szerokości niż wyżej podane pod warunkiem spełnienia wymogów określonych w § 7 ust. 2 Rozporządzenia Ministra Transportu i Gospodarki Morskiej z dnia 2 marca 1999 r. w sprawie warunków technicznych, jakim powinny odpowiadać drogi publiczne i ich usytuowanie (Dz. U. Nr 43, poz. 430).

Dla wszystkich pozostałych elementów lokalnego układu komunikacyjnego przyjmuje się:

- ścieżki rowerowe dwukierunkowe – szerokość min. 2,0 m
- ścieżki rowerowe jednokierunkowe – szerokość min. 1,5 m
- ścieżki rowerowe z udziałem pieszych – szerokość min. 2,5 m.
- drogi wewnętrzne – szerokość w liniach rozgraniczających w dostosowaniu do potrzeb i nie mniejszych niż wynika to z przepisów przeciwpożarowych i technicznych.

9.3. KIERUNKI ROZWOJU KOMUNIKACJI KOLEJOWEJ

Adaptuje się istniejącą sieć kolejową na terenie gminy wraz z ich przebiegami, tj.:

- linia nr 2/E20, C-E20 Berlin – Warszawa – Terespol – Mińsk – Moskwa,
- linia nr 12/C-E20 Łowicz - Skierniewice – Pilawa – Łuków,
- linia nr 26 Łuków – Radom,
- linia nr 30 Łuków – Lublin.

W celu usprawnienia komunikacji kolejowej kontynuowana jest modernizacja linii kolejowej E-20 (Warszawa-Terespol) z dostosowaniem jej do szybkiego ruchu. Przewiduje się modernizację linii kolejowej Skierniewice-Łuków. Realizacja w/w zadań obejmie istniejące tereny PKP.

Zgodnie z Decyzją Ministra Infrastruktury z dnia 26 września 2005 r. w sprawie ustalenia terenów, przez które przebiegają linie kolejowe, jako terenów zamkniętych (Dz. Urz. MI Nr 11 poz. 72 z późn. zm.), tereny w obszarze gminy Łuków, na których są usytuowane linie kolejowe, są terenami zamkniętymi, zastrzeżonymi ze względu na obronność i bezpieczeństwo państwa. Szczegółowy wykaz działek i obrębów, w których są one zlokalizowane zawiera poniższa tabela.

Tabela 25. Wykaz działek ewidencyjnych terenów zamkniętych, należących do państwowych linii kolejowych.

L.p.	Obręb	Nr działki	Pow. [ha]	Trasa linii kolejowej
1.	Gołaszyn	362	16,60	2
2.	Krynka	10	11,90	2
3.	Turze Rogi	937	6,59	2
4.	Turze Rogi	936	16,98	2
5.	Wólka Świątkowa	661	3,49	2
6.	Dąbie	339	8,88	12
7.	Zalesie	680	11,05	12
8.	Zalesie	707	0,06	12
9.	Zalesie	708	0,08	12
10.	Zalesie	709	0,17	12
11.	Zalesie	741	0,30	12
12.	Zalesie	742	0,13	12
13.	Żdźary	479	4,58	12
14.	Aleksandrów	880	9,25	30
15.	Kownatki	728	16,00	30
16.	Suchocin	430	14,15	30
17.	Szczygły Górne	650	10,48	26
18.	Świdry	957	12,51	26

Wyznacza się minimalną odległość usytuowania budowli i budynków od granicy obszaru kolejowego wynoszącą 10,0 m, przy czym odległość ta od osi skrajnego toru nie może być mniejsza niż 20,0 m. W przypadku budynków mieszkalnych, obiektów rekreacyjno-sportowych, budynków związanych z wielogodzinnym pobytem dzieci i młodzieży powinny być zwiększone, w zależności od przeznaczenia budynku, w celu zachowania norm dopuszczalnego hałasu w środowisku. Ponadto usytuowanie budowli, budynków, drzew i krzewów oraz wykonywanie robót ziemnych w sąsiedztwie linii kolejowych, bocznic kolejowych i przejazdów kolejowych może mieć miejsce w odległości niezakłócającej ich eksploatacji, działania urządzeń związanych z prowadzeniem ruchu kolejowego, a także niepowodującej zagrożenia bezpieczeństwa ruchu kolejowego.

9.4.KOMUNIKACJA ZBIOROWA

Gmina obsługiwana będzie przez komunikację autobusową i kolejową.

1) komunikacja autobusowa będzie realizować powiązania:

- międzywojewódzkie,
- z ośrodkiem wojewódzkim,
- międzygminne,
- wewnątrzgminne.

Ostateczne kierunki rozwoju linii autobusowych można ustalić w okresie późniejszym, uwzględniając rzeczywiste kierunki rozwojowe gminy Łuków, gmin sąsiednich oraz powiatu.

2) komunikacja kolejowa - będzie spełniała powiązania:

- międzynarodowe,
- międzywojewódzkie,

- międzygminne,
- wewnątrzgminne.

10. KIERUNKI ROZWOJU INFRASTRUKTURY TECHNICZNEJ

Podstawowym celem z zakresu infrastruktury technicznej jest zapewnienie wzrostu poziomu rozwoju poszczególnych mediów jako czynnika powodującego wzrost poziomu życia ludzi i rozwoju społeczno – gospodarczego, jak również osiągnięcia odpowiedniej jakości środowiska przyrodniczego. Należy dążyć do realizacji nowych sieci infrastruktury technicznej dla obsługi istniejącej i projektowanej struktury osadniczej, głównie wzdłuż ciągów drogowych i pieszych oraz w terenach rolnych w oparciu o opracowania techniczne.

Gospodarkę wodno – ściekową należy rozwiązać w oparciu o komunalne urządzenia źródłowe i sieci, połączone z ich modernizacją i wdrażaniem najnowszych rozwiązań technicznych.

W celu zapewnienia wysokiego standardu obsługi inżynierskiej gospodarstw domowych należy dążyć m.in. do:

- całkowitego zwodociągowania terenów zabudowy na obszarze gminy,
- pełnego sanitarnego unieszkodliwiania ścieków i odpadów stałych,
- dostępu do nośników energii zgodnie z potrzebami mieszkańców, przy spełnieniu warunków racjonalnego jej wykorzystania i ochrony środowiska.

10.1. KIERUNKI ROZWOJU GOSPODARKI WODNO-ŚCIEKOWEJ

Zakłada się, że na obszarze gminy funkcjonować będą następujące systemy zaopatrzenia w wodę:

- zbiorczy – poprzez ujęcia komunalne i sieci magistralne
- indywidualny poprzez studnie – jako system uzupełniający do czasu pełnej rozbudowy zbiorczych systemów komunalnych

Przyjęte rozwiązania zaopatrzenia w wodę i unieszkodliwiania ścieków w gminie Łuków zostały podporządkowane następującym zasadom:

- zapewnienie odpowiedniej ilości i jakości wody do picia i na potrzeby gospodarcze oraz na cele przeciwpożarowe,
- oczyszczenie ścieków w stopniu umożliwiającym zachowanie wymaganych klas czystości ich odbiorników,
- prowadzenie kompleksowej gospodarki wodno – ściekowej, wymagającej rozbudowy istniejących oraz budowy nowych urządzeń odprowadzania i oczyszczania ścieków bytowo – gospodarczych,
- systematyczna rozbudowa sieci wodociągowej,
- sukcesywna likwidacja bezodpływowych zbiorników na ścieki komunalne,
- stosowanie przyzagrodowych oczyszczalni ścieków na terenach zabudowy kolonijnej i rozproszonej.

Wszystkie tereny zwartej zabudowy w gminie będą zaopatrzone w wodę z wodociągów zbiorowych pracujących na bazie ujęć wód głębinowych w: Szczygłach Górnych (110 m³/godz.), Sięciaszce Drugiej (144 m³/godz.), Gręźówce (51 m³/godz.), Gołaszynie (22,5 m³/godz.), Malcanowie (54 m³/godz.), Turzych Rogach (161 m³/godz.). Ujęcia wód głębinowych posiadają wyznaczone i ogrodzone strefy

ochronny bezpośredniej ujęć wód, w obszarze których zgodnie z przepisami ustawy Prawo wodne, należy:

- odprowadzać wody opadowe w sposób uniemożliwiający przedostawanie się ich do urządzeń służących do poboru wody,
- zagospodarować teren zielenią,
- odprowadzać poza granicę terenu ochrony bezpośredniej ścieki z urządzeń sanitarnych, przeznaczonych do użytku osób zatrudnionych przy obsłudze urządzeń służących do poboru wody,
- ograniczyć do niezbędnych potrzeb przebywanie osób niezatrudnionych przy obsłudze urządzeń służących do poboru wody.

W miarę możliwości systemy wodociągowe będą łączone ze sobą w celu zwiększenia niezawodności dostawy wody.

Nowoprojektowana sieć wodociągowa powinna uwzględniać instalację na niej przeciwpożarowych hydrantów naziemnych oraz zapewniać zaopatrzenie wodne na cele przeciwpożarowe zgodnie z przepisami rozporządzenia Ministra Spraw Wewnętrznych i Administracji z dnia 24 lipca 2009 r. w sprawie przeciwpożarowego zaopatrzenia w wodę oraz dróg pożarowych (Dz. U. z 2009 r. Nr 124 poz. 1030).

Odprowadzanie i oczyszczanie ścieków bytowo – gospodarczych na terenie gminy przewiduje się poprzez zastosowanie następujących modeli układów kanalizacyjnych:

- zbiorczy – poprzez zbiorcze lub grupowe systemy odprowadzania i oczyszczania ścieków, przy czym zbiorczy system obejmuje całą jednostkę osadniczą bądź jej część zaś grupowy system obejmuje kilka pobliskich jednostek osadniczych,
- indywidualny – poprzez bezodpływowe szczelne zbiorniki na ścieki oraz przydomowe (indywidualne) oczyszczalnie ścieków obsługujące jedno gospodarstwo domowe, lub też w ramach tzw. małej centralizacji, kilka gospodarstw położonych blisko siebie,
- mieszany – poprzez indywidualne oczyszczalnie ścieków przemysłowych (w przypadku braku możliwości podłączenia do układu zbiorczego) z odprowadzeniem ścieków nieprzemysłowych do systemów komunalnych, obejmujący tereny przemysłowe i zakładów zlokalizowanych w ich obszarze.

W przypadku wprowadzania ścieków przemysłowych do urządzeń kanalizacyjnych, zgodnie z Rozporządzeniem Ministra Budownictwa z dnia 14 lipca 2006 r. w sprawie sposobu realizacji obowiązków dostawców ścieków przemysłowych oraz warunków wprowadzania ścieków do urządzeń kanalizacyjnych, dostawca tych ścieków zobowiązany jest do zapewnienia przede wszystkim:

- ograniczenia lub eliminacji substancji szczególnie szkodliwych dla środowiska wodnego,
- równomiernego odprowadzania ścieków, odpowiednio do przepustowości kanałów i dopuszczalnego obciążenia oczyszczalni ścieków,
- ograniczenie zanieczyszczeń, które niekorzystnie wpływają na pracę oczyszczalni ścieków.

Ponadto ścieki przemysłowe mogą być wprowadzane do urządzeń kanalizacyjnych, jeżeli:

- nie stanowi to zagrożenia dla bezpieczeństwa i zdrowia osób obsługujących urządzenia kanalizacyjne, stanu konstrukcji budowlanych i prawidłowego działania tych urządzeń

oraz oczyszczalni ścieków, a także dla spełnienia przez przedsiębiorstwo wodociągowo-kanalizacyjne warunków pozwolenia wodno-prawnego na wprowadzanie ścieków do wód lub ziemi i stosowania osadów ściekowych,

- spełnione są przez dostawcę ścieków przemysłowych warunki posiadanego pozwolenia wodno-prawnego, gdy takie pozwolenie jest wymagane na podstawie przepisów ustawy Prawo wodne,
- temperatura ścieków nie przekracza 35°C, a odczyn pH mieści się w przedziale od 6,5 do 9,5 z wyłączeniem ścieków zawierających cyjanki i siarczki, dla których pH mieści się w przedziale od 8 do 10,
- są podatne na mechaniczno-biologiczne procesy oczyszczania.

Zgodnie z Krajowym Programem Oczyszczania Ścieków Komunalnych (KPOŚK) zastosowanie zbiorczego systemu kanalizacyjnego jest uzasadnione wówczas, gdy na jeden kilometr sieci kanalizacyjnej (z wyłączeniem przykanalików) przypada nie mniej niż 120 mieszkańców. Oznacza to, że jednostkowa długość sieci kanalizacyjnej nie powinna być większa od około 8 m/M. Przy założeniu wskaźnika 4 mieszkańców na jedno gospodarstwo jednostkowa długość sieci kanalizacyjnej nie powinna przekraczać 32 m/gospodarstwo (G). graniczne jednostkowe długości sieci kanalizacyjnej będą też zależne od rodzaju zabudowy mieszkaniowej. Jeżeli będzie to zabudowa jednostronna to spełnione powinny być powyższe wymagania, natomiast przy zabudowie dwustronnej, wzdłuż drogi jeden kilometr sieci będzie mógł obsługiwać nie więcej niż 240 mieszkańców. Utrzymanie wskaźnika na poziomie nie wyższym od 8 m/M wskazuje, że przy zabudowie dwustronnej długość sieci kanalizacyjnej obsługującej 240 mieszkańców nie powinna przekraczać 2 km. Przekroczenie powyższych wskaźników długości sieci kanalizacyjnej wskazuje na konieczność stosowania zdecentralizowanego systemu kanalizacyjnego polegającego na budowie przydomowych oczyszczalni ścieków.

Niezależnie od wyżej przytoczonych wskaźników, każdorazowo wybór systemu kanalizacyjnego powinien być poprzedzony analizami uwzględniającymi aspekty, zarówno technologiczne i techniczne, jak i aspekty ekonomiczne obejmując nakłady inwestycyjne oraz koszty eksploatacji. Należy także wziąć pod uwagę warunki miejscowe, a przede wszystkim warunki gruntowo-wodne oraz istnienie i możliwość wykorzystania odbiornika ścieków.

Realizacja systemowego odprowadzania ścieków winna przebiegać wg opracowanego „Programu gospodarki ściekowej gminy Łuków”, który zakłada dwa warianty rozwiązania gospodarki wodno-ściekowej na terenie gminy – „A” i „B”.

Wariant „A” zakłada:

- podłączenie do miejskiej oczyszczalni ścieków w Łukowie o przepustowości 8 650 m³/dobę, poprzez kanalizację ciśnieniową, wsie: Aleksandrów, Dąbie, Gołaszyn, Grzędówka Kolonia, Grzędówka Nowa, Karwacz, Klimki, Krynka, Ławki, Łazy, Role, Sięciaszka I, Suleje, Szczygły Dolne, Szczygły Górne, Świdry, Wólka Świątkowa, Wólka Zagórna, Zadworze, Zalesie i Żdźary,
- realizację grupowej oczyszczalni ścieków w miejscowości Strzyżew o przepustowości 250 m³/dobę, której odbiornikiem będzie Krzna Południowa, obsługującej wsie: Strzyżew, Kownatki, Turze Rogi i Zarzecz Łukowski,

- realizację indywidualnych przydomowych oczyszczalni ścieków w przypadku zabudowy rozproszonej, obejmujących wsie: Biardy, Dminin, Gołąbki, Jadwisin, Jeziory, Malcanów, Podgaj, Ryżki, Rzymy Las, Rzymy-Rzymki, Sięciaszka III, Suchocin i Wagram.

Wariant „B” zakłada:

- podłączenie miejscowości gminnych (w mniejszej ilości niż w wariancie „A”) do miejskiej oczyszczalni ścieków w Łukowie,
- realizację indywidualnych przydomowych oczyszczalni ścieków.

W wariancie tym przyjęto, że zamiast oczyszczalni grupowej w Strzyżewie, w miejscowościach Strzyżew, Kownatki, Turze Rogi, Zarzecz Łukowski i Aleksandrów zostaną zrealizowane indywidualne przydomowe oczyszczalnie ścieków.

We wsiach Gołaszyn i Krynka projektuje się, jako uzupełnienie rozwiązań przyjętych w „Programie gospodarki ściekowej gminy Łuków”, kontenerowe oczyszczalnie ścieków zlokalizowane jak na rysunku kierunków *Studium*, obsługujące miejscowości Gołaszyn i Krynka.

Aktualizacja Krajowego Programu Oczyszczania Ścieków Komunalnych z 2009 r. zawiera wykaz trzech rodzajów aglomeracji:

- aglomeracji priorytetowych dla wypełnienia wymogów Traktatu Akcesyjnego – ujęte w Załączniku 1 do tej Aktualizacji,
- aglomeracje niestanowiące priorytetu dla wypełnienia wymogów Traktatu Akcesyjnego – ujęte w Załączniku 2 do tej Aktualizacji,
- aglomeracje pozostałe – ujęte w Załączniku 3 do tej Aktualizacji.

Zgodnie z tymi zapisami aglomeracja Łuków, do oczyszczalni której podłączone mają być wsie z obszaru gminy Łuków, zaliczona została do aglomeracji priorytetowych dla wypełnienia wymogów Traktatu Akcesyjnego.

10.2. KIERUNKI ROZWOJU GOSPODARKI ODPADAMI STAŁYMI

W prowadzeniu gospodarki odpadami przyjmuje się zasady:

- segregacji odpadów,
- maksymalnego wykorzystania gospodarczego odpadów,
- utylizacji pozostałych nieczystości w sposób bezpieczny dla środowiska,
- zaleca się prowadzenie gospodarki odpadami zgodnie z ustaleniami „Planu gospodarki odpadami dla województwa lubelskiego 2011” przyjętego przez Sejmik Województwa Lubelskiego uchwałą Nr XXV/435/08 z dnia 27 października 2008 r. (wywóz odpadów na składowisko w Łukowie).

Odpady stałe w gminie Łuków będą czasowo gromadzone w typowych kontenerach ustawionych w miejscach dostępnych dla wszystkich mieszkańców gminy, a następnie w sposób zorganizowany przez samorząd, wywożone na wysypisko zlokalizowane na terenie miasta Łuków.

Władze samorządowe będą prowadziły działania zachęcające mieszkańców do segregacji odpadów w miejscu ich wytwarzania, co pozwoli zmniejszyć ilość odpadów składowanych na wysypisku i umożliwi częściowy odzysk surowców wtórnych.

Odpady technologiczne powstające w gminie należy:

- w miarę możliwości wykorzystać gospodarczo,
- utylizować wg indywidualnych technologii,
- wywozić i unieszkodliwiać razem z odpadami komunalnymi po uzgodnieniu z władzami gminy oraz służbami sanitarnymi i ochrony środowiska.

10.3. KIERUNKI ROZWOJU INFRASTRUKTURY GAZOWEJ

Dalsza gazyfikacja gminy będzie prowadzona przez Mazowiecką Spółkę Gazownictwa Sp. z o. o. Zakład Gazowniczy Mińska Mazowiecki w oparciu o istniejące stacje gazowe oraz sieć gazową średniego ciśnienia.

Gmina będzie zasilana w gaz z 4 stacji redukcyjno–pomiarowych I stopnia w miejscowościach: Ryżki (o przepustowości 3 200 m³/h), Gołaszyn (o przepustowości 3 000 m³/h), Grzędówka Kolonia (o przepustowości 1 500 m³/h) oraz jednej stacji na terenie miasta Łuków (o przepustowości 16 000 m³/h), zlokalizowanych na przebiegającym przez gminę gazociągu wysokiego ciśnienia Φ 150 Gończyce – Łuków – Siedlce.

Ponadto przez obszar gminy przebiega trasa projektowanego gazociągu wysokiego ciśnienia od stacji redukcyjno-pomiarowej w Ryżkach przez wsie Świdry, Malcanów, Jadwisin i Dminin w kierunku Radzyna Podlaskiego z projektowaną stacją redukcyjno-pomiarową w Dmininie. Trasa projektowanego gazociągu przedstawiona na rysunkach: *Kierunki rozwoju struktury funkcjonalno przestrzennej* (Załącznik Nr 2a do Uchwały Rady Gminy Łuków) i *Kierunki rozwoju infrastruktury technicznej i komunikacyjnej* (załącznik Nr 2b do Uchwały Rady Gminy Łuków) określa orientacyjną lokalizację jego przebiegu. Uszczegółowienie trasy przebiegu projektowanego gazociągu i wyeliminowanie jego kolizyjności z istniejącym i projektowanym zagospodarowaniem terenu (w tym z planowanymi elektrowniami wiatrowymi oraz związaną z nimi infrastrukturą towarzyszącą) powinno nastąpić na etapie sporządzania zmiany miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego.

Dalsza gazyfikacja gminy przez przedsiębiorstwo gazownicze będzie możliwa jeśli zaistnieją techniczne i ekonomiczne warunki budowy odcinków sieci gazowych. W przypadku braku możliwości budowy odcinków sieci gazowych, zgodnie z art. 7 pkt 1 ustawy Prawo energetyczne, gazyfikacja gminy może być realizowana na warunkach określonych w odrębnych umowach zawartych pomiędzy przedsiębiorstwem gazowniczym a gminą/odbiorcą.

Dla gazociągów obowiązują strefy kontrolowane. W strefie tej nie należy wznosić budynków, urządzać stałych składów i magazynów, sadzić drzew oraz nie powinna być podejmowana żadna działalność mogąca zagrozić trwałości gazociągu podczas jego eksploatacji.

W przypadku lokalizacji obiektów budowlanych i budynków w sąsiedztwie gazociągu wysokiego ciśnienia wymagane jest zachowanie bezpiecznych odległości podstawowych (minimalnych), które w szczególności wynoszą odpowiednio:

- 25 m dla zespołów wiejskich budynków mieszkalnych o zwartej zabudowie (licząc od linii zwartej zabudowy),
- 35 m dla budynków użyteczności publicznej i zamieszkania zbiorowego (licząc od granicy terenu),
- 20 m dla budynków mieszkalnych zabudowy jedno- i wielorodzinnej (licząc od obrysu rzutu budynku),
- 15 m dla wolnostojących budynków niemieszkalnych, tj.: stodoły, szopy, garaże (licząc od obrysu rzutu budynku),
- 25 m dla obiektów zakładów przemysłowych (licząc od granicy terenu),
- 20 m dla parkingów samochodowych (licząc od granicy terenu),
- 15 m dla przewodów kanalizacyjnych, kanałów sieci ciepłej, kanalizacji kablowej, wodociągów, mających bezpośrednie połączenia z pomieszczeniami dla ludzi i zwierząt (od skrajni rury, kabla, kanału lub studni).

Dla gazociągów niskiego i średniego ciśnienia, szerokość strefy kontrolowanej należy określać na podstawie rozporządzeń dotyczących warunków technicznych jakim powinny odpowiadać sieci gazowe, podanych poniżej.

W przypadku projektowanej i istniejącej rozdzielczej sieci gazowej przyjmuje się:

- linia ogrodzeń powinna przebiegać w odległości min. 0,5 m od gazociągu w rzucie poziomym,
- dla budownictwa jednorodzinnego i zagrodowego szafki gazowe (otwierane od strony ulicy) powinny być zlokalizowane w linii ogrodzeń, a w pozostałych przypadkach w miejscu uzgodnionym z zarządzającym siecią gazową,
- w liniach rozgraniczających gminnych dróg publicznych oraz dróg niepublicznych należy zarezerwować trasy dla projektowanej sieci gazowej.

Warunki techniczne jakim powinny odpowiadać sieci gazowe określają:

- dla gazociągów wybudowanych w dniu 12.12.2001 r. oraz po tym terminie – rozporządzenie Ministra Gospodarki z dnia 30 lipca 2001 r. w sprawie warunków technicznych, jakim powinny odpowiadać sieci gazowe (Dz. U. Nr 97 poz. 1055),
- dla gazociągów wybudowanych przed 12.12.2001 r. – rozporządzenie Ministra Przemysłu i Handlu z dnia 14 listopada 1995 r. w sprawie warunków technicznych, jakim powinny odpowiadać sieci gazowe (Dz. U. Nr 139 poz. 686).

10.4. ZAOPATRZENIE W CIEPŁO

W Studium przewiduje się utrzymanie istniejącego indywidualnego systemu zaopatrzenia w ciepło z zaleceniem eliminacji uciążliwych palenisk węglowych i stosowanie do celów grzewczych i bytowych gazu ziemnego lub lekkiego oleju opałowego oraz pozyskiwanie ciepła ze źródeł alternatywnych.

10.5. KIERUNKI ROZWOJU INFRASTRUKTURY ELEKTROENERGETYCZNEJ I ENERGETYKI

10.5.1. ELEKTROENERGETYKA

Adaptuje się istniejący przebieg linii wysokiego napięcia 110 kV relacji: Kozienice – Stoczek Łukowski – Łuków i Łuków – Międzyrzec Podlaski oraz wprowadza się korektę przebiegu linii 110 kV relacji Łuków – Radzyń Podlaski w obszarze Specjalnej Strefy Ekonomicznej w Łazach. Nowy przebieg linii wyznacza się po granicy SSE zgodnie z rysunkiem Studium.

W obszarze gminy przewiduje się przebieg trasy dwutorowej linii 400 kV (niewskazanej na rysunku Studium z powodu braku skonkretyzowanej propozycji jej przebiegu) łączącej SE Siedlce Ujrzanów z przyelektrownianą stacją Elektrownia Wschód (Bogdanka). Realizacja tej inwestycji uzależniona jest od rozwoju źródeł wytwórczych energii w okolicach Łęcznej. Lokalizacja na terenie gminy dwutorowej linii 400 kV SE Siedlce Ujrzanaów – Elektrownia Wschód powinna nastąpić na etapie zmiany miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego gminy – zgodnie z wnioskiem zarządcy sieci lub na podstawie przepisów szczególnych dotyczących realizacji inwestycji celu publicznego z zakresu elektroenergetyki.

Wprowadza się planowaną 2-torową linię NN 400 kV relacji Kozienice – Siedlce Ujrzanów po trasie istniejącej linii jednotorowej 220 kV relacji Kozienice – Siedlce Przemysłowe przebiegającej przez północno-zachodnią część gminy.

W obszarze gminy przebiegają trasy 3 linii wysokiego napięcia 110 kV zgodnie z rysunkiem Studium, tj.:

- w zachodniej części gminy, jako odgałęzienie linii 110 kV relacji Kozienice – Stoczek Łukowski – Łuków,
- w północnej części gminy przebiegająca przez tereny sołectwa Gołaszyn, Krynka, od Łukowa w kierunku Siedlec, wzdłuż linii kolejowej nr 2,
- we wschodniej części gminy przebiegająca przez tereny sołectwa Turze Rogi, od Łukowa w kierunku Międzyrzecza Podlaskiego.

Dla projektowanej linii 400 kV Kozienice – Siedlce Ujrzanów obowiązuje pas technologiczny 70 m (po 35 m od osi linii w obu kierunkach). W pasie technologicznym linii:

- należy uzgadniać warunki zagospodarowania terenu oraz lokalizację wszelkich obiektów z Właścicielem linii,
- ustala się zakaz realizacji obiektów budowlanych przeznaczonych na stały pobyt ludzi.

W zakresie ochrony ludzi i środowiska przed oddziaływaniem pola elektroenergetycznego emitowanego przez linie energetyczne WN 110 kV, obowiązuje strefa uciążliwości, mierzona od skrajnego przewodu linii o szerokości 14,5 m (Zgodnie z Zarządzeniem Ministra Górnictwa i Energetyki z dnia 28.01.1985 r. – M. P. Nr 3/85, poz. 24). W przypadku projektowanych linii WN 110 kV pas terenu wolny od zabudowy (ograniczonego użytkowania) powinien wynosić – 40 m (po 20 m od osi linii w obu kierunkach).

Adaptuje się istniejący przebieg linii magistralnych średniego napięcia 30 kV i 15 kV: „Siedlce”, „Międzyrzec I”, „Międzyrzec II”, „Tuchowia”, „Stoczek Łukowski” i „Krzesk” oraz wprowadza się

korektę trasy linii „Radzyń Podlaski” w obszarze Specjalnej Strefy Ekonomicznej w Łazach. Nowy przebieg linii wyznacza się po granicy SSE zgodnie z rysunkiem Studium. Utrzymuje się dotychczasowe kierunki dostaw energii elektrycznej. Ponadto w dalszej perspektywie mogą powstawać lokalne źródła energii elektrycznej, oparte na zasobach odnawialnych.

Niezbędna będzie rozbudowa i modernizacja istniejącej sieci rozdzielczej średniego napięcia 15 kV, budowa nowych lokalnych stacji transformatorowo – rozdzielczych 15/0,4 kV i linii rozdzielczych niskiego napięcia 0,4 kV oraz przyłączy do poszczególnych odbiorców energii elektrycznej na terenach przewidzianych do zainwestowania, w tym na terenach przewidzianych pod budownictwo mieszkaniowe.

Budowa linii 15 kV, stacji 15/0,4 kV, linii niskiego napięcia i przyłączy do odbiorców na terenach przewidzianych pod budownictwo mieszkaniowe powinna być uwzględniona w planach zagospodarowania przestrzennego tych terenów i zgłaszana przez władze gminy do właściwego obszaru przedsiębiorstwa energetycznego celem ujęcia realizacji w/w inwestycji w planach rozbudowy sieci.

Przy lokalizacji inwestycji z zakresu energetyki odnawialnej, tj.: elektrownie lub farmy wiatrowe, mikro i małe biogazownie rolnicze oraz farmy solarne należy uwzględnić także lokalizację infrastruktury elektroenergetycznej związanej z ich realizacją i funkcjonowaniem, do których zalicza się infrastrukturę przyłączeniową:

- wewnętrzną (kable światłowodowe, łączące poszczególne elektrownie z centrum zarządzania, kable energetyczne prowadzące prąd od poszczególnych elektrowni wiatrowych do stacji transformatorowej – tzw. GPZ farmy lub GPZ wewnętrznego),
- zewnętrzną (kabel lub pęk kabli wyprowadzających prąd poza teren farmy do linii SN lub GPZ zewnętrznego).

Lokalizację infrastruktury elektroenergetycznej niezbędnej do realizacji i funkcjonowania inwestycji z zakresu energetyki odnawialnej należy określić w miejscowym planie zagospodarowania przestrzennego. Przy lokalizacji elektrowni wiatrowych należy zachować odległość elektrowni wiatrowej od linii NN większą niż 3-krotna średnica koła zataczanego przez łopaty turbiny

Należy zachować pas technologiczny:

- dla linii 220 kV – 50 m (po 25 m w obie strony od osi linii),
- dla linii 400 kV – 70 m (po 35 m w obie strony od osi linii).

10.5.2. KIERUNKI I ZASADY ROZWOJU ENERGETYKI ODNAWIALNEJ

Zakłada się rozwój energetyki odnawialnej w oparciu o energię wiatru i słońca oraz biogazownie. Czynniki determinującymi realizację inwestycji z zakresu energetyki odnawialnej będą właściwie wykonane raporty oddziaływania na środowisko oraz zgodnie z procedurami przeprowadzony proces uzyskiwania decyzji środowiskowych.

Dla lokalizacji inwestycji z zakresu energetyki odnawialnej oraz infrastruktury związanej z jej realizacją i funkcjonowaniem, ustala się:

- Zagospodarowanie terenów powinno następować w jak najwyższych standardach architektonicznych, z poszanowaniem podstawowych zasad ładu przestrzennego i zrównoważonego rozwoju, a w szczególności ochrony krajobrazu oraz ochrony środowiska.
- Zmiany funkcji terenów określone w niniejszym studium nie mogą powodować przekroczeń standardów jakości środowiska.
- Zagospodarowanie terenu należy wykonywać w sposób możliwie nie kolidujący z istniejącymi urządzeniami elektroenergetycznymi.
- Wszelkie kolizje projektowanego zainwestowania z istniejącą infrastrukturą elektroenergetyczną powinny być usuwane kosztem i staraniem inwestora w uzgodnieniu z zarządcą sieci elektroenergetycznej.
- Przyłączenie do istniejących sieci planowanych obiektów nastąpi po spełnieniu warunków technicznych i ekonomicznych przyłączenia i dostarczania energii na podstawie stosownej umowy z zarządcą sieci po spełnieniu określonych warunków przyłączenia.
- Przewiduje się możliwość rozbudowy sieci elektroenergetycznej poprzez budowę nowych linii elektroenergetycznych oraz stacji transformatorowych (na rysunku *Studium* nie wskazano sposobów rozbudowy sieci).
- Inwestycje mogą być lokalizowane pod warunkiem, że planowane przedsięwzięcie nie będzie sprzeczne z ustaleniami przyjętymi dla danej strefy lub formy ochrony prawnej lub planistycznej na danym obszarze oraz nie będzie powodować uciążliwości na położonych w sąsiedztwie terenach zabudowy mieszkaniowej.
- Lokalizacje urządzeń i sieci infrastruktury technicznej dopuszcza się w miejscach wyznaczonych na rysunku studium oraz nie wyznaczonych rysunkiem studium na wszystkich terenach pod warunkiem nie naruszania podstawowej funkcji terenu oraz warunków krajobrazu naturalnego jak i ustaleń obszarów ochrony prawnej i planistycznej.

ENERGETYKA WIATROWA

Wprowadza się na terenie gminy Łuków obszary potencjalnej lokalizacji elektrowni wiatrowych zgodnie z rysunkiem *Studium* wraz z ich strefami ochronnymi, przy zachowaniu odległość terenów lokalizacji elektrowni wiatrowych od zabudowy zwartej lub rozproszonej wynoszącą min. 450 m oraz od zabudowy związanej ze stałym lub czasowym pobytem dzieci i młodzieży wynoszącą min. 500 m. Z obszarów potencjalnej lokalizacji elektrowni wiatrowych wyklucza się: tereny udokumentowanych złóż surowców mineralnych, lasy i tereny przeznaczone pod zalesienie oraz obszary ochrony ekologicznej (E). Strefy ochronne wprowadza się w celu ochrony obszarów położonych w sąsiedztwie terenów potencjalnej lokalizacji elektrowni wiatrowych przed negatywnymi oddziaływaniami generowanymi przez te inwestycje (głównie oddziaływaniem hałasu na tereny chronione akustycznie), a także przed ich zabudową oraz zagospodarowaniem i użytkowaniem uniemożliwiającym lub ograniczającym rozwój energetyki wiatrowej.

Przy lokalizowaniu urządzeń energetyki wiatrowej obowiązują następujące zasady i założenia:

- dopuszcza się budowę obiektów energetyki wiatrowej w zakresie nie oddziałującym znacząco na środowisko po identyfikacji i ograniczeniu do minimum ryzyka przyrodniczego oraz niekorzystnego oddziaływania na środowisko akustyczne i krajobraz;
- na etapie opracowania miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego przeznaczenie terenów dla rozwoju energetyki wiatrowej uwarunkowane jest analizą, oceną

i stwierdzeniem (w prognozie oddziaływania na środowisko) braku możliwości wystąpienia znaczącego negatywnego oddziaływania na środowisko przyrodnicze w tym obszary i gatunki chronione, ptaki, nietoperze oraz klimat akustyczny i krajobraz, na podstawie których dopuszcza się występowanie oddziaływania akustycznego na tereny niebędące obszarami ochrony akustycznej (tj. tereny lasów – Ls, tereny przeznaczone pod zalesienie – Lz, tereny ochrony ekologicznej – E) poza granicami wskazanymi na rysunku Studium, jako obszary potencjalnej lokalizacji elektrowni wiatrowych wraz ze strefami ochronnymi;

- szczegółowa analiza przyrodniczo-środowiskowa powinna obejmować warianty preferowane i alternatywne;
- monitoring przyrodniczy powinien być przeprowadzony równoległe z monitoringiem wietrzności poprzedzającym realizację elektrowni/farmy wiatrowej, a warunki jego kontynuacji i realizacji uzależnione od wyników procedury związanej z uzyskaniem decyzji o środowiskowych uwarunkowaniach zgody na realizację przedsięwzięcia;
- elektrownie wiatrowe należy umieszczać na konstrukcjach o ujednocionej kolorystyce harmonizującej z otaczającym krajobrazem oraz zmniejszającej ryzyko kolizji z przelatującymi ptakami i nietoperzami;
- zachować minimalne odległości budowli siłowni wiatrowych od zabudowy istniejącej i planowanej; jako czynnik decydujący o ustaleniu odległości elektrowni wiatrowych od zabudowy należy przyjąć hałas generowany przez poszczególne turbiny, który nie może przekraczać wartości wyznaczonych na rysunku studium, uwzględniając typ siłowni oraz specyfikację terenu;
- rozwiązania technologiczne nie powinny odbiegać od standardów stosowanych w obiektach związanych z tego typu działalnością i opierać się na nowoczesnej technologii;
- dopuszcza się budowę sieci dróg wewnętrznych do obiektów siłowni w sposób umożliwiający połączenie ich z drogami publicznymi po uzgodnieniu zjazdów z właściwym zarządcą drogi;
- pozostały teren, z wyjątkiem powierzchni zajmowanych pod konstrukcje wiatrowe i drogi wewnętrzne może być wykorzystywany rolniczo;
- połączenie poszczególnych siłowni wiatrowych z istniejącym systemem energetycznym należy realizować w uzgodnieniu z właściwym zarządcą sieci, minimalizując ich oddziaływanie na środowisko oraz krajobraz, ze wskazaniem tworzenia systemów kablowych (podziemnych) - prowadzenie napowietrznych linii wysokiego napięcia możliwe jedynie w wyjątkowych przypadkach;
- przebieg dróg i sieci oraz lokalizację urządzeń związanych z eksploatacją elektrowni wiatrowych należy ustalić na etapie sporządzania zmiany miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego uwzględniając normy prawne oraz wytyczne właściwych zarządców dróg i sieci infrastruktury technicznej;
- elektrownie wiatrowe podlegają zgłoszeniu do odpowiednich organów nadzoru nad lotnictwem cywilnym i wojskowym oraz odpowiedniemu oznakowaniu.

ENERGETYKA SOLARNA

Zakłada się rozwój i propagowanie wykorzystywania energii słonecznej w oparciu o kolektory solarne wykorzystywane na potrzeby indywidualne do celów gospodarczo-bytowych, przede wszystkim na tych terenach, gdzie dostęp do gazu sieciowego jest ograniczony lub niemożliwy.

Zakłada się rozwoju energetyki solarnej do produkcji energii w oparciu o farmy solarne. Zakłada się ich rozwój na terenach rolnych (R2, R3), terenach zabudowy produkcyjno-usługowej (PU) oraz w sąsiedztwie elektrowni wiatrowych na terenach położonych w granicach obszarów potencjalnej lokalizacji elektrowni wiatrowych oraz w granicach ich stref ochronnych określonych na rysunku *Studium*. W związku tym, że farmy solarne są inwestycjami oddziaływującymi na środowisko w sposób niewymagający zastosowania stref ochronnych, w *Studium* nie określa się stref ochronnych związanych z ograniczeniami w zabudowie oraz zagospodarowaniu i użytkowaniu terenu.

Wyklucza się z lokalizacji farm solarnych obszary określone w punkcie II.3.2.9.

Przy lokalizowaniu farm solarnych obowiązują następujące zasady i założenia:

- dopuszcza się budowę farm solarnych w zakresie nie oddziałującym znacząco na środowisko po identyfikacji i ograniczeniu do minimum ryzyka przyrodniczego oraz niekorzystnego oddziaływania na środowisko;
- na etapie opracowania miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego przeznaczenie terenów dla rozwoju biogazowni uwarunkowane jest analizą, oceną i stwierdzeniem (w prognozie oddziaływania na środowisko) braku możliwości wystąpienia znaczącego negatywnego oddziaływania na środowisko;
- szczegółowa analiza przyrodniczo-środowiskowa powinna obejmować warianty preferowane i alternatywne;
- farmy solarne powinny być odizolowane od przyległych terenów pasami zieleni średnio- i wysokopiennej;
- rozwiązania technologiczne nie powinny odbiegać od standardów stosowanych w obiektach związanych z tego typu działalnością i opierać się na nowoczesnej technologii.

BIOMASA I BIOGAZOWNIE

Zakłada się rozwój energetyki w oparciu o mikrobiogazownie (o mocy do 50 kW_{el}) i małe biogazownie rolnicze (o mocy do 100 kW_{el}). Zakład się ich rozwój na terenach rolnych (R2, R3) niewyłączonych spod zabudowy, terenach zabudowy zagrodowej (M1, M2) i terenach zabudowy produkcyjno-usługowej (PU).

Wyklucza się z lokalizacji biogazowni obszary określone w punkcie II.3.2.9.

Przy lokalizowaniu biogazowni obowiązują następujące zasady i założenia:

- dopuszcza się budowę biogazowni w zakresie nie oddziałującym znacząco na środowisko po identyfikacji i ograniczeniu do minimum ryzyka przyrodniczego oraz niekorzystnego oddziaływania na środowisko;
- ustala się lokalizowanie biogazowni na terenach, dla których bezpośrednim sąsiedztwem nie jest zabudowa mieszkaniowa, ani inna wrażliwa na uciążliwości zapachowe, z uwzględnieniem występowania przeważających kierunków wiatrów, tak żeby przez jak najdłuższą część roku znajdowała się po stronie zawietrznej względem obiektów budowlanych przeznaczonych na pobyt ludzi;
- na etapie opracowania miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego przeznaczenie terenów dla rozwoju biogazowni uwarunkowane jest analizą, oceną i stwierdzeniem (w

prognozie oddziaływania na środowisko) braku możliwości wystąpienia znaczącego negatywnego oddziaływania na środowisko;

- szczegółowa analiza przyrodniczo-środowiskowa powinna obejmować warianty preferowane i alternatywne;
- rozwiązania technologiczne nie powinny odbiegać od standardów stosowanych w obiektach związanych z tego typu działalnością i opierać się na nowoczesnej technologii;
- wskazane jest eliminowanie transportu surowców i odpadów pofermentacyjnych przez tereny zabudowane;
- biogazownie powinny być odizolowane od przyległych terenów pasami zieleni średnio- i wysokopiennej;
- należy stosować w możliwie w maksymalnym stopniu zamknięte technologie produkcji biogazu.

Rozprowadzenie odpadów pofermentacyjnych w celu nawożenia lub ulepszenia gleby należy prowadzić zgodnie z przepisami określonymi w *Rozporządzeniu Ministra Środowiska z dnia 14 listopada 2007 r. w sprawie procesu odzysku R10* (Dz. U. z 2007 r., Nr 228, poz. 1685) oraz w *Ustawie z dnia 10 lipca 2007 r. o nawozach i nawożeniu* (Dz. U. z 2007 r., nr 147, poz. 1033).

10.6. KIERUNKI ROZWOJU INFRASTRUKTURY TELEINFORMATYCZNEJ

10.6.1. TELEKOMUNIKACJA

W miarę zachodzących potrzeb, ustala się konieczność modernizacji i rozbudowy infrastruktury telekomunikacyjnej gminy, która pozwoli na pokrycie pełnego zapotrzebowania na tego typu usługi, zapewniając techniczną i przestrzenną dostępność do systemów telekomunikacyjnych i teleinformatycznych, funkcjonujących na rynku usług komunikacji elektronicznej.

W zakresie telekomunikacji przewiduje się możliwość:

- lokalizacji sieci telekomunikacyjnych zarówno w tradycyjnych, jak i w nowych technologiach, w tym budowy, rozbudowy i modernizacji infrastruktury światłowodowej,
- objęcia terenu gminy zintegrowanym systemem telekomunikacyjnym, połączonym z systemami sieci internetowych: wojewódzkiej i krajowej;
- rozwoju systemów telekomunikacyjnych i teleinformatycznych (przewodowych i bezprzewodowych) stosownie do wzrostu zapotrzebowania na usługi telekomunikacyjne i teleinformatyczne w gminie i w regionie.

10.6.2. SIEĆ SZEROKOPASMOWA

Zakłada się rozwój, w ramach realizowanego przez Ministerstwo Rozwoju Regionalnego i Samorząd Województwa Lubelskiego projektem „Sieć Szerokopasmowa Polski Wschodniej”, szerokopasmowej sieci szkieletowo-dystrybucyjnej z węzłem szkieletowym w Łukowie oraz węzłami dystrybucyjnymi we wsiach: Dąbie, Krynka i Świdry. Miejscowościami objętymi realizacją tego projektu są: Aleksandrów, Jadwisin, Strzyżew, Szczygły Dolne, Szczygły Górne, Turze Rogi, Zarzecz Łukowski, Biardy, Czerśl, Dminin, Dąbie, Gołąbki, Grzędówka, Grzędówka-Kolonia, Jata, Jezioro, Klimki, Kownatki, Krynka, Malcanów, Nowa Grzędówka, Role, Rzymy-Las, Rzymy-Rzymki, Sięciaszka Trzecia, Suchocin,

Suleje, Suleje Kolonia, Wólka Zagórna, Zadworze, Świdry, Łazy, Żdźary, Karwacz, Podgaj. Realizacja sieci zakłada wykorzystanie obcej infrastruktury oraz budowę nowych odcinków. W przypadku nowo realizowanych odcinków sieci będą one kładzione wzdłuż utwardzonych dróg, z zaleceniem kładzenia kabli przede wszystkim wzdłuż dróg powiatowych i gminnych. Wykorzystanie obcej infrastruktury może być realizowane m. in. na dwa sposoby:

- poprzez dzierżawę kanalizacji teletechnicznej,
- lub poprzez dzierżawę włókien światłowodowych.

11. POLITYKA PRZESTRZENNA GMINY

11.1. CELE I ZASADY POLITYKI PRZESTRZENNEJ.

Zasadę zrównoważonego rozwoju uznaje się za zasadę służącą ukierunkowaniu długookresowej strategii rozwoju przestrzennego gminy Łuków. Wiąże się z tym przyjęcie celów polityki przestrzennej w jej obszarze obejmujących:

- budowę systemu terenów chronionych, którego zasady ochrony są respektowane w procesie społeczno-gospodarczego rozwoju i zagospodarowania przestrzennego gminy;
- pełną ochronę dziedzictwa kulturowego, połączoną z utrwalaniem korzystnych cech wykształconej struktury funkcjonalno-przestrzennej obszarów zainwestowanych;
- efektywny rozwój gminy dostosowany do zróżnicowanych przestrzennie uwarunkowań, połączony z przeprowadzeniem restrukturyzacji jego struktury funkcjonalno-przestrzennej;
- poprawę ładu przestrzennego na obszarze gminy oraz sprawnego funkcjonowania układu komunikacyjnego i sieci inżynierskich.

W obszarach tworzących System Przyrodniczy Gminy jako podstawową zasadę przyjmuje się zasadę ochrony wartości i walorów przyrodniczych, której należy podporządkować wszelką działalność na tych obszarach.

Głównym kierunkiem zagospodarowania przestrzennego gminy powinno być wypełnianie wolnych przestrzeni w istniejących jednostkach osadniczych.

Realizację inwestycji stanowiących całość funkcjonalną lub przestrzenną przez inwestorów powinny być poprzedzone studiami, koncepcjami, wstępnymi projektami dla całego obszaru.

Kolejność sporządzania aktualizacji miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego zależy od potrzeb i możliwości gminy, jednakże należy przyjąć zasadę obowiązkowego sporządzania mppz dla układów liniowych.

11.2. ZASADY REALIZACJI POLITYKI PRZESTRZENNEJ

Realizacja założonych celów i kierunków rozwoju na obszarze gminy będzie odzwierciedlać stan gospodarki, jak i stopień zaangażowania władz samorządowych i społeczności lokalnych w możliwość wykorzystania szans i potencjałów jakie posiada gmina. Pobudzenie wzrostu gospodarczego i aktywności gminy na rynku inwestorskim wpłynąć będzie na wzrost popytu na różnego rodzaju działalność usługową i wytwórczą, a tym samym przyczynią się do wzrostu dochodów budżetowych gminy. Zasady realizacji polityki przestrzennej powinny doprowadzić do mierzalnej poprawy standardów:

- ekologicznych, związanych z poprawą środowiska przyrodniczego gminy, wzmocnieniem kondycji i walorów użytkowych oraz zapewnieniem jego stabilnej równowagi;
- ładu społecznego, polegającego na powszechnej poprawie warunków życia, w tym m. in. dostępności do miejsc pracy, usług oraz wypoczynku;

- ładu ekonomicznego, związanego z ekonomizacją kosztów utrzymania gminy, tworzeniem udogodnień dla rozwoju i działalności gospodarczej, przy minimalizacji obciążeń dla środowiska i infrastruktury;
- ładu estetyczno-funkcjonalnego, związanego z poprawą strony estetycznej i technicznej terenów zabudowanych zabudową mieszkaniową oraz produkcyjno-usługową.

Przyjęte cele i kierunki polityki przestrzennej gminy będą respektowane w ramach opracowania planów miejscowych zagospodarowania przestrzennego oraz przy podejmowaniu decyzji dotyczących zagospodarowania i rozwoju przestrzennego gminy. Obejmują one także prowadzenie stałego monitoringu zmian w zagospodarowaniu przestrzennym.

11.3. OBSZARY ROZMIESZCZENIA INWESTYCJI CELU PUBLICZNEGO O ZNACZENIU LOKALNYM I PONADLOKALNYM

Inwestycje celu publicznego o znaczeniu ponadlokalnym na terenie gminy Łuków, będą reprezentowane przez inwestycje infrastruktury technicznej:

- podniesienie parametrów drogi krajowej nr 63 Siedlce – Łuków – Radzyń Podlaski z klasy G do klasy GP (główny ruch przyspieszony), oraz budowa odcinka obwodnicy Łukowa w ciągu tej drogi;
- podniesienie parametrów drogi krajowej nr 76 Wilga – Garwolin – Stoczek Łukowski – Łuków z klasy G do klasy GP (główny ruch przyspieszony);
- budowa 2-torowej linii 400 kV relacji Kozienice – Siedlce Ujrzanów,
- budowa odgałęzienia linii 110 kV relacji Kozienice – Stoczek Łukowski – Łuków;
- budowa linii 110 kV w północnej części gminy przebiegającej przez tereny sołectwa Dąbie, od Łukowa w kierunku Siedlec, wzdłuż linii kolejowej nr 2;
- budowa linii 110 kV we wschodniej części gminy przebiegającej przez tereny sołectwa Turze Rogi, od Łukowa w kierunku Międzyrzecza Podlaskiego;
- budowa gazociągu wysokiego ciśnienia (ze stacją redukcyjno-pomiarową w Dmininie) – odgałęzienie od magistrali gazowej $\Phi 700$ przebiegającej przez województwo lubelskie, połączonym w przyszłości z istniejącym gazociągiem Gończyce – Łuków – Siedlce.

Inwestycjami celu publicznego o znaczeniu lokalnym będą realizacje wszystkich urządzeń i sieci infrastruktury technicznej, w tym budowa grupowej oczyszczalni ścieków w miejscowości Strzyżew, zmiana przebiegu linii energetycznej 15kV w Łazach, budowa lokalnej gazowej sieci rozdzielczej, przebudowa i modernizacja wszystkich dróg publicznych gminnych na obszarze gminy oraz rozbudowa sieci elektroenergetycznej związanej z realizacją inwestycji OZE (na rysunku studium nie wskazano sposobów rozbudowy sieci).

11.4. OBSZARY, DLA KTÓRYCH OBOWIĄZKOWE JEST SPORZĄDZENIE MIEJSCOWYCH PLANÓW ZAGOSPODAROWANIA PRZESTRZENNEGO

1. Na podstawie przepisów odrębnych, w tym obszary wymagające przeprowadzenia scaleń i podziału nieruchomości.

Nie wyznacza się obszarów wymagających przeprowadzenia scaleń i podziału nieruchomości.

2. Obszary rozmieszczenia obiektów handlowych o powierzchni sprzedaży powyżej 2000m².

Nie wyznacza się obszarów rozmieszczenia obiektów handlowych o powierzchni sprzedaży powyżej 2000m².

3. Obszary przestrzeni publicznej.

Obszarami przestrzeni publicznej są:

- place, skwery, parki, tereny sportu i rekreacji, szkoły wraz z przyległymi boiskami;
- zespoły parkowo-dworskie, tereny zieleni zabytkowej;
- tereny kościołów i wspólnot wyznaniowych.

Większości tych obszarów objęta jest ustaleniami obowiązującego miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego. Nowe tereny wraz z ustaleniami dla tych przestrzeni określone będą w sporządzanych nowych w miarę potrzeb nowych planach, dlatego odstępuje się od określania tego obowiązku w studium.

11.5. OBSZARY, DLA KTÓRYCH GMINA ZAMIERZA SPORZĄDZIĆ MIEJSCOWE PLANY ZAGOSPODAROWANIA PRZESTRZENNEGO

W studium określono obszary, dla których wskazane jest sporządzenie miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego. Obejmują one wyznaczone na rysunku studium tereny:

- obszar PU w miejscowości Krynka,
- obszar U/M i PU w Dmininie,
- części obszaru wsi Wagram i Suchocin,
- obszary U i ML we wsi Klimki,
- obszary M1 i U/M we wsi Łazy Podgaj,
- obszar M3 we wsi Ryżki,
- obszar M3 we wsi Dąbie,
- obszar M3 we wsi Świdry,
- obszar PU, U i M1 we wsi Świdry,
- obszar, przez który przebiegać będzie drogowa obwodnica Łukowa,
- tereny górnicze - w sytuacji, gdy eksploatacja złóż przewiduje wystąpienie znacznego szkodliwego wpływu na środowisko.

Potrzeba opracowania miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego spowodowana jest korektą zamierzeń polityki przestrzennej gminy, którą określa niniejsze Studium oraz koniecznością zaprojektowania szczegółowych rozwiązań uzupełniających dotychczasowe zapisy.

Lokalizacja w granicach gminy inwestycji polegających na produkcji energii ze źródeł odnawialnych, tj. elektrowni wiatrowych, biogazowi, farm wiatrowych możliwa jest na podstawie ustaleń miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego dopuszczających realizację tego typu inwestycji.

W celu lokalizacji elektrowni/farm wiatrowych zmianą miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego należy objąć obszar lub obszary (w zależności od wniosku inwestora) potencjalnej

lokalizacji elektrowni wiatrowych, które zostały wyznaczone jak na rysunku *Studium*, przy zachowaniu minimalnych odległości terenów lokalizacji elektrowni wiatrowych:

- od terenów zabudowy rozproszonej wynoszącą min. 450 m,
- od terenów zabudowy mieszkaniowej i zagrodowej (określonych w miejscowym planie zagospodarowania przestrzennego) wynoszącą min. 450 m,
- od terenów zabudowy związanej ze stałym lub czasowym pobytem dzieci i młodzieży (określonych w miejscowym planie zagospodarowania przestrzennego) wynoszącą min. 500 m,
- od terenów leśnych i przeznaczonych pod zalesienie (określonych w miejscowym planie zagospodarowania przestrzennego) wynoszącą 100 m.

Obszar zmiany miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego powinien obejmować również tereny niezbędne do lokalizacji nowej infrastruktury technicznej niezbędnej do realizacji i funkcjonowania elektrowni/farm wiatrowych w przypadku gdy ustalenia obowiązującego miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego nie przewidują możliwości realizacji w/w infrastruktury.

11.6. TERENY WYŁĄCZONE SPOD ZABUDOWY

Wyłączone spod nowej zabudowy są tereny:

- istniejących i projektowanych rezerwatów przyrody;
- użytków ekologicznych;
- lasów, w tym również polan śródleśnych;
- przeznaczone do zalesienia;
- obszary ochrony ekologicznej E;
- wód powierzchniowych (cieków i zbiorników);
- narażone na niebezpieczeństwo powodzi o prawdopodobieństwie 1%;
- grunty rolne oznaczone na rysunku studium.

Obszary wyłączone spod nowej zabudowy wskazano na rysunku studium. Tereny zabudowy znajdujące się w w/w obszarach mogą być użytkowane w dotychczasowy sposób. Możliwa jest również budowa, wymiana, rozbudowa i remonty budynków w obrębie dotychczasowych terenów zainwestowanych (siedlisk).

11.7. OBIEKTY LUB OBSZARY, DLA KTÓRYCH WYZNACZA SIĘ W ZŁOŻU FILAR OCHRONNY

Na terenie gminy nie występują obszary, dla których wyznacza się w złożu filar ochronny.

11.8. OBSZARY POMNIKÓW ZAGŁADY I ICH STREF OCHRONNYCH ORAZ OBOWIĄZUJĄCE NA NICH OGRANICZENIA PROWADZENIA DZIAŁALNOŚCI GOSPODARCZEJ

Na terenie gminy nie występują pomniki zagłady.

11.9. OBSZARY WYMAGAJĄCE PRZEKSZTAŁCEŃ, REHABILITACJI LUB REKULTYWACJI

Wyrobiska powstałe na skutek powierzchniowej eksploatacji złóż piasku i żwiru należy rekultywować poprzez ich zalesianie, a w przypadku wyrobisk wypełnionych wodą należy zmierzać w kierunku rekreacyjnego i gospodarczego wykorzystania powstałych w ten sposób zbiorników wodnych.

W przypadku likwidacji inwestycji z zakresu energetyki odnawialnej (elektrowni wiatrowych, farm solarnych) należy przeprowadzić rekultywację terenu wykorzystywanego do funkcjonowania inwestycji i jej obsługi i przywrócić jego pierwotną funkcję.

CZĘŚĆ III
SYNTEZA USTALEŃ I UZASADNIENIE
ROZWIĄZAŃ PRZYJĘTYCH W STUDIUM

1. UZASADNIENIE PRZYJĘTYCH ROZWIĄZAŃ

1.1. PODSTAWY FORMALNO-PRAWNE, ZAKRES SYNTEZY STUDIUM

Podstawą prawną opracowania niniejszej zmiany *Studium* jest *Uchwała Nr XIV/74/07 Rady Gminy Łuków z dnia 7 grudnia 2007 roku w sprawie przystąpienia do sporządzenia zmiany Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy Łuków*. Zgodnie z zapisami §2 tej uchwały przedmiotem zmiany *Studium* jest dostosowanie jego ustaleń do wymogów określonych w art. 10 ust. 2 ustawy z dnia 27 marca 2003 r. o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym oraz zmiana przeznaczenia terenów obejmująca:

- a) wyznaczenie w granicach administracyjnych gminy terenów przeznaczonych pod zalesienia oraz pod wydobywanie kruszyw naturalnych,
- b) wyznaczenie w obszarze wsi Klimki i Wólka Świątkowska terenów budowlanych w związku z zakończeniem komasacji gruntów,
- c) korekta terenów przeznaczonych pod budownictwo w granicach administracyjnych gminy.

Przedmiotem opracowania *Studium* jest gmina w jej granicach administracyjnych.

Zakres opracowania zmiany *Studium* jest zgodny z art. 9 i art. 10 *ustawy z dnia 27 marca 2003 r. o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym* (Dz. U. Nr 80, poz. 717 z późn. zm.). wymagane elementy uwarunkowań, kierunki rozwoju i zagospodarowania przestrzennego oraz zasady polityki przestrzennej w gminie, zostały ujęte w elaboracie i na rysunkach *Studium*, które stanowią załączniki Nr 1, Nr 2a, Nr 2b i Nr 2c do *Uchwały Rady Gminy Łuków w sprawie uchwalenia dokumentu*.

Obowiązek sporządzenia syntezy ustaleń *Studium* oraz uzasadnienia objaśniającego przyjęte w projekcie rozwiązania wynika z §4 ust. 1 pkt 4 rozporządzenia Ministra Infrastruktury z dnia 28 kwietnia 2004 r. w sprawie zakresu projektu studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy (Dz. U. Nr 118, poz. 1233). Synteza obejmuje ustalenia w zakresie struktury funkcjonalno-przestrzennej i głównych rozstrzygnięć polityki przestrzennej, uszczegółowionych w dokumencie *Studium*.

Zmiana *Studium* sporządzona na podstawie *Uchwały Nr X/35/11 Rady Gminy Łuków z dnia 19 kwietnia 2011 r.* polega na określeniu kierunków i zasad rozwoju energetyki odnawialnej w obszarze gminy Łuków.

1.2. ZAKRES OBJĘTY ZMIANĄ STUDIUM

Zmiana *Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy Łuków* polega w znacznej mierze na adaptacji zarówno istniejącego zainwestowania, jak i ustaleń dotychczas obowiązującego *Studium* oraz aktualizacji ustaleń w części tekstowej i graficznej w dostosowaniu do obowiązujących uwarunkowań prawnych i programowych. Uwzględniając cele zmiany *Studium*, a także wnioski społeczności lokalnej, podmiotów gospodarczych, instytucji i organów rządowych i samorządowych, wyznacza się nowe obszary pod zainwestowanie oraz wprowadza inwestycje celu publicznego o znaczeniu lokalnym oraz ponadlokalnym zgłoszone przez wnioskodawców oraz zapisane w *Planie Zagospodarowania Przestrzennego Województwa Lubelskiego* i programach rządowych.

Zmiana *Studium* obejmuje:

w zakresie kształtowania i rozwoju obszarów zabudowy

- wyznaczeniu nowych, powiększeniu istniejących i zmianie sposobu zagospodarowania obszarów:
  - zabudowy zagrodowej z dopuszczeniem zabudowy jednorodzinnej i usługowej M1,
  - zabudowy zagrodowej, jednorodzinnej i usługowej z dopuszczeniem zabudowy letniskowej M2,
  - zabudowy jednorodzinnej i usługowej M3,
  - zabudowy usługowej z dopuszczeniem zabudowy mieszkaniowej U/M
  - usług publicznych nierynkowych (oświaty, kultury, zdrowia, opieki społecznej, bezpieczeństwa publicznego) oraz rynkowych (handlu, rzemiosła, gastronomii, obsługi finansowej) U,
  - usług turystyki kwalifikowanej UT,
  - zabudowy produkcyjno-usługowej PU,
  - obsługi komunikacji (parkingi),
  - intensywnej produkcji rolnej;
- wskazaniu obszarów do objęcia planami miejscowymi oraz wyłączonych spod zabudowy;

w zakresie kształtowania rolniczej i leśnej przestrzeni produkcyjnej

- wyznaczeniu obszarów wskazanych do zalesienia;
- wprowadzeniu granic lasu ochronnego w obszarze kompleksu Lasów Łukowskich oraz w kompleksach leśnych we wschodniej części gminy;

w zakresie ochrony i wykorzystania wartości i zasobów środowiska przyrodniczego i kulturowego

- wniesieniu granic: obszaru Natura 2000 – OSO „Lasy Łukowskie” (PLB 060010) oraz potencjalnego obszaru Natura 2000 – SOO „Jata” (PLH 06_28);
- wyznaczeniu powiększenia granic Radzyńskiego Obszaru Chronionego Krajobrazu i projektowanego Łukowskiego Parku Krajobrazowy wraz z otuliną;
- wyznaczeniu „zielonego pierścienia” wokół Łukowa oraz korytarzy ekologicznych o znaczeniu regionalnym i lokalnym;
- wprowadzeniu projektowanych użytków ekologicznych;
- wprowadzeniu projektowanych zbiorników małej retencji;
- wprowadzeniu zasięgu obszarów narażonych na niebezpieczeństwo powodzi;

- wprowadzeniu lokalizacji stanowisk archeologicznych oraz wyznaczeniu stref ochrony stanowisk archeologicznych;
- wprowadzeniu granic: udokumentowanych złóż surowców mineralnych oraz obszarów powierzchniowej eksploatacji surowców mineralnych;

w zakresie rozwoju systemów komunikacji

- wprowadzeniu przebiegu obwodnicy Łukowa;
- wprowadzeniu projektowanych klas technicznych GP;
- uzupełnieniu sieci dróg gminnych o nowe odcinki;

w zakresie rozwoju infrastruktury komunalnej

- organizacji systemu odprowadzenia i oczyszczania ścieków bytowo-gospodarczych obejmującego tereny zurbanizowane i przeznaczone pod zabudowę w obszarze gminy;
- uzupełnieniu systemu zbiorowego zaopatrzenia w wodę;

w zakresie rozwoju energetyki

- zmiana przebiegu odcinków linii energetycznych 110 kV i 15 kV;
- wskazaniu możliwości wykorzystania gruntów najniższych klas i ugorowanych do uprawy roślin energetycznych o małych wymaganiach glebowych oraz rozwoju wykorzystywania energii słonecznej do celów gospodarczo-bytowych.

2. SYNTEZA USTALEŃ STUDIUM

2.1. PODSTAWOWE UWARUNKOWANIA ROZWOJU

W oparciu o ocenę położenia obszaru i stanu zagospodarowania oraz waloryzację środowiska przyrodniczego i kulturowego, wyróżniono główne uwarunkowania rozwoju gminy, tj.:

- położenie gminy wokół miasta powiatowego – Łuków, w którym zlokalizowana jest siedziba urzędu gminy, i które stanowi dość silny ośrodek koncentrujący wszelkie funkcje usługowo-gospodarcze oraz stanowi ponadregionalny węzeł komunikacyjny, w którym zbiegają się drogi i linie kolejowe o znaczeniu krajowym i ponadregionalnym, sprawia, że gmina posiada bardzo dobre powiązania komunikacyjne, zarówno z krajem, jak i regionem;
- ukształtowana sieć hydrologiczna – doliny rzeczne Krzny Północnej, Krzny Południowej, Bystrzycy, Samicy i Stanówki stanowią trzon systemu ekologicznego gminy;
- zasoby leśne – lasy stanowią ok. 36% powierzchni gminy, w większości stanowiące własność Skarbu Państwa, charakteryzują się wysokimi wartościami przyrodniczymi, wzbogacają atrakcyjność i potencjał turystyczny gminy;
- zasoby glebowe – gleby gminy są mało zróżnicowane, przeważają gleby średniej i słabej jakości – IV i V klasy bonitacyjnej, większość gleb (90% użytków rolnych) charakteryzuje kwaśny i bardzo kwaśny odczyn;
- Obszar Specjalnej Ochrony Ptaków PLB060010 „Lasy Łukowskie” o powierzchni 11 488 ha, obejmujący część Łukowskiego Obszaru Chronionego Krajobrazu, podstawowym przedmiotem ochrony są rzadkie gatunki ptaków;
- Łukowski Obszar Chronionego Krajobrazu – obejmujący powierzchnię 22 920 ha, powołany dla ochrony kompleksu leśnego „Kryńszczak” oraz obszarów źródliskowych: Krzny Północnej, Krzny Południowej i Kostrzynia, w granicach obszaru znajdują się trzy rezerваты: „Topór”, „Jata” i „Kra Jurajska”, teren charakteryzuje zróżnicowana rzeźba terenu – liczne pagórki moreny czołowej, wydmy, głazy narzutowe oraz bogata zróżnicowana szata roślinna, głównie w lasach „Kryńszczak”, będących siedliskiem ponad 800 gatunków roślin, z czego ponad 30 podlega ścisłej ochronie, a także wielu gatunków zwierząt, w tym ptaków lęgowych;
- Radzyński Obszar Chronionego Krajobrazu – zajmujący powierzchnię 3 706,25 ha, celem powołania obszaru była ochrona dwóch zbiorowisk, których stan zachowania pozwala je zaliczyć do rzadkich w skali regionu, są to: grąd typowy i dębniak turzycowy, jest terenem równinnym, przez który przepływają Krzna Północna i Krzna Południowa (poza granicami gminy Łuków);
- zasoby kulturowe – liczne historyczne zabytki, harmonijny krajobraz kulturowy, historyczne tradycje regionalnej kultury ludowej i rzemiosła tworzą unikalny zasób tożsamości gminy potencjał rozwoju turystyki;
- mało zróżnicowana struktura gospodarcza – słabość pozarolniczego rynku pracy oraz słaby rozwój przedsiębiorczości wpływają na nasilanie się niekorzystnych cech rynku pracy;
- rolniczy charakter gminy – średnia powierzchnia gospodarstwa wynosi 5,3 ha i jest mniejsza w porównaniu do średniej w powiecie łukowskim oraz w województwie lubelskim;
- wskaźnik skanalizowania gminy jest niższy od wartości, jakie się odnotowuje w powiecie, województwie czy kraju i obrazuje niekorzystne zjawisko nierównomiernego rozwoju sieci kanalizacyjnej i wodociągowej.

2.2.ROZWÓJ FUNKCJONALNO-PRZESTRZENNY GMINY

Rozwój funkcjonalno-przestrzenny gminy, tak jak do tej pory, będzie zdeterminowany następującymi czynnikami:

- brakiem wykształconego ośrodka gminnego, co wynika z położenia gminy w bezpośrednim sąsiedztwie miasta Łuków;
- położeniem w granicach gminy obszarów o wysokich walorach środowiska przyrodniczego, zajmujących ok. 40% jej obszaru;
- dominacją funkcji rolniczej, wpływająca zasadniczo na rozwój gospodarczy gminy;
- położeniem w sąsiedztwie Łukowa – ważnego węzła transportowego.

Dalszy rozwój gospodarczy gminy będzie opierał się na rolnictwie, które wymaga restrukturyzacji oraz związanymi z tym inwestycjami. Szansą rozwoju gminy jest także zwiększenie znaczenia funkcji turystyczno-wypoczynkowej rozwijającej się w poszanowaniu zasad zrównoważonego rozwoju i współistniejącej z funkcją ochronną. Istotnym stymulatorem jej wzrostu jest bezpośrednie sąsiedztwo miasta Łukowa, którego mieszkańcy mogą w coraz większym stopniu wykorzystywać okoliczne tereny do uprawiania aktywnego wypoczynku weekendowego.

Ze względu na potrzebę ochrony wartości przyrodniczych i krajobrazowych pojawiają się ograniczenia rozwoju wszelkich działalności uciążliwych dla środowiska, bądź agresywnie ingerujących w krajobraz.

2.3. KIERUNKI DZIAŁAŃ I ROZWOJU PRZESTRZENNEGO

Za główną zasadę służącą ukierunkowaniu długookresowej strategii rozwoju przestrzennego gminy Łuków uznano zasadę zrównoważonego rozwoju, z czym związane jest przyjęcie następujących celów polityki przestrzennej gminy:

- organizacja systemu terenów chronionych, którego zasady ochrony są respektowane w procesie społeczno-gospodarczego rozwoju i zagospodarowania przestrzennego gminy;
- ochrona dziedzictwa kulturowego, połączona z utrwalaniem korzystnych cech wykształconej struktury funkcjonalno-przestrzennej obszarów zainwestowanych;
- rozwój gminy dostosowany do zróżnicowanych przestrzennie uwarunkowań, połączony z przeprowadzeniem restrukturyzacji jego struktury funkcjonalno-przestrzennej;
- poprawa ładu przestrzennego na obszarze gminy oraz sprawnego funkcjonowania układu komunikacyjnego i sieci inżynierskich.

Realizacja założonych celów i kierunków rozwoju doprowadzi do mierzalnej poprawy standardów:

- ekologicznych – związanych z poprawą środowiska przyrodniczego gminy, wzmocnieniem kondycji i walorów użytkowych oraz zapewnieniem jego stabilnej równowagi;
- ładu społecznego – polegającego na powszechnej poprawie warunków życia, w tym m. in. dostępności do miejsc pracy, usług oraz wypoczynku;
- ładu ekonomicznego – związanego z ekonomizacją kosztów utrzymania gminy, tworzeniem udogodnień dla rozwoju i działalności gospodarczej, przy minimalizacji obciążeń dla środowiska i infrastruktury;
- ładu estetyczno-funkcjonalnego – związanego z poprawą strony estetycznej i technicznej terenów zabudowanych zabudową mieszkaniową oraz produkcyjno-usługową.

2.3.1. ŚRODOWISKO PRZYRODNICZE

Za główne kierunki działań mających na celu utrzymanie równowagi przyrodniczej i racjonalną gospodarkę zasobami środowiska przyjęto:

- utrzymanie istniejącej ochrony prawnej obszarów i obiektów o wysokich wartościach przyrodniczych oraz objęcie ochroną innych cennych obszarów i obiektów przyrodniczych,
- ochronę lasów oraz zwiększanie lesistości gminy poprzez zalesianie gruntów o małej przydatności dla produkcji rolniczej,
- rozwój infrastruktury ochrony środowiska oraz stosowanie ekologicznych technologii i urządzeń infrastruktury technicznej,
- ochronę rolniczej przestrzeni produkcyjnej opartej na gruntach rolnych wysokiej jakości,
- odtwarzanie właściwych stosunków wodnych, zwiększenie zdolności retencyjnej gminy, ochrona wód powierzchniowych i podziemnych oraz przeciwdziałanie zagrożeniom powodziowym,
- prowadzenie polityki sprzyjającej ochronie środowiska przyrodniczego,
- łagodzenie skutków niewłaściwego korzystania ze środowiska.

2.3.2. ŚRODOWISKO KULTUROWE

W celu kształtowania harmonijnego krajobrazu kulturowego zakłada się:

- kontynuowanie tradycyjnych form osadnictwa,
- utrzymanie regionalno-historycznej skali i struktury jednostek osadniczych,
- skupianie zabudowy na zasadzie dogęszczania istniejącej struktury jednostek osadniczych,

- otaczanie wysoką zielenią zabudowy wiejskiej i obiektów dysharmonijnych,
- preferowanie zabudowy nawiązującej do regionalnej tradycji formy i materiałów elewacyjnych,
- utrzymanie istniejących kapliczek i krzyży przydrożnych,
- wykorzystanie opuszczonych obiektów tradycyjnej zabudowy na cele usługowe (agroturystyka, świetlice wiejskie, gastronomia itp.).

Za główne zasady ochrony dziedzictwa kulturowego i zabytków oraz dóbr kultury uznano:

- zapobieganie zagrożeniom mogącym spowodować uszczerbek dla wartości zabytków i uwzględnieniu zadań ochronnych w planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym
- zabezpieczenie i utrzymanie zabytku oraz jego otoczenia w jak najlepszym stanie,
- korzystanie z zabytku w sposób zapewniający trwałe zachowanie jego wartości.

2.3.3. STRUKTURA GOSPODARCZA

Intensyfikacja gospodarki rolnej następować będzie równolegle z wielofunkcyjnym rozwojem obszarów wiejskich polegającym na tworzeniu sieci usług i małych zakładów przemysłu, co stworzy nowe miejsca pracy i wpłynie na poprawę warunków życia mieszkańców w tych częściach gminy, gdzie rolnictwo ma charakter ekstensywny. W rolniczej przestrzeni produkcyjnej gminy wyodrębnią się obszary o zróżnicowanych formach i intensywności produkcji, wynikających z naturalnych predyspozycji oraz ograniczeń będących następstwem objęcia ochroną krajobrazu części obszaru gminy. Dla rozwoju funkcji turystycznej i rekreacyjnej proponuje się, szczególnie ku temu predestynowaną, północno-zachodnią część gminy (zwłaszcza okolice Gołaszyzna).

Prawidłowemu rozwojowi gospodarki leśnej powinno towarzyszyć:

- utrzymanie trwałości lasów i ciągłości wykorzystania ich wielostronnych funkcji,
- powiększanie zasobów leśnych i wzmaganie ich korzystnego wpływu na warunki życia człowieka i funkcjonowania całości przyrody,
- powszechna ochrona lasów.

2.3.4. OSADNICTWO

Dalszy rozwój osadnictwa na obszarze gminy musi być podporządkowany uwarunkowaniom przyrodniczym. Ograniczenia wywołują pewne lokalne uciążliwości, lecz w ostatecznym rozrachunku skutkują podniesieniem atrakcyjności krajobrazowej, ładu przestrzennego i efektywności działań inwestycyjnych gminy. Całkowicie wolnym od zabudowy winny pozostać tereny:

- objęte ochroną prawną,
- lasów, w tym również polan śródleśnych,
- użytków ekologicznych,
- ciągów ekologicznych.

Rozwój zabudowy w ograniczonym zakresie powinien dotyczyć:

- obszarów źródłiskowych,
- gruntów rolnych wysokich klas bonitacyjnych,
- obszarów chronionego krajobrazu.

2.3.5. INFRASTRUKTURA KOMUNIKACYJNA

Prawidłowy rozwój i funkcjonowanie struktury przestrzennej uwarunkowane jest sprawnym systemem transportowym, a w szczególności układem drogowym. Zrealizowanie tego celu jest uzależnione głównie od:

- zapewnienia drogowych powiązań gminy z układem dróg krajowych, z najbliższymi miastami i z sąsiednimi gminami,
- zapewnienia obsługi komunikacyjnej obszarów zainwestowanych w układzie wewnętrznym gminy drogami o odpowiednim standardzie nawierzchni.

Wymaga to przeznaczenia niezbędnych terenów na budowę, modernizację i przebudowę dróg krajowych, wojewódzkich, powiatowych i gminnych. Synchronizacja układu drogowego na obszarze gminy, rozwiązanie problemów komunikacyjnych, a szczególnie stworzenie sprawnego układu komunikacji należy do głównych zadań polityki rozwoju i zagospodarowania przestrzennego gminy.

2.3.6. INFRASTRUKTURA TECHNICZNA

Podstawowym celem z zakresu infrastruktury technicznej jest zapewnienie wzrostu poziomu rozwoju poszczególnych mediów jako czynnika powodującego wzrost poziomu życia ludzi i rozwoju społeczno – gospodarczego, jak również osiągnięcia odpowiedniej jakości środowiska przyrodniczego. Należy dążyć do realizacji nowych sieci infrastruktury technicznej dla obsługi istniejącej i projektowanej struktury osadniczej, głównie wzdłuż ciągów drogowych i pieszych oraz w terenach rolnych w oparciu o opracowania techniczne. W celu zapewnienia wysokiego standardu obsługi inżynierskiej gospodarstw domowych należy dążyć m. in. do:

- całkowitego zwodociągowania terenów zabudowy w obszarze gminy,
- pełnego sanitarnego unieszkodliwiania ścieków i odpadów stałych,
- dostępu do nośników energii zgodnie z potrzebami mieszkańców, przy spełnieniu warunków racjonalnego jej wykorzystania i ochrony środowiska.

Zakłada się rozwój energetyki odnawialnej w oparciu o energię wiatru i słońca oraz biogazownie. Lokalizacja inwestycji z zakresu energetyki odnawialnej oraz infrastruktury związanej z jej realizacją i funkcjonowaniem opiera się na następujących zasadach:

- zagospodarowanie terenów powinno następować w jak najwyższych standardach architektonicznych, z poszanowaniem podstawowych zasad ładu przestrzennego i zrównoważonego rozwoju, a w szczególności ochrony krajobrazu oraz ochrony środowiska;
- zmiany funkcji terenów określone w studium nie mogą powodować przekroczeń standardów jakości środowiska;
- inwestycje mogą być lokalizowane pod warunkiem, że planowane przedsięwzięcie nie będzie sprzeczne z ustaleniami przyjętymi dla danej strefy lub formy ochrony prawnej lub planistycznej na danym obszarze oraz nie będzie powodować uciążliwości na położonych w sąsiedztwie terenach zabudowy mieszkaniowej;
- lokalizacje urządzeń i sieci infrastruktury technicznej dopuszcza się w miejscach wyznaczonych na rysunku studium oraz nie wyznaczonych rysunkiem studium na wszystkich terenach pod warunkiem nie naruszania podstawowej funkcji terenu oraz warunków krajobrazu naturalnego jak i ustaleń obszarów ochrony prawnej i planistycznej.

Główny projektant zmiany *Studium*:

mgr Emilia Niećko – członek Okręgowej Izby Urbanistów
z siedzibą w Warszawie – WA-142